

პროექტი დაფინანსებულია ევროკავშირის მიერ

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

თსუ-ს ევროპული კვლევების ინსტიტუტი

INSTITUTE FOR EUROPEAN STUDIES OF TSU

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY

ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი

GEORGIAN JOURNAL FOR EUROPEAN STUDIES

№ 12-13

თბილისი

TBILISI

2023-2024

ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი

Georgian Journal for European Studies

№ 12-13

2023-2024

თბილისი

Tbilisi

ჟურნალის შექმნა დაფინანსდა ევროკავშირის მიერ ENPI/2012/306-124 პროექტის ფარგლებში

მთავარი რედაქტორები:

ნინო ლაპიაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ევროპული კვლევების ინსტიტუტის დირექტორი, ჟან მონეს მოდულის მფლობელი
აკადემიური პერსონალი
ინტერდისციპლინური ევროპისმცოდნეობის სადოქტორო, ორმაგი ხარისხის სამაგისტრო
(ვილნიუსის უნივერსიტეტი-თსუ, ვიდემეს გამოყენებითი მეცნიერებების
უნივერსიტეტი-თსუ) და ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამების დამფუძნებელი
დემოკრატიზაციასა და ადამიანების უფლებებში ევროკომისიის რეგიონული სამაგისტრო
პროგრამის საქართველოს ეროვნული კოორდინატორი/გლობალური კამპუსი/
კავკასია

ქერი ენ ლონგჰარსტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ჟან მონეს
საბაკალავრო პროგრამის საერთაშორისო ექსპერტი
პროფესორი, კოლეგიუმ ცივითას, სოციალური და პოლიტიკური მეცნიერებები,
ვარშავა. ჟან მონეს კათედრის ხელმძღვანელი

დანიელა ურსე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ჟან მონეს
საბაკალავრო პროგრამის ექსპერტი, მოწვეული პროფესორი
ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების
თანახელმძღვანელი
ასოცირებული პროფესორი, სოციოლოგიის დეპარტამენტი, ბუქარესტის უნივერსიტეტი

სარედაქციო საბჭოს წევრები:

ნათია ლაპიაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროკავშირის სამართლის მიმართულების
ხელმძღვანელი, მოწვეული პროფესორი
ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების
თანახელმძღვანელი
კავკასიის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

თამაზ ზუბიაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის

ევროპული კვლევების ინსტიტუტის მიგრაციის მიმართულების

ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი

ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების

თანახელმძღვანელი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

მთარგმნელი და კორექტორი: მართა კვარაცხელია

*“ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟუჰნალი” სამეცნიერო ხასიათის გამოცემაა, რომელიც და-
ფუძნდა 2015 წელს ევროკავშირის ფინანსური დახმარებით. ჟუჰნალში განთავსებული სტატიე-
ბის შინაარსი ახ ასახავს ევროკავშირის მოსაზრებებს, მათზე პასუხისმგებელი აჩიან მხო-
დოდ სტატიის ავტორები*

The journal was established with the support of the European Union under the project ENPI/2012/306-124.

Editors-in-Chief:

Nino Lapiashvili

Director of the Institute for European Studies of

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Jean Monnet Module holder Academic Staff

Founder of the interdisciplinary Doctoral, Double Degree Masters' (with Vilnius University-TSU, and with Vidzeme University of Applied Sciences-TSU), and Jean Monnet Bachelor's Programmes in European Studies at TSU

National Programme Director (Georgia) of the Regional Master's Programme in Human Rights and Democratization /Global Campus/Caucasus at TSU

Kerry Anne Longhurst

External Advisor to the development of Jean Monnet Undergraduate European Studies Programme at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Professor at Collegium Civitas, Warsaw. Jean Monnet Chair

Daniela (Pescaru) Urse

Key Staff to the development of Jean Monnet Undergraduate European Studies Programme at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor

Co-head of the Bachelor, Master and Doctoral programmes in European Studies

Professor of the Department of Sociology, University of Bucharest

Members of the Board:

Natia Lapiashvili

Head of the EU Law Module at the Institute for European Studies of

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor

Associated Professor of the Caucasus University

Tamaz Zubiashvili

Co-head of the Bachelor, Master and Doctoral programmes in European Studies

Associated Professor of the Faculty of Business and Economics of

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Translator and Corrector: Marta Kvaratskhelia

"Georgian Journal for European Studies" is a bilingual scientific edition on that was established in 2015 with the support of the European Union. The contents of this publication on are the sole responsibility of the authors and can in no way be taken to reflect the views of the European Union

ევროკომისიის მხარდაჭერა წინამდებარე პუბლიკაციის გამოცემაზე არ წარმოადგენს მისი შიგთავსის მოწონებას. პუბლიკაციაში ასახულია მხოლოდ და მხოლოდ ავტორთა შეხედულებები და ევროკომისია არ შეიძლება იყოს პასუხისმგებელი მასში მოცემული ინფორმაციის ნებისმიერი ფორმით გამოყენებაზე

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

© Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press, 2025

ISSN 2346-7827

სარჩევი

Table of Contents

1. Natia Lapiashvili – Shaping of the EU Foreign Direct Investment Policy and Legal Framework: The Latest Developments	9
ნათია ლაპიაშვილი – ევროკავშირის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების პოლიტიკისა და სამართლებრივი ჩარჩოს ფორმირება: უახლესი განვითარება	17
2. Aytan Mardan Hajiyeva and Nino Javakhishvili – The Attitude to the EU Integration of Ethnic Azerbaijani Women of Georgia	27
აითან მარდან ჰაჯიევა და ნინო ჯავახიშვილი – საქართველოს ეთნიკურად აზერბაიჯანელ ქალთა ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულება	40
3. Orcun Caliskan – Religion’s Role in Foreign Policy: The Georgian Orthodox Church’s Attitude towards European Integration and Minorities	56
ორჩუნ ჩალიშქან – რელიგიის როლი საგარეო პოლიტიკაში: საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დამოკიდებულება ევროპული ინტეგრაციისა და უმცირესობების მიმართ	67
4. Megi Jalaghonia – Anti-EU Propaganda in Georgia: Analysis of Mass Media Sources	70
მეგი ჯალაღონია – ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდა საქართველოში: მასობრივი ინფრომაციის საშუალებების ანალიზი	97
5. Giorgi Iakobishvili – EU-Georgia Relations and Democratization: An Analysis of Reforms and Challenges	124
გიორგი იაკობიშვილი – ევროკავშირი-საქართველოს ურთიერთობები და დემოკრატიზაცია: რეფორმებისა და გამოწვევების ანალიზი	140
6. Raul Kiria – Western Vector of Georgia and Ukraine	143
რაულ ქირია – უკრაინისა და საქართველოს დასავლური ვექტორი	148
7. Nino Lapiashvili – The Effects of the Energy Liberalization Process in the European Union: An Evaluation of the EU Energy Policy and Legislation towards Environmental Protection and Consumer Welfare. Literature review	153
ნინო ლაპიაშვილი – ენერგო-ლიბერალიზაციის ეფექტი ევროკავშირში: ევროკავშირის ენერგეტიკული პოლიტიკისა და საკანონმდებლო ჩარჩოს შეფასება გარემოს დაცვისა და მომხმარებელთა კეთილდღეობის საკითხებთან მიმართებით. ლიტერატურის მიმოხილვა	160
8. Nika Chitadze – Main Characters of the EU Defense and Security Policy Within the Current Realities	162
ნიკა ჩიტაძე – ევროკავშირის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის ძირითადი მახასიათებლები დღევანდელი რეალობის გათვალისწინებით	172

SHAPING OF THE EU FOREIGN DIRECT INVESTMENT POLICY AND LEGAL FRAMEWORK: THE LATEST DEVELOPMENTS

Abstract

The Lisbon Treaty provided the European Union (the “EU”) with exclusive competence in the field of foreign direct investment, as part of the EU common commercial policy. Early on, concerns were raised as to the exact scope and consequences of this new EU exclusive competence, including with respect to its effect on existing BITs of the Member States. One other challenge related to transferring the given competence to EU was related to settlement of disputes arising out of the new generation of the BITs, which issue could be resolved either by EU’s potential access to the International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID) or by introduction of an alternative dispute resolution forum. Since 2015 the European Commission has been working on the establishment of the Multilateral Investment Court (the “MIC”) as a major departure from the system of arbitration-based investor-to-state dispute settlement procedure. As compared to the arbitral tribunals, which are sometimes perceived as insufficiently transparent and predictable, the MIC will offer a higher degree of transparency and consistency in solving investment disputes. A decade after the entry into force of the Treaty of Lisbon, the transfer of direct foreign investment into EU’s exclusive competence seems to be a well-founded and economically justified decision, considering relevant indicia, benefitting all the relevant stakeholders in this field.

Keywords: EU, foreign direct investment (FDI), Bilateral Investment Treaty (BIT), Multilateral Investment Court (MIC), Georgia

1. Introduction: Regulation of the cross-border investments in the EU since the Lisbon Treaty

Before adoption of the Lisbon Treaty,² the European Union (the “EU”) did not have specific legal regulations concerning the foreign direct investments. The Lisbon Treaty, one of the most important treaties in the history of the EU, amending the Maastricht Treaty (1992, known in updated form as the Treaty on European Union, or the “TEU”), as well as the Treaty of Rome (1957, known in updated form as the Treaty on the Functioning of the European Union, or the “TFEU”), aimed to establish stronger governance with simplified decision-making system and an effective foreign policy. Lisbon Treaty, amongst other changes, expanded the EU competences in the field of external commercial relations, including providing EU an exclusive competence in foreign direct investments.³

Considering that before adoption of the Lisbon Treaty the EU already had competence in the field of freedom of establishment and free movement of capital, conferring the entirely new competence to EU has raised questions and triggered controversies as to the precise scope and consequences of such amendment,

¹ Prof. Dr. iur. Natia Lapiashvili, LL.M, MA, Co-head of the Bachelor, Master and Doctoral Programmes at the Institute for European Studies of Tbilisi State University, Associate Professor at University of Georgia, Associate Professor at Caucasus University, School of Law. E-mail: natia_lapiashvili@yahoo.com

² Treaty of Lisbon, initially known as the Reform Treaty, signed by EU member states on 13 December 2007, entered into force on 1 December 2009, available at <http://eur-lex.europa.eu/jOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:en:HTML>, last visited on 20 January 2024.

³ Article 207(1) of TFEU.

as well as the possible compatibility issues of the Member States' Bilateral Investment Treaties (the "BITs")⁴ with the EU law. Furthermore, irrespective of EU regulating the area of foreign direct investment, the EU would still enjoy the shared competence to regulate capital movements as the relevant Lisbon Treaty article does not confer the EU competence over portfolio investments. The latter is defined by the European Court of Justice (the "ECJ") as the acquisition of shares "*solely with the intention of making a financial investment without any intention to influence the management and control of the undertaking.*"⁵

It should be noted that not all Member States have met this change with a great deal of enthusiasm, since generally foreign direct investment is an important factor for economic growth and financial independence of any country. Immediately after entry into force of the Lisbon Treaty, concerns were raised about the consequences of this new EU competence and its effect on existing BITs of the Member States. Such questions were posed with respect to both Intra- and Extra-EU BITs,⁶ considering also that the TFEU respects the Member States' existing international obligations vis-a-vis third states in case of their conflict with the EU law.⁷ Also, the new exclusive competence would affect the Member States' ability to define the foreign investment policy freely, due to the EU becoming an international actor in the field of foreign direct investment, including negotiating its own investment agreements (the "EU BITs") with the third countries (most importantly, with China and India). Furthermore, since the EU did not have exclusive competence with respect to portfolio investment, conclusion of such EU BITs by the EU would only be possible as mixed agreement together with the Member States.⁸

Nevertheless, the fact that the Member States had in place more than thousand of the BITs did not come without consequences under the public international law and the cases of possible incompatibilities between such BITs and EU law has been addressed by the ECJ in several cases. In 2018, the landmark decision on *Achmea B.V* by the ECJ has finally confirmed the fate of Intra-EU BITs, ruling that that the arbitration clause contained in the 1991 Netherlands-Slovakia BIT were incompatible with the EU law, since the latter already contained the complete system of judicial remedies.⁹ It follows that as long as the Member States' BITs were in substantive conflict with the EU law, the Member States had either to re-negotiate there BITs or terminate them. Following *Achmea* judgement, on 24 October 2019, the European Commission (the "Commission") announced that the EU Member States have reached agreement on a plurilateral treaty for termination of all (about 190) Intra-EU BITs. The agreement was eventually signed on 5 May 2020 by 23 EU Member States to terminate their BITs (the "Termination Agreement").¹⁰ Irrespective of existing Sunset clauses in the BITs, aiming to extend the effects of the relevant treaty after its termination, the Termination Agreement was designed to expressly annul all such Sunset clauses of the Intra-EU BITs still in force, as well as in previously terminated Intra-EU BITs.¹¹

One other challenge related to transferring competence in the foreign direct investment to EU was related to settlement of disputes arising out of the EU BITs, which issue could be resolved either by EU's potential access to the International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID) or by introduction of an alternative dispute resolution forum. Since 2015 the Commission has been working to establish the Multilateral Investment

⁴ There are currently about 3,000 bilateral investment treaties in force globally, more than 1,400 of which are concluded by EU Member States. See at the European Commission Official Website, Investments, available at https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/dispute-settlement/investment-disputes_en, last visited on 20 January 2024.

⁵ Joined Cases C-282/04 and C-283/04, *Commission of the European Communities v Kingdom of the Netherlands*, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62004CJ0282&from=NL>, last visited on 20 January 2024.

⁶ The Intra-EU BITs refer to the bilateral investment treaties concluded between two EU Member States, while Extra-EU BITs are the BITs concluded between an EU Member State and a third State.

⁷ Article 351 of TFEU.

⁸ Prof. Dr. Christoph Herrmann, "The Treaty of Lisbon Expands the EU's External Trade and Investment Powers, ASIL Insights", Volume 14, September 21, 2010, available at <https://www.asil.org/insights/volume/14/issue/29/treaty-lisbon-expands-eu%E2%80%99s-external-trade-and-investment-powers>, last visited on 20 January 2024.

⁹ *Slovak Republic v. Achmea B.V.* (Case C-284/16), available at <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=199968&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=404057>, last visited on 20 January 2024.

¹⁰ Nikos Lavranos, "The EU Plurilateral Draft Termination Agreement for All Intra-EU BITs: An End of the Post-Achmea Saga and the Beginning of a New One", *Kluwer Arbitration Blog*, 1 December 2019, available at <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2019/12/01/the-eu-plurilateral-draft-termination-agreement-for-all-intra-eu-bits-an-end-of-the-post-achmea-saga-and-the-beginning-of-a-new-one/>, last visited on 20 January 2024.

¹¹ Valerio Letizia, "The EU Termination Agreement and Sunset Clauses: No 'Survivors' on the (Intra-EU) Battlefield?", *Kluwer Arbitration Blog*, 22 June 2022, available at <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/06/22/the-eu-termination-agreement-and-sunset-clauses-no-survivors-on-the-intra-eu-battlefield/>, last visited on 20 January 2024.

Court (the “MIC”) as a major departure from the system of arbitration-based investor-to-state dispute settlement procedure, having key features of domestic and international courts adjudicating the investment disputes.¹² The MIC is planned to consist of a first instance court and an appeal body, offering transparency in dispute outcomes and staffed by the highly-qualified adjudicators, which will be chosen and remunerated by the Member States and assisted by the secretariat. The final design of the MIC will be determined through ongoing international negotiations.

All these considerations created complex legal, economical, and practical difficulties at the time of adoption of Lisbon Treaty. Nevertheless, it was argued that the advantages of EU regulating foreign direct investment consistently on its entire territory would exceed the potential inconveniences, by attracting more foreign direct investments to EU than ever before. Since 2009, the EU has been negotiating the investment treaties and defining the foreign direct investment policies on behalf of its Member States, as part of the EU common commercial policy.¹³ As a result, the economic benefits indeed surpassed the imposed legal burdens, since nowadays the EU is considered to be the largest recipient of foreign direct investments globally, and EU Member States as the most open jurisdictions to cross-border investments.¹⁴

2. Further developments of the foreign direct investment legal framework in the EU

Apart from the Intra-EU BITs, the Lisbon Treaty created uncertainty concerning the legal status of existing Extra-EU BITs, as well as regarding the ability of Member States to enter into new BITs in the future. In order to resolve the mentioned uncertainty, Regulation No. 1219/2012 was adopted, which is in force since January 9, 2013 (the “Grandfathering Regulation”).¹⁵ The Grandfathering Regulation created the following three regimes for Extra-EU BITs: firstly, the BITs concluded before 1 December 2009 (date of entry into force of the Treaty of Lisbon) or before the date of accession of the signatory Member State, whichever later, should remain in force, subject to case-by-case review by the Commission, until they were replaced by an agreement between the EU and the third country counterparty; secondly, the BITs concluded between 1 December 2009 and 9 January 2013 (date of entry into force of the Grandfathering Regulation), could be maintained upon permission of the Commission, and thirdly, the negotiation of the future BITs (after the entry into force of the Regulation) should be monitored by the Commission, with its conclusion being subject to Commission’s final authorization before signing of the respective BIT.¹⁶

Another important EU legal act adopted after Lisbon Treaty concerning foreign direct investments is Regulation No. 2019/452 (as amended, the “FDI Regulation”),¹⁷ adopted in March 2019 and came into force on 11 October 2020, which regulates screening mechanisms for foreign direct investment. The FDI Regulation intends to protect the national security interests by controlling investment in strategic undertakings and provides

¹² The European Commission Official Website, section “Investment Disputes”, available at https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/dispute-settlement/investment-disputes_en, see also section “Multilateral Investment Court project”, https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/multilateral-investment-court-project_en, last visited on 20 January 2024.

¹³ The European Commission Official Website, section “Investments”, available at https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/investment_en, last visited on 20 January 2024.

¹⁴ See for instance the OECD report, “FDI in Figures”, April 2020, available at <https://www.oecd.org/investment/FDI-in-Figures-April-2020.pdf>, last visited 20 January 2024. See also the European Commission Official Website noting that “The EU is the world’s largest exporter and importer of foreign direct investment”, available at https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/multilateral-investment-court-project_en, last visited on 20 January 2024.

¹⁵ Regulation (EU) No 1219/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 establishing transitional arrangements for bilateral investment agreements between Member States and third countries, into force since January 9, 2013, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012R1219>, last visited on 20 January 2024.

¹⁶ “Legal Instruments and practice of arbitration in the European Union”, the European Parliament publication, Study for JURI Committee 2015, p.243, available at [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509988/IPOL_STU\(2015\)509988_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509988/IPOL_STU(2015)509988_EN.pdf), last visited on 20 January 2024.

¹⁷ Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union, available at <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj/eng>, last visited on 20 January 2024.

the cooperation mechanism for investment project reviews by the EU Member States. In fact, apart from the obvious benefits of the foreign direct investment, it also creates significant threats to the countries, such as industrial espionage, technology transfer, and the foreign state-controlled enterprises (especially Chinese enterprises) taking over national companies. As a result, the FDI Regulation addresses the given technological and geopolitical challenges and the related legal and practical implications of restrictions of free movements.¹⁸ Accordingly, the Member States are obliged to cooperate and share the requested information to each other and the Commission. “Screening” and “screening mechanisms” refer to procedures allowing to assess, investigate, authorize, condition, prohibit or unwind the foreign direct investments on the grounds of security or public order.¹⁹ The FDI Regulation imposes a number of requirements on the Member States regarding the mentioned screening procedures such as ensuring transparency on timeframes, protecting confidentiality and adopting the principle of non-discrimination with respect to the third countries. For that reason, the Member States and the Commission may issue comments and opinions on transactions involving foreign direct investment in another Member State’s territory and the respective Member State shall consider such comments and opinions. However, the Member State in question with take the final decision regarding outcomes of the performed screening, since the national security matters fall under the sole responsibility of each EU Member State.

3. EU-supported internal and external investment programs and initiatives

Apart from adopting relevant regulatory acts, the EU has launched several important programs supporting internal and external investments. One of them is the “InvestEU Programme”, also known as the European Fund for Strategic Investments (the “EFSI”)²⁰ or the “Juncker Plan”, which is an initiative of European Investment Bank (the “EIB”) Group and the Commission and aims mobilization of private investments for the EU’s top policy priorities, such as the green, and digital transition, innovation and social investments and skills.²¹ The “InvestEU Programme” also supports the “REPowerEU Plan” as the EU’s response to the global energy crisis caused by Russia’s war against Ukraine.

After the “Juncker Plan” has triggered more than € 294 billion of investment, in 2017, the EU launched another ambitious program for external investment mobilization, called “External Investment Plan” (the “EIP”), focusing on a number of priority investment areas, including the sustainable energy and connectivity, micro, small and medium size enterprises financing, sustainable agriculture, rural entrepreneurs and agroindustry, sustainable cities and digitalization for sustainable development.²² On 21 March 2018, the EU presented the EIP at a regional launch event in the Georgian capital Tbilisi, as a plan to mobilize investments from the public and private sector for more than 70 economies around the world, including Georgia and the other Eastern Partner countries, in order to boost investment and support more inclusive and sustainable development in these countries.²³ The EIP, the “InvestEU Programme” and the “REPowerEU Plan” demonstrate the EU’s complex investment architecture, which attempts to attract additional resources for investment not only in EU Member States, but also in partner countries.²⁴

¹⁸ Bas de Jong, Wolf Zwartkruis, “The EU Regulation on Screening of Foreign Direct Investment: A Game Changer?”, *European Business Law Review*, Volume 31, Issue 3 (2020) pp. 447 – 474.

¹⁹ FDI Regulation, article 2, definitions.

²⁰ EFSI was established in 2015 through the Regulation (EU) 2015/1017 of the European Parliament and of the Council of 25 June 2015 on the European Fund for Strategic Investments, the European Investment Advisory Hub and the European Investment Project Portal and amending Regulations (EU) No 1291/2013 and (EU) No 1316/2013 — the European Fund for Strategic Investments, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015R1017>, last visited on 20 January 2024.

²¹ The InvestEU official webpage, available at https://investeu.europa.eu/investeu-programme_en, last visited on 20 January 2024.

²² The European Commission Official Website, EU External Investment Plan Factsheet, available at https://commission.europa.eu/system/files/2019-11/factsheet_eip_en.pdf, last visited on 20 January 2024.

²³ The EU4Business Official Website, available at <https://eu4business.ge/en/news/eu-launches-new-external-investment-plan-in-tbilisi/>, last visited on 20 January 2024.

²⁴ Mikaela Gavas, Hannah Timmis, “The EU’s Financial Architecture for External Investment: Progress, Challenges, and Options”, Center for Global Development, CGD Policy Paper, 13 January 2019, available at <https://www.cgdev.org/sites/default/files/eus-financial-architecture-external-investment-progress-challenges-and-options.pdf>, last visited on 20 January 2024.

4. EU's supported investments in the third countries: example of Georgia

The EU and Georgia have long history of political and economic cooperation. Georgia, EU, the European Atomic Energy Community and Member States have signed an Association Agreement in June 2014, which entered fully into force in July 2016.²⁵ This agreement provides the foundations for political association and economic integration of Georgia with the EU, including in the field of investments. The EU and Georgia have also entered into a Deep and Comprehensive Free Trade Area (the "DCFTA"). Before that, in 2009, the Eastern Partnership, a specific eastern dimension of the European Neighborhood Policy,²⁶ was inaugurated as an initiative to help Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova, and Ukraine increase economic, political, and cultural links with the EU. On 3 March 2022, Georgia presented its application for EU membership and year 2023 marked by granting the long-awaited EU candidacy status to Georgia. Thus, Georgia obtained historical chance to become a genuine member of the European Family and the coming years will be the decisive moment for Georgia to undertake the necessary reforms.

It is important to note that the EU is Georgia's largest trading partner and assisting the country on average over €100 million to Georgia annually.²⁷ The Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe (the "NDICI") is the main financial instrument for the EU's cooperation with external partners, including Georgia.²⁸ Apart from grants, the EU also provides funding to Georgia in the forms of loans and guarantees. In the coming years, the EU will support Georgia with various investment projects.²⁹ At the moment of this article, the EIB has invested in twenty-three projects in infrastructure in Georgia, the private sector and climate action, including strategic highway to link Europe and Asia, Georgia's largest hydroelectric power plant, a wastewater treatment plant, and others.³⁰ The EIB provided lending portfolio for Georgia in the amount of €1.83 billion, which has made the country the main EIB lending beneficiary per capita in the EU Eastern Neighbourhood region.³¹

The Russia-Ukraine war has completely changed the European geopolitical and economic realities, including with respect to the European countries' dependence on Russian energy resources. In light of global energy market crisis, the EU showed readiness to provide financial and political support for the Black Sea Energy Submarine Cable project, running about 1,200 km between Georgia and Romania, mostly underwater, for exporting electricity from renewable sources from the Caucasus to the EU. The Commission President Ursula von der Leyen on 17 December 2022, attending the signing of a memorandum of understanding between Azerbaijan, Georgia, Hungary and Romania, noted that the project would bring the EU closer to its partners in the South Caucasus region, benefiting all parties.³² Consequently, the energy system of Georgia will be directly connected to the electricity system of Romania, from which electricity will be supplied to the rest of Europe via Hungary. In the case of the development of the underwater power transmission network connecting Georgia

²⁵ Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part, dated 27 June 2014, available at [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(02)), last visited on 20 January 2024.

²⁶ The European Neighbourhood policy (ENP) governs the EU's relations with 16 of its closest eastern and southern partners. As a key element of the EU foreign policy, the ENP focuses on stabilising the region in political, economic and security terms. See at the Commission Official Website, available at https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_en, last visited on 20 January 2024.

²⁷ EU External Action Official Website, Relations with the EU, available at https://www.eeas.europa.eu/georgia/european-union-and-georgia_en?s=221, last visited on 20 January 2024.

²⁸ The European Commission Official Website, Section "Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe (NDICI – Global Europe)", available at https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument-global-europe-ndici-global-europe_en, last visited on 20 January 2024.

²⁹ The European Commission Official Website, Section "European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR)", "Georgia Factograph", available at https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Georgia_factograph.pdf, last visited on 20 January 2024.

³⁰ The European Investment Bank, report "Georgia", p.4, see the European Investment Bank website, available at https://www.eib.org/attachments/country/the_eib_in_georgia_en.pdf, last visited on 20 January 2024.

³¹ Ibid, p. 4.

³² EU Neighbours East Website, available at <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eu-welcomes-initiative-to-lay-submarine-cable-under-black-sea/>, last visited on 20 January 2024.

and Romania, Europe will receive renewable energy produced both in Georgia and Azerbaijan. Saudi Arabia, which implements renewable energy projects in Azerbaijan, also expressed interest in the project. The project is also important for decarbonisation and energy security purposes, as Europe will acquire another reliable source of renewable energy.

As mentioned by Ursula von der Leyen on 17 December 2022, “[the Black Sea Energy Submarine Cable project] could bring Georgia, a country with a European destiny, great benefits as well. It could transform the country into an electricity hub and integrate it in the EU internal electricity market. Finally, the Black Sea electric cable could also help bring electricity to our neighbours in Moldova and the Western Balkans, and of course to Ukraine – it will help start rebuilding Ukraine’s energy system and the reconstruction of the country.”³³ The idea of developing Georgia into an energy hub has been around for many years, however, this idea was given a completely new perspective due to the given project. Despite Georgia’s aspiration to become a member of the European family, in view of its geographical isolation from the contracting states of the Energy Community, in energy sector it was still hard for Georgia to benefit from the main advantage of the European reforms – the single market. In the case of the construction of the Black Sea Submarine power transmission network, the reality changes, considering Georgia’s unique geographical location, strategically connecting the different parts of the Eurasian continent. Moreover, this project has further importance for Georgia, arguably accelerating its membership in the EU. This and other cooperation examples between the EU and Georgia demonstrate the importance of EU’s investments for developing strategic projects in Georgia and for improving the life of Georgian citizens. These illustrations also prove that with the changes of political influences in Eastern Europe and Caucasus and with the right legal and financial support mechanisms, Georgia can indeed become an important political and trade partner for the EU.

5. Conclusions

In summary, the Lisbon Treaty provided the EU with the competence to conclude investment agreements with the third countries and to launch a more modernized investment protection regime. Consequently, the new generation of the investment treaties shall no longer be negotiated and concluded by the Member States on their own, but by the EU, causing alteration of the entire international investment law architecture. Further, under the innovative dispute resolution system, the investors can refer to a new type of investment court, which deviates from traditional investment arbitration system due to characteristics of national and international courts. As compared to the arbitral tribunals, which are sometimes perceived as insufficiently transparent and predictable, the MIC will offer the higher degree of transparency and consistency in solving investment disputes.

To this end, a decade after the entry into force of the Treaty of Lisbon, the transfer of direct foreign investment into EU’s exclusive competence seems to be a well-founded and economically justified decision considering several factors, including subsequent growth of foreign investments in the EU and the existing competition with the economic giants such as China and India, making it necessary for the EU to become a global player in this field. Arguably, while some developing Member States lost possibility to use BIT as an investment attraction tool, the EU has stronger bargaining power with considerable third parties to obtain the better treaty terms as compared to developing states sitting at the negotiation table. Further, the EU’s exclusive competence in direct foreign investment has clearly positive impact on protection of foreign investors by establishing the unified standards on the entire EU territory. Hence, irrespective of the initial concerns of some Member States, conferring foreign direct investment to EU’s exclusive competence from today’s perspective seems to be a win-win situation for all the relevant stakeholders in this field.

³³ The European Commission Official Website, President von der Leyen: “Black Sea electric cable is a new transmission route full of opportunities”, available at https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/AC_22_7888, last visited on 20 January 2024.

Bibliography

1. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part, dated 27 June 2014, available at [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(02)).
2. De Jong B., & Zwartkruis W., "The EU Regulation on Screening of Foreign Direct Investment: A Game Changer?", *European Business Law Review*, Volume 31, Issue 3 (2020) pp. 447 – 474.
3. EU4Busines Official Website, available at <https://eu4business.ge/en/news/eu-launches-new-external-investment-plan-in-tbilisi/>.
4. European Commission Official Website, EU External Investment Plan Factsheet, available at https://commission.europa.eu/system/files/2019-11/factsheet_eip_en.pdf.
5. European Commission Official Website, European Neighbourhood policy (ENP) governs the EU's relations with 16 of its closest eastern and southern partners. As a key element of the EU foreign policy, the ENP focuses on stabilising the region in political, economic and security terms., available at https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_en.
6. European Commission Official Website, section "European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR)", "Georgia Factograph", available at https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Georgia_factograph.pdf.
7. European Commission Official Website, section "Investments", available at https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/investment_en.
8. European Commission Official Website, section "Investment Disputes", available at https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/dispute-settlement/investment-disputes_en, see also section "Multilateral Investment Court project", https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/multilateral-investment-court-project_en.
9. European Commission Official Website, section "Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe (NDICI – Global Europe)", available at https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument-global-europe-ndici-global-europe_en.
10. European Commission Official Website noting that "The EU is the world's largest exporter and importer of foreign direct investment", available at https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/multilateral-investment-court-project_en.
11. European Commission Official Website, von der Leyen U., "Black Sea electric cable is a new transmission route full of opportunities", available at https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/AC_22_7888.
12. EU External Action Official Website, Relations with the EU, available at https://www.eeas.europa.eu/georgia/european-union-and-georgia_en?s=221.
13. EU Neighbours East Website, available at <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eu-welcomes-initiative-to-lay-submarine-cable-under-black-sea/>.
14. European Investment Bank, report "Georgia", see the European Investment Bank website, available at https://www.eib.org/attachments/country/the_eib_in_georgia_en.pdf.
15. European Parliament publication "Legal Instruments and practice of arbitration in the European Union", Study for JURI Committee 2015, p.243, available at [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509988/IPOL_STU\(2015\)509988_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509988/IPOL_STU(2015)509988_EN.pdf).
16. FDI Regulation, article 2, definitions, available at <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj/eng>.
17. Gavass M., & Hannah Timmis, "The EU's Financial Architecture for External Investment: Progress, Challenges, and Options", Center for Global Development, CGD Policy Paper, 13 January 2019, available at <https://www.cgdev.org/sites/default/files/eus-financial-architecture-external-investment-progress-challenges-and-options.pdf>.
18. Herrmann C., "The Treaty of Lisbon Expands the EU's External Trade and Investment Powers", ASIL Insights, Volume 14, September 21, 2010, available at <https://www.asil.org/insights/volume/14/issue/29/treaty-lisbon-expands-eu%E2%80%99s-external-trade-and-investment-powers>.
19. InvestEU official webpage, available at https://investeu.europa.eu/investeu-programme_en.

20. *Joined Cases C-282/04 and C-283/04, Commission of the European Communities v Kingdom of the Netherlands*, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62004CJ0282&from=NL>.
21. OECD report, "FDI in Figures", April 2020, available at <https://www.oecd.org/investment/FDI-in-Figures-April-2020.pdf>.
22. Regulation (EU) No 1219/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 establishing transitional arrangements for bilateral investment agreements between Member States and third countries, into force since January 9, 2013, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012R1219>.
23. Regulation (EU) 2015/1017 of the European Parliament and of the Council of 25 June 2015 on the European Fund for Strategic Investments, the European Investment Advisory Hub and the European Investment Project Portal and amending Regulations (EU) No 1291/2013 and (EU) No 1316/2013 — the European Fund for Strategic Investments, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015R1017>.
24. Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union, available at <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj/eng>.
25. *Slovak Republic v. Achmea B.V. (Case C-284/16)*, available at <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=199968&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&id=404057>.
26. Treaty of Lisbon, initially known as the Reform Treaty, signed by EU member states on 13 December 2007, entered into force on 1 December 2009, available at <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:en:HTML>.
27. Treaty on the Functioning of the European Union, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:4301854>.
28. Lavranos N., "The EU Plurilateral Draft Termination Agreement for All Intra-EU BITs: An End of the Post-Achmea Saga and the Beginning of a New One", Kluwer Arbitration Blog, 1 December 2019, available at <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2019/12/01/the-eu-plurilateral-draft-termination-agreement-for-all-Intra-eu-bits-an-end-of-the-post-achmea-saga-and-the-beginning-of-a-new-one/>.
29. Letizia V., "The EU Termination Agreement and Sunset Clauses: No 'Survivors' on the (Intra-EU) Battlefield?", Kluwer Arbitration Blog, 22 June 2022, available at <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/06/22/the-eu-termination-agreement-and-sunset-clauses-no-survivors-on-the-Intra-eu-battlefield/>.

ევროკავშირის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების პოლიტიკისა და სამართლებრივი ჩარჩოს ფორმირება: უახლესი განვითარება

აბსტრაქტი

ლისაბონის ხელშეკრულებამ ევროკავშირს მიანიჭა ექსკლუზიური კომპეტენცია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სფეროში ევროკავშირის საერთო კომერციული პოლიტიკის ფარგლებში. ლისაბონის ხელშეკრულების მიღების ადრეულ ეტაპზე ევროკავშირისთვის ამ ახალი ექსკლუზიური კომპეტენციის მინიჭებამ წარმოიშვა გარკვეული კითხვები, მათ შორის, წევრი სახელმწიფოების არსებულ ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებზე მის გავლენასთან დაკავშირებით. კიდევ ერთ გამოწვევას ქმნიდა ახალი თაობის ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებებიდან წარმოშობილი დავების მოგვარება, რაც შეიძლება გადაწყვეტილიყო საინვესტიციო დავების მოგვარების საერთაშორისო ცენტრში (ICSID) ევროკავშირისთვის წვდომის უზრუნველყოფით ან დავების მოგვარების ალტერნატიული ფორუმის ჩამოყალიბებით. 2015 წლიდან ევროკავშირის კომისია მუშაობს მრავალმხრივი საინვესტიციო სასამართლოს ჩამოყალიბებაზე, რომელიც იქნება გადახვევა არბიტრაჟზე დაფუძნებული ინვესტორსა და სახელმწიფოს შორის დავის გადაწყვეტის არსებული რეჟიმიდან. ასევე, საერთაშორისო საარბიტრაჟო განხილვის სისტემასთან შედარებით, რომლებიც ზოგჯერ აღიქმება არასაკმარისად გამჭვირვალედ და პროგნოზირებადად, მრავალმხრივი საინვესტიციო სასამართლო საინვესტიციო დავების გადაწყვეტისას უზრუნველყოფს გამჭვირვალობისა და თანმიმდევრულობის მაღალ ხარისხს. ამგვარად, ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლიდან ათწლეულის შემდეგ, შესაბამისი ინდიკატორების გათვალისწინებით, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ევროკავშირის ექსკლუზიურ კომპეტენციაში გადასვლა შეიძლება შეფასდეს, როგორც კარგად გააზრებული და ეკონომიკურად გამართლებული გადაწყვეტილება.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირი, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულება, მრავალმხრივი საინვესტიციო სასამართლო, საქართველო

1. შესავალი: ევროკავშირში ტრანსსასაზღვრო ინვესტიციების რეგულირება ლისაბონის ხელშეკრულების შემდეგ

ლისაბონის ხელშეკრულების² მიღებამდე ევროპის კავშირში (შემდგომში „ევროკავშირი“) არ არსებობდა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შესახებ სპეციფიკური სამართლებრივი ჩარჩო. ლისაბონის ხელშეკრულება, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ხელშეკრულება ევროკავშირის ისტორიაში, რომელმაც შეცვლა 1992 წლის მაასტრიხტის ხელშეკრულება (განახლებული სახით ცნობილია როგორც „ევროკავშირის ხელშეკრულება“), ასევე, 1957 წლის რომის ხელშეკრულება (რომელიც ცნობილია განახლებული სახით, როგორც „ევროკავშირის ფუნქციონირების ხელშეკრულება“), მიზნად ისახავდა

¹ პროფ. ნათია ლაპიაშვილი, სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების თანახელმძღვანელი, საქართველოს უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, კავკასიის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის ასოცირებული პროფესორი, ელექტრონული ფოსტა: natia_lapiashvili@yahoo.com

² ლისაბონის ხელშეკრულება, თავდაპირველად ცნობილი, როგორც რეფორმის ხელშეკრულება, რომელსაც ევროკავშირის წევრმა ქვეყნებმა 2007 წლის 13 დეკემბერს მოაწერეს ხელი, ძალაში შევიდა 2009 წლის 1-ელ დეკემბერს, ხელმისაწვდომია <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:en:HTML>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

ევროკავშირში უფრო ძლიერი მმართველობის ფორმირებას, ასევე, გადანაცვეტილებების მიღების გამარტივებული სისტემისა და ეფექტური საგარეო პოლიტიკის დანერგვას. ლისაბონის ხელშეკრულებამ, სხვა ცვლილებებთან ერთად, გააფართოვა ევროკავშირის კომპეტენციები საგარეო კომერციული ურთიერთობების სფეროში, მათ შორის, ევროკავშირის მიანიჭა ექსკლუზიური კომპეტენცია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სფეროში.³

იმის გათვალისწინებით, რომ ლისაბონის ხელშეკრულების მიღებამდე ევროკავშირს უკვე ჰქონდა კომპეტენცია დაფუძნების თავისუფლებისა და კაპიტალის თავისუფალი გადაადგილების ნაწილში, ევროკავშირისთვის აღნიშნული სრულიად ახალი კომპეტენციის მინიჭებამ გამოიწვია კითხვები ასეთი უფლებამოსილების გადაცემის ზუსტ მასშტაბებსა და შედეგებზე, ასევე, წევრი ქვეყნების ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებსა⁴ (“BIT”) და ევროკავშირის კანონმდებლობას შორის შესაძლო თავსებადობის საკითხებზე. გარდა ამისა, მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირს გადაეცა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეგულირების უფლებამოსილება, მას არ გადასცემია ექსკლუზიური კომპეტენცია კაპიტალის გადაადგილების ნაწილში, რადგან ლისაბონის ხელშეკრულების შესაბამისი მუხლი არ ანიჭებს ევროკავშირის კომპეტენციას პორტფელის ინვესტიციებზე. ეს უკანასკნელი ევროპული მართლმსაჯულების სასამართლოს მიერ განმარტებულია, როგორც აქციების შეძენა „მხოლოდ ფინანსური ინვესტიციების განხილვისთვის, საწახმოს მახთვისა და კონტროლზე გავლენის მოხდენის განხილვის გახეშე“.⁵

უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის ყველა წევრი ქვეყანა არ შეხვედრია ამ ცვლილებას ენთუზიაზმით, რადგან ზოგადად პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისა და ფინანსური დამოუკიდებლობის მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლისთანავე, გაჩნდა შეშფოთება ევროკავშირის ამ ახალი კომპეტენციის შედეგებსა და გავლენაზე წევრი ქვეყნების არსებულ ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებზე. კითხვები წარმოიშვა როგორც ევროკავშირის შიდა, ასევე, გარე ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებთან დაკავშირებით,⁶ იმის გათვალისწინებით, რომ ევროკავშირის ფუნქციონირების ხელშეკრულება პატივს სცემს წევრი ქვეყნების არსებულ საერთაშორისო ვალდებულებებს მესამე სახელმწიფოების მიმართ ევროკავშირის კანონმდებლობასთან მათი კონფლიქტის შემთხვევაში.⁷ ასევე, ახალი ექსკლუზიური კომპეტენცია გავლენას ახდენდა წევრი ქვეყნების მიერ საგარეო საინვესტიციო პოლიტიკის თავისუფლად განსაზღვრაზე, ვინაიდან ევროკავშირი გახდა საერთაშორისო აქტორი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სფეროში, მათ შორის, მიენიჭა მესამე ქვეყნებთან საკუთარი საინვესტიციო ხელშეკრულებების მოლაპარაკების უფლებამოსილება (უმთავრესად, ჩინეთთან და ინდოეთთან). გარდა ამისა, ვინაიდან ევროკავშირს არ გადასცემია ექსკლუზიური კომპეტენცია პორტფელის ინვესტიციებთან დაკავშირებით, სავარაუდოდ ევროკავშირის მიერ ასეთი საინვესტიციო ხელშეკრულებების გაფორმება შესაძლებელი იქნებოდა მხოლოდ შერეული შეთანხმების სახით წევრ სახელმწიფოებთან ერთად.⁸

მიუხედავად ამისა, ამ დროისთვის ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს დადებული ჰქონდათ ათასზე მეტი ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულება, რაც წარმოშობდა შედეგებს საერთაშორისო საჯარო სამართლის შესაბამისად. ევროპული მართლმსაჯულების სასამართლოს მიერ განხილულ

³ ევროკავშირის ფუნქციონირების ხელშეკრულება, მუხლი 207(1).

⁴ ამჟამად მსოფლიოში დადებულია და მოქმედია დაახლოებით 3000 ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულება, რომელთაგან 1400-ზე მეტი გაფორმებულია ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა მიერ. იხილეთ ინფორმაცია ევროკომისიის ოფიციალურ ვებგვერდზე, ხელმისაწვდომია https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/dispute-settlement/investment-disputes_en, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

⁵ გაერთიანებული საქმეები C-282/04 და C-283/04, ევროპული კომისია ნიდერლანდების სამეფოს წინააღმდეგ, ხელმისაწვდომია <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62004CJ0282&from=NL>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

⁶ Intra-EU BIT/ ევროკავშირის შიდა საინვესტიციო ხელშეკრულებად მოიხსენიებენ ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებას, რომელიც დადებულია ევროკავშირის ორ წევრ სახელმწიფოს შორის, ხოლო Extra-EU BIT/ ევროკავშირის გარე საინვესტიციო ხელშეკრულება არის ხელშეკრულება, რომელიც დადებულია ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოსა და მესამე სახელმწიფოს შორის.

⁷ ევროკავშირის ფუნქციონირების ხელშეკრულება, მუხლი 351.

⁸ პროფესორი კრისტოფ ჰერმანი, „ლისაბონის ხელშეკრულება აფართოვებს ევროკავშირის საგარეო ვაჭრობისა და საინვესტიციო უფლებამოსილებებს“, საერთაშორისო სამართლის ამერიკული საზოგადოების მიმოხილვა, ტომი 14, 21 სექტემბერი, 2010, ხელმისაწვდომია <https://www.asil.org/insights/volume/14/issue/29/treaty-lisbon-expands-eu%E2%80%99s-external-trade-and-investment-powers>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

იქნა ასეთ ხელშეკრულებებსა და ევროკავშირის სამართალს შორის შესაძლო შეუსაბამობის რამდენიმე შემთხვევა. 2018 წელს, ევროპული მართლმსაჯულების სასამართლოს მიერ აქმეას ცნობილი გადაწყვეტილებით საბოლოოდ დადასტურდა ევროკავშირის შიდა საინვესტიციო ხელშეკრულებების ბედი, როდესაც სასამართლომ დაადგინა, რომ 1991 წლის ნიდერლანდ-სლოვაკეთის ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულების დებულება არბიტრაჟის შესახებ შეუთავსებელი იყო ევროკავშირის სამართალთან, რადგან ეს უკანასკნელი უკვე მოიცავდა სამართლებრივი დაცვის სრული სისტემას.⁹ შედეგად, თუ წევრი ქვეყნების ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებები არსებით წინააღმდეგობაში აღმოჩნდებოდა ევროკავშირის სამართალთან, წევრ სახელმწიფოებს ან ხელახლა უნდა გაემართათ ასეთ ხელშეკრულებებზე მოლაპარაკებები, ან შეენწყვიტათ ისინი. აქმეას გადაწყვეტილების შემდეგ, 2019 წლის 24 ოქტომბერს, ევროკავშირის კომისიამ (შემდგომში „კომისია“) განაცხადა, რომ ევროკავშირის წევრმა ქვეყნებმა მიაღწიეს მრავალმხრივ შეთანხმებას ევროკავშირის ყველა (დაახლოებით 190) შიდა საინვესტიციო ხელშეკრულების შეწყვეტის შესახებ. შეთანხმებას საბოლოოდ 2020 წლის 5 მაისს ევროკავშირის ოცდასამმა წევრმა სახელმწიფომ მოაწერა ხელი, რათა შეენწყვიტათ მათი ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებები (შემდგომში „შენწყვეტის შეთანხმება“).¹⁰ ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებში არსებული ე.წ. „Sunset“ (ხელშეკრულების მოქმედების გაგრძელების) პუნქტების მიუხედავად, რომლებიც ზოგადად მიზნად ისახავს, გაახანგრძლივოს შესაბამისი ხელშეკრულების მოქმედება გარკვეული პერიოდით მისი შეწყვეტის შემდეგ, შეწყვეტის შეთანხმებამ პირდაპირ გააუქმა როგორც ძალაში მყოფი, ისე უკვე შეწყვეტილი ევროკავშირის შიდა ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებების ყველა ასეთი პუნქტი.¹¹

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სფეროში კომპეტენციის ევროკავშირისთვის გადაცემასთან დაკავშირებული კიდევ ერთი გამოწვევა იყო ევროკავშირის დადებული ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებებიდან წარმოშობილი დავების გადაწყვეტის მექანიზმი. გამოსავალი შეიძლება ყოფილიყო ან ევროკავშირისთვის წვდომის მინიჭება საინვესტიციო დავების მოგვარების საერთაშორისო ცენტრში (ICSID), ან ალტერნატიული დავების გადაწყვეტის ფორუმის დაარსება. 2015 წლიდან კომისია მუშაობს მრავალმხრივი საინვესტიციო სასამართლოს ჩამოყალიბებაზე, რომელიც, მისი შიდა და საერთაშორისო სასამართლოების ძირითადი მახასიათებლების გათვალისწინებით, იქნება გადახვევა არბიტრაჟზე დაფუძნებული ინვესტორ-სახელმწიფოთაშორისი დავის გადაწყვეტის პროცედურის სისტემიდან.¹² იგეგმება, რომ მრავალმხრივი საინვესტიციო სასამართლოს შემადგენლობაში იქნება პირველი ინსტანციის სასამართლო და სააპელაციო ორგანო. სასამართლო უზრუნველყოფს გამჭვირვალობას დავის განხილვის შედეგებთან დაკავშირებით და დაკომპლექტებული იქნება მაღალკვალიფიციური მოსამართლეებით, რომლებსაც აირჩევენ და ანაზღაურებას გადაუხდიან წევრი სახელმწიფოები. მათ საქმისწარმოებაში, ასევე, დაეხმარება სამდივნო. მრავალმხრივი საინვესტიციო სასამართლოს საბოლოო სტრუქტურა განისაზღვრება მიმდინარე საერთაშორისო მოლაპარაკებების შედეგად.

ყველა ზემოაღნიშნულმა ფაქტორმა ლისაბონის ხელშეკრულების მიღების შედეგად წარმოშვა რთული სამართლებრივი, ეკონომიკური და პრაქტიკული სირთულებები. მიუხედავად ამისა, ევროკავშირის არგუმენტი იყო, რომ ევროკავშირის მიერ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მის მთელ ყველა წევრ ქვეყანაში თანმიმდევრულად რეგულირების უპირატესობები, სავარაუდოდ, გადაწონიდა

⁹ სლოვაკეთის რესპუბლიკა Achmea B.V.-ს წინააღმდეგ (საქმე C-284/16), ხელმისაწვდომია <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=199968&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=404057>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

¹⁰ ნიკოს ლავრანოსი, „ევროკავშირის მრავალმხრივი შეწყვეტის შეთანხმების პროექტი ევროკავშირის ყველა შიდა საინვესტიციო ხელშეკრულებისთვის: პოსტ-აქმეას საგის დასასრული და ახალი საგის დასაწყისი“, კლუვერის არბიტრაჟის ბლოგი, 2019 წლის 1 დეკემბერი, ხელმისაწვდომია <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2019/12/01/eu-plurilateral-draft-termination-agreement-for-all-Intra-eu-bits-an-end-of-the-post-achmea-saga-and-the-beginning-of-a-new-one/>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

¹¹ ვალერიო ლეტიცია, „ევროკავშირის შეწყვეტის შეთანხმება და „მოქმედების გაგრძელების“ პუნქტები: არის ვინმე „გადარჩენილი“ (ევროკავშირის შიგნით) ბრძოლის ველზე?“, კლუვერის საარბიტრაჟო ბლოგი, 2022 წლის 22 ივნისი, ხელმისაწვდომია <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/06/22/the-eu-termination-agreement-and-sunset-clauses-no-survivors-on-the-Intra-eu-battlefield/>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

¹² ევროკომისიის ოფიციალური ვებგვერდი, „საინვესტიციო დავები“, ხელმისაწვდომია https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/dispute-settlement/investment-disputes_en, იხ. ასევე „მრავალმხრივი საინვესტიციო სასამართლოს პროექტი“, https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/multilateral-investment-court-project_en, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

პოტენციურ სირთულეებს, ვინაიდან შედეგად მოხდებოდა უფრო მეტი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციის მოზიდვა ევროკავშირის მთელ ტერიტორიაზე. 2009 წლიდან ევროკავშირი აწარმოებს მოლაპარაკებებს საინვესტიციო ხელშეკრულებებთან დაკავშირებით და განსაზღვრავს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების პოლიტიკას მისი წევრი ქვეყნების სახელით, ევროკავშირის საერთო კომერციული პოლიტიკის ფარგლებში.¹³ უნდა აღინიშნოს, რომ მიღებულმა ეკონომიკურმა სარგებელმა მართლაც გაამართლა თანმდევი სამართლებრივი პრობლემები, ვინაიდან დღესდღეობით ევროკავშირი წარმოადგენს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ყველაზე დიდ მიმღებს მსოფლიოში, ხოლო ევროკავშირის წევრი ქვეყნები მიიჩნევა ყველაზე ღია იურისდიქციებად ტრანსსასაზღვრო ინვესტიციების მიზნებისთვის.¹⁴

2. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სამართლებრივი ჩარჩოს შემდგომი განვითარება ევროკავშირში

ევროკავშირის შიდა ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებების გარდა, ლისაბონის ხელშეკრულებამ, ასევე, შექმნა გაურკვევლობა ევროკავშირის გარე ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებების სამართლებრივ სტატუსთან დაკავშირებით, ისევე, როგორც წევრი სახელმწიფოების მიერ მომავალში ახალი ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებების დადების შესაძლებლობებთან მიმართებით. ხსენებული გაურკვევლობის გადაჭრის მიზნით მიღებულ იქნა N1219/2012 რეგულაცია, რომელიც ძალაშია 2013 წლის 9 იანვრიდან.¹⁵ N1219/2012 რეგულაციამ განსაზღვრა შემდეგი სამი რეჟიმი ევროკავშირის გარე ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებებისათვის: პირველი, 2009 წლის 1 დეკემბრამდე (ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის თარიღი) ან ხელმომწერი წევრი სახელმწიფოს ევროკავშირში გაწევრიანების თარიღამდე დადებული ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებები დარჩებოდა ძალაში, კომისიის მიერ მათი ინდივიდუალურად განხილვის პირობით, სანამ ისინი არ შეიცვლებოდა ევროკავშირისა და შესაბამის მესამე ქვეყანას შორის დადებული ახალი ხელშეკრულებით; მეორე, 2009 წლის 1 დეკემბრიდან 2013 წლის 9 იანვრამდე (N1219/2012 რეგულაციის ძალაში შესვლის თარიღი) დადებული ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებები შეიძლება შენარჩუნებულიყო კომისიის ნებართვით, და მესამე, მომავალი ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებების მოლაპარაკება (N1219/2012 რეგულაციის ძალაში შესვლის შემდეგ) უნდა მომხდარიყო მხოლოდ კომისიის ზედამხედველობით, რომელთა გაფორმება – ხელმოწერა, ასევე, დაექვემდებარებოდა კომისიის საბოლოო ნებართვას.¹⁶

ლისაბონის ხელშეკრულების შემდგომ ევროკავშირის მიღებული კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი აქტი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შესახებ არის N2019/452 რეგულაცია (შემდგომში „პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეგულაცია“)¹⁷, რომელიც მიღებულ იქნა 2019 წლის მარტში და ძალაში შევიდა 2020 წლის 11 ოქტომბერს. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეგულაცია არეგულირებს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სკრინინგის მექანიზმებს, ითვალისწინებს რა, ეროვნული უსაფრთხოების ინტერესების დაცვას სტრატეგიულ საწარმოებში ინვესტიციების კო-

¹³ ევროკომისიის ოფიციალური ვებგვერდი, „ინვესტიციები“, ხელმისაწვდომია https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/investment_en, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

¹⁴ მაგალითად, იხილეთ OECD-ის ანგარიში „პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები რიცხვებში“, 2020 წლის აპრილი, ხელმისაწვდომია <https://www.oecd.org/investment/FDI-in-Figures-April-2020.pdf>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს. აგრეთვე იხილეთ ევროკომისიის ოფიციალური ვებგვერდი, რომელიც აღნიშნავს, რომ „ევროკავშირი არის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მსოფლიოს უდიდესი ექსპორტიორი და იმპორტიორი“, ხელმისაწვდომია https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/multilateral-investment-court-project_en, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

¹⁵ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაცია N1219/2012 წევრ სახელმწიფოებსა და მესამე ქვეყნებს შორის ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებების გარდამავალი შეთანხმებების დადების შესახებ, ძალაშია 2013 წლის 9 იანვრიდან, ხელმისაწვდომია <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012R1219>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

¹⁶ „სამართლებრივი ინსტრუმენტები და საარბიტრაჟო პრაქტიკა ევროკავშირში“, ევროპარლამენტის პუბლიკაცია, მომზადებული სამართლებრივ საკითხთა კომიტეტისთვის, 2015, გვ. 243, ხელმისაწვდომია [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509988/IPOL_STU\(2015\)509988_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509988/IPOL_STU(2015)509988_EN.pdf), ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

¹⁷ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2019 წლის 19 მარტის რეგულაცია N2019/452, რომელიც ადგენს ევროკავშირში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სკრინინგის სამართლებრივ ჩარჩოს, ხელმისაწვდომია <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj/eng>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

ნტროლის გზით და უზრუნველყოფს თანამშრომლობის მექანიზმს ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მიერ საინვესტიციო პროექტების განხილვის პროცესში. ამდენად, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები აშკარა სარგებელის გარდა, ასევე, ქმნის მნიშვნელოვან საფრთხეებს ქვეყნებისთვის, როგორცაა სამრეწველო ჯაშუშობა, ტექნოლოგიების გადაცემა და უცხო სახელმწიფოს მიერ კონტროლირებადი საწარმოების (განსაკუთრებით, ჩინური საწარმოების) მიერ ეროვნულ კომპანიების შთანთქმა. შედეგად, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეგულაცია ეხება მოცემულ ტექნოლოგიურ და გეოპოლიტიკურ გამოწვევებს და მათთან დაკავშირებულ თავისუფალი გადაადგილების შეზღუდვის სამართლებრივ და პრაქტიკულ შედეგებს.¹⁸ შესაბამისად, წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან, ითანამშრომლონ და გაუზიარონ ერთმანეთს და კომისიას პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შესახებ მოთხოვნილი ინფორმაცია. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეგულაციით „სკრინინგი“ და „სკრინინგის მექანიზმები“ განიმარტება, როგორც პროცედურები, რომლებიც საშუალებას იძლევა, შეფასდეს, გამოძიებულ იქნას, დაშვებულ იქნას, პირობადადებულ იქნას, აიკრძალოს ან შეწყდეს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები უსაფრთხოების ან საზოგადოებრივი წესრიგის საფუძველზე.¹⁹ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეგულაცია აკისრებს რიგ მოთხოვნებს წევრ სახელმწიფოებს სკრინინგის აღნიშნულ პროცედურებთან დაკავშირებით, როგორცაა ვადებთან მიმართებით გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა, კონფიდენციალურობისა და მესამე ქვეყნების მიმართ დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპის დაცვა. რეგულაციის შესაბამისად, წევრ სახელმწიფოებსა და კომისიას შეუძლიათ, გამოაქვეყნონ კომენტარები და მოსაზრებები სხვა წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებთან დაკავშირებული გარიგებების შესახებ და შესაბამისი წევრი სახელმწიფო ვალდებულია, განიხილოს ასეთი შენიშვნები და მოსაზრებები. თუმცა, საბოლოო გადაწყვეტილებას სკრინინგის შედეგებთან დაკავშირებით იღებს მოცემული წევრი სახელმწიფო, რადგან ეროვნული უსაფრთხოების საკითხები წარმოადგენს ევროკავშირის თითოეული წევრი სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას.

3. ევროკავშირის მიერ მხარდაჭერილი შიდა და გარე საინვესტიციო პროგრამები და ინიციატივები

შესაბამისი მარეგულირებელი აქტების შემუშავების გარდა, ევროკავშირმა დანერგა რამდენიმე მნიშვნელოვანი პროგრამა შიდა და გარე ინვესტიციების მხარდასაჭერად. ერთ-ერთი მათგანია „InvestEU“ პროგრამა, ასევე, ცნობილი, როგორც „სტრატეგიული ინვესტიციების ევროპული ფონდი“;²⁰ რომელიც ევროპის საინვესტიციო ბანკის ჯგუფისა და კომისიის ინიციატივაა და მიზნად ისახავს კერძო ინვესტიციების მობილიზებას ევროკავშირის პრიორიტეტულ სფეროებში, როგორცაა მწვანე და ციფრული ტრანზიციის პროცესი, ინოვაციები, სოციალური ინვესტიციები და უნარები.²¹ „InvestEU“ პროგრამა, ასევე, მხარს უჭერს „REPowerEU“ გეგმას, რომელიც წარმოადგენს ევროკავშირის პასუხს უკრაინის წინააღმდეგ რუსეთის ომით გამოწვეულ გლობალურ ენერგეტიკულ კრიზისზე.

მას შემდეგ, რაც „InvestEU“ პროგრამამ 294 მილიარდ ევროზე მეტი ინვესტიციის მობილიზაცია განაპირობა, 2017 წელს ევროკავშირმა წამოიწყო საგარეო ინვესტიციების მობილიზაციის კიდევ ერთი ამბიციური პროგრამა, სახელწოდებით „საგარეო საინვესტიციო გეგმა“, რომელიც ფოკუსირებულია რიგ პრიორიტეტულ საინვესტიციო სფეროებზე, მათ შორის, მდგრადი ენერგეტიკა, მიკრო, მცირე და საშუალო საწარმოების დაფინანსება, მდგრადი სოფლის მეურნეობა, მეწარმეობა და აგრომრეწველობა, მდგრადი ქალაქები და დიჯიტალიზაცია მდგრადი განვითარებისათვის.²² 2018 წლის 21 მარტს,

¹⁸ ბას დე იონგი, ვოლფ ზვარტკრუისი, „ევროკავშირის რეგულაცია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სკრინინგის შესახებ: თამაშის წესების შეცვლა?“, ევროპული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, ტომი 31, გამოცემა 3 (2020) გვ. 447 – 474.

¹⁹ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეგულაცია, მუხლი 2, დეფინიციები.

²⁰ ევროპის სტრატეგიული ინვესტიციების ფონდი (EFSI) შეიქმნა 2015 წელს ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2015 წლის 25 ივნისის N2015/1017 რეგულაციით სტრატეგიული ინვესტიციების ევროპული ფონდის, ევროპული საინვესტიციო საკონსულტაციო ცენტრისა და ევროპული საინვესტიციო პროექტის პორტალის შესახებ, და რეგულაციების შესწორებები N1291/2013 და N1316/2013 — ევროპის სტრატეგიული ინვესტიციების ფონდი, ხელმისაწვდომია <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015R1017>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

²¹ InvestEU-ს ოფიციალური ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია https://investeu.europa.eu/investeu-programme_en, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

²² ევროკომისიის ოფიციალური ვებგვერდი, „ევროკავშირის საგარეო საინვესტიციო გეგმის ფაქტობრივი ცხრილი“.

ევროკავშირმა საქართველოს დედაქალაქში გამართულ რეგიონალურ ღონისძიებაზე წარადგინა „საგარეო საინვესტიციო გეგმა“, რომელიც მიზნად ისახავს ინვესტიციების მოზიდვას საჯარო და კერძო სექტორიდან მსოფლიოს 70-ზე მეტი ეკონომიკისთვის, მათ შორის, საქართველოსა და აღმოსავლეთ პარტნიორის სხვა ქვეყნებში.²³ ინვესტიციების გაზრდისა და ამ ქვეყნებში უფრო ინკლუზიური და მდგრადი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით. „საგარეო საინვესტიციო გეგმა“, „InvestEU“ პროგრამა და „REPowerEU“ გეგმა ასახავს ევროკავშირის კომპლექსურ საინვესტიციო არქიტექტურას, რომელიც ორიენტირებულია დამატებითი რესურსების მოზიდვისაკენ ინვესტიციებისთვის არა მხოლოდ ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში, არამედ პარტნიორ ქვეყნებშიც.²⁴

4. ევროკავშირის მხარდაჭერილი ინვესტიციები მესამე ქვეყნებში: საქართველოს მაგალითი

ევროკავშირსა და საქართველოს პოლიტიკური და ეკონომიკური თანამშრომლობის ხანგრძლივი ისტორია აქვთ. საქართველომ, ევროკავშირმა, ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანებამ და წევრმა ქვეყნებმა 2014 წლის ივნისში ხელი მოაწერეს ასოცირების შეთანხმებას²⁵ (სრულად ამოქმედდა 2016 წლის ივლისში), რომელიც, ასევე, არეგულირებს ინვესტიციების სფეროს. საქართველოს, ასევე, გაფორმებული აქვს ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება („DCFTA“). მანამდე, 2009 წელს, დაინერგა აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროგრამა, როგორც ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის²⁶ სპეციფიკური აღმოსავლური განზომილება, რათა სომხეთს, აზერბაიჯანს, ბელარუსს, საქართველოს, მოლდოვასა და უკრაინას შეძლებოდათ ევროკავშირთან ინტენსიური ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული კავშირების დამყარება. 2022 წლის 3 მარტს საქართველომ წარადგინა განაცხადი ევროკავშირში გაწევრიანებაზე და 2023 წელი დასრულდა საქართველოსთვის დიდი ხნის ნანატრი ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსის მინიჭებით. ამრიგად, საქართველომ მიიღო ისტორიული შანსი, გახდეს ევროპული ოჯახის ნამდვილი წევრი და მომავალი წლები საქართველოსთვის გადამწყვეტი იქნება აუცილებელი რეფორმების გასატარებლად.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ევროკავშირი საქართველოს უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორია და ქვეყანას ყოველწლიურად 100 მილიონ ევროზე მეტ დახმარებას უწევს.²⁷ „სამეზობლო, განვითარებისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის ინსტრუმენტი – გლობალური ევროპა“ („NDICI“) არის მთავარი ფინანსური ინსტრუმენტი ევროკავშირის გარე პარტნიორობთან, მათ შორის, საქართველოსთან თანამშრომლობისათვის.²⁸ გარდა გრანტებისა, ევროკავშირი საქართველოს აფინანსებს სესხებისა და გარანტიების სახითაც. უკანასკნელ წლებში, ევროკავშირი საქართველოს მხარს უჭერს სხვა-

ლი“, ხელმისაწვდომია https://commission.europa.eu/system/files/2019-11/factsheet_eip_en.pdf, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

²³ EU4Busines ოფიციალური ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია <https://eu4business.ge/en/news/eu-launches-new-external-investment-plan-in-tbilisi/>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

²⁴ მიქაელა გავასი, ჰანა ტიმისი, „ევროკავშირის ფინანსური არქიტექტურა გარე ინვესტიციებისთვის: პროგრესი, გამოწვევები და ვერსიები“, გლობალური განვითარების ცენტრი, CGD პოლიტიკის დოკუმენტი, 13 იანვარი 2019, ხელმისაწვდომია <https://www.cgdev.org/sites/default/files/eus-financial-architecture-external-investment-progress-challenges-and-options.pdf>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

²⁵ 2014 წლის 27 ივნისის ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის ხელმისაწვდომია [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(02)), ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

²⁶ ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა (ENP) არეგულირებს ევროკავშირის ურთიერთობებს მის 16 უახლოეს აღმოსავლელ და სამხრეთ პარტნიორთან. როგორც ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის მთავარი ელემენტი, ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა ფოკუსირებულია რეგიონის სტაბილიზაციაზე პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და უსაფრთხოების სფეროში. იხ. ინფორმაცია კომისიის ოფიციალურ ვებგვერდზე, ხელმისაწვდომია https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_en, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

²⁷ ევროკავშირის საგარეო ურთიერთობები, ევროკავშირის ოფიციალური ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია https://www.eeas.europa.eu/georgia/european-union-and-georgia_en?s=221, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

²⁸ ევროკომისიის ოფიციალური ვებგვერდი, „სამეზობლო, განვითარებისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის ინსტრუმენტი – გლობალური ევროპა (NDICI – გლობალური ევროპა)“, ხელმისაწვდომია https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument-global-europe-ndici-global-europe_en, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

დასხვა საინვესტიციო პროექტების განხორციელებაში.²⁹ ამ სტატიის თარიღისათვის, ევროკავშირის საინვესტიციო ბანკმა საქართველოში ოცდასამ ინფრასტრუქტურულ პროექტში განახორციელა ინვესტიცია, მათ შორის, ევროპისა და აზიის დამაკავშირებელი სტრატეგიული გზის, საქართველოს უდიდესი ჰიდროელექტროსადგურის, ჩამდინარე წყლების გამწმენდი სადგურისა და სხვა პროექტების განვითარებაში.³⁰ ევროკავშირის საინვესტიციო ბანკმა საქართველოსთვის გამოყო 1,83 მილიარდი ევროს ოდენობის საკრედიტო პორტფელი, რამაც ქვეყანა ევროკავშირის აღმოსავლეთ სამეზობლოში ერთ სულ მოსახლეზე ევროკავშირის საინვესტიციო ბანკის მიერ დაფინანსების უპირველეს ბენეფიციარად აქცია.³¹

რუსეთ-უკრაინის ომმა მთლიანად შეცვალა ევროპის გეოპოლიტიკური და ეკონომიკური რეალობა, მათ შორის, ევროპული ქვეყნების რუსეთის ენერგორესურსებზე დამოკიდებულების კუთხით. გლობალური ენერგეტიკული კრიზისის ფონზე, ევროკავშირმა გამოავლინა მზადყოფნა ფინანსური და პოლიტიკური მხარდაჭერა გაუნიოს შავი ზღვის წყალქვეშა კაბელის პროექტის განვითარებას, რომელიც გავა დაახლოებით 1200 კმ-ზე საქართველოსა და რუმინეთს შორის, ძირითადად წყალქვეშ, და გამიზნულია განახლებადი წყაროებიდან ელექტროენერგიის კავკასიიდან ევროპაში ექსპორტისათვის. ევროკავშირის კომისიის პრეზიდენტმა ურსულა ფონ დერ ლაიენმა 2022 წლის 17 დეკემბერს, აზერბაიჯანს, საქართველოს, უნგრეთსა და რუმინეთს შორის ურთიერთგაგების მემორანდუმის ხელმოწერის ცერემონიაზე, აღნიშნა, რომ პროექტი დაახლოებს ევროკავშირს თავის პარტნიორებთან სამხრეთ კავკასიის რეგიონში, რაც სარგებელს მოუტანს ყველა მხარეს.³² შესაბამისად, საქართველოს ენერგოსისტემა პირდაპირ დაუკავშირდება რუმინეთის ელექტროსისტემას, საიდანაც ელექტროენერგია მიეწოდება დანარჩენ ევროპას უნგრეთის გავლით. საქართველოსა და რუმინეთის დამაკავშირებელი წყალქვეშა ელექტროგადამცემი ქსელის განვითარების შემთხვევაში ევროპა მიიღებს როგორც საქართველოში, ისე აზერბაიჯანში წარმოებულ განახლებად ენერგიას. პროექტის მიმართ ინტერესი გამოთქვა საუდის არაბეთმაც, რომელიც აზერბაიჯანში განახლებადი ენერგიის პროექტებს ახორციელებს. პროექტი, ასევე, მნიშვნელოვანია დეკარბონიზაციისა და ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიზნებისთვის.

როგორც ურსულა ფონ დერ ლაიენმა აღნიშნა 2022 წლის 17 დეკემბერს, „[შავი ზღვის ენერგეტიკული წყალქვეშა კაბელის პროექტი] უდიდეს საჩვენებელს მოუტანს საქართველოს, ევროპული მისწრაფების მქონე ქვეყანას. მას შეუძლია, საქართველო ედექტოენეგიის ჰაბად აქციოს და ევროკავშირის შიდა ენერგობაზარს შეუერთოს. ამასთან, შავი ზღვის წყალქვეშა ედექტოენეგიის კაბელს შეუძლია, ედექტოენეგიის მიღებაში დაეხმაროს ჩვენს მეზობლებს მოდოვასა და დასავლეთ ბალკანეთში, ხოლო უკრაინას ენერგოსისტემის აღდგენის დაწყება გაუადვილოს“.³³ საქართველოს ენერგეტიკულ ჰაბად გადაქცევის იდეა მრავალი წელია არსებობს, თუმცა, ამ პროექტმა მას სრულიად ახალი პერსპექტივა შესძინა. მიუხედავად საქართველოს მისწრაფებისა, გახდეს ევროპული ოჯახის წევრი, ენერგეტიკული გაერთიანების ხელშეწყობელი ქვეყნებისგან მისი გეოგრაფიული იზოლაციის გათვალისწინებით, ენერგეტიკულ სექტორში საქართველო მაინც ვერ ახერხებდა ევროპული რეფორმების მთავარი უპირატესობით – ერთიანი ბაზრით სარგებლობას. შავი ზღვის წყალქვეშა ელექტროგადამცემი ქსელის პროექტის განვითარების შემთხვევაში, რეალობა იცვლება საქართველოს უნიკალური გეოგრაფიული მდებარეობის გათვალისწინებით, რომელიც სტრატეგიულად აკავშირებს ევროპის კონტინენტის სხვადასხვა ნაწილებს. ამ პროექტს კიდევ უფრო მეტი მნიშვნელობა აქვს საქართველოსთვის, ვიდრე უბრალო ინვესტიციას, ვინაიდან მისი განხორციელება, სავარაუდოდ, დააჩქარებს საქართველოს ევროკავშირში გაწევრიანებას. ევროკავშირისა და საქართველოს შორის თანამშრომლობის ეს და სხვა მაგალითები

²⁹ ევროკომისიის ოფიციალური ვებგვერდი, „ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა და გაფართოების მოლაპარაკებები (DG NEAR)“, „საქართველოს ფაქტობრივი ცხრილი“, ხელმისაწვდომია https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Georgia_factograph.pdf, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

³⁰ ევროპის საინვესტიციო ბანკის ანგარიში საქართველოზე, გვ.4, ევროპის საინვესტიციო ბანკის ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია https://www.eib.org/attachments/country/the_eib_in_georgia_en.pdf, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

³¹ იქვე, გვ. 4.

³² აღმოსავლეთ სამეზობლოს რეგიონული საკომუნიკაციო პროგრამის (EU Neighbors East) ოფიციალური ვებგვერდი, ხელმისაწვდომია, <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eu-welcomes-initiative-to-lay-submarine-cable-under-black-sea/>, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

³³ ევროკომისიის ოფიციალური ვებგვერდი, რეზიდენტი ფონ დერ ლეიენი: „შავი ზღვის ელექტრო კაბელი არის ახალი გადამცემი მარშრუტი, სავსე შესაძლებლობებით“, ხელმისაწვდომია https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/AC_22_7888, ბოლოს ნანახია 2024 წლის 20 იანვარს.

ცხადყოფს ევროკავშირის ინვესტიციების მნიშვნელობას საქართველოში სტრატეგიული პროექტების განვითარებისა და საქართველოს მოქალაქეების ცხოვრების გაუმჯობესებისთვის. ეს პროექტები, ასევე, ადასტურებს, რომ აღმოსავლეთ ევროპასა და კავკასიაში პოლიტიკური გავლენის ცვლილების შედეგად და სათანადო სამართლებრივი და ფინანსური მხარდაჭერის მექანიზმების დახმარებით, საქართველო ნამდვილად შეიძლება გახდეს ევროკავშირის მნიშვნელოვანი პოლიტიკური და სავაჭრო პარტნიორი.

5. დასკვნა

შეჯამების სახით, ლისაბონის ხელშეკრულებამ ევროკავშირს გადასცა მესამე ქვეყნებთან საინვესტიციო ხელშეკრულებების დადებისა და ინვესტიციების დაცვის უფრო მოდერნიზებული სისტემის ამოქმედების უფლებამოსილება. შესაბამისად, მომავალში ახალი თაობის საინვესტიციო ხელშეკრულებების მოლაპარაკება და გაფორმება მოხდება არა წევრი სახელმწიფოების, არამედ ევროკავშირის მიერ, რაც გამოიწვევს მთელი საერთაშორისო საინვესტიციო სამართლის არქიტექტურის შეცვლას. გარდა ამისა, დავების გადაწყვეტის ინოვაციური სისტემის პირობებში, ინვესტორებს შეეძლებათ მიმართონ ახალი ტიპის საინვესტიციო სასამართლოს, რომელიც წარმოადგენს გადახრას ტრადიციული საინვესტიციო საარბიტრაჟო სისტემისგან მისთვის დამახასიათებელი ეროვნული და საერთაშორისო სასამართლოების ნიშნების გათვალისწინებით. ასევე, საერთაშორისო საარბიტრაჟო განხილვის სისტემასთან შედარებით, რომლებიც ზოგჯერ აღიქმება არასაკმარისად გამჭვირვალედ და პროგნოზირებადად, მრავალმხრივი საინვესტიციო სასამართლო უზრუნველყოფს გამჭვირვალეობისა და თანმიმდევრულობის მაღალ ხარისხს საინვესტიციო დავების გადაწყვეტისას.

ამგვარად, ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლიდან ათწლეულის შემდეგ, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ევროკავშირის ექსკლუზიურ კომპეტენციაში გადატანა შეიძლება შეფასდეს, როგორც კარგად გააზრებული და ეკონომიკურად გამართლებული გადაწყვეტილება ბევრი ფაქტორის გათვალისწინებით. მათ შორისაა შემდგომ პერიოდში ევროკავშირში უცხოური ინვესტიციების ზრდა, ასევე, არსებული კონკურენცია ისეთ ეკონომიკურ გიგანტებთან, როგორებიცაა ჩინეთი და ინდოეთი, რის გამოც საჭირო იყო ევროკავშირი ამ სფეროში გლობალური მოთამაშე გამხდარიყო. შეიძლება ითქვას, რომ მიუხედავად ზოგიერთი განვითარებადი წევრი ქვეყანის მიერ ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულების ინვესტიციების მოსაზიდ ინსტრუმენტად გამოყენების შესაძლებლობის დაკარგვისა, ევროკავშირი უკეთეს პოზიციაში იმყოფება მნიშვნელოვან მესამე მხარეებთან უკეთესი სახელშეკრულებო პირობების მისაღწევად, ვიდრე ასეთი განვითარებადი სახელმწიფოები იქნებოდნენ მოლაპარაკების მაგიდასთან. გარდა ამისა, პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებთან დაკავშირებით ევროკავშირის ექსკლუზიური კომპეტენცია აშკარად აუმჯობესებს უცხოელი ინვესტორების დაცვას ევროკავშირის მთელ ტერიტორიაზე ერთიანი სტანდარტების დანერგვის გზით. ამრიგად, ზოგიერთი წევრი სახელმწიფოს მიერ თავდაპირველად გამოთქმული შეშფოთების მიუხედავად, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ევროკავშირის ექსკლუზიურ კომპეტენციაში გადასვლა დღევანდელი პერსპექტივიდან მომგებიანი აღმოჩნდა ამ სფეროს ყველა შესაბამისი მონაწილისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part, dated 27 June 2014, available at [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(02)).
2. De Jong B., & Zwartkruis W., "The EU Regulation on Screening of Foreign Direct Investment: A Game Changer?", *European Business Law Review*, Volume 31, Issue 3 (2020) pp. 447 – 474.
3. EU4Busines Official Website, available at <https://eu4business.ge/en/news/eu-launches-new-external-investment-plan-in-tbilisi/>.
4. European Commission Official Website, EU External Investment Plan Factsheet, available at https://commission.europa.eu/system/files/2019-11/factsheet_eip_en.pdf.
5. European Commission Official Website, European Neighbourhood policy (ENP) governs the EU's relations with 16 of its closest eastern and southern partners. As a key element of the EU foreign policy, the ENP

focuses on stabilising the region in political, economic and security terms., available at https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_en.

6. European Commission Official Website, section “European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR)”, “Georgia Factograph”, available at https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Georgia_factograph.pdf.
7. European Commission Official Website, section “Investments”, available at https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/investment_en.
8. European Commission Official Website, section “Investment Disputes”, available at https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/dispute-settlement/investment-disputes_en, see also section “Multilateral Investment Court project”, https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/multilateral-investment-court-project_en.
9. European Commission Official Website, section “Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe (NDICI – Global Europe)”, available at https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument-global-europe-ndici-global-europe_en.
10. European Commission Official Website noting that “The EU is the world’s largest exporter and importer of foreign direct investment”, available at https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/multilateral-investment-court-project_en.
11. European Commission Official Website, von der Leyen U., “Black Sea electric cable is a new transmission route full of opportunities”, available at https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/AC_22_7888.
12. EU External Action Official Website, Relations with the EU, available at https://www.eeas.europa.eu/georgia/european-union-and-georgia_en?s=221.
13. EU Neighbours East Website, available at <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eu-welcomes-initiative-to-lay-submarine-cable-under-black-sea/>.
14. European Investment Bank, report “Georgia”, see the European Investment Bank website, available at https://www.eib.org/attachments/country/the_eib_in_georgia_en.pdf.
15. European Parliament publication “Legal Instruments and practice of arbitration in the European Union”, Study for JURI Committee 2015, p.243, available at [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509988/IPOL_STU\(2015\)509988_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509988/IPOL_STU(2015)509988_EN.pdf).
16. FDI Regulation, article 2, definitions, available at <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj/eng>.
17. Gavass M., & Hannah Timmis, “The EU’s Financial Architecture for External Investment: Progress, Challenges, and Options”, Center for Global Development, CGD Policy Paper, 13 January 2019, available at <https://www.cgdev.org/sites/default/files/eus-financial-architecture-external-investment-progress-challenges-and-options.pdf>.
18. Herrmann C., “The Treaty of Lisbon Expands the EU’s External Trade and Investment Powers”, ASIL Insights”, Volume 14, September 21, 2010, available at <https://www.asil.org/insights/volume/14/issue/29/treaty-lisbon-expands-eu%E2%80%99s-external-trade-and-investment-powers>.
19. InvestEU official webpage, available at https://investeu.europa.eu/investeu-programme_en.
20. *Joined Cases C-282/04 and C-283/04, Commission of the European Communities v Kingdom of the Netherlands*, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62004CJ0282&from=NL>.
21. OECD report, “FDI in Figures”, April 2020, available at <https://www.oecd.org/investment/FDI-in-Figures-April-2020.pdf>.
22. Regulation (EU) No 1219/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 establishing transitional arrangements for bilateral investment agreements between Member States and third countries, into force since January 9, 2013, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012R1219>.
23. Regulation (EU) 2015/1017 of the European Parliament and of the Council of 25 June 2015 on the European Fund for Strategic Investments, the European Investment Advisory Hub and the European Investment Project Portal and amending Regulations (EU) No 1291/2013 and (EU) No 1316/2013 — the European Fund for Strategic Investments, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015R1017>.

24. Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union, available at <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj/eng>.
25. *Slovak Republic v. Achmea B.V. (Case C-284/16)*, available at <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=199968&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=404057>.
26. Treaty of Lisbon, initially known as the Reform Treaty, signed by EU member states on 13 December 2007, entered into force on 1 December 2009, available at <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:en:HTML>.
27. Treaty on the Functioning of the European Union, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:4301854>
28. Lavranos N., "The EU Plurilateral Draft Termination Agreement for All Intra-EU BITs: An End of the Post-Achmea Saga and the Beginning of a New One", Kluwer Arbitration Blog, 1 December 2019, available at <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2019/12/01/the-eu-plurilateral-draft-termination-agreement-for-all-intra-eu-bits-an-end-of-the-post-achmea-saga-and-the-beginning-of-a-new-one/>.
29. Letizia V., "The EU Termination Agreement and Sunset Clauses: No 'Survivors' on the (Intra-EU) Battlefield?", Kluwer Arbitration Blog, 22 June 2022, available at <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/06/22/the-eu-termination-agreement-and-sunset-clauses-no-survivors-on-the-intra-eu-battlefield/>.

Aytan Mardan Hajiyeveva¹

Nino Javakhishvili²

THE ATTITUDE TO THE EU INTEGRATION OF ETHNIC AZERBAIJANI WOMEN OF GEORGIA

Abstract

Since the early years of independence, Georgia's foreign and domestic policies have been primarily focused on achieving European integration. Substantial reforms are necessary in nearly every field, as well as public support for the EU's development and a greater knowledge of European values, in order to fulfil the undertaken obligations. The importance of European integration and cooperation, as well as the opportunities they bring, should be understood by every member of society, including women and minorities.

The paper analyses the factors that influence attitudes towards the EU integration of ethnic Azerbaijani women in Georgia. The study's primary research question is how knowledge of the official language, education, innovation, and activism influence attitudes towards the EU integration of ethnic Azerbaijani women of Georgia, and activism was used as a mediator variable between state language knowledge and attitudes towards EU integration. A total of 380 people participated in the survey. The poll was conducted in a hybrid fashion, with the questionnaire being delivered in regions of Georgia (Marneuli, Gardabani, Bolnisi, and Dmanisi), where the ethnic Azerbaijanis compactly live, in June 2022. A structural equation model (SEM) via Smart PLS was used to analyse the data and check the hypotheses. The research found a significant positive relationship between attitudes to EU integration and education on EU-related issues, knowledge of state language, innovation, and activism.

Furthermore, it was confirmed that activism mediates the relationship between state language knowledge and attitudes towards EU integration. Therefore, the study recommends the enlargement of the minority integration programs in the regions, primarily directing the grants for programs that increase minority women's activism. In addition, regional Civil Society Organisations' (CSO) involvement in minority issues and training in minority languages are advised.

Keywords: Attitude to the EU integration, activism, SEM, SMART-PLS, ethnic Azerbaijani women, minority

Introduction

Starting in 1996, Georgia made European integration a primary focus of both its foreign and internal policies. As a result of their achievements in a number of domains, Georgia and the European Union (EU) signed the Association Agreement in 2014, containing the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) component, that allows Georgia (together with Ukraine and Moldova) to access some sectors of the European Single Market. However, in order to accomplish the duties outlined in the treaty mentioned above, significant reforms are required in almost every area, as well as public support for the EU's expansion, which, in turn, is linked with an increased understanding of European values. Each person ought to be aware of the significance of European integration and cooperation and the opportunities they present. Unfortunately, the Russian media's

¹ Aytan Mardan Hajiyeveva – PhD candidate at the English-taught interdisciplinary Doctoral Studies Programme in European Studies of the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. E-mail: aytandilanchieva@yahoo.com

² Nino Javakhishvili – Professor, Director of D. Uznadze Institute of Psychology, School of Arts and Sciences at Ilia State University, 3/5 Kakutsa Cholokashvili Ave.0162, Tbilisi. E-mail: nino.javakhishvili.3@iliauni.edu.ge

disinformation has erected intellectual barriers on Georgia's path to Europe, and these barriers are most vivid when it comes to the ethnic Azerbaijani women in Georgia, who, in addition to the majority population's difficulties, lack sufficient proficiency in the state language. In order to have a complete sense of what lies ahead for the Georgian population, including ethnic Azerbaijani women, they need to be well-informed about the EU, the prospects of its further expansion, and the fulfilment of the Association Agreement. According to studies conducted by numerous organizations, the general public is pro-European (NDI Poll, 2022; Panchulidze, 2017), yet, despite a certain interest in the association process, the general public is not entirely informed about the EU-Georgia relationship and its characteristics (Samwel & Muradashvili, 2021).

The paper focuses on the ethnic Azerbaijani women who live in Georgia and are frequently seen as the most disadvantaged in the community because they bear the dual burden of belonging to a historically marginalised gender and, at the same time, an ethnic and religious minority (intersectionality). Religion affects the gender roles ascribed to men and women throughout the Caucasus, but Azerbaijani women face particular challenges because of the rigid gender norms prevalent in Muslim societies (Mehrabov, 2016; Javakhishvili et. al., 2020; Javakhishvili, 2021; Hajiyeve & Javakhishvili, 2022). There is little question that the majority of ethnic Azerbaijanis today view Georgia as their country and desire their children to participate more in the advancement of Georgian society, even though political involvement among this group is still minimal (Kandelaki, 2020; Hajiyeve, 2021). Increased knowledge about Georgia's social and economic potential has influenced people's willingness to integrate. This, together with recent initiatives to broaden language instruction for young people from ethnic minorities, provides cause for, at best, guarded optimism over the future of ethnic Azerbaijani women in Georgia.

Nevertheless, poor command of the state language, which further restricts the ability of Azerbaijani women (and Azerbaijanis in general) to fully exercise their constitutional protections under Georgian legislation, including equal land ownership, is a problem that is strongly related to their lack of state language knowledge. The perception that Azerbaijani minority women frequently serve in local councils as nominal representatives but do not perform substantive duties can be related to Azerbaijani minority women's ignorance of the official language. Local analysts claim that usually, men perform the majority of the political effort in Azerbaijanian families. According to Peinhopf (2014), the finding that ethnic Azerbaijani woman could not describe her responsibilities in the local council, corroborated the notion that women's involvement in politics is still primarily formal.

According to estimates from several civic society organizations' (CSOs) research, between 30 and 78.3 per cent of Azerbaijani minorities do not speak Georgian (The Institute of Social Studies and Analysis, 2012). Today, ten years later, the situation has improved, but only among the young Azerbaijani population who have gone to study at the capital city's universities. The majority of Armenians and Azerbaijanis in Georgia reside in rural, monoethnic communities in the south and east of the country. The language divides them from the rest of Georgian society the most; just 74% of native Azerbaijani speakers and 51% of native Armenian speakers are fluent in Georgian. Minorities prefer to work and study in Baku or Yerevan (or in Russia) as opposed to Tbilisi, and there is a significant emigration rate (Civil.ge, 2021). At the same time, most Azerbaijanis have a friendly perception of the Georgian language, demonstrating a keen understanding that proficiency in the official language is a requirement for social and economic success. The government of Georgia introduced a special language educational program for ethnic minority representatives who want to study in Georgian universities. The prospective ethnic minority students might choose to study Georgian for a year before starting bachelor's level courses. Thus, the "1+4" program was established and brought the increase of the Azerbaijani young population with university education in Georgia (Gelovani et al., 2017).

In order to secure the establishment of a positive widespread attitude towards Georgia's European integration among the population, including minorities, it is essential and opportune to counter the rising anti-Western propaganda by engaging in a particular and intense public discourse. First, however, by educating minorities, including the Azerbaijani minority women in Georgia, about European values. The difference between a concept (European integration in our case) and its realisation in practise is studied in the current paper, which looks at the factors that influence attitudes towards EU integration and the methods for promotion of it, particularly among minority groups.

The present study addresses multiple gaps and, in doing so, makes significant contributions: first, the study extends the understanding of attitudes towards EU integration among minority intersectional groups outside the EU. Second, the study contributes to the literature on the impact of social factors on attitudes towards EU integration, and third, to the study of Georgia's Azerbaijani minority populated regions.

2. Literature Review

Most studies do not consider gender to be a significant factor in predicting attitudes towards the EU, and rather than being used as an explanatory component, gender is frequently used as a control variable (Noe, 2016; Favero, 2020). Although few studies have explored the gender gap in attitudes towards the EU (Nelsen and Guth, 2000; Mau, 2010), almost all of these works concentrate on Western EU member states, ignoring the altered political and economic environment that EU membership has brought to women in Central and Eastern Europe (CEE) (Słomczyński and Shabad, 2003; Noe, 2016). In the vast majority of these academic works regarding how EU attitudes are formed, it is claimed that women are generally less supportive of EU integration. These conventional theoretical justifications frequently cite a number of causes for this disparity, including women's political interests, economic preferences, and vulnerability (Liebert, 1997; Nelsen and Guth, 2000). More recent research offers a more diverse and even conflicting perspective on gender-based support for the EU. Moreover, most studies on gendered support for European integration in CEE nations contend that there are no significant gender differences in popular support for and perceptions of the benefits of European integration (Słomczyński and Shabad 2003; Schlenker 2012). The current paper aims to address this issue by investigating women's attitudes towards the EU. Furthermore, it touches upon intersectionality via studying attitudes of Azerbaijani women, representing ethnic and religious minorities in Georgia.

Most research on ethnic minority women has focused on career opportunities (Kamenou & Fearfull, 2006), health issues (Bryant-Davis et al., 2009), political spheres (Mügge et al., 2019), and economic aspects (Ram & Jones, 2008). In the case of Georgian ethnic minority women, awareness of rights and social and political integration into Georgian society has attracted considerable attention in the frame of the Georgian EU integration process. Early works in this field were primarily concerned with the integration problems of Georgian ethnic minorities, such as dealing with minorities who do not speak the official language, which impedes their integration (Wheatley, 2009; Yilmaz and Ögütcü, 2016; Hajieva, 2021); or analysing ethnic minorities in the context of Georgia's European integration (Samkharadze, 2018; Kakhishvili 2020). However, these studies covered ethnic minorities within the country in general, including ethnic Armenians, males, etc., and ethnic Azerbaijani women were not studied as a specific group within this context. According to Robert Dahl (1994), to engage effectively in a democracy, individuals must be aware of and knowledgeable about the political system. According to recent Caucasus barometer polls, Georgia's EU integration problem begins here, because awareness of the EU, its institutions, and its system is generally extremely poor among the Georgian minority (CRRC, 2021). As a result, it can be concluded that the minority is uninformed and unaware of the EU's integration process.

Notwithstanding the interest in the ethnic minority problems in Georgia (Grigoryan, 2015; Shavtvaladze, 2018), none of them considered minority women's awareness of the EU and attitudes to EU integration. The attitude towards EU integration is also a topic of discussion in EU countries. According to Cosse (2007), the mere existence of information sources is insufficient to raise awareness of a topic. Analyzing the attitudes of citizens as beneficiaries would have made no sense at all if the citizens do not appear to be engaged in the EU integration discussions. According to Cunico et al. (2021), a different trend is followed by the more recent EU members, such as Poland, Estonia, Romania, Hungary, Latvia, Slovakia, and Bulgaria. They showed an increasing awareness after they entered the EU, but later, these trends started to diverge considerably. Upon reaching a peak, knowledge in some nations, such as Romania, Bulgaria, and Slovakia, eventually begins to decline, as it did in the former member states. Estonia displays a sharp diminishing pattern immediately after beginning. Ultimately, the growth of Latvia, Poland, and Hungary reaches a point where it stabilizes and fluctuates.

There are some attempts and projects to increase EU awareness, especially among young people. With the implementation of a new parliamentary form of youth and youngster participation, Könczöl (2019) examines the possibility of reviving EU decision-making and discovers that young Europeans have the chance to participate in a consultative form of political activity, though with a limited impact on decision-making (Gherghina & Geissel, 2017). Thus, it appears that the abilities the participants acquired during the process are more akin to advocacy-related skills. By considering the potential avenues for participation, young people have the choice of being presented with a list of unanswered questions, taking part in a national consultation, or helping to develop the questions themselves, primarily through the European Youth Forum and in accordance with guidelines set by the youth ministers of the EU Member States. There is no way to undervalue these types of participation. Through such communication avenues, authorities may increase young people's "knowledge" of the EU and

provide opportunities for individuals engaged in European politics to get experience and form national and international networks. This successful example demonstrates that considering possible causes of lack of EU awareness and EU integration understanding leads to developing corresponding, relevant measures to address these causes. Thus, factors influencing attitudes towards EU integration should be thoroughly studied in the context of Georgia's ethnic and religious minority women.

Education in the EU related issues and knowledge of state language

Inadequate knowledge and awareness, as a condition of not knowing things and being powerless to control them, does not simply apply to people who are under the control of others. Being ignorant also puts a person in the position of being forgotten, unconsidered, and out of sight. In this case, education is seen as a process that enlightens people, enabling them to go from ignorance to knowledge and from inferiority to superiority—in other words, the process of emancipation (Szkudlarek & Zamojski, 2020). In this sense, all segments of society, including minorities and women, should be well aware of the processes going on in the country where they live that affect them. Favero's (2020) study suggests that well-educated women are more inclined than men to support EU integration. According to Tchelidze et al. (2021), there exists a significant interest in the EU, and it is independent of the particulars and dynamics of the bilateral interactions. Most of the time, individuals just learn simple facts through television. The authors propose that a new approach to organising an information campaign aimed at promoting European values and, more broadly, relations between the EU and Georgia, on the one hand, and improving instruction of the Georgian language in ethnic minority-populated areas, on the other, would be an excellent solution. It is also clear that providing school students with more thorough information on Europe via their history and civic education classes might be another solution. Thus, education of the population in general and ethnic minorities in particular, in EU-related issues, as well as knowledge of the state language, might be considered as factors influencing the willingness of EU integration.

In some remote and poor regions of Georgia, where schools have few or no funds, boys tend to leave schools at an early age to work and earn money. This case frequently occurs among ethnic Azerbaijani communities living in Georgia, however, with girls instead of boys. Parents may attach little importance to the education of girls, and in cases of early marriage, girls could leave school as early as age 13 or 14 (Group & Karaia, 2019). The issue of transferring information on ongoing processes in Georgian society, especially relations with the EU for minority groups, especially to its vulnerable part, which is the ethnic Azerbaijani women of Georgia, is still under question.

Activism

Activism is a way to influence social, political, economic, or environmental processes in order to transform society for what is thought to be the greater good. Scholars differentiate many forms of political activity, including writing letters to the editor of local newspapers, organising community meetings, marching on city streets, participating in sit-ins or hunger strikes, running for office, or contributing to a political campaign. Activism, thus, can be considered a synonym for political participation and involves a number of important factors, one of which is possessing the necessary cognitive abilities and up-to-date knowledge to engage in informed discussion of challenging social issues (Dee, 2020). Education is found to be strongly associated with political participation, both for women and for men (Sahu & Yadav, 2018). Burns, Schlozman, and Verba (2001), claim that activism helps people grow as individuals in a variety of ways: by learning about their community and society, developing lifelong civic skills, and developing a deeper understanding of others' concerns and interests as well as those of society as a whole. Therefore, it can be concluded that the engaged or activist woman is the one who is educated and well aware of social and political processes taking place in society. In this case, it can be said that if ethnic Azerbaijani women actively participate in the socio-political life of Georgia, they must be aware of and have a positive attitude towards the country's EU integration. Mehrabov, 2016, found four forms of activism among women in Azerbaijan – traditional oppositional political activists, religious Islamic activists, feminist activists, and liberal activists. However, political activism should not necessarily be oppositional, such as in our case—supporting EU integration is in line with the official political discourse of Georgia (Georgian Centre for Security and Development, 2017, Gvalia et al. 2013; Javakhishvili et al. 2021).

Innovation/Usage of new technologies

Technological innovation has societal implications, according to Van der Have and Rubalcaba (2016, p.1924). According to Thakur, et al. (2016, p. 2765), there is a strong correlation between technological innovation and individual innovation. Innovative individuals, those, who are able to use new technologies, are more susceptible to risks and innovations because of their personal characteristics of curiosity and innovation search. Considering that the concept of technological innovation is closely related to the concept of social innovation, it can be assumed that there is a positive relationship between individual innovation and social innovation. Tracey and Stott (2017, p.56) outlined a framework for social innovation typology, indicating that research considers digital solutions to social issues as social movement organisations make significant investments in digital technology. Rahman et al. (2018, p.242) examined social innovation through the lens of technological innovation and found that the innovation of individuals can be considered as a predictor of perceived ease of use and perceived usefulness of technological innovations with a social aspect. Moreover, Osipov et al. (2022) claim that digital learning, a higher education innovation, is a practical, cost-effective, and highly effective way to make higher education more appealing to young people, and the growth of digital learning will result in an increase in the number of young people enrolling in higher education. Therefore, it can be concluded that innovation—that is, the ability to use modern technologies and the internet and be aware of modern developments—would increase the general awareness of ethnic Azerbaijani women about the EU and their willingness to integrate.

The central question of the study is *what factors affect the attitudes to the EU integration of the ethnic Azerbaijani women of Georgia*, thus, the roles of four possible factors are studied. Also, as discussed above, according to the corresponding literature, state language knowledge is a potential way to activism, which, in turn, leads to improved attitudes to the EU integration, therefore, this potential path is also examined.

Accordingly, the following hypotheses were tested:

H1: The level of knowledge/awareness (Education) about the EU, knowledge of the official language, women's activism and innovation/usage of new technologies are positive predictors of the attitude to the EU integration.

H2: Activism mediates the association between official language knowledge and attitudes to the EU integration. Official language knowledge is directly associated to attitudes to the EU integration (hypothesis 1), however, the link is stronger through activism.

3. Methodology

Study tool

The study utilises a correlational design, where data is collected using a questionnaire survey approach. The technique was chosen because it is widely utilized and makes it possible to reach a sizable portion of the research population for a relatively low investment (Taherdoost, 2019).

The variables listed in the conceptual model were used to generate the questionnaire items. The questionnaire contains two sections: the demographic characteristics of the respondents are covered in the first section, while the study's variables are covered in the second. The questionnaire was developed in the Azerbaijani language to facilitate its administration. A pilot study was carried out prior to data collection to ensure the validity and reliability of the questionnaire. Study participants recommended several adjustments to the questionnaire. The questionnaire was updated in response to comments made by the participants in the pilot study, following the accepted methodology (Cooper & Schindler, 2014).

The answers are rated on a 7-point Likert type scale, with the answers ranging from 1 “strongly disagree,” to 7 “Strongly Agree.” Each of the five variables—four predictors and one outcome variable—was measured by three items. A sample item for innovation/usage of new technologies is the following: “I use advanced gadgets to access or transfer information”; for attitude to the EU integration: “I believe that Georgia EU integration is positive for Georgia”; for education: “Education enhanced my understanding of EU policy toward Georgia”; for state language knowledge: “I speak Georgian language”; and for activism: “I participate in street actions for Georgia EU integration”. After establishing the reliability of the scales, each variable's composite score was calculated by averaging answers to three corresponding questions.

Sample

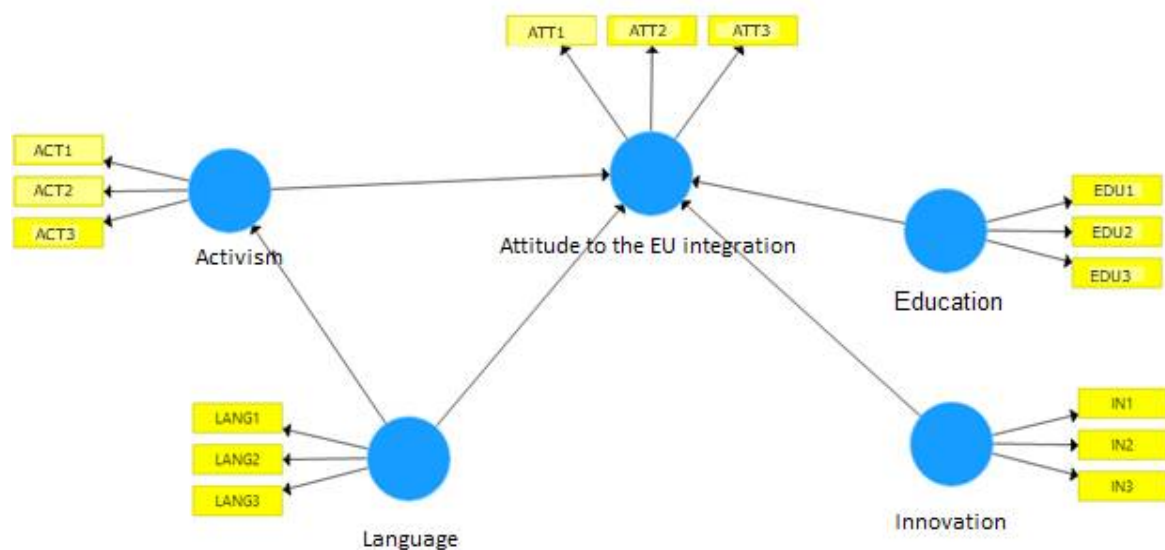
The survey respondents were chosen using a multistage sampling technique from Azerbaijani women's minority groups, mainly on Facebook. Women from the Azerbaijani minority group who resided in Georgia's four districts mostly inhabited by ethnic Azerbaijanis — Gardabani, Marneuli, Dmanisi, and Bolnisi — received a total of 400 questionnaires both online and in person. 380 respondents participated in the survey (out of 400 contacted). The poll was conducted in a hybrid fashion, with the questionnaire being delivered in regions where the ethnic Azerbaijani population lives, in June 2022.

3.5 Data processing

The data was processed using a structural equation model (SEM) in the SMART-PLS program. The advantage of using SEM to make the construct apparent and streamline the investigation is that it allows researchers to test the idea by assessing how variables relate to one another (Urban & Mayerl, 2013). The SEM technique is appropriate for simultaneously forecasting a set of equations and establishing the relationship between variables (Davari & Rezazadeh, 2013). SEM-PLS is a second-generation method (Haenlein & Kaplan, 2004). PLS is built on the component analysis principle, which describes model parameter changes.

The structural model is shown in Figure 1. By calculating model fit parameters, reliability and discriminant validity of the scales were ensured, and by examining the path coefficients among the elements, the structural model was tested. The structural model describes the links (including mediational chains) among latent constructs, items united under the corresponding observed variables.

Figure 1. Structural Equation Model specification diagram

4. Results and Discussion

4.1 Measurement model results: The reliability of the elements in the SEM construct, which is scale scores, was evaluated using Cronbach's Alpha and Composite ratios. Cronbach's Alpha value is greater than 0.7 based on the results for all factors, which is compelling proof that the data obtained using Nunnally's methodology are reliable (1978). The Composite Reliability ratio (Table1) confirms the indicators' dependability, which shows that all of the variable scores are greater than 0.7, which is considered appropriate (Wasko & Faraj, 2005). The Average Variance Extracted (AVE) is greater than 0.5 and the rho A is greater than 0.7 (Chin, 1998), supporting the accuracy and dependability of the data.

Table 1. Loadings, Reliability, and Validity

	Loadings	Cronbach's Alpha	rho_A	Composite Reliability	Average Variance Extracted (AVE)
ATT1	0.862	0.891	0.891	0.933	0.822
ATT2	0.942				
ATT3	0.914				
ACT1	0.894	0.825	0.83	0.896	0.742
ACT2	0.807				
ACT3	0.880				
IN1	0.920	0.898	0.909	0.936	0.83
IN2	0.925				
IN3	0.887				
EDU1	0.937	0.925	0.926	0.953	0.87
EDU2	0.939				
EDU3	0.922				
LANG1	0.759	0.731	0.764	0.844	0.643
LANG2	0.806				
LANG3	0.839				

The outcomes of the Discriminant Validity test, which was conducted following the Fornell-Larcker Criterion, are shown in table 2. The sub-factors of each structure should be distinct from those of other composites. By representing the diagonal line of standards that encircles the square root of the AVE, the values in Table 2 create associations. The diagonal line in the table yields discriminant validity (Fornell & Larcker, 1981).

Table 2. Heterotrait-monotrait ratio of correlations and Fornell-Larcker Criterion

	Attitudes to the EU integration	Activism	Innovation	Education	Language
Attitudes to the EU integration	0.907	0.784	0.419	0.746	0.461
Activism	0.674	0.861	0.437	0.722	0.431
Innovation	0.379	0.378	0.911	0.327	0.272
Education in the EU related issues	0.679	0.628	0.302	0.933	0.392
Knowledge of state language	0.387	0.351	0.234	0.338	0.802

Note: Values in bold represent the square root of AVE. Below the diagonal elements are the correlations between the variable values. Above the diagonal elements are the heterotrait-monotrait ratios of correlation values.

4.2 Structural model results

The paths proposed in the research concept are reflected in the structural model. A structural model is evaluated based on the R², and the importance of the routes. According to Briones Peñalver et al. (2018), the robustness of each structural path determines the model's suitability, and the value of R² for the predictor variables should be equal to or greater than 0.1 in order to be significant (Falk & Miller, 1992). Table 3's SEM analysis illustrates how the suggested hypothesis 1 was confirmed. As a statistical conclusion criterion, a value of 0.05 ($p = 0.05$) is used as a significance level of the pathways defined within the structural model. Table 3's findings demonstrate that all R² values are greater than 0.1. Consequently, the capacity to predict is formed.

The results confirmed the H1 hypothesis ($\beta = .392$, $t = 7.768$, $p = .000$). The findings show that knowing the *official language* is a significant positive predictor of attitudes to the EU integration ($\beta = .107$, $t = 2.829$, $p < .005$), as well as *Women's activism* ($\beta = .351$, $t = 6.051$, $p < .000$), and *innovation* ($\beta = .103$, $t = 2.596$, $p < .009$) confirming hypothesis H1.

Table 3. Direct relationship test results

	Path Coefficient	SD	t value	p-value
Education -> Attitudes to the EU integration	0.392	0.050	7.768	0.000
Language -> Attitudes to the EU integration	0.107	0.038	2.829	0.005
Activism -> Attitudes to the EU integration	0.351	0.058	6.051	0.000
Innovation -> Attitudes to the EU integration	0.103	0.040	2.596	0.009
R ² Attitudes to the EU integration=0.583				

In order to check H2, a mediating analysis was performed. The findings (Table 4) revealed the significant mediating role of women's activism between the official language knowledge and attitudes to the EU integration variables, confirming H2.

Table 4. Mediation analysis results

Specific Indirect Effects	Path Coefficient	SD	t value(bootstrapping)	p-value
Language knowledge -> Activism -> Attitudes to the EU integration	0.123	0.025	4.832	0.000

4.3 Discussion

The present study ascertained the inter-relationship among attitudes to EU integration, official language knowledge, education in EU related issues, activism, and innovation. The study discovered that education/awareness in EU-related issues has a significant impact on attitudes towards EU integration. The results of the study are similar to the findings of Zhang (2020) in the case of China, where the author argues that the studies, projects, and spreading general knowledge have made important scholarly contributions to academic debate and have been helpful in providing policy recommendations relating to a positive attitude towards the EU. This shows that the general spread of knowledge through different sources (mass media, education, social networks, etc.) positively enhances attitudes towards EU integration among citizens, including minorities.

The study found that official language knowledge is a significant positive predictor of attitudes towards EU integration, which is consistent with the findings of Giannakopoulos (2019), who found that as the level of knowledge of the official language among Turkey's Kurdish minority increases, so does their knowledge of rights, access to trending information, and knowledge of international organizations.

Furthermore, the study also ascertained the significant impact of minority women's activism on attitudes towards EU integration. The importance of minority women's activism was also demonstrated in the work of Kobakhidze (2021), who stresses the fact that minority women's engagement can improve society's view of legitimacy, which is suffering greatly as a result of the current political divisiveness and instability. Honesty, integrity, and modesty—qualities that are frequently exploited in a patriarchal environment—can also help build public confidence in politics and Georgian politicians. Many of the difficulties facing women in politics now must be overcome by giving them more influence. The same idea is proposed by Mehrabov when considering women's activism in Azerbaijan (Mehrabov, 2016).

The results revealed that the innovation among minority women lead to positive attitudes towards EU integration. The wide distribution of smartphones among the Georgian public, social media in general, and YouTube in particular, have a considerable and ever-increasing impact on minority women's opinions, enhancing access to information about the EU. The results are in accordance with the findings of Park & Chung (2020).

The study also demonstrated the mediated impact of activism between official language knowledge and attitudes towards EU integration. From the mediation analysis, it was deduced that activism is a significant factor between knowledge of the state language and attitudes towards EU integration, since only with the knowledge of the official language it is possible for minority women to actively engage in political, social, or economic activities. Thus, knowledge of the official language enhances activism, which, in turn, leads to getting involved with the activities and issues that are in trend. Additionally, minority women can only gain awareness of the EU and other ongoing issues through active participation, not only in person but also through social media.

5. Conclusion

This paper presents one of the earliest attempts to develop and test an integrated model that links social variables such as education in EU-related issues, state language knowledge, activism, and innovation to attitudes to EU integration among ethnic Azerbaijani women of Georgia. This research adds to the literature by exemplifying that education in EU-related issues, official language knowledge, activism, and innovation as positive predictors can significantly enhance attitudes to EU integration. The significant mediating role of women's activism between official language knowledge and attitudes towards EU integration variables highlights the importance of official language knowledge in motivating minority representatives to actively participate in a country's political life on the one hand and active participation in forming attitudes on the other.

The data has been analysed using the symmetric PLS-SEM technique. The SEM findings of this research show that all the predictor variables are significant and positively associated with attitudes to EU integration. The relations among the variables have been demonstrated in a sample of ethnic Azerbaijani women, who represent an intersectional group of ethnic and religious minorities in Georgia.

These findings suggest to enlarge the minority integration programs in the regions, especially directing the grants for programs that increase minority women's activism. More involvement of regional civil society organizations (CSOs) working on minority issues and providing training in minority languages is advised. Despite the fact that the "1+4" program plays an enormous role in the integration of minority women, the payment for learning the official language should be covered by the state. Another suggestion is to give information about attitudes to EU integration and conduct contests among minority women relating to EU issues through regional TV and mass media.

In the body of research on issues affecting women in minority groups, this study is one of the few to combine symmetrical techniques in SEM. Future research might benefit from using this strategy as well. Future research may apply the approach to other minority populations, while this study focused on ethnic Azerbaijani women in Georgia. The data for the model's tests was gathered from Georgia's four regions. Future research may test the model in other emerging and developed nations and may compare the results further to determine the

impact's importance. The current study only evaluated how EU integration was perceived; future studies may also evaluate the importance of political or economic aspects.

Bibliography

1. Baker, M. J. (2003). Data Collection – Questionnaire Design. *The Marketing Review*, 3(3), 343–370, available at <https://doi.org/10.1362/146934703322383507>
2. Briones Peñalver, A. J., Bernal Conesa, J. A., & de Nieves Nieto, C. (2018). Analysis of corporate social responsibility in Spanish agribusiness and its influence on innovation and performance. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 25(2), 182–193.
3. Bryant-Davis, T., Chung, H., & Tillman, S. (2009). From the margins to the center: Ethnic minority women and the mental health effects of sexual assault. *Trauma, Violence, & Abuse*, 10(4), 330–357.
4. Burns, N., Schlozman, K. L., & Verba, S. (2021). The private roots of public action. In *The Private Roots of Public Action*. Harvard University Press.
5. Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach to structural equation modeling. *Modern Methods for Business Research*, 295(2), 295–336.
6. Civil.ge. (2021, May 19). The Language Barrier: The Ongoing Challenge to Provide Decent Education to Georgia's Minority Schoolchildren. *Civil.Ge*, available at <https://civil.ge/archives/421176>
7. Cooper, D. R., & Schindler, P. (2014). *Business research methods*. McGraw-hill.
8. Cosse, H. (2007). *Increasing the Citizens' Attitude to the EU integration: The European Commission as a driving force for publicity?* [Master's Thesis]. University of Twente.
9. Cunico, G., Aivazidou, E., & Mollona, E. (2021). Building a dynamic theory of citizens' awareness of European Cohesion Policy interventions. *European Journal of Operational Research*, 289(2), 758–773, available at <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2020.07.017>
10. Dahl, R. A. (1994). A democratic dilemma: system effectiveness versus citizen participation. *Political science quarterly*, 109(1), 23–34.
11. Dandona, A. (2015). Activism of women: A conceptual framework. *The International Journal of Indian Psychology*, 2(3), 35–45.
12. Davari, A., & Rezazadeh, A. (2013). SEM-PLS Software. *Structural Equation Modeling, Tehran: University of Tehran*.
13. Dee, T. S. (2020). Education and civic engagement. In *The economics of education* (pp. 103–108). Academic Press.
14. Falk, R. F., & Miller, N. B. (1992). *A primer for soft modeling* (pp. xiv, 103). University of Akron Press.
15. Favero, A. (2020). The influence of gender on attitudes towards the EU among the Polish 'winners of European integration'. *European Political Science Review*, 12(1), 19–34, available at [doi:10.1017/S1755773919000304](https://doi.org/10.1017/S1755773919000304)
16. Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). *Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics*. Sage Publications Sage CA: Los Angeles, CA.
17. Gelovani, N., Ismailov, D., & Bochorishvili, S. (2017). Islam, Gender and Education in Contemporary Georgia: The Example of Kvemo Kartli. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(7), 1845–1849.
18. Georgian Center for Security and Development (2017). EU Georgian Relations: Future Perspective. Policy paper, available at: https://www.osgf.ge/files/2017/Publications/EU-Georgia_Relations_and_Future_Perspectives.pdf
19. Gherghina, S., & Geissel, B. (2017). Linking Democratic Preferences and Political Participation: Evidence from Germany. *Political Studies*, 65(1_suppl), 24–42, available at <https://doi.org/10.1177/0032321716672224>
20. Giannakopoulos, A. (2019). *Turkey's European Perspectives: Historico-cultural and Political Aspects*.
21. Grigoryan, A. (2015). Concessions or Coercion? How Governments Respond to Restive Ethnic Minorities. *International Security*, 39(4), 170–207, available at https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00200
22. Group, P., & Karaaia, T. (2019). *THE OBSTACLES AND BARRIERS WOMEN FACE IN GEORGIAN REALITY*.
23. Gvalia, G., Siroky D., Lebanidze B., and Iashvili Z. (2013). Thinking outside the bloc: explaining the foreign policies of small states. *Soc. Stud.* 22, 98–131, available at doi: 10.1080/09636412.2013.757463

24. Haenlein, M., & Kaplan, A. M. (2004). A beginner's guide to partial least squares analysis. *Understanding Statistics*, 3(4), 283–297.
25. Hajieva, A. (2021). *Voter Turnout of Ethnic Azerbaijani Women in Georgia*. BoD – Books on Demand.
26. Hajiyeva, A., & Javakhishvili, N. (2022), *Social Integration of Ethnic Azerbaijani Women in Georgia*. Georgian Journal for European Studies 8-9, 2021-2022, 178-203
27. Hennessy, J. L., & Patterson, D. A. (2011). *Computer architecture: A quantitative approach*. Elsevier.
28. Javakhishvili, N., Butsashvili, N., Vardanashvili, I., & Gogibedashvili, A. (2021). Social-Structural Antecedents Come forward to Elicit Envy to Distant Out-Groups. *Frontiers in Psychology*, 12, 1677, available at <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.610571>
29. Javakhishvili, N. (2021). Identities in the South Caucasus: Still Salient and Contested. In: Adams, B.G., van de Vijver, F.J.R. (eds) *Non-Western Identity. Identity in a Changing World*. Springer, Cham, available at https://doi.org/10.1007/978-3-030-77242-0_7
30. Javakhishvili, N., Tskhadadze, T., Barkaia, M., Jalagania, L., Bendeliani, N. (2020). Country Gender Equality Profile of Georgia. UN Women. Georgia. Retrieved from <https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/the-country-gender-equality-profile>
31. Kandelaki, S. "Integration of ethnic minorities in Georgia: Barriers to political participation", Policy Paper #16, Georgian Institute of Politics, August 2020.
32. Kamenou, N., & Fearfull, A. (2006). Ethnic minority women: A lost voice in HRM. *Human Resource Management Journal*, 16(2), 154–172.
33. Kobakhidze, R. (2021, January 5). Georgian Women and Politics. *Europe-Georgia Institute*, available at <https://egi.ge/en/georgian-women-and-politics/>
34. Könczöl, M. (2019). How to Rejuvenate European Decision-making? *Central and Eastern European Legal Studies*, 2018(2), 191–210.
35. Kakhishvili, L. (2020). "Do ethnic minorities benefit from Georgia's Europeanization?", Policy Paper #17, Georgian Institute of Politics.
36. Liebert U. (1997), 'The gendering of Euro-skepticism: public discourses and support to the EU in a cross-national comparison'. CEuS Working Paper 1997/1, University of Bremen.
37. Lopez, Alvarez (2013). "From unheard screams to powerful voices: a case study of Women's political activism in the Philippines". *12th National Convention on Statistics (NCS) EDSA Shangri-la Hotel, Mandaluyong City October 1–2, 2013*.
38. Mandal, K. C. (2013, May). Concept and Types of Women Activism. In *International Forum of Teaching & Studies* (Vol. 9, No. 2).
39. Mau S. (2010), 'Social Transnationalism: Lifeworlds Beyond the Nation-State'. London: Routledge
40. Mehrabov, I. (2016). Azerbaijani women, online mediatized activism and offline mass mobilization. *Social Sciences*, 5(4), [60], available at <https://doi.org/10.3390/socsci5040060>
41. Mezinova, I., Bodiagin, O., & Medvedkina, Y. (2019). *Attitude to the EU integration among Russian Population: Bibliometric, Business-media and Educational Programs Study as an Implication for Educational and Governmental Institutions*.
42. Mügge, L. M., van der Pas, D. J., & van de Wardt, M. (2019). Representing their own? Ethnic minority women in the Dutch Parliament. *West European Politics*, 42(4), 705–727.
43. NDI Poll: Georgians Expect Economic Decline and Challenges Ahead, but Remain Steadfast in Their Stated Aim of European and Euro-Atlantic Integration, available at <https://www.ndi.org/publications/ndi-poll-georgians-expect-economic-decline-and-challenges-ahead-remain-steadfast-their>
44. Nelsen B.F. and J.L. Guth (2000), 'Exploring the gender gap: women, men, and public attitudes toward European integration', *European Union Politics* 1(3): 267–291.
45. Noe B. (2016), 'The gender gap in public support for EU integration in the CEE countries. A theoretical overview. *Intersections*', *East European Journal of Society and Politics* 2(4), 152–168, available at DOI:10.17356/ieejsp.v2i4.269.
46. Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory 2nd edition* (New York: McGraw).
47. Open Society Fund. (2019). *Study of the Participation of Ethnic Minority Representatives in Political Life*. Open Society – Georgia Foundation, available at <https://osgf.ge/en/publication/study-of-the-participation-of-ethnic-minority-representatives-in-political-life/>

48. Osipov, V.S., Vagin, S.G., Frantsuzenko, P.S., Frank, E.V., Kucheryavenko, D.M. (2022). Digital Learning as an Innovation in Higher Education and a Mechanism for Increasing Its Attractiveness to Young People. In: Popkova, E.G., Sergi, B.S. (eds) Digital Education in Russia and Central Asia. Education in the Asia-Pacific Region: Issues, Concerns and Prospects, vol 65. Springer, Singapore, available at https://doi.org/10.1007/978-981-16-9069-3_28
49. Page, N., & Czuba, C. E. (1999). Activism: What is it. *Journal of extension*, 37(5), 1-5.
50. Panchulidze, E. (2017). *Russian Soft Power: Balancing the Propaganda Threats and Challenges*. 5, 19.
51. Park, S.-H., & Chung, S. W. (2020). EU perceptions from Korean YouTube videos before and after the Brexit referendum: A semantic network analysis approach. In *Changing Perceptions of the EU at Times of Brexit*. Routledge.
52. Peinhopf, A. (2014). *Ethnic minority women in Georgia-facing a double burden?*
53. Rahman, S. A., Taghizadeh, S. K., Ramayah, T., & Alam, M. M. D. (2018). Technology acceptance among micro-entrepreneurs in marginalized social strata: The case of social innovation in Bangladesh. *Technological Forecasting and Social Change*, 118, 236-245.
54. Ram, M., & Jones, T. (2008). Ethnic-minority businesses in the UK: A review of research and policy developments. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 26(2), 352-374.
55. Roopa, S., & Rani, M. S. (2012). Questionnaire designing for a survey. *Journal of Indian Orthodontic Society*, 46(4_suppl1), 273-277.
56. Sahu, T., & Yadav, K. (2018). Women's education and political participation. *International Journal of Advanced Education and Research*. 3. 65-71, available at [10.22271/educatin.2018.v3.i6.15](https://doi.org/10.22271/educatin.2018.v3.i6.15).
57. Sakharadze, N. (2020). "Ethnic Minorities in the Context of Georgia's European Integration: Is There a Room for Skepticism?", Policy Brief # 30, Georgian Institute of Politics.
58. Samwel, A., & Muradashvili, A. (2021). Why Gender in Georgian Climate Policies? *Participation of Civil Society in Georgia's Climate Policy*, 11.
59. Schlenker A. (2012), 'Support for the European Union in Central and Eastern Europe before and after accession. Comparing different reasons', *Politique européenne* 3(38): 94-121.
60. Shavtvaladze, M. (2018). The State and Ethnic Minorities: The Case of Georgia. *Region*, 7(1), 43-68.
61. Słomczyński K.M. and G. Shabad (2003), 'Dynamics of support for European integration in post-communist Poland', *European Journal of Political Research* 42(4): 503-539.
62. Szkudlarek, T., & Zamojski, P. (2020). Education and ignorance: between the noun of knowledge and the verb of thinking. *Studies in Philosophy and Education*, 39(6), 577-590. he Verb of Thinking. *Stud Philos Educ* 39, 577-590 (2020), available at <https://doi.org/10.1007/s11217-020-09718-9>
63. Taherdoost, H. (2019). What is the best response scale for survey and questionnaire design; review of different lengths of rating scale/attitude scale/Likert scale. *Hamed Taherdoost*, 1-10.
64. Tchelidze, G., Kardava, E., & Bragvadze, Z. (2021). Raising Attitude to the EU integration in Ethnic Minority Areas—Following the One Example of a Jean Monnet Project "Triangle Effect of European Studies at Schools" (TEESS). *INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTILINGUAL EDUCATION*, X, 26-44, available at <https://doi.org/10.22333/ijme.2021.19004>
65. The Institute of Social Studies and Analysis. (2012). *Study of Social and Economic Conditions and Attitudes of Kvemo Kartli Population*. available at http://issa-georgia.com/files/publications/ENGLISH/sdc/SDC_2011.pdf
66. The Caucasus Research Resource Centers (2021). "Knowledge of and attitudes toward the EU in Georgia". Retrieved through ODA - <http://caucasusbarometer.org> on 29.05.2022.
67. Tracey, P., & Stott, N. (2017). Social innovation: a window on alternative ways of organizing and innovating, available at <https://doi.org/10.17863/CAM.7990>
68. UN WOMEN, (2014). *The World Survey on the role of women in development 2014: Gender equality and sustainable development*. UN Women – Headquarters, available at <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2014/10/world-survey-2014>
69. Vinzi, V. E., Trinchera, L., & Amato, S. (2010). PLS path modeling: From foundations to recent developments and open issues for model assessment and improvement. *Handbook of Partial Least Squares*, 47-82.

-
70. Warth, L. and Koparanova, M. (2012). Empowering Women for Sustainable Development. Discussion Paper Series, no.2012.1, United Nations Economic Commission for Europe.
 71. Wheatley, J. (2009). The integration of national minorities in the Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli provinces of Georgia.
 72. Yılmaz, A. & Öğütçü, Ö.N. (2016). Borçalı Türkleri: Sosyo-Ekonomik Durum, Siyasi Katılım ve Entegrasyon. In *Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar: Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset*, edited by Aydıngün, A., Asker, A. and Yavuz Ş. A. 245–273. Ankara: Terazi.
 73. Zhang, L. (2020). Research progress in Chinese perceptions of the EU: A critical review and methodological reflection. *Asia Europe Journal*, 18(1), 17–34, available at <https://doi.org/10.1007/s10308-019-00540-8>
 74. დუნდუა, ს. & აბაშიძე, ზ. (2009). ეთნიკური და რელიგიური იდენტობის საკითხები და სამოქალაქო ინტეგრაციის პრობლემები საქართველოში. ინტელექტი.

აითან მარდან ჰაჯიევა¹

ნინო ჯავახიშვილი²

საქართველოს ეთნიკურად აზერბაიჯანელ ქალთა ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულება

აბსტრაქტი

დამოუკიდებლობის პირველივე წლებიდან მოყოლებული, საქართველოს საგარეო და საშინაო პოლიტიკა უპირველესად ორიენტირებულია ევროინტეგრაციის მიზნის მიღწევაზე. აუცილებელია სიღრმისეული რეფორმების განხორციელება საზოგადოებრივი სტრუქტურის თითქმის ყველა სფეროში, ასევე, საზოგადოებრივი მხარდაჭერა ევროპული ღირებულებების გათავისებისა და ცნობიერების კიდევ უფრო ამაღლების მხრივ, რათა საქართველომ შეძლოს აღებული ვალდებულებების ჯეროვნად შესრულება. ევროინტეგრაციისა და ევროპულ სტრუქტურებთან თანამშრომლობის მნიშვნელობა, ისევე როგორც ის შესაძლებლობები, რაც მათ მოაქვს, კარგად უნდა იქნას გაგებული საზოგადოების ყველა წევრის, მათ შორის, ქალებისა და უმცირესობების მიერ.

ნაშრომი აანალიზებს იმ ფაქტორებს, რომლებიც გავლენას ახდენენ საქართველოში ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალების ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებაზე. კვლევის პირველადი საკვლევი კითხვაა, როგორ მოქმედებს სახელმწიფოს ოფიციალური ენის ცოდნა, განათლება, ინოვაციურობა და აქტივიზმი საქართველოს ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალების ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებაზე, ხოლო აქტივიზმი გამოყენებულია როგორც მედიატორი ცვლადი სახელმწიფო ენის ცოდნასა და ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებას შორის. გამოკითხვაში ჯამურად 380-მა პირმა მიიღო მონაწილეობა. 2022 წლის ივნისში გამოკითხვა ჩატარდა ჰიბრიდული ფორმით – კითხვარები დარიგდა საქართველოს იმ რეგიონებში (მარნეული, გარდაბანი, ბოლნისი და დმანისი), სადაც კომპაქტურად ცხოვრობენ ეთნიკური აზერბაიჯანელები. მონაცემთა ანალიზისა და ჰიპოთეზების შემოწმების მიზნით გამოყენებულ იქნა სტრუქტურული განტოლების მოდელი (SEM) Smart PLS-ის მეშვეობით. კვლევამ აჩვენა მნიშვნელოვანი კორელაცია ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებასა და სახელმწიფო ენის ცოდნას, ინოვაციურობასა და სამოქალაქო აქტივიზმს შორის.

გარდა ამისა გამოვლინდა, რომ აქტივიზმი წარმოადგენს მედიატორ ფაქტორს სახელმწიფო ენის ცოდნასა და ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებას შორის. აქედან გამომდინარე, კვლევა გვთავაზობს უმცირესობების ინტეგრაციის პროგრამების ინტენსიფიკაციას საქართველოს რეგიონებში, უპირველეს ყოვლისა, გრანტების მიმართვას იმ პროგრამებზე, რომლებიც ზრდის უმცირესობათა წარმომადგენელ ქალთა აქტიურობას. გარდა ამისა, რეკომენდებულია რეგიონული სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების (CSO) ჩართულობა უმცირესობათა საკითხებში და შესაბამისი ტრენინგების ჩატარება უმცირესობათა ენებზე.

საკვანძო სიტყვები: დამოკიდებულება ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი, აქტივიზმი, სტრუქტურული განტოლების მოდელი SEM, SMART-PLS, ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალები, უმცირესობა

¹ აითან მარდან ჰაჯიევა – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ინგლისურენოვანი ევროპისმცოდნეობის სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი, ელექტრონული ფოსტა: aytandilanchieva@ya

² ნინო ჯავახიშვილი – პროფესორი, დ. უზნაძის ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის დირექტორი, მეცნიერების და ხელოვნების ფაკულტეტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 3/5 ქაქუცა ჩოლოყაშვილის გამზირი, 0162, თბილისი, ელექტრონული ფოსტა: nino.javakhishvili.3@iliauni.edu.ge

შესავალი

1996 წლიდან საქართველომ ევროინტეგრაცია უმთავრეს პრიორიტეტად დაისახა როგორც საგარეო, ასევე, შიდა პოლიტიკის კონტექსტში. რიგ სფეროებში მიღწეული წარმატებების შედეგად, საქართველომ და ევროკავშირმა, 2014 წელს, ხელი მოაწერეს ასოცირების შეთანხმებას, რომელიც მოიცავს ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის (DCFTA) კომპონენტს, რომელიც საქართველოს (უკრაინასა და მოლდოვასთან ერთად) აძლევს ევროპის ერთიანი ბაზრის ზოგიერთ სექტორზე წვდომის საშუალებას. თუმცა, ზემოხსენებულ ხელშეკრულებაში ასახული ვალდებულებების შესასრულებლად საჭიროა მნიშვნელოვანი რეფორმების განხორციელება თითქმის ყველა სფეროში, ისევე როგორც საზოგადოების მხრიდან მხარდაჭერა ევროკავშირის გაფართოების კუთხით, რაც, თავის მხრივ, დაკავშირებულია ევროპული ღირებულებების თაობაზე ცნობიერების ამაღლებასთან. თითოეულმა მოქალაქემ უნდა იცოდეს ევროინტეგრაციისა და ევროპასთან თანამშრომლობის მნიშვნელობა და ყოველივე ამის შედეგად მიღებული შესაძლებლობები. სამწუხაროდ, რუსული მედიის მიერ წარმოებულმა სადებიზფორმაციო კამპანიამ დაბრკოლებები აღმართა საქართველოს ევროპისკენ მიმავალ გზაზე და ეს დაბრკოლებები ყველაზე თვალსაჩინოა მაშინ, როდესაც საქმე ეხება ეთნიკურად აზერბაიჯანელ ქალებს საქართველოში, რომლებიც მოსახლეობის უმრავლესობის მიერ განცდილი სირთულეების პარალელურად არ ფლობენ სახელმწიფო ენას. იმისათვის, რომ ქვეყნის მოსახლეობას ჰქონდეს სრულყოფილი წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ რა სიკეთეები მოელით მათ ევროკავშირთან დაახლოების შედეგად, მათ შორის ეთნიკურად აზერბაიჯანელ ქალებს, ისინი კარგად უნდა იცვნენ ინფორმირებული ევროკავშირის, მისი შემდგომი გაფართოების პერსპექტივების და ასოცირების შეთანხმების შესრულების შესახებ. მრავალი ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული კვლევების მიხედვით, საზოგადოების უდიდესი ნაწილი არის პროევროპულად განწყობილი (NDI Poll, 2022; ფანჩულიძე, 2017), თუმცა, ასოცირების პროცესისადმი გარკვეული ინტერესის მიუხედავად, ფართო საზოგადოება ბოლომდე არ არის ინფორმირებული ევროკავშირი-საქართველოს ურთიერთობისა მისი თავისებურებების შესახებ (სამველ და მურადაშვილი, 2021).

ნაშრომი ყურადღებას ამახვილებს ეთნიკურ აზერბაიჯანელ ქალებზე, რომლებიც ცხოვრობენ საქართველოში და ხშირად განიხილებიან, როგორც საზოგადოების ყველაზე დაუცველი წევრები, რადგან ისინი წარმოადგენენ ისტორიულად მარგინალიზებულ სქესს და ამასთანავე, ეთნიკურ და რელიგიურ უმცირესობას (ინტერსექციურობა). რელიგია გავლენას ახდენს მამაკაცებისა და ქალების გენდერულ როლებზე მთელს კავკასიის რეგიონში, მაგრამ აზერბაიჯანელი ქალები განსაკუთრებულ გამოწვევებს აწყდებიან მუსლიმურ საზოგადოებებში გავრცელებული ხისტი გენდერული ნორმების გამო (მეჰრაბოვ, 2016; ჯავახიშვილი et. al., 2020; ჰაჯიევა & ჯავახიშვილი, 2022). ეჭვგარეშეა, რომ ეთნიკური აზერბაიჯანელების უმრავლესობა საქართველოს მიიჩნევს საკუთარ ქვეყნად და სურს, რომ მათმა შვილებმა მეტი მონაწილეობა მიიღონ ქართული საზოგადოების წინსვლაში, მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებული ჯგუფის ჩართულობა პოლიტიკურ პროცესებში ჯერ კიდევ მინიმალურია (კანდელაკი, 2020; ჰაჯიევა, 2021). საქართველოს სოციალური და ეკონომიკური პოტენციალის შესახებ გაზრდილმა ცოდნამ გავლენა მოახდინა საზოგადოების სხვადასხვა სეგმენტის ინტეგრაციის სურვილზე. ყოველივე ეს, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ახალგაზრდებისთვის შეთავაზებული ქართული ენის სწავლების ბოლოდროინდელ ინიციატივებთან ერთად, საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური აზერბაიჯანელი ქალების მომავლის მიმართ ოპტიმიზმის ზრდის საფუძველს იძლევა.

მიუხედავად ამისა, სახელმწიფო ენის ცუდად ფლობა, რაც კიდევ უფრო ზღუდავს აზერბაიჯანელი ქალების (და ზოგადად აზერბაიჯანელების) შესაძლებლობას სრულად ისარგებლონ საქართველოს კონსტიტუციით მინიჭებული უფლებებით, მათ შორის, მინის საკუთრების უფლებით, წარმოადგენს პრობლემას, რომელიც პირდაპირ კავშირშია მათ მიერ სახელმწიფო ენის არცოდნასთან. მიუხედავად იმისა, რომ ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალები (ნომინალურად) არიან წარმოდგენილნი ადგილობრივ გამგეობებში, ისინი მაინც არ ასრულებენ არსებით მოვალეობებს, რაც შეიძლება უკავშირდებოდეს ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალების მიერ სახელმწიფოს ოფიციალური ენის არცოდნას. ადგილობრივი ანალიტიკოსები ამტკიცებენ, რომ აზერბაიჯანულ ოჯახებში, ჩვეულებრივ, მამაკაცები არიან ჩართულნი პოლიტიკურ აქტივობებში. ფეინჰოპფის (2014) მიხედვით ის ფაქტი, რომ ერთ-ერთი გამოკითხვის ფარგლებში ეთნიკურად აზერბაიჯანელმა ქალმა ვერ აღწერა თავის უფლება-მოვალეობები ადგილობრივ საკრებულოში, ადასტურებს იმ მოსაზრებას, რომ პოლიტიკაში აზერბაიჯანი ქალების ჩართულობა ჯერ კიდევ ფორმალური ხასიათისაა.

სამოქალაქო საზოგადოების რამდენიმე ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, ეთნიკურად აზერბაიჯანელი უმცირესობების 30-დან 78,3 პროცენტამდე არ იცის ქართული ენა (სოციალური კვლევებისა და ანალიზის ინსტიტუტი, 2012). დღევანდელი მდგომარეობით, ათი წლის შემდეგ, მდგომარეობა გაუმჯობესდა, მაგრამ მხოლოდ ახალგაზრდა აზერბაიჯანელ მოქალაქეებს შორის, რომლებმაც დედაქალაქის უნივერსიტეტებში გადანაცვლეს განათლების მიღება. საქართველოს ეთნიკური სომხების და აზერბაიჯანელების უმრავლესობა ცხოვრობს სოფლად, მონოეთნიკური თემების ფარგლებში, ქვეყნის სამხრეთ და აღმოსავლეთ რეგიონებში. ენა ყველაზე მეტად აცალკევებს მათ დანარჩენი ქართული საზოგადოებისგან; ეთნიკურად აზერბაიჯანელთა 74% და სომეხთა მხოლოდ 51% საუბრობს ქართულად თავისუფლად. უმცირესობებს ურჩევნიათ მუშაობა და სწავლა ბაქოში ან ერევანში (ან რუსეთში), ვიდრე თბილისში და სახეზეა მნიშვნელოვანი ემიგრაციული პროცესი (Civil.ge, 2021). ამავდროულად, აზერბაიჯანელთა უმეტესობა დადებითადაა განწყობილი ქართული ენის მიმართ, რაც მათში ამტკიცებს იმ მოსაზრებას, რომ სახელმწიფოს ოფიციალური ენის ცოდნა სოციალური და ეკონომიკური წარმატების მისაღწევად აუცილებელი წინაპირობაა. საქართველოს მთავრობამ დანერგა სპეციალური საგანმანათლებლო პროგრამა ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისთვის, რომლებსაც სურთ ქართულ უნივერსიტეტებში სწავლა. ეთნიკური უმცირესობების სტუდენტებს შეუძლიათ ისწავლონ ქართული ენა ერთი წლის განმავლობაში, ბაკალავრიატის საფეხურზე სწავლების დაწყებამდე. ამ მიზნით შეიქმნა პროგრამა “1+4”, რომლის შედეგადაც გაიზარდა ქართულ უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მოსწავლე ეთნიკურად აზერბაიჯანელი სტუდენტების რაოდენობა (გელოვანი, 2017).

ევროინტეგრაციული პროცესის მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულების ჩამოყალიბების უზრუნველსაყოფად საქართველოს მოსახლეობაში, მათ შორის, ეთნიკურ უმცირესობებში, აუცილებელია მზარდი ანტიდასავლური პროპაგანდის წინააღმდეგ ბრძოლა შესაბამისი კამპანიების წარმოებით. ამ კონტექსტში აუცილებელია, მათ შორის, ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალების ინფორმირება ევროპული ღირებულებების შესახებ ცნობიერების ამაღლების მხრივ. განსხვავებას ცნებასა (ჩვენს შემთხვევაში ევროპული ინტეგრაცია) და მის პრაქტიკაში რეალიზებას შორის შეისწავლის წინამდებარე ნაშრომი, რომელიც განიხილავს იმ ფაქტორებს, რომლებიც გავლენას ახდენენ ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებაზე და მისი ხელშეწყობის მეთოდებზე, განსაკუთრებით, უმცირესობათა ჯგუფებში.

წინამდებარე კვლევა ფოკუსირდება მრავალ ფაქტორზე, რითიც მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს შემდეგ სფეროებში: პირველი – კვლევა აფართოებს ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულების გაგებას ევროკავშირის ფარგლებს გარეთ უმცირესობათა ინტერსექციურ ჯგუფებს შორის. მეორე – კვლევა იქნება მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებაზე სოციალური ფაქტორების გავლენის შესახებ არსებული ლიტერატურის ფარგლებში და მესამე – საქართველოს ეთნიკურად აზერბაიჯანელი უმცირესობებით დასახლებული რეგიონების შესწავლაში.

2. ლიტერატურის მიმოხილვა

კვლევების უმეტესობა სქესს არ მიიჩნევს მნიშვნელოვან ფაქტორად ევროკავშირის მიმართ დამოკიდებულების პროგნოზირებისთვის და იმის ნაცვლად, რომ გამოყენებული იქნას როგორც განმარტებითი კომპონენტი, სქესი ხშირად გამოიყენება როგორც საკონტროლო ცვლადი (Noe, 2016; Favero, 2020). მიუხედავად იმისა, რომ რამდენიმე კვლევამ გამოიკვლია გენდერული სხვაობა ევროკავშირისადმი დამოკიდებულებების კონტექსტში (Nelsen and Guth, 2000; Mau, 2010), თითქმის ყველა ეს ნაშრომი კონცენტრირებულია დასავლეთ ევროკავშირის წევრ ქვეყნებზე და მხედველობაში არ იღებს ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების მოცემულობას, კერძოდ, ევროკავშირში მათი განევრიანების შემდგომ შეცვლილ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ გარემოს და იმ გავლენას, რაც მან მოახდინა იქ მაცხოვრებელ ქალებზე (Stomczyński and Shabad, 2003; Noe, 2016). აღნიშნული სამეცნიერო ნაშრომების აბსოლუტური უმრავლესობა, რომლებიც შეისწავლიან, თუ როგორც ყალიბდება ევროკავშირისადმი დამოკიდებულებები, ამტკიცებს, რომ ზოგადად ქალები ნაკლებად უჭერენ მხარს ევროკავშირში ინტეგრაციას. ხსენებული კონვენციური თეორიული დასაბუთებების ფარგლებში ხშირად სახელდება ამ უთანასწორობის მრავალი მიზეზი, მათ შორის ქალთა პოლიტიკურ ინტერესები, ეკონომიკური პრეფერენციები და დაუცველობა (Liebert, 1997; Nelsen and Guth, 2000). უახლესი კვლევები გვთავაზობს უფრო მრავალფეროვან და წინააღმდეგობრივ პერსპექტივებს ევროინტეგრა-

ციის პროცესის მხარდაჭერის გენდერულ ასპექტთან მიმართებაში. უფრო მეტიც, ევროინტეგრაციის პროცესის მხარდაჭერის გენდერული ასპექტის შესახებ კვლევების უმეტესობა ამტკიცებს, რომ არ არსებობს მნიშვნელოვანი გენდერული განსხვავებები ევროპული ინტეგრაციის მიერ მოტანილი სარგებლის საზოგადო მხარდაჭერისა და აღქმის მხრივ (Stomczyński and Shabad 2003; Schlenker 2012). მოცემული ნაშრომი მიზნად ისახავს ამ საკითხის დამუშავებას ევროკავშირის მიმართ ქალთა დამოკიდებულების შესწავლის მეშვეობით. გარდა ამისა, იგი განიხილავს ინტერსექციურობის ცნებას საქართველოში ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელი აზერბაიჯანელი ქალების დამოკიდებულების შესწავლის გზით.

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ ქალებზე ჩატარებული კვლევების უმეტესობა ფოკუსირდება კარიერულ შესაძლებლობებზე (Kamenou & Fearfull, 2006), ჯანმრთელობის საკითხებზე (Bryant-Davis et al., 2009), პოლიტიკურ (Mügge et al., 2019) და ეკონომიკურ ასპექტებზე (Ram & Jones). , 2008). საქართველოს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების შემთხვევაში, საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის პროცესის კონტექსტში მნიშვნელოვანი ყურადღება მიიპყრო ქართულ საზოგადოებაში მათმა სოციალურმა და პოლიტიკურმა ინტეგრაციამ და უფლებების დაცვა-რეალიზების საკითხმა. აღნიშნულ სფეროში ჩატარებული ადრეული ნაშრომები, უპირველეს ყოვლისა, ეხებოდა საქართველოში მაცხოვრებელი ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის პრობლემებს. მაგალითად, უმცირესობები, რომლებიც არ საუბრობენ სახელმწიფოს ოფიციალურ ენაზე, რაც აფერხებს მათ ინტეგრაციას, ზოგადად (Wheatley, 2009; Yilmaz and Öğütçü, 2016; Hajieva, 2021); ან ეთნიკური უმცირესობების საკითხთა ანალიზი საქართველოს ევროპული ინტეგრაციის კონტექსტში (სამხარაძე, 2018; კახიშვილი 2020). თუმცა, ეს კვლევები მოიცავდა ქვეყანაში არსებულ ეთნიკურ უმცირესობებს ზოგადად, მათ შორის, ეთნიკურ სომხებს, სადაც ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალები არ იყო შესწავლილი, როგორც კონკრეტული სოციალური ჯგუფი აღნიშნულ კონტექსტში. რობერტ დალის (1994) მიხედვით, იმისათვის, რომ ეფექტურად ჩაერთონ დემოკრატიულ პროცესებში, ინდივიდები უნდა იცნობდნენ არსებულ პოლიტიკური სისტემას. კავკასიის ბარომეტრის ბოლო გამოკითხვების თანახმად, საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის პრობლემა სწორედ აქ იწყება, რადგან ევროკავშირის, მისი ინსტიტუტებისა და სისტემის შესახებ ინფორმირებულობის დონე ზოგადად უკიდურესად დაბალია საქართველოს უმცირესობებში (CRRC, 2021). ყოველივე ხსენებულზე დაყრდნობით შეიძლება დავასკვნათ, რომ უმცირესობები არ არიან სათანადოდ ინფორმირებულნი ევროინტეგრაციის პროცესის თაობაზე.

მიუხედავად იმისა, რომ ზემოხსენებული კვლევები საქართველოში ეთნიკური უმცირესობების პრობლემებზე ახდენს ფოკუსირებას (გრიგორიანი, 2015; შავთვალაძე, 2018), არცერთი მათგანი არ შეისწავლის უმცირესობათა წარმომადგენელი ქალების ინფორმირებულობას ევროკავშირის თაობაზე და ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი მათ დამოკიდებულებას. ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულება, ასევე, გახლავთ ინტერესის საგანი ევროკავშირის წევრ ქვეყნებშიც. Cosse-ს (2007) მიხედვით, მხოლოდ ინფორმაციის წყაროების არსებობა არასაკმარისია ამ საკითხის შესახებ ცნობიერების ასამაღლებლად. მოქალაქეების, როგორც ბენეფიციართა დამოკიდებულების გაანალიზებას აზრი არ ექნებოდა, თუ ისინი ევროკავშირთან ინტეგრაციის დისკუსიებში არ იქნებიან ჩართულნი. კუნიკოს აზრით (Cunico et al., 2021), განსხვავებული ტენდენცია შეიმჩნევა ევროკავშირის უახლეს წევრ სახელმწიფოებში – პოლონეთში, ესტონეთში, რუმინეთში, უნგრეთში, ლატვიაში, სლოვაკეთში და ბულგარეთში. მათ ჰქონდათ მაღალი ცნობიერება ევროკავშირში შესვლის შემდეგ, მაგრამ მოგვიანებით ამ ტენდენციებში მნიშვნელოვანი განსხვავებები დაფიქსირდა. გაცნობიერებულობაში პიკის მიღწევის შემდეგ, ზოგიერთ ქვეყანაში, როგორიცაა რუმინეთი, ბულგარეთი და სლოვაკეთი, იგი საბოლოოდ იწყებს კლებას, როგორც ეს მოხდა ყოფილ წევრ ქვეყნებში. ესტონეთში კი განევრიანებისთანავე მკვეთრად შემცირდა ხსენებული ტიპის გაცნობიერებულობის ხარისხი. საბოლოო ჯამში, ლატვიის, პოლონეთის და უნგრეთის გაცნობიერებულობის ხარისხის ზრდა აღწევს ისეთ წერტილს, სადაც იგი სტაბილურდება და სახეზეა გარკვეული დონის ფლუქტუაცია.

სახეზეა გარკვეული მცდელობები და პროექტები ევროკავშირის თაობაზე ცნობიერების ამაღლების მიზნით, განსაკუთრებით ახალგაზრდებში. კონცოლის (2019) მოსაზრებით, ახალგაზრდა ევროპელებს აქვთ პოლიტიკურ პროცესებში გარკვეული დონით ჩართულობის შესაძლებლობა, თუმცა, ეს მონაწილეობა ვერ იქნება არსებითი გადაწყვეტილებების მიღების კუთხით (Gherghina & Geissel, 2017). ამრიგად, ის უნარები, რომლებიც პროცესში ჩართულმა ჯგუფებმა შეიძინეს, მეტადრე წარმოადგენს კონსულტაციური სახის უნარებს, ვიდრე რეალური გადაწყვეტილებების მიღების შესაძლებ-

ლობას. პროცესში ჩართულობის არსებული ფორმების გათვალისწინებით, ახალგაზრდებს შეუძლიათ, შეადგინონ კითხვების სიები, მონაწილეობა მიიღონ საჯარო მსჯელობებში, ძირითადად ევროპის ახალგაზრდული ფორუმის მეშვეობით, წევრ სახელმწიფოთა შესაბამისი სტრუქტურების მიერ განსაზღვრული ინსტრუქციების შესაბამისად. ამ ტიპის ჩართულობას ერთობ დიდი მნიშვნელობა გააჩნია. კომუნიკაციის ამგვარი არხებით, გადაწყვეტილებების მიმღებნი ზრდიან ახალგაზრდების „გაცნობიერებულობას“ ევროკავშირის თაობაზე და აძლევენ მათ ლოკალურ და საერთაშორისო პოლიტიკურ ქსელებში ჩართვის შესაძლებლობას. ეს წარმატებული მაგალითი გვიჩვენებს, რომ ევროინტეგრაციულ პროცესებთან დაკავშირებული ცნობიერების უკმარისობა იძლევა ცნობიერების ამაღლების ახალი, შესაბამისი პროგრამების შემუშავების შესაძლებლობას. ამრიგად, ევროინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებაზე გავლენის ფაქტორები საფუძვლიანად უნდა იყოს შესწავლილი საქართველოს ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელ ქალთა კონტექსტში.

ევროკავშირთან დაკავშირებულ საკითხებში გაცნობიერებულობა და სახელმწიფო ენის ცოდნა

არასაკმარისი ინფორმირებულობა და ცნობიერება, როგორც ვითარების არცოდნისა და მოვლენებზე კონტროლის არქონის წინაპირობა, არ არის მხოლოდ იმ ინდივიდთა და ჯგუფთა პრობლემა, რომლებიც იმყოფებიან სხვათა გავლენის ქვეშ. მოვლენებზე არა ინფორმირებულობა ინდივიდებს აყენებს წამგებიან პოზიციაში, რამეთუ ისინი რჩებიან რეალური სოციალურ-პოლიტიკური პროცესების მიღმა. ამ კონტექსტში განათლება და ინფორმირებულობა მოიაზრება, როგორც ინდივიდთა გაცნობიერების პროცესი, რაც საშუალებას აძლევს მათ მოიპოვონ ძალაუფლება და მოვლენებზე კონტროლი, სხვა სიტყვებით, ეს არის ემანსიპაციის პროცესი (Szkudlarek & Zamojski, 2020). ამ გაგებით, საზოგადოების თითოეული სეგმენტი, უმცირესობათა და ქალთა ჩათვლით ხდებიან ინფორმირებულნი მიმდინარე საზოგადოებრივ საკითხებთან მიმართებაში, რომლებიც გავლენას ახდენენ მათ ცხოვრებაზე. ფავეროს მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით Favero's (2020), განათლების მქონე ქალები, კაცებთან შედარებით, უფრო მეტად უჭერენ მხარს ევროინტეგრაციულ პროცესებს. ჭელიძის მიხედვით (ჭელიძე, 2021), ევროკავშირის მიმართ არსებობს მაღალი ინტერესი და იგი ორმხრივი ურთიერთქმედებების დინამიკისა და თავისებურებებისგან დამოუკიდებლად არსებობს. ინდივიდები ინფორმაციას უმთავრესად ტელევიზიის მეშვეობით იღებენ. ჩვენი მოსაზრებით, ეთნიკურ უმცირესობათა ინფორმირებულობის მიზნით ოპტიმალური გზა იქნება ინფორმირებულობის ასამაღლებელი შესაბამისი სატელევიზიო გადაცემების მომზადება და იმავე საშუალების გამოყენებით მათთვის სახელმწიფო ენის გაკვეთილების შეთავაზება. კიდევ ერთი გზა აღნიშნული მიზნის მისაღწევად შეიძლება იყოს უმცირესობებისთვის სკოლის პროგრამებში ევროპასთან დაკავშირებული ცოდნის კიდევ უფრო სიღრმისეული მიწოდება შესაბამისი საგნების ფარგლებში (ისტორია, სამოქალაქო განათლება). შესაბამისად, მოსახლეობის და კონკრეტულად კი, ეთნიკური უმცირესობების უფრო მეტად ინფორმირებულობა განათლების სისტემის მეშვეობით შეიძლება ჩაითვალოს ევროინტეგრაციის პროცესისადმი პოზიტიური ატიტუდების განმაპირობებელ მთავარ ფაქტორად.

საქართველოს რიგ ღარიბ რეგიონებში, სადაც სკოლებს არ გააჩნიათ დაფინანსება (ან თუ გააჩნიათ, ერთობ უმნიშვნელო), ბიჭების მნიშვნელოვანი ნაწილი ანებებს თავს სწავლას ადრეულ კლასებში და იწყებენ მუშაობას. ეს ტენდენცია სახეზეა ეთნიკურად აზერბაიჯანელ მოსწავლეებშიც, თუმცა, მათში სწავლას თავს ანებებენ უფრო გოგონები, ვიდრე ბიჭები. როგორც წესი, მშობლები გოგონების განათლებას მცირე მნიშვნელობას ანიჭებენ, ხოლო ადრეული ქორწინების შემთხვევებში კი გოგონებს შეიძლება 13-14 წლის ასაკშიც კი დაანებებინონ სწავლას თავი (Group & Karaia, 2019). აქედან გამომდინარე, საქართველოში მაცხოვრებელი ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალებისთვის ევროინტეგრაციულ პროცესებზე ცნობიერების ამაღლების მიზნით ინფორმაციის მიწოდება კვლავ წარმოადგენს პრობლემატურ საკითხს.

აქტივიზმი

აქტივიზმი არის სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და ეკოლოგიურ პროცესებზე გავლენის მოხდენის საშუალება, რათა მოხდეს საზოგადოებრივი ყოფის გაუმჯობესება. მკვლევრები გამოყოფენ

მრავალი სახის აქტივიზმს, მათ შორის, ეს შეიძლება იყოს ადგილობრივ გაზეთებში წერილების გაგზავნა, თემის შეხვედრების ორგანიზება, მსვლელობების მოწყობა, სხვადასხვა სახის პერფორმანსების და შიმშილობის აქციების მოწყობა, პოლიტიკურ პროცესებში (არჩევნები) მონაწილეობის მიღება. შესაბამისად, აქტივიზმი შეიძლება განისაზღვროს, როგორც პოლიტიკური ჩართულობის სინონიმი, რომელიც გულისხმობს ამავე პროცესში მონაწილეობისთვის შესაბამისი კოგნიტური უნარების ფლობას და აქტუალურ საზოგადოებრივ საკითხებზე ინფორმირებულობას (Dee, 2020). განათლება წარმოადგენს მნიშვნელოვან ფაქტორს, რომელიც განაპირობებს ინდივიდთა და ჯგუფთა პოლიტიკურ აქტივობას როგორც კაცებში, ასევე ქალებში (Sahu & Yadav, 2018). ბერნსი, შლოზმანი და ვერბა (Burns, Schlozman, and Verba, 2001) ამტკიცებენ, რომ აქტივიზმი მრავალმხრივ ეხმარება ინდივიდებს: ისინი მეტ ცოდნას იძენენ თავიანთ თემზე და საზოგადოებაზე, ზოგადად, ავითარებენ მნიშვნელოვან სოციალურ უნარებს და უფრო კარგად ესმით სხვათა ინტერესები და მოთხოვნები. ასე რომ, ქალი, რომელიც სოციალურად აქტიურია, ამასთანავე, არის განათლებულიც, რომელსაც კარგად ესმის საზოგადოებრივი პროცესები. ამ კონტექსტში შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ თუკი ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალები აქტიურად ჩაერთვებიან საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ისინი დაეუფლებიან ცოდნას ევროინტეგრაციულ პროცესთან დაკავშირებით და მათი დამოკიდებულებებიც პოზიტიური იქნება. მეჰრაბოვი (Mehrabov, 2016) გამოყოფს ოთხი სახის აქტივიზმს ეთნიკურად აზერბაიჯანელ ქალებში – ტრადიციული ოპოზიციური პოლიტიკური აქტივიზმი, რელიგიურ-მუსლიმური აქტივიზმი, ფემინისტური აქტივიზმი და ლიბერალური აქტივიზმი. აქვე, უნდა აღინიშნოს, რომ პოლიტიკური აქტივიზმი აუცილებლად არ გულისხმობს ოპოზიციური ტიპის აქტივობას. ჩვენს შემთხვევაში, ევროინტეგრაციის მხარდაჭერა თანხმობაშია საქართველოს ოფიციალურ პოლიტიკურ დისკურსთან (საქართველოს უსაფრთხოებისა და განვითარების ცენტრი, 2017 წ., გვ. 2013; ჯავახიშვილი და სხვ. 2021 წ.).

ინოვაციები/თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენება

ვან დერ ჰავეს და რუბალკაბას მიხედვით (Van der Have and Rubalcaba, 2016, p.1924), ტექნოლოგიურ ინოვაციებს აქვს გარკვეული სოციალური იმპლიკაციები. ტექნოლოგიურ ინოვაციასა და პიროვნულ ინოვაციას შორის მჭიდრო კორელაცია არსებობს. ინოვაციური ინდივიდები არიან ისინი, ვისაც აქვთ ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების უნარი, უფრო მეტად იღებენ რისკებს და ასეთები არიან, თანდაყოლილი ინტერესისა და სიახლეებისადმი მიდრეკილების გამო. იმის გათვალისწინებით, რომ ტექნოლოგიური ინოვაციის ცნება მჭიდროდაა დაკავშირებული სოციალური ინოვაციის ცნებასთან, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ არსებობს დადებითი ურთიერთმიმართება ინდივიდუალურ ინოვაციასა და სოციალურ ინოვაციას შორის. თრეისი და სკოტი (Tracey and Stott, 2017, p.56) იძლევიან სოციალური ინოვაციის ტიპოლოგიას, მიუთითებენ რა იმ ფაქტზე, რომ საზოგადოებრივი საკითხების მოგვარებაში ციფრული გადაწყვეტილებები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ, რაშიც ხდება შესაბამისი ინვესტიციების ჩადება. რაჰმანი (Rahman et al., 2018, p.242) განიხილავს სოციალურ ინოვაციას ტექნოლოგიური ინოვაციის პრიზმაში და ასკვნის, რომ პიროვნული ინოვაცია წარმოადგენს ტექნოლოგიური ინოვაციების მაპროგნოზირებელ ფაქტორს, სოციალური ასპექტის გათვალისწინებით. მეტიც, ოსიპოვის მტკიცებით (Osipov et al., 2022), ციფრული სწავლება არის პრაქტიკული, ეკონომიური და მაღალ-ეფექტური საშუალება იმისთვის, რომ განათლება უფრო მიმზიდველი გახდეს ახალგაზრდებისთვის, რაც გამოიწვევს მათი განათლებით კიდევ უფრო დაინტერესებას. შესაბამისად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ინოვაცია, როგორც თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენების უნარი, გაზრდის ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალების ინფორმირებულობას ევროინტეგრაციულ პროცესებთან მიმართებაში. ნაშრომის ცენტრალური საკვლევი საკითხია, რა ფაქტორები ახდენს გავლენას საქართველოს ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალების ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებაზე და ამ მიზნით შესწავლილია ოთხი შესაძლო ფაქტორის მნიშვნელობა. ასევე, როგორც უკვე ზემოთ განვიხილეთ, შესაბამისი ლიტერატურის მიხედვით, სახელმწიფო ენის ცოდნა არის სამოქალაქო აქტივიზმის განმაპირობებელი პოტენციური უნარი, რაც, თავის მხრივ, იწვევს ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულების გაუმჯობესებას და შესაბამისად, აღნიშნული ფაქტორიც ჩვენს მიერ სიღრმისეულად განიხილება. შესაბამისად, კვლევის ფარგლებში შემოწმდა შემდეგი ჰიპოთეზები:

H1: ევროკავშირის შესახებ ცოდნის/ინფორმირებულობის (განათლების) დონე, სახელმწიფო ენის ცოდნა, ქალთა აქტიურობა და ინოვაცია/ახალი ტექნოლოგიების გამოყენება წარმოადგენს ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულების დადებით პრედიქტორებს.

H2: აქტივიზმი არის მედიაციური ფაქტორი ოფიციალური ენის ცოდნასა და ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებას შორის. სახელმწიფოს ოფიციალური ენის ცოდნა პირდაპირ კავშირშია ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებასთან (ჰიპოთეზა 1), თუმცა, კავშირი უფრო ძლიერდება აქტივიზმის მეშვეობით.

3. მეთოდოლოგია

კვლევის მეთოდები

კვლევის ფარგლებში გამოყენებულია კორელაციული დიზაინი, მონაცემები შეგროვდა კითხვარის მეშვეობით. ხსენებული მეთოდი ფართოდ გამოიყენება და შესაძლებელს ხდის საკვლევი პოპულაციის მნიშვნელოვანი ნაწილის მოცვას შედარებით ნაკლები დანახარჯების მეშვეობით (Taherdoost, 2019).

კონცეპტუალურ მოდელში ჩამოთვლილი ცვლადები გამოყენებულ იქნა კითხვარის შესაბამისი პუნქტების გენერირებისთვის. კითხვარი შეიცავს ორ ნაწილს: პირველ ნაწილში მოცემულია რესპონდენტთა დემოგრაფიული მახასიათებლები, ხოლო მეორეში – კვლევის ცვლადები. კითხვარი შემუშავდა აზერბაიჯანულ ენაზე მისი ადმინისტრირების გასაადვილებლად. საპილოტე კვლევა ჩატარდა მონაცემთა შეგროვებამდე, რათა უზრუნველყოფილიყო კითხვარის ვალიდობა და სანდოობა. კვლევის მონაწილეებმა რეკომენდაცია გაუწიეს კითხვარში რამდენიმე მოდიფიკაციას. კითხვარი განახლდა საპილოტე კვლევის მონაწილეთა კომენტარების შესაბამისად, შერჩეული მეთოდოლოგიის მიხედვით (Cooper & Schindler, 2014).

პასუხები დამუშავებულია 7-ქულიანი ლიკერტის ტიპის სკალით, ისინი მერყეობს 1-დან ("კატეგორიულად არ ვეთანხმები") 7-მდე ("სრულიად ვეთანხმები"). ხუთი ცვლადიდან თითოეული – ოთხი პრედიქტორი და ერთი შედეგის ცვლადი – შეფასდა სამი დებულების მეშვეობით. ინოვაციის/ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების დებულება შემდეგი სახითაა ფორმულირებული: „ვიყენებ თანამედროვე „გაჭეტებს“ ინფორმაციის წვდომისათვის ან მის გადასაცემად“; ევროკავშირთან ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებისთვის: „მჯერა, რომ საქართველოს ევროინტეგრაცია დადებითი პროცესია“; განათლებისთვის: „განათლებამ გააუმჯობესა ჩემი ცოდნა საქართველოს ევროინტეგრაციული პროცესების მიმართ“; სახელმწიფო ენის ცოდნისთვის: „მე ვიცი ქართული“; ხოლო აქტივიზმისთვის: „ვმონაწილეობ საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციასთან დაკავშირებულ ქუჩის აქციებში“. სკალების სანდოობის დადგენის შემდეგ, თითოეული ცვლადის შემადგენელი საშუალო ქულა გამოთვლილ იქნა სამ შესაბამის კითხვაზე პასუხის მიხედვით.

შერჩევა

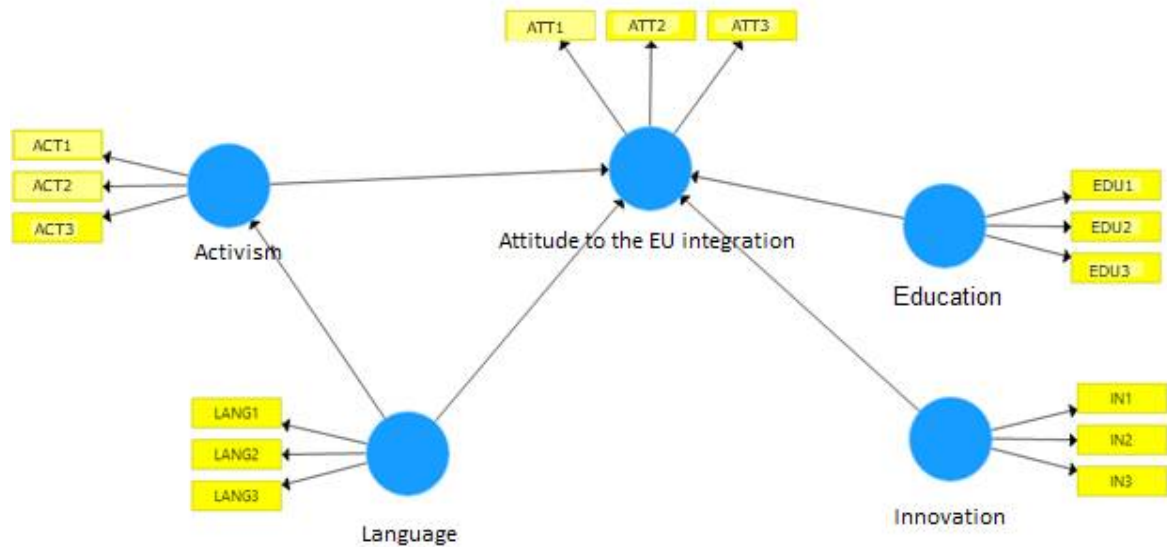
რესპონდენტები შერჩეულ იქნენ მრავალსაფეხურიანი შერჩევის ტექნიკით ეთნიკურად აზერბაიჯანელ ქალთა ჯგუფებიდან, ძირითადად Facebook-ის პლატფორმაზე. აზერბაიჯანული უმცირესობის ჯგუფის ქალებმა, რომლებიც ცხოვრობენ საქართველოს ოთხ რეგიონში – გარდაბანი, მარნეული, დმანისი და ბოლნისი – მიიღეს 400 ანკეტა, როგორც ელექტრონული, ასევე, ბეჭდური სახით. გამოკითხვაში მონაწილეობა მიიღო 380-მა რესპონდენტმა (პოტენციური 400-დან). გამოკითხვა ჩატარდა შერეული ფორმით. ანკეტები 2022 წლის ივნისში დარიგდა იმ რეგიონებში, სადაც ეთნიკურად აზერბაიჯანელი მოსახლეობა ცხოვრობს.

3.5 მონაცემთა დამუშავება

მონაცემები დამუშავდა SMART-PLS პროგრამაში, სტრუქტურული განტოლების მოდელის (SEM) გამოყენებით. ხსენებული მოდელის გამოყენების უპირატესობა ისაა, რომ ის მკვლევარებს აძლევს იმის საშუალებას, შეამოწმონ, თუ როგორ უკავშირდება ცვლადები ერთმანეთს (Urban & Mayerl, 2013). ეს მეთოდი მიზანშეწონილია განტოლებათა ნაკრების ერთდროულად პროგნოზირებისთვის და ცვლადებს შორის ურთიერთმიმართების დამყარებისთვის (Davari & Rezazadeh, 2013). SEM-PLS წარმოადგენს მეორე თაობის მეთოდს (Haenlein & Kaplan, 2004). PLS მოდელი აგებულია კომპონენტთა ანალიზის პრინციპზე, რომელიც აღწერს მოდელის პარამეტრების ცვლილებებს.

სტრუქტურული მოდელი ნაჩვენებია გრაფაზე 1. მოდელის შესაბამისი პარამეტრების გაანგარიშებით უზრუნველყოფილ იქნა სკალის სანდოობა და დისკრიმინანტური ვალიდობა, ხოლო ელემენტებს შორის დამაკავშირებელი კოეფიციენტების დადგენით შემოწმდა სტრუქტურული მოდელი. სტრუქტურული მოდელი აჩვენებს კავშირებს (მათ შორის, შუალედურ ბმულებს) ლატენტურ კონსტრუქტებს შორის, იმ ერთეულებს შორის, რომლებიც გაერთიანებულია შესაბამისი ცვლადების ქვეშ.

გრაფა 1. სტრუქტურული განტოლების მოდელის სპეციფიკაციის დიაგრამა

4. შედეგები და განხილვა

4.1 გაზომვის მოდელის შედეგები: ელემენტთა სანდოობა SEM კონსტრუქტში, რომელიც წარმოადგენს სკალის ქულებს, შეფასდა კრონბახის ალფას და კომპოზიტური კოეფიციენტების მეშვეობით. კრონბახის ალფას მნიშვნელობა 0,7-ზე მეტია თითოეული ფაქტორის შედეგების მიხედვით, რაც დამაჯერებელი მტკიცებულებაა იმისა, რომ ნაწილის მეთოდოლოგიით მოპოვებული მონაცემები სანდოა (1978). კომპოზიტური სანდოობის მაჩვენებელი (ცხრილი 1) ადასტურებს ინდიკატორების სანდოობას, რაც გვიჩვენებს, რომ თითოეული ცვლადის ქულა მეტია 0.7-ზე, რაც მიჩნეულია რელევანტურად (Wasko & Faraj, 2005). გამოყვანილი საშუალო ვარიაცია (AVE) მეტია 0,5-ზე და rho A მეტია 0,7-ზე (Chin, 1998), რაც ადასტურებს მონაცემთა სიზუსტეს და სანდოობას.

ცხრილი 1. მონაცემები, საიმედოობა და ვალიდობა

	მონაცემები	კრონბახის ალფა	rho_A	კომპოზიტური სანდოობა	გამოყვანილი საშუალო ვარიაცია
ATT1	0.862	0.891	0.891	0.933	0.822
ATT2	0.942				
ATT3	0.914				
ACT1	0.894	0.825	0.83	0.896	0.742
ACT2	0.807				

ACT3	0.880				
IN1	0.920	0.898	0.909	0.936	0.83
IN2	0.925				
IN3	0.887				
EDU1	0.937	0.925	0.926	0.953	0.87
EDU2	0.939				
EDU3	0.922				
LANG1	0.759	0.731	0.764	0.844	0.643
LANG2	0.806				
LANG3	0.839				

დისკრიმინანტული ვალიდობის გამოთვლის შედეგები, რომელიც ჩატარდა ფორნელ-ლარკერის კრიტერიუმის გამოყენებით, ნაჩვენებია ცხრილში 2. თითოეული სტრუქტურის ქვეფაქტორები უნდა განსხვავდებოდეს სხვა შემადგენელთა ქვეფაქტორებისგან. სტანდარტების დიაგნოსტური ხაზის წარმოდგენით, რომელიც აკრავს AVE-ის კვადრატულ ფესვს, მე-2 ცხრილში მოცემული მნიშვნელობები ქმნიან შესაბამის ურთიერთმიმართებებს. ცხრილის დიაგნოსტური ხაზი იძლევა დისკრიმინანტულ ვალიდობას (Fornell & Larcker, 1981).

ცხრილი 2. კორელაციათა ჰეტერო და მონო თანაფარდობა და ფორნელ-ლარკერის კრიტერიუმი

	ევროინტეგრაციისადმი დამოკიდებულება	აქტივიზმი	ინოვაცია	განათლება	ენა
ევროინტეგრაციისადმი დამოკიდებულება	0.907	0.784	0.419	0.746	0.461
აქტივიზმი	0.674	0.861	0.437	0.722	0.431
ინოვაცია	0.379	0.378	0.911	0.327	0.272
ევროკავშირის შესახებ ცოდნის ხარისხი	0.679	0.628	0.302	0.933	0.392
სახელმწიფო ენის ცოდნა	0.387	0.351	0.234	0.338	0.802

შენიშვნა: მუქ ფერში მოცემული მნიშვნელობები წარმოადგენს გამოყვანილი საშუალო ვარიაციის (AVE) კვადრატულ ფესვს. დიაგნოსტურ ელემენტთა ქვემოთ მოცემულია კორელაციები. დიაგნოსტურ ელემენტთა ზემოთ მოცემულია კორელაციური მნიშვნელობების ჰეტერო და მონო თანაფარდობები.

4.2 სტრუქტურული მოდელის შედეგები

კვლევის კონცეფციაში შემოთავაზებული ტრაექტორიები ასახულია სტრუქტურულ მოდელში. სტრუქტურული მოდელი შეფასებულია R²-ის და ტრაექტორიების მნიშვნელოვნებათა საფუძველზე. ბრიონ პენიალვერის (2018) მიხედვით, თითოეული სტრუქტურული კურსის მდგრადობა განსაზღვრავს მოდელის ვარგისიანობას და R²-ის მნიშვნელობა პრედიქტორი ცვლადებისთვის უნდა იყოს 0.1-ის ტოლი, ან მეტი, რათა ის იყოს კვლევისთვის რელევანტური (Falk & Miller, 1992). ცხრილი 3-ის SEM ანალიზი გვიჩვენებს, თუ როგორ დადასტურდა შემოთავაზებული ჰიპოთეზა 1. როგორც სტატისტიკური დასკვნის კრიტერიუმი, მნიშვნელობა 0.05 ($p = 0.05$) გამოიყენება, როგორც სტრუქტურული მოდელის ფარგლებში განსაზღვრული ტრაექტორიების მნიშვნელოვნების დონე. ცხრილი 3-ის შედეგები აჩ-

ვენებს, რომ ყველა R2 მნიშვნელობა 0.1-ზე მეტია. შესაბამისად, გაჩნდა რელევანტური პრედიქციის შესაძლებლობა.

მიღებულმა შედეგებმა დაადასტურა H1 ჰიპოთეზა ($\beta = .392$, $t = 7.768$, $p = .000$). შედეგები აჩვენებს, რომ ოფიციალური ენის ცოდნა ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულების ($\beta = .107$, $t = 2.829$, $p < .005$) მნიშვნელოვანი პოზიტიური პრედიქტორია, ისევე, როგორც ქალთა აქტივიზმი ($\beta = .351$, $t = 6.051$, $p < .000$) და ინოვაცია ($\beta = .103$, $t = 2.596$, $p < .009$), რაც ადასტურებს ჰიპოთეზას H1.

ცხილი 3. პიქაპიხი კავშირების კიბეხიუმის შედეგები

	ტრაექტორიის კოეფიციენტი	SD	t მნიშვნელობა	p-მნიშვნელობა
განათლება -> დამოკიდებულება ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი	0.392	0.050	7.768	0.000
ენა -> დამოკიდებულება ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი	0.107	0.038	2.829	0.005
აქტივიზმი -> დამოკიდებულება ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი	0.351	0.058	6.051	0.000
ინოვაცია -> დამოკიდებულება ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი	0.103	0.040	2.596	0.009
R2 დამოკიდებულებები ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი =0.583				

H2-ის შესამოწმებლად ჩატარდა მედიაციური ანალიზი. შედეგებმა (ცხილი 4) გამოავლინა ქალთა აქტივიზმის მნიშვნელოვანი მედიატორული როლი ოფიციალური ენის ცოდნასა და ევროკავშირში ინტეგრაციის ცვლადებს შორის, რაც ადასტურებს ჰიპოთეზას H2-ს.

ცხილი 4. მედიაციური ანალიზის შედეგები

სპეციფიკური არაპირდაპირი გავლენები	კურსის კოეფიციენტი	SD	t	p
ენის ცოდნა -> აქტივიზმი -> დამოკიდებულება ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი	0.123	0.025	4.832	0.000

4.3 განხილვა

წინამდებარე კვლევამ დაადგინა ურთიერთმიმართება ისეთ საკითხებს შორის, როგორებიცაა: ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულება და ოფიციალური ენის ცოდნა, განათლება/ინფორმირებულობა, აქტივიზმი და ინოვაციები. კვლევამ აჩვენა, რომ განათლება/ინფორმირებულობა ევროკავშირთან დაკავშირებულ საკითხებში მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ევროკავშირთან ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებაზე. კვლევის შედეგები ჟანგ-ის (Zhang, 2020) მიერ ჩინეთში ჩატარებული კვლევის დასკვნების იდენტურია, სადაც ავტორი ამტკიცებს, რომ კვლევებმა, პროექტებმა და ზოგადი ცოდნის გავრცელებამ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ევროკავშირის მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულების ფორმირებაში. ყოველივე ეს ადასტურებს, რომ ცოდნის გავრცელება სხვადასხვა

წყაროებით (მასმედია, განათლება, სოციალური ქსელები და ა.შ.) დადებითად აძლიერებს ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებას მოქალაქეებში, მათ შორის, უმცირესობებშიც.

კვლევამ, ასევე, აჩვენა, რომ სახელმწიფოს ოფიციალური ენის ცოდნა ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულების მნიშვნელოვანი დადებითი პრედიქტორია, რაც შეესაბამება გიანაკოპულოს (2019) დასკვნებს, რომელმაც დაადგინა, რომ რამდენადაც იზრდება სახელმწიფოს ოფიციალური ენის ცოდნის დონე თურქეთის ეთნიკურად ქურთ უმცირესობაში, ასევე, იზრდება მათი გაცნობიერება სამოქალაქო/პოლიტიკური უფლებებთან დაკავშირებით.

გარდა ამისა, კვლევამ (ასევე) დაადგინა უმცირესობების წარმომადგენელ ქალთა აქტივიზმის მნიშვნელოვანი გავლენა ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებაზე. უმცირესობების წარმომადგენელ ქალთა აქტივიზმის მნიშვნელობა, ასევე, გამოიკვეთა კობახიძის ნაშრომში (2021), რომელიც ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ უმცირესობების წარმომადგენელ ქალთა ჩართულობას შეუძლია გააუმჯობესოს საზოგადოების მიერ ლეგიტიმურობის აღქმა, რომელიც ნაწილობრივ შემცირებულია მიმდინარე პოლიტიკური პოლარიზაციისა და არასტაბილურობის შედეგად. პატიოსნება, ზომიერება და მოკრძალება – თვისებები, რომლებიც ზოგადად წახალისებულია პატრიარქალურ გარემოში, ასევე, შეიძლება გამოყენებულ იქნას პოლიტიკური პროცესებისა და ქართველი პოლიტიკოსების მიმართ ნდობის ასამაღლებლად. ბევრი სირთულე, რომელსაც ახლა აწყდებიან ქალები პოლიტიკაში, მათთვის მეტი ძალაუფლების მინიჭებით შეიძლება დაიძლიოს. იგივე იდეას გვთავაზობს მეკრაბოვი აზერბაიჯანში ქალთა აქტივიზმის განხილვისას (Mehrabov, 2016).

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ უმცირესობების წარმომადგენელ ქალთა შორის არსებული ინოვაცია იწვევს ევროკავშირში ინტეგრაციის მიმართ დადებით დამოკიდებულებას. „სმარტფონების“ ფართო გავრცელება ქართულ საზოგადოებაში, ზოგადად, სოციალური მედია და განსაკუთრებით, YouTube პლატფორმა, მნიშვნელოვან და მუდმივად მზარდ გავლენას ახდენს უმცირესობის წარმომადგენელი ქალების მოსაზრებებზე, რაც ზრდის ევროკავშირის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას. მიღებული შედეგები შეესაბამება Park & Chung-ის (2020) დასკვნებს.

კვლევამ, ასევე, აჩვენა აქტივიზმის მედიატორული გავლენა სახელმწიფოს ოფიციალური ენის ცოდნასა და ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებას შორის. მედიატორული ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ აქტივიზმი მნიშვნელოვანი ფაქტორია სახელმწიფო ენის ცოდნასა და ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებებს შორის, ვინაიდან მხოლოდ ოფიციალური ენის ცოდნით არის შესაძლებელი უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების აქტიური მონაწილეობა პოლიტიკურ, სოციალურ თუ ეკონომიკურ საქმიანობაში. ამგვარად, ოფიციალური ენის ცოდნა აძლიერებს აქტივიზმს, რაც, თავის მხრივ, იწვევს აქტუალურ სოციო-პოლიტიკურ პროცესებში ჩართულობას. თავის მხრივ, უმცირესობების წარმომადგენელ ქალებს შეუძლიათ ევროკავშირისა და სხვა მიმდინარე საკითხების შესახებ საკუთარი ცნობიერების გაზრდა აქტიური მონაწილეობით არა მხოლოდ ინდივიდუალურ დონეზე, არამედ სოციალური მედიის გამოყენებითაც.

5. დასკვნა

მოცემული ნაშრომი წარმოადგენს ინტეგრირებული მოდელის შემუშავებისა და ტესტირების ერთ-ერთ უპირველეს მცდელობას, რომელიც აკავშირებს ისეთ სოციალურად მნიშვნელოვან ცვლადებს, როგორიცაა ევროკავშირთან დაკავშირებული საკითხების ცოდნა, სახელმწიფო ენის ცოდნა, აქტივიზმი და ინოვაციები საქართველოს ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ქალების ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულების კონტექსტში. კვლევა ღირებულ კონტრიბუციას წარმოადგენს არსებულ ლიტერატურასთან მიმართებაში იმ კუთხით, რომ ევროკავშირთან დაკავშირებულ საკითხებში გაცნობიერებულობამ, ოფიციალური ენის ცოდნამ, აქტივიზმმა და ინოვაციამ, როგორც დადებითმა პრედიქტორებმა, შეიძლება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესოს დამოკიდებულებები ევროკავშირთან ინტეგრაციის მიმართ. ოფიციალური ენის ცოდნასა და ევროკავშირში ინტეგრაციის ცვლადებთან ურთიერთმიმართებებს შორის ქალთა აქტივიზმის მნიშვნელოვანი მედიატორული როლი ხაზს უსვამს ოფიციალური ენის ცოდნის მნიშვნელობას, რათა ქალებმა აქტიური მონაწილეობა მიიღონ, ერთის მხრივ, ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ხოლო, მეორეს მხრივ, დამოკიდებულებათა ჩამოყალიბებაში.

კვლევის მონაცემები გაანალიზებულია სიმეტრიული PLS-SEM ტექნიკის გამოყენებით. სტრუქტურული განტოლების მოდელის მონაცემები აჩვენებს, რომ თითოეული პროგნოზირებადი ცვლადი რელევანტურია და დადებით კორელაციაშია ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულებასთან. ცვლადებს შორის ურთიერთმიმართება გამოვლინდა ეთნიკური აზერბაიჯანელი ქალების მაგალითზე, რომლებიც წარმოდგენენ საქართველოში ეთნიკური დარელიგიური უმცირესობების ინტერსექციურ ჯგუფს.

მიღებული დასკვნები საშუალებას იძლევა, რეკომენდაცია გავცეთ რეგიონებში უმცირესობების ინტეგრაციის პროგრამების გაფართოებაზე. განსაკუთრებით, სასურველია გრანტების მიმართვა იმ პროგრამებზე, რომლებიც ზრდის უმცირესობების წარმომადგენელ ქალთა აქტიურობას სოციალურ საკითხებში. რეკომენდებულია აღნიშნულ პროცესში იმ რეგიონული სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მეტი ჩართვა, რომლებიც უმცირესობათა საკითხებზე მუშაობენ. მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, შესაბამისი ტრენინგების ჩატარება უმცირესობების ენებზე. მიუხედავად იმისა, რომ პროგრამა “1+4” უდიდეს როლს თამაშობს უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების ინტეგრაციაში, ოფიციალური ენის სწავლების საფასური სახელმწიფომ უნდა დაფაროს. კიდევ ერთი რეკომენდაციაა რეგიონული ტელევიზიისა და მასმედიის საშუალებით ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი დამოკიდებულების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება და უმცირესობის წარმომადგენელ ქალთა შორის კონკურსების ჩატარება ევროკავშირის საკითხებთან დაკავშირებით.

აღნიშნული კვლევა იმ მცირერიცხოვანთაგან ერთ-ერთია, რომელიც სტრუქტურული განტოლების მოდელის სიმეტრიულ ტექნიკებს აერთიანებს. მოცემულის სტრატეგია შეიძლება, გამოყენებულ იქნას მომავალ კვლევებში. ეს მიდგომა შეიძლება, გამოყენებულ იქნას სხვა უმცირესობებთან მიმართებაშიც. კვლევის მონაცემები შეგროვდა საქართველოს ოთხი რეგიონიდან. ჩვენს მიერ გამოყენებული მოდელი შეიძლება, გამოყენებულ იქნას სხვა განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებში შეგროვებული მონაცემების ანალიზისთვის. ჩვენს მიერ ჩატარებულმა კვლევამ შეისწავლა მხოლოდ ის, თუ როგორ აღიქმება ევროკავშირში ინტეგრაცია კონკრეტულ სეგმენტში; სამომავლო კვლევებმა შესაძლოა შეისწავლოს პოლიტიკური ან ეკონომიკური ასპექტების მნიშვნელობაც.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. Baker, M. J. (2003). Data Collection – Questionnaire Design. *The Marketing Review*, 3(3), 343–370, available at <https://doi.org/10.1362/146934703322383507>
2. Briones Peñalver, A. J., Bernal Conesa, J. A., & de Nieves Nieto, C. (2018). Analysis of corporate social responsibility in Spanish agribusiness and its influence on innovation and performance. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 25(2), 182–193.
3. Bryant-Davis, T., Chung, H., & Tillman, S. (2009). From the margins to the center: Ethnic minority women and the mental health effects of sexual assault. *Trauma, Violence, & Abuse*, 10(4), 330–357.
4. Burns, N., Schlozman, K. L., & Verba, S. (2021). *The private roots of public action*. In *The Private Roots of Public Action*. Harvard University Press.
5. Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach to structural equation modeling. *Modern Methods for Business Research*, 295(2), 295–336.
6. Civil.ge. (2021, May 19). The Language Barrier: The Ongoing Challenge to Provide Decent Education to Georgia's Minority Schoolchildren. Civil.Ge, available at <https://civil.ge/archives/421176>
7. Cooper, D. R., & Schindler, P. (2014). *Business research methods*. McGraw-hill.
8. Cosse, H. (2007). Increasing the Citizens' Attitude to the EU integration: The European Commission as a driving force for publicity? [Master's Thesis]. University of Twente.
9. Cunico, G., Aivazidou, E., & Mollona, E. (2021). Building a dynamic theory of citizens' awareness of European Cohesion Policy interventions. *European Journal of Operational Research*, 289(2), 758–773, available at <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2020.07.017>
10. Dahl, R. A. (1994). A democratic dilemma: system effectiveness versus citizen participation. *Political science quarterly*, 109(1), 23–34.

11. Dandona, A. (2015). Activism of women: A conceptual framework. *The International Journal of Indian Psychology*, 2(3), 35-45.
12. Davari, A., & Rezazadeh, A. (2013). *SEM-PLS Software. Structural Equation Modeling*, Tehran: University of Tehran.
13. Dee, T. S. (2020). Education and civic engagement. In *The economics of education* (pp. 103-108). Academic Press.
14. Falk, R. F., & Miller, N. B. (1992). *A primer for soft modeling* (pp. xiv, 103). University of Akron Press.
15. Favero, A. (2020). The influence of gender on attitudes towards the EU among the Polish 'winners of European integration'. *European Political Science Review*, 12(1), 19-34, available at doi:10.1017/S1755773919000304
16. Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). *Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics*. Sage Publications Sage CA: Los Angeles, CA.
17. Gelovani, N., Ismailov, D., & Bochorishvili, S. (2017). Islam, Gender and Education in Contemporary Georgia: The Example of Kvemo Kartli. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(7), 1845-1849.
18. Georgian Center for Security and Development (2017). *EU Georgian Relations: Future Perspective*. Policy paper, available at: https://www.osgf.ge/files/2017/Publications/EU-Georgia_Relations_and_Future_Perspectives.pdf
19. Gherghina, S., & Geissel, B. (2017). Linking Democratic Preferences and Political Participation: Evidence from Germany. *Political Studies*, 65(1_suppl), 24-42, available at <https://doi.org/10.1177/0032321716672224>
20. Giannakopoulos, A. (2019). *Turkey's European Perspectives: Historico-cultural and Political Aspects*.
21. Grigoryan, A. (2015). Concessions or Coercion? How Governments Respond to Restive Ethnic Minorities. *International Security*, 39(4), 170-207, available at https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00200
22. Group, P., & Karaaia, T. (2019). *THE OBSTACLES AND BARRIERS WOMEN FACE IN GEORGIAN REALITY*.
23. Gvalia, G., Siroky D., Lebanidze B., and Iashvili Z. (2013). Thinking outside the bloc: explaining the foreign policies of small states. *Soc. Stud.* 22, 98-131, available at doi: 10.1080/09636412.2013.757463
24. Haenlein, M., & Kaplan, A. M. (2004). A beginner's guide to partial least squares analysis. *Understanding Statistics*, 3(4), 283-297.
25. Hajieva, A. (2021). *Voter Turnout of Ethnic Azerbaijani Women in Georgia*. BoD – Books on Demand.
26. Hajiyeva, A., & Javakhishvili, N. (2022), *Social Integration of Ethnic Azerbaijani Women in Georgia*. *Georgian Journal for European Studies* 8-9, 2021-2022, 178-203
27. Hennessy, J. L., & Patterson, D. A. (2011). *Computer architecture: A quantitative approach*. Elsevier.
28. Javakhishvili, N., Butsashvili, N., Vardanashvili, I., & Gogibedashvili, A. (2021). Social-Structural Antecedents Come forward to Elicit Envy to Distant Out-Groups. *Frontiers in Psychology*, 12, 1677, available at <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.610571>
29. Javakhishvili, N. (2021). Identities in the South Caucasus: Still Salient and Contested. In: Adams, B.G., van de Vijver, F.J.R. (eds) *Non-Western Identity. Identity in a Changing World*. Springer, Cham, available at https://doi.org/10.1007/978-3-030-77242-0_7
30. Javakhishvili, N., Tskhadadze, T., Barkaia, M., Jalagania, L., Bendeliani, N. (2020). *Country Gender Equality Profile of Georgia*. UN Women. Georgia. Retrieved from <https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/the-country-gender-equality-profile>
31. Kandelaki, S. "Integration of ethnic minorities in Georgia: Barriers to political participation", Policy Paper #16, Georgian Institute of Politics, August 2020.
32. Kamenou, N., & Fearfull, A. (2006). Ethnic minority women: A lost voice in HRM. *Human Resource Management Journal*, 16(2), 154-172.
33. Kobakhidze, R. (2021, January 5). *Georgian Women and Politics*. Europe-Georgia Institute, available at <https://egi.ge/en/georgian-women-and-politics/>
34. Könczöl, M. (2019). How to Rejuvenate European Decision-making? *Central and Eastern European Legal Studies*, 2018(2), 191-210.
35. Kakhishvili, L. (2020). "Do ethnic minorities benefit from Georgia's Europeanization?", Policy Paper #17, Georgian Institute of Politics.
36. Liebert U. (1997), 'The gendering of Euro-skepticism: public discourses and support to the EU in a cross-national comparison'. CEuS Working Paper 1997/1, University of Bremen.

37. Lopez, Alvarez (2013). "From unheard screams to powerful voices: a case study of Women's political activism in the Philippines". 12th National Convention on Statistics (NCS) EDSA Shangri-la Hotel, Mandaluyong City October 1-2, 2013.
38. Mandal, K. C. (2013, May). Concept and Types of Women Activism. In International Forum of Teaching & Studies (Vol. 9, No. 2).
39. Mau S. (2010), 'Social Transnationalism: Lifeworlds Beyond the Nation-State'. London: Routledge
40. Mehrabov, I. (2016). Azerbaijani women, online mediatized activism and offline mass mobilization. Social Sciences, 5(4), [60], available at <https://doi.org/10.3390/socsci5040060>
41. Mezinova, I., Bodiagin, O., & Medvedkina, Y. (2019). Attitude to the EU integration among Russian Population: Bibliometric, Business-media and Educational Programs Study as an Implication for Educational and Governmental Institutions.
42. Mügge, L. M., van der Pas, D. J., & van de Wardt, M. (2019). Representing their own? Ethnic minority women in the Dutch Parliament. West European Politics, 42(4), 705-727.
43. NDI Poll: Georgians Expect Economic Decline and Challenges Ahead, but Remain Steadfast in Their Stated Aim of European and Euro-Atlantic Integration, available at <https://www.ndi.org/publications/ndi-poll-georgians-expect-economic-decline-and-challenges-ahead-remain-steadfast-their>
44. Nelsen B.F. and J.L. Guth (2000), 'Exploring the gender gap: women, men, and public attitudes toward European integration', European Union Politics 1(3): 267-291.
45. Noe B. (2016), 'The gender gap in public support for EU integration in the CEE countries. A theoretical overview. Intersections', East European Journal of Society and Politics 2(4), 152-168, available at DOI:10.17356/ieejsp.v2i4.269.
46. Nunnally, J. C. (1978). Psychometric Theory 2nd edition (New York: McGraw).
47. Open Society Fund. (2019). Study of the Participation of Ethnic Minority Representatives in Political Life. Open Society – Georgia Foundation, available at <https://osgf.ge/en/publication/study-of-the-participation-of-ethnic-minority-representatives-in-political-life/>
48. Osipov, V.S., Vagin, S.G., Frantsuzenko, P.S., Frank, E.V., Kucheryavenko, D.M. (2022). Digital Learning as an Innovation in Higher Education and a Mechanism for Increasing Its Attractiveness to Young People. In: Popkova, E.G., Sergi, B.S. (eds) Digital Education in Russia and Central Asia. Education in the Asia-Pacific Region: Issues, Concerns and Prospects, vol 65. Springer, Singapore, available at https://doi.org/10.1007/978-981-16-9069-3_28
49. Page, N., & Czuba, C. E. (1999). Activism: What is it. Journal of extension, 37(5), 1-5.
50. Panchulidze, E. (2017). Russian Soft Power: Balancing the Propaganda Threats and Challenges. 5, 19.
51. Park, S.-H., & Chung, S. W. (2020). EU perceptions from Korean YouTube videos before and after the Brexit referendum: A semantic network analysis approach. In Changing Perceptions of the EU at Times of Brexit. Routledge.
52. Peinhopf, A. (2014). Ethnic minority women in Georgia-facing a double burden?
53. Rahman, S. A., Taghizadeh, S. K., Ramayah, T., & Alam, M. M. D. (2018). Technology acceptance among micro-entrepreneurs in marginalized social strata: The case of social innovation in Bangladesh. Technological Forecasting and Social Change, 118, 236-245.
54. Ram, M., & Jones, T. (2008). Ethnic-minority businesses in the UK: A review of research and policy developments. Environment and Planning C: Government and Policy, 26(2), 352-374.
55. Roopa, S., & Rani, M. S. (2012). Questionnaire designing for a survey. Journal of Indian Orthodontic Society, 46(4_suppl1), 273-277.
56. Sahu, T., & Yadav, K. (2018). Women's education and political participation. International Journal of Advanced Education and Research. 3. 65-71, available at 10.22271/educatin.2018.v3.i6.15.
57. Sakharadze, N. (2020). "Ethnic Minorities in the Context of Georgia's European Integration: Is There a Room for Skepticism?", Policy Brief # 30, Georgian Institute of Politics.
58. Samwel, A., & Muradashvili, A. (2021). Why Gender in Georgian Climate Policies? Participation of Civil Society in Georgia's Climate Policy, 11.
59. Schlenker A. (2012), 'Support for the European Union in Central and Eastern Europe before and after accession. Comparing different reasons', Politique européenne 3(38): 94-121.

60. Shavtvaladze, M. (2018). The State and Ethnic Minorities: The Case of Georgia. *Region*, 7(1), 43–68.
61. Słomczyński K.M. and G. Shabad (2003), 'Dynamics of support for European integration in post-communist Poland', *European Journal of Political Research* 42(4): 503–539.
62. Szkudlarek, T., & Zamojski, P. (2020). Education and ignorance: between the noun of knowledge and the verb of thinking. *Studies in Philosophy and Education*, 39(6), 577-590. *he Verb of Thinking. Stud Philos Educ* 39, 577–590 (2020), available at <https://doi.org/10.1007/s11217-020-09718-9>
63. Taherdoost, H. (2019). What is the best response scale for survey and questionnaire design; review of different lengths of rating scale/attitude scale/Likert scale. *Hamed Taherdoost*, 1–10.
64. Tchelidze, G., Kardava, E., & Bragvadze, Z. (2021). Raising Attitude to the EU integration in Ethnic Minority Areas—Following the One Example of a Jean Monnet Project “Triangle Effect of European Studies at Schools” (TEESS). *INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTILINGUAL EDUCATION*, X, 26–44, available at <https://doi.org/10.22333/ijme.2021.19004>
65. The Institute of Social Studies and Analysis. (2012). Study of Social and Economic Conditions and Attitudes of Kvemo Kartli Population. available at http://issa-georgia.com/files/publications/ENGLISH/sdc/SDC_2011.pdf
66. The Caucasus Research Resource Centers (2021). "Knowledge of and attitudes toward the EU in Georgia". Retrieved through ODA – <http://caucasusbarometer.org> on 29.05.2022.
67. Tracey, P., & Stott, N. (2017). Social innovation: a window on alternative ways of organizing and innovating, available at <https://doi.org/10.17863/CAM.7990>
68. UN WOMEN, (2014). The World Survey on the role of women in development 2014: Gender equality and sustainable development. UN Women – Headquarters, available at <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2014/10/world-survey-2014>
69. Vinzi, V. E., Trinchera, L., & Amato, S. (2010). PLS path modeling: From foundations to recent developments and open issues for model assessment and improvement. *Handbook of Partial Least Squares*, 47–82.
70. Warth, L. and Koparanova, M. (2012). Empowering Women for Sustainable Development. Discussion Paper Series, no.2012.1, United Nations Economic Commission for Europe.
71. Wheatley, J. (2009). The integration of national minorities in the Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli provinces of Georgia.
72. Yılmaz, A. & Öğütçü, Ö.N. (2016). Borçalı Türkleri: Sosyo-Ekonomik Durum, Siyasi Katılım ve Entegrasyon. In *Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar: Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset*, edited by Aydıngün, A., Asker, A. and Yavuz Ş. A. 245–273. Ankara: Terazî.
73. Zhang, L. (2020). Research progress in Chinese perceptions of the EU: A critical review and methodological reflection. *Asia Europe Journal*, 18(1), 17–34, available at <https://doi.org/10.1007/s10308-019-00540-8>
74. დუნდუა, ს. & აბაშიძე, ზ. (2009). ეთნიკური და რელიგიური იდენტობის საკითხები და სამოქალაქო ინტეგრაციის პრობლემები საქართველოში. ინტელექტი.

RELIGION'S ROLE IN FOREIGN POLICY: THE GEORGIAN ORTHODOX CHURCH'S ATTITUDE TOWARDS EUROPEAN INTEGRATION AND MINORITIES

ORCID ID: 0000-0002-1482-6423

Abstract

Since its independence in 1991, the Georgian Orthodox Church has become an integral part of both the country and Georgian identity in Georgia. It is considered the most trusted institution in the country according to opinion polls today and many experts attribute this to the fact that the Georgian Orthodox Church has assumed the role of the protector of Georgian national identity throughout different periods in history (Gegeshidze & Mirziashvili, *The Orthodox Church in Georgia's Changing Society*, 2021) (Gegeshidze, et al., 2017). In addition to this popularity, the Georgian Orthodox Church has a special constitutional status in the country which gives several important privileges to conduct its religious and economic activities. However, this public popularity and autonomous status enjoyed by the Georgian Orthodox Church allows the Church to express its views on many political issues and involved in political agenda. In this context, this case-study aims to find out the historical significance of the GOC, why the GOC is deeply rooted in Georgian national identity, the influence of the GOC on social and political issues in the country, and finding out to which extent the GOC's views are compatible with Georgia's European reform process using qualitative research methods. To this end, the study utilizes a wide variety of primary and secondary sources to describe the phenomenon observed in Georgia. Finally, the results of this study are important in terms of understanding the church-state relations in Georgia, showing what the Church can do to protect its interests and what obstacles the Church's views can create in Georgia's European integration process.

Introduction

In recent years, Georgia has carried out important reforms within the scope of agreements with the EU such as the Association Agreement, which includes Deep and Comprehensive Free Trade Area, and visa-liberalization and has become the leading country within the scope of Eastern partnership. With such reforms, Georgia has shown that it has both capacity and will to become a European aspirant country in a region that has been marred by post-Soviet conflicts after the collapse of the Soviet Union. However, one powerful institution in Georgia remains a challenge, even though the EU has granted Georgia a European perspective and announced that the country will get an EU candidate status once it meets the necessary conditions.

The Georgian Orthodox Church has been a significant cultural and spiritual institution in Georgia, with a long and rich history dating back to the 4th century. It has played a central role in the development of Georgian identity and culture and has been a source of national unity and pride for centuries (Bogishvili, Osepashvili, Gavashelishvili, & Gugushvili, 2016, pp. 122-123). The church has also been closely tied to the political and social life of Georgia and has often wielded significant influence in the country. As an autocephalous religious institution, The Georgian Orthodox Church stands out in Georgian society and politics, as it is one of the most respected institutions in Georgia. The Church is often associated with the Georgian national identity and culture. This significant identity of the Georgian Orthodox Church comes from two main sources: History and tradition. Today the Church enjoys constitutional protection, does not pay taxes, and has a saying in the educational system. Due to its significant place in Georgia's history and national identity and its respectable status in Georgian society, the Georgian Orthodox Church is one of the institutions that have considerable weight in Georgian politics.

¹ Orcun Caliskan – PhD candidate, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Institute for European Studies, Doctoral Programme in European Studies, Tbilisi, Georgia. E-mail: orcuncaliskan@hotmail.com

The Georgian Orthodox Church's stance on the reforms initiated by Georgia after its involvement in the Eastern Partnership Initiative has consistently raised concerns, given the Church's conservative ideology in contrast to the progressive reforms aligned with Georgia's commitment to European integration. In this context, it is a fact that the law regarding the protection of vulnerable minorities, which was introduced in 2014 within the scope of EU reforms, remains in conflict with the ideology of the church and its view of traditional Georgian family values. While the Church supports Georgia's struggle to become a Western democracy, it also clearly reveals its opposing stance on the issue saying that Georgia should not abandon its traditional values or replace them with others in this process.

To this day, the Georgian political leadership has refrained from a direct confrontation with the Church, even in the face of the Church openly criticizing the government's reforms linked to its commitments to European integration. Given the Church's significant popularity and sway over Georgian society, politicians in Georgia typically strive to garner the Church's support as a means of legitimizing their political initiatives in the country.

In this context, the main objective of the paper is to find out whether the Georgian Orthodox Church constitutes a significant obstacle for Georgia's European reform agenda. Secondly, the paper also aims at exploring the historical and cultural significance of the GOC, its interwoven relation with Georgian identity, how the GOC has become so influential in Georgia's social and political affairs and how it interacts with the political establishment in Georgia. Moreover, the study's endeavor to address the research questions also adds value by making a meaningful contribution to the existing literature on the political and societal role of the Georgian Orthodox Church (GOC) in Georgia.

The study consists of three sections and it is structured as follows. In the first part, we introduce the study and its aims and objectives in addition to the relevant research questions and follow with research design, methodology, theoretical framework, and relevant literature review. The second part of the study will focus on the historical analysis of the GOC and its significance and role in Georgia's society as well as domestic politics in which we try to understand how the GOC has become the symbol of Georgian national identity. In the third part, we will examine the attitude of the Georgian Orthodox Church towards the reforms carried out by Georgia in line with its aims of improving its bilateral relations with the EU in the past decade, and we will analyze the dilemma created by this ideological incompatibility in Georgian politics and society. Lastly, the study will be concluded with our findings and recommendations regarding the GOC's future conflicting role in Georgia's politics and its recently confirmed European path by the European Union.

Theoretical Framework

The theoretical framework of this study derives from the influence of religious beliefs on political decision-making: Religion can shape the values and priorities of policymakers, influencing how they view and approach foreign policy issues. A theoretical framework for examining the role of religion in foreign policy could be based on the idea that religion plays a significant role in shaping international relations and that it can serve as a source of conflict or cooperation.

The impact of religion on politics, particularly its involvement in foreign policy, has been a widely debated topic in the realm of international relations. According to Warner & Walker (2011, p. 120), religion is generally recognized as one aspect of culture, and thus in the international relations literature, its influence is theorized in the context of culture. The main proponents of culture as a variable in international relations have been constructivist theorists who consider the religion in a country's national identity, including its religious beliefs, influences its foreign policy interests and actions in the international arena. The identity of a state determines its preferences and resultant actions (Hopf, 1998, p. 175). Apparent historical experiences and religious and cultural influences within a state can result in diverse intellectual and political perspectives on the global community and allow for a more nuanced and unique understanding of a particular issue (Ozkan, 2021).

According to Fox & Sandler (2004, p. 58) there are two ways that religious beliefs can affect international politics. The first is by influencing the perspectives and actions of policymakers. Therefore, religiously inspired views held by politicians and the policies based upon them may lead to changes in foreign policy. The second way is through the impact of widely held beliefs on the actions of policymakers, even in autocratic governments, as policymakers may be hesitant to make decisions that go against the deeply held beliefs, morals, or values of the people they represent (Fox & Sandler, 2004, p. 59).

In Georgia's case, the Georgian Orthodox Church is embedded in the Georgian national identity and the influence of the Church on politics and political actors is a generally accepted fact by many scholars who have worked on the subject. Thus, we can say that Georgia falls in the second category according to Fox & Sandler's theory. As one would expect, this phenomenon observed in Georgia creates an incompatibility in Georgia's foreign policy goals and its aspiration of becoming a member of the European Union, considering the attitude of the Georgian Orthodox Church towards some of the reforms towards European integration and Government's unwillingness to confront the Church.

Research Design and Methodology

We have approached this study as a single case study research based on qualitative research methods while analyzing the reasons behind the significant role of the GOC in Georgia's history, society, and politics. To this end, identification of the factors that have contributed to the powerful image of the GOC in the post-Soviet period remains an important objective in order to understand how the GOC asserts its influence in the political establishment and society in Georgia. Additionally, studying the past actions of the GOC over controversial topics will highlight its ideological incompatibility in a country that has been determined to reform and progress according to European and Euro-Atlantic democratic norms.

During research we have identified three main pillars that support the dominance of the Georgian Orthodox Church in Georgia, these are; overwhelming support from the public, the arrangements between the government and the Church that regulates the special status of the Church in the country, and the economic activities conducted by the Church which ensures that the GOC does not solely rely on the government funding. Thus, the study will focus on these issues as they contribute to the GOC's ability to interfere in politics and foreign policy in Georgia.

To explain the complexity of the Georgian Orthodox Church's importance and influence in Georgia and provide detailed descriptions, data collection, interpretation and in-depth content analysis of the collected data has been crucial from a research design perspective. Throughout the study, we have utilized numerous primary and secondary sources such as articles, news articles, electronic sources, dissertations, interviews, opinion pieces, agreements, and so on. Additionally, we also utilized the readily available secondary quantitative data gathered by NGOs and their contracted survey companies regarding the GOC's respectability and popularity in Georgian society, as these sources helped us to give a clearer picture of the public opinion in Georgia as well as saved us time and effort which would otherwise have to be collected directly. Finally, during the literature review, we tried to include discussions, which are most up-to-date and relevant to the aims and objectives of the paper and tried to stay within the requirements of the publication.

Debates on the Georgian Orthodox Church's Political Influence in Georgia

When it comes to how the GOC has achieved becoming the most respected institution in the country, the majority of the researchers do seem to agree that popularity primarily stems from the historical role of the GOC in preserving Georgian national identity and values. According to Gegeshidze & Mirziashvili (2021) the prestige and the popularity of the GOC in Georgia, today stems primarily from the exceptional historical role it played in the formation of Georgian statehood and the preservation of Georgian cultural and spiritual identity. The historic role played by the GOC in different periods in preserving Georgian national identity and values is often emphasized by many scholars as well. For example, Gegenava (2020, p. 170) claims The Georgian Orthodox Church (GOC) played a significant role in shaping the nation's identity and providing a sense of unity for the people. It also served as a source of resistance against hostile empires that surrounded Georgia during different periods.

Gegeshidze & Mirziashvili (The Orthodox Church in Georgia's Changing Society, 2021) also argues that geography and history played a key role in shaping the ideology of the GOC today. The Georgian Orthodox Church (GOC) remains a conservative institution that was not influenced by the Renaissance and the Enlightenment, like Western churches. When Georgia regained independence in 1991, it did not go through a process of post-totalitarian reforms. The GOC's conservatism is primarily based on its Orthodox doctrine, but this does not

necessarily conflict with the goal of modernization and alignment with European values, as demonstrated by other European Orthodox countries like Bulgaria and Greece. However, the GOC sees itself as the protector of Georgia's national values, which are difficult to define, and as a result, the church has not been able to clearly outline the ideology behind its conservatism (Gegeshidze & Mirziashvili, *The Orthodox Church in Georgia's Changing Society*, 2021).

Today the church's unique position is reflected in Georgia's constitution, which allowed for the signing of a special concordat that defines relations between the state and the GOC. The 2002 agreement granted the GOC special rights in the fields of education and cultural heritage as well as privileges including exemption from taxes (Gegeshidze & Mirziashvili, *The Orthodox Church in Georgia's Changing Society*, 2021). Gegenava (2020, p. 171) argues that even though there is legislation guaranteeing religious freedom and neutrality towards other faiths, the GOC is the dominant religious entity in Georgia and any other religious organizations' power is too weak both socially and legally compared to the GOC.

The political influence of the Church in Georgia is another much-debated issue among scholars. Minesashvili (*Can the Georgian Orthodox Church Contribute to the Democratization Process?*, 2016) argues that the GOC has the ability not just to expand its presence in various sectors of society, but also to exert some degree of influence on political agenda by actively participating in current processes, either by supporting or opposing certain movements and legislation. It has also been known to make direct attempts at influencing the political agenda on multiple occasions. Additionally, Minesashvili (*The Georgian Orthodox Church as a Civil Actor: Challenges and Capabilities*, 2017) adds that the GOC is a significant civil actor not only because of its historical experience or significance but because of its present status and influence. Despite being financed by the state, the GOC due to its high reputation retains autonomy and often positions itself separately from the government and it is not accountable to the Government.

The GOC's attitude towards the European integration of Georgia is significant as it represents the possible divergence between the GOC and the country's foreign policy goals. Crisis in Tbilisi in July 2021 when far-right protesters, including several priests, attacked and injured more than fifty journalists covering Tbilisi Pride events. In another study, Gegeshidze emphasizes that the GOC is able to mobilize the masses for the sake of protecting and promoting its own interests (Gegeshidze, et al., 2017). Reformation of the GOC remains highly unlikely due to its popularity among the Georgian public. According to Chedia (2021), some people in Georgia are calling for reform within the Church, but the political leaders in the country are hesitant to criticize the Church or the Patriarchate because they are both very popular among the general population.

While Chedia (2021) claims that under the Georgian Dream, the reputation of the Church has declined to its lowest, others claim that these declines are only temporary based on the previous scandals the GOC was involved (Gilbreath, 2020). Chedia also claims that the government deliberately trying to diminish the GOC's power to interfere in political affairs by discrediting the Church over scandals and at the same time turning a blind eye to legal violations by the clergy (Chedia, 2021). However, the future role of the GOC in Georgia's European path remains challenging for political actors. Menabde (2019) even argues that due to its significant political and social influence, the direction of the Church may have an impact on whether the pro-Western orientation of Georgia can be preserved or not.

Overall, although the GOC's influence in Georgian society and politics has been studied in detail, insufficient attention has been paid to the role of the GOC in European integration considering the fact that Georgia has been given a new European perspective with potential candidacy status. Therefore, this study aims to contribute to the ongoing literature in that regard.

History of the Georgian Orthodox Church

The GOC has a long and rich history dating back to the 4th century AD. The country's dominant religious confession Orthodox Christianity had been granted autocephaly – self-governance – by Antioch in 457, and it had preserved this status for a long time even though Georgia is invaded and occupied by various foreign powers, until it was abolished in 1811, following Georgia's forceful incorporation into the Russian Empire. In 1811 the Russian Empire annulled the autocephaly of the Georgian Church which was strongly opposed in Georgia.

The post of Patriarch was ceased and the Georgian Church turned under the rule of the Synod of the Russian Church.

After the October Revolution in the Russian Empire, Georgia, like other Caucasus states, declared independence from Russia. In this way, the Georgian Orthodox Church regained its autonomous status. However, the Republic of Georgia, which was declared in 1917, did not last long. After the Bolsheviks defeated the whites in Russia, Georgia and the Caucasus region again came under the yoke of Moscow, this time under the Soviet Union which was ideologically anti-religious (Chitanava, 2015, p. 41).

In this period the Soviet law did not ban religion or going to church to take part in services however communists knew that they cannot be seen praying to cause some people to go to church secretly and the names of those who went to church were put on a list and those people did not get good jobs and some of them even fired from their positions (Andre, Rousseau, & Abid, 2021). During this period number of the active churches in Georgia decreased from 2455 to only 80 churches by the 1980s (BBC, 2013). This period remains important for the GOC's post-Soviet restoration because many scholars claim that this era of repression against the GOC played a crucial part in GOC's leading role in the early independence period and cemented its inseparable place in Georgian national identity.

Post-Soviet Resurgence of the GOC

During the Soviet period, the church had been suppressed and heavily controlled by the state, and many of its leaders and members had been persecuted. After the fall of the Soviet Union, the Georgian Orthodox Church played a significant role in the country's post-Soviet development. In this period, the church was able to reassert itself as the protector of the Georgian identity and Orthodox faith and regain its independence. In the early years, the Church took the lead and the political forces in the country were vying for its support. Active usage of religious-messianic rhetoric by the politicians in this period further strengthened the mass ideological recognition of the Church (Chitanava, 2015, p. 41). After the independence, the GOC became the backbone of the Georgian identity and state-building consolidating its influence over Georgian Society and Politics.

One of the key ways in which the Georgian Orthodox Church exercised its influence in the post-Soviet period is through its role in promoting and preserving Georgian culture and national identity. The church has worked to rebuild and restore its many monasteries, churches, and other cultural sites that were destroyed or damaged during the Soviet period, and has played a key role in the preservation and promotion of Georgian Orthodox liturgical traditions. The Georgian Orthodox Church has also been active in political and social life in the post-Soviet period. The church has often taken positions on political issues and has been involved in various social, charitable, and economic activities.

In this context, one of the most significant documents showing the role of the GOC in Georgia's state-building, society, and politics in the post-Soviet period is the Concordat signed between the Georgian Government and the GOC in 2002. The constitutional Agreement between the State of Georgia and the Georgian Apostolic Autocephaly Orthodox Church that defines the relations between the state and the GOC has granted special rights to the GOC in certain fields such as education and culture as well as exemption from taxation (Constitutional Agreement between the State of Georgia and Georgian Apostolic Autocephaly Orthodox Church, 2002).

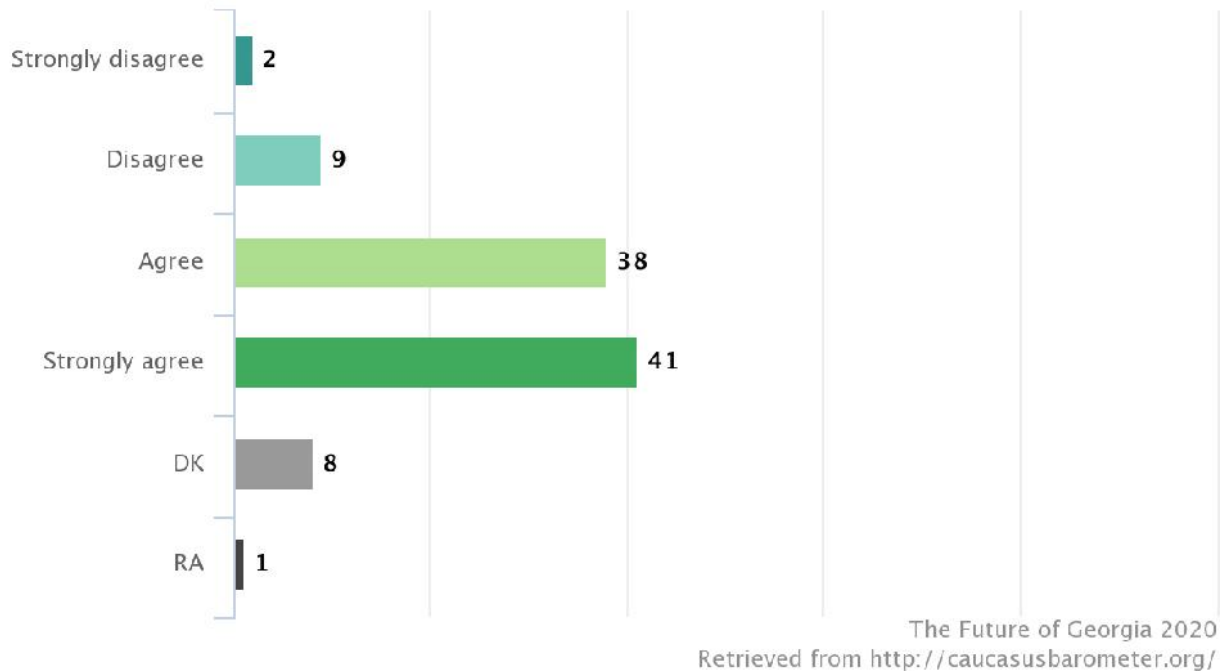
Overall, the Georgian Orthodox Church has played a significant role in the post-Soviet period as a cultural and spiritual institution, as well as a political and social actor. This period is of great importance in terms of showing how the Georgian Orthodox Church has become such a significant institution in Georgia. Its influence has been felt across many aspects of Georgian society, and it continues to be an important and influential institution in the country.

Significance of the GOC for Georgian Society

The majority of Georgians have a strong attachment to the Church even though they don't practice faith regularly. The Georgian Orthodox Church is widely seen as a symbol of national identity and unity. Due to its large support base in Georgia, the GOC is able to mobilize the masses to promote its interests and sometimes

influence the political agenda in the country. Moreover, the Georgian Orthodox Church is also an important social and charitable institution in Georgia. It operates a range of social and charitable programs, including education and healthcare services, and is often involved in disaster relief and other efforts to help those in need (Transparency.ge, 2014).

FOUNDIDNTT: Agree/disagree: Georgian Orthodox Church is the foundation of our identity (%)

As with many other religious institutions, the name of the Georgian Orthodox Church has been involved in many scandals in recent years, including murder and sexual abuse (Gilbreath, 2020). For example, in 2017, Georgia was shaken by the cyanide case in the Church. An Archpriest named Giorgi Mamaladze was arrested for plotting to assassinate Patriarch Ilia II with cyanide poison. In 2019, one of the Church's top Clerics Archbishop Yakob Iakobishvili accused the Georgian Prime Minister Giorgi Gakharia and the former PM Bidzina Ivanishvili of plotting to murder Patriarch Ilia II of Georgia to replace him with another cleric (Eckel, Kevanishvili, & Khunculia, 2019). Even though these scandals may have hurt the image of the Church in the eyes of the public in the short term the Church still manages to preserve its top place as the most trusted institution in the country.

Despite the positive image of the Church in the Georgian public, the GOC has a complex and sometimes fraught relationship with Russia, which occupies the two breakaway regions of Georgia. Historically, the two countries have had a close and intertwined relationship, with Georgia being a part of the Russian Empire for much of the 19th and early 20th centuries and later being part of the Soviet Union. The Georgian Orthodox Church was also closely tied to the Russian Orthodox Church during this period, and many Georgian clergies received their education in Russia.

In the post-Soviet period, the relationship between the Georgian Orthodox Church and Russia has been marked by both cooperation and tension. On the one hand, the two churches have maintained close ties and have worked together on a range of issues, including the restoration and preservation of religious and cultural sites in Georgia. On the other hand, there have also been periods of tension between the two churches, particularly in the wake of the 2008 Russia-Georgia war, when the Russian Orthodox Church accused the Georgian Orthodox Church of siding with the Georgian government and declared that it would no longer recognize the Georgian church's authority.

In this context, the close ties between GOC and Russia are another problematic issue when we consider the GOC's position as the most respectable and influential institution in the country. While this might seem only natural from a religious perspective since both churches represent Orthodox Christianity and have a shared past, one can argue that this is an irritant issue for Georgian society as well as politics since more than 20% of Georgia is currently under occupation by the Russian Federation. For example, GOC's invitation of Russian parliamentarian Sergei Gavrilov to an inter-parliamentary assembly on Orthodoxy triggered an outcry in Georgian society and the initial demonstrations were violently cracked down by law enforcement (Menabde, 2019).

Overall, the relationship between the Georgian Orthodox Church and Russia has been complex and multifaceted, with elements of both cooperation and tension. The two churches have a shared history and cultural heritage but have also sometimes been at odds with one another over political and other issues however there are those who think that Russia might use the GOC's power to manipulate the Georgian public in its information war (Catcarth, 2021).

Economic Activities of the GOC

Interestingly, the GOC's business activities in Georgia are another controversial topic in the country. Even though the GOC receives a yearly share of the state budget it is not accountable to the Government or any other institution as the 2002 agreement between the state and the church bars auditing agencies from checking the financial activities of the GOC. There is a clear non-transparency regarding how the GOC spends this public fund in addition to how it conducts business activities in the country (Maisuradze, 2017). Remarkably, the GOC considers the funds it has received from Georgia's state budget as compensation for the damages it sustained from the Russian Empire and the Soviet Union (Constitutional Agreement between the State of Georgia and Georgian Apostolic Autocephaly Orthodox Church, 2002).

Furthermore, in addition to non-profit educational and charitable activities, the GOC is also quite active in the business. Between 1997-2017 the Church founded 40 companies and acquired stakes in four companies and registered 105 non-commercial organizations. Business areas of commercial companies include energy, construction, agriculture, healthcare, food production, media, and so on (Maisuradze, 2017). Naturally, it is a controversial issue that the Church, which has such a commercial enterprise, has privileges such as being exempt from taxes.

Consequently, in 2018, the Georgian Constitutional Court ruled that the privileges given to the GOC were unconstitutional and instructed parliament to make necessary legislative changes to either abolish the privileges or grant them to all religious organizations no later than December 31, 2018. Georgian Parliament has failed to amend the law granting the GOC tax and property privileges, despite the Constitutional Court ruling in 2018. The Constitutional Court's ruling was legally binding, the Constitutional Court had no power to ensure that parliament followed it (U.S. Department of State, 2021).

Overall, the Georgian orthodox church has been heavily involved in business activities in the country and probably employs thousands of people in the commercial businesses it owns and operates, in addition to the priests and clergy it currently employs and does not report its spending to any authority even though it receives yearly payments from the state budget.

Role of the Georgian Orthodox Church in Politics

Another factor contributing to the church's power is its close relationship with the Georgian state. The Georgian Orthodox Church has a special status within the country, and the government has historically supported and promoted the church as an important cultural and spiritual institution. The Patriarch of the Georgian Orthodox Church commands a significant influence on the country's politics, and the government has often turned to the church for guidance and support on a range of issues. The Georgian model of Church-state relations has many systemic flaws. In Georgia, a form of collaborative secularism exists, allowing religious communities to engage in various forms of cooperation with the state. This arrangement occurs in a country without an official state religion and where freedom of religion is ensured. However, it is noteworthy that

this cooperative dynamic primarily takes place between the Georgian Orthodox Church (GOC) and the state (Gegenava, 2020).

In addition to its immense role as a civil actor in Georgian society, the GOC has also a considerable authority in Georgia's political establishment regardless of the ideologies of the political parties or Governments. In this regard, the GOC continues to be the source of political legitimization frequently used by Georgian politicians. Political parties avoid any kind of open and direct confrontation with the GOC (Minesashvili, *The Georgian Orthodox Church as a Civil Actor: Challenges and Capabilities*, 2017, p. 2). For example, current PM Irakli Garibashvili's remarks highlight the importance of the Georgian Orthodox Church for Georgia's history and state-building. He specifically emphasized the role of the GOC in passing down core values from generation to generation that were related to Georgia's statehood, culture, and faith (Agenda.ge, 2022). Consequently, as a Georgian politician, it is an important part of the job not to criticize the position of the GOC even on political matters, on the contrary, most politicians seek the GOC's blessing as a tool to legitimize their political cause.

However, there is also evidence of suspicion towards the GOC by the Georgian government. In 2021, the leaked documents on the internet showed evidence of widespread surveillance by the State Security Service of religious leaders, including their interactions with political leaders, journalists, and foreign diplomats. While the government and ruling party denied the validity of these documents, other organizations, journalists, and religious leaders stated that many of the documents were accurate. This caused concern among political and civil society leaders, as it appeared that the State Security Service was monitoring private conversations with religious figures and potentially restricting religious freedom. (U.S. Department of State, 2021). This shows that the Georgian government hardly trusts the GOC or its interactions with the opposition or foreign delegations.

One of the main political divergences between the GOC and the government is the attitude toward European integration. Of course, the GOC officially supports Georgia's integration with the EU and its aspirations of becoming a Western democracy, however, the GOC insists that Georgia should not lose its customs and tradition or replace them with those of others in this process.

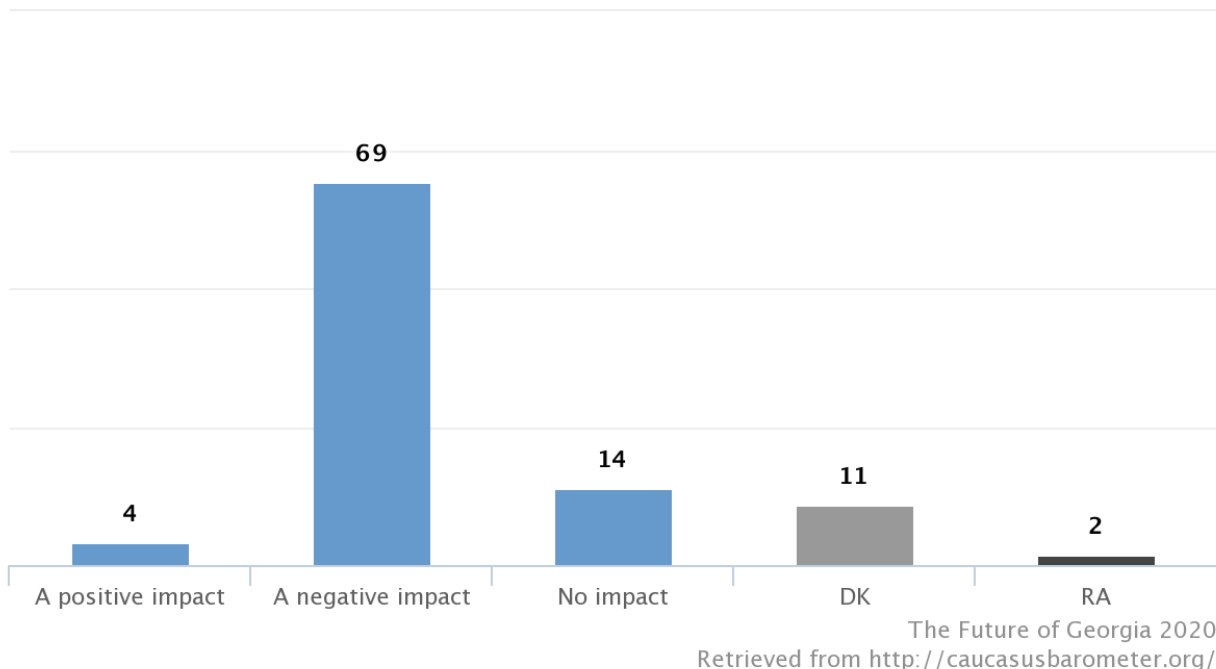
The GOC's Attitude towards European Integration

The GOC's controversial attitude towards western integration, in general, is not a new phenomenon. In fact, the anti-Western attitude of the Georgian Orthodox Church, unlike Georgian governments, is a well-known phenomenon since the late 90s and the beginning of the 2000s, when Georgia started to turn its face to the west. In this period the Church openly demonized the West and called for a neutral foreign policy and better relations with Russia (Chitanava, 2015, p. 43). However, it is not accurate to say that the Georgian Orthodox Church is uniformly opposed to European reforms in Georgia. While the church has at times expressed concerns about certain aspects of European integration and reforms in the country, it has also supported and participated in many European initiatives and projects. One of the main concerns that the Georgian Orthodox Church has expressed concerning European reforms is the potential impact of these reforms on traditional Georgian values and cultural practices. The church has argued that some European policies and initiatives, such as those related to LGBT rights and gender equality, may conflict with traditional Georgian values and could undermine the country's cultural and spiritual heritage. Therefore, the anti-Western attitude of the church is mostly discussed over the rights given to sexual minorities in Georgia. The Georgian Orthodox Church has a very conservative stance on minority rights whether it is related to sexual or religious minorities in the country. Determined to maintain its special status in the country, the Church has even opposed the government's bills in the past granting equal rights to other religious groups (Mamiashvili, 2011).

Nevertheless, this opposition to vulnerable minority rights mainly stems from the GOC's self-produced ethnoreligious role. The Georgian Church sees itself as responsible for the protection and well-being of the entire Georgian nation and places a strong emphasis on Orthodox Christianity. This broad responsibility extends to all aspects of society and supersedes the idea that individuals can achieve salvation on their own. The GOC frequently uses collective concepts in its teachings and views the concept of the family as the foundation of the Georgian nation. As a result, the GOC views ideas such as gender equality and equality for sexual minorities as potentially harmful to the nation (Minesashvili, *Can the Georgian Orthodox Church Contribute to the Democratization Process?*, 2016, p. 4).

As part of the Visa Liberalization Action Plan (VLAP) agreed upon with the EU, Georgia committed itself to protecting vulnerable minorities under the new legislation. 'Law on the Elimination of All Forms of Discrimination' entered into force officially on May 7, 2014. Nevertheless, the so-called Anti-Discrimination Law raised controversial voices in Georgian society, especially from the Patriarchate of Georgia and traditionalist/conservative segments of the society. During the sessions of the draft law in the Georgian Parliament, 'sexual orientation' expression, followed by the other forms of discrimination such as gender, sex, age, and language, stated in Article 1, led to a momentous turmoil both in political and public discourses. The expressions of 'sexual orientation' and 'gender' were interpreted as the legalization of 'sodomy' by the clerics of the Patriarchate of Georgia; they also warned MPs of losing public support if they voted for the Law in this form (Karadag, 2019, p. 159).

LGBTMPSIMP: What kind of impact would it have if there were more LGBTQ people in parliament? (%)

In 2021 the GOC's opposition to the rights of vulnerable minorities took a deadly turn. The church has been accused of inciting violence against the Tbilisi Pride participants on July 5, 2021 in Tbilisi where a journalist covering the parade died and numerous others were injured by a violent mob. According to Tbilisi Pride Co-founder Giorgi Tabagari, that day around four thousand people have been mobilized by the Church for peaceful anti-LGBT protests and around one thousand protesters took part in violent attacks which were aimed at liberal-minded societies in Georgia (Andre, Rousseau, & Abid, 2021). The government's response to the violence was also controversial and accused the organizers of being backed by the opposition figures and framed the parade as unacceptable for a large segment of the Georgian Society (Mackinnon, 2021). Unsurprisingly, in 2022, after the war started in Ukraine, Georgia also applied for EU candidacy status, but the EU Commission's final evaluation stated that, unlike Ukraine and Moldova, the candidacy status will be granted to Georgia only after the completion of 12 conditions. One of these conditions is 'move swiftly to strengthen the protection of human rights of vulnerable groups, including by bringing perpetrators and instigators of violence to justice more effectively' (European Commission, 2022).

Overall, the GOC's controversial attitude towards some aspects of EU integration is well-known and documented. At the same time, the Georgian Orthodox Church has also supported and participated in many European initiatives and projects, mostly related to cultural preservation and education. The church has also

generally supported the country's integration with the European Union and has recognized the benefits that European integration can bring to Georgia, such as increased economic development and improved standards of living.

Conclusions

It is an accepted fact that the Georgian Orthodox Church is one of the most influential institutions in Georgia. The Georgian Orthodox Church's power in Georgia can be attributed to its deep roots in the country's history, culture, and society, as well as its close relationship with the state. With the financial independence of the Georgian Orthodox Church and the overwhelming support it receives from the public, it seems possible for the Church to present its views and occupy the country's political agenda, even on issues that do not directly concern it.

It might be true that the Georgian Orthodox Church was bypassed by the enlightenment of the renaissance period compared to the Western Churches. However, today the Georgian Church frames itself as the guardian of the Orthodox Georgian national identity, morals, and values. Due to its high respectability and popularity in Georgian society, the Church also has considerable influence in politics. Due to the past arrangements with the Georgian Governments, it enjoys a wide variety of privileges in education and economic activities in Georgia.

As we have seen from numerous examples, the GOC is willing to preserve and promote its interests by any means necessary, even risking direct confrontation with the Georgian Government, even though it is partially financed by the state budget. There are several reasons for the GOC's apparent interference in politics where it deems its interests should be preserved and upheld, despite the conflicting nature of those interests. First and foremost, the GOC enjoys overwhelming support from the Georgian public, and any kind of politician willing to risk a political confrontation with the Church faces an uphill battle from a basic political perspective. Secondly, the autocephaly of the Church in Georgia is not symbolic in contrast to the other countries. In fact, it is quite substantial in Georgia due to the privileges the Church received under the constitutional agreement with the Georgian government in 2002. This agreement basically eliminates any dependence on the state from the Church's perspective. It does so, by exempting the Church from taxation, allowing it to conduct business activities, and getting compensation from the state budget for eternity for the damages sustained under the authority of the Russian Empire and Soviet Union. Additionally, the Church is not accountable to any kind of institution for spending this 'compensation' from the state budget.

The problem lies in the fact that in order to protect these Georgian values the GOC is ready to mobilize the public, as witnessed in numerous occasions, which usually incites people to resort to violence against vulnerable minorities. Therefore, for Georgian governments who have EU aspirations and struggled for European integration for years, the Georgian Orthodox Church represents a significant incompatibility in foreign policy-making due to its inseparability from the Georgian national identity. However, the opinion of whether the GOC might have an impact on Georgia's current orientation towards the West in the future remains questionable. As long as there is overwhelming public support for Georgia's European path, the GOC's ability to reverse the reforms that it deems incompatible with Georgian or Christian values remains highly unlikely.

Overall, the Georgian Orthodox Church's stance on European reforms in Georgia is quite complex due to its self-portrayal as the guardian of Georgian identity and Orthodox values in the country, however, it is not accurate to say that the church is uniformly opposed to European integration. Isolated cases of sermons and preaching by clerics that criticize the European integration reforms and vilify the European values should be addressed (Narsia, 2018). The GOC should be able to refute these sermons or clerics, which gives critics a basis to claim that GOC officially supports this position despite the fact that the Church has recognized the benefits that European integration can bring to Georgia and has supported and participated in many European initiatives and projects. Additionally, the Church has at times expressed concerns about certain aspects of European integration not only because of the ideological incompatibility but also because some of the reforms may reduce its influence and income.

Bibliography

1. Agenda.ge. (2022, March 25). *PM hails "crucial" role of Georgian Orthodox Church in anniversary of its independence*. Retrieved December 5, 2022, from <https://agenda.ge/en/news/2022/908>.
2. Andre, J., Rousseau, S., & Abid, A. (2021, December 21). *Georgia's Post-Soviet Orthodox Church: a cultural and identity heavyweight*. Tbilisi. Retrieved December 2, 2022, from <https://www.youtube.com/watch?v=x3zzxAc-cR4>.
3. BBC. (2013, July 2). *Georgia's mighty Orthodox Church*. Retrieved December 2, 2022, from BBC News Website: <https://www.bbc.com/news/world-europe-23103853>.
4. Bogishvili, D., Osepashvili, I., Gavashelishvili, E., & Gugushvili, N. (2016). *Georgian National Identity: Conflict and Integration*. Tbilisi: Nekeri. Retrieved from <http://css.ge/wp-content/uploads/2019/07/identity.pdf>.
5. Catcarth, W. (2021, July 26). *A Homicidal Church Is Ruining This Country With Putin's Help*. Retrieved from The Daily Beast Web site: <https://www.thedailybeast.com/a-homicidal-church-is-ruining-georgia-with-vladimir-putins-help>.
6. Chedia, B. (2021, October 10). *The Georgian Orthodox Church as a Political Actor in Uncertain Times*. Retrieved December 5, 2022, from Ponars Eurasia: <https://www.ponarseurasia.org/the-georgian-orthodox-church-as-a-political-actor-in-uncertain-times/>
7. Chitanava, E. (2015). *The Georgian Orthodox Church: National identity and political influence*. In A. Hug, *Traditional religion and political power: Examining the role of the church in Georgia, Armenia, Ukraine and Moldova* (pp. 40-53). London: The Foreign Policy Centre.
8. Constitutional Agreement between the State of Georgia and Georgian Apostolic Autocephaly Orthodox Church. (2002). Retrieved December 7, 2022, from <https://forbcaucasus.files.wordpress.com/2014/08/concordat.pdf>.
9. Eckel, M., Kevanishvili, E., & Khunculia, L. (2019, November 5). *Attempted Murder, Alleged Sodomy, Poison Pills: A Plague Of Scandals Consumes Georgia's Orthodox Church*. Retrieved from Radio Free Europe Website: <https://www.rferl.org/a/georgian-orthodox-church-scandal-sodomy-poison/30254591.html>.
10. European Commission. (2022, June 17). *Memo: Opinion on the EU membership application by Georgia*. Retrieved from Official website of the European Commission: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3800.
11. Fox, J., & Sandler, S. (2004). *Bringing Religion into International Relations*. doi:10.1057/9781403981127.
12. Gegenava, D. (2020, December 20). *Legal and Social Status of the Georgian Orthodox Church: Challenges and Perspectives*. *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie*, XIII(2), 169-176. doi:<https://doi.org/10.32084/tekapr.2020.13.2-14>.
13. Gegeshidze, A., & Mirziashvili, M. (2021, July 23). *The Orthodox Church in Georgia's Changing Society*. Retrieved September 21, 2022, from Carnegie Europe: <https://carnegieeurope.eu/2021/07/23/orthodox-church-in-georgia-s-changing-society-pub-85021>.
14. Gegeshidze, A., Metreveli, E., Emukhvari, K., Sumbadze, N., Gegechkori, T., & Kukhalashvili, T. (2017). *Towards Enhancing the Role of the Georgian Orthodox Church in the Country's Democratic Development*. Georgian Foundation for Strategic and International Studies. Retrieved December 7, 2022, from <https://gfsis.org.ge/files/library/pdf/English-2513.pdf>.
15. Gilbreath, D. (2020, August 3). *Church scandals have hurt trust in the Georgian Orthodox Church*. Retrieved December 6, 2022, from OC Media: <https://oc-media.org/features/analysis-church-scandals-have-hurt-trust-in-the-georgian-orthodox-church/>.
16. Hopf, T. (1998). *The Promise of Constructivism in International Relations Theory*. *International Security*, 23(1), 171-200. Retrieved December 14, 2022, from <https://doi.org/10.2307/2539267>.
17. Karadag, Y. (2019). *GEORGIAN EUROPEANIZATION: AN IDEATIONAL AND INSTITUTIONAL ANALYSIS*. Middle East Technical University.
18. Mackinnon, A. (2021, July 7). *The Geopolitical Fault Line Behind the Attack on Tbilisi Pride*. Retrieved December 22, 2022, from Foreign Policy Website: <https://foreignpolicy.com/2021/07/07/tbilisi-pride-attack-lgbt-rights-georgia/>.

19. Maisuradze, A. (2017, August 7). *Capital of the Patriarchate: Property of the most influential institution in Georgia*. Retrieved December 9, 2022, from JamNews Web site: <https://jam-news.net/capital-of-the-patriarchate-property-of-the-most-influential-institution-in-georgia/>.
20. Mamiashvili, F. (2011, July 22). *Georgian Church in Rare Spat With Government*. Retrieved December 9, 2022, from Institute for War & Peace Reporting: <https://iwpr.net/global-voices/georgian-church-rare-spat-government>.
21. Menabde, G. (2019, July 16). *The Battle for Political Influence in the Georgian Orthodox Church*. Retrieved December 3, 2022, from The Jamestown Foundation Website: <https://jamestown.org/program/the-battle-for-political-influence-in-the-georgian-orthodox-church/>.
22. Minesashvili, S. (2016). *Can the Georgian Orthodox Church Contribute to the Democratization Process?* Georgian Institute of Politics. Retrieved December 7, 2022, from https://gip.ge/wp-content/uploads/2016/02/policy_brief_ENG_1.pdf.
23. Minesashvili, S. (2017, May). *The Georgian Orthodox Church as a Civil Actor: Challenges and Capabilities*. Retrieved December 7, 2022, from Georgian Institute of Politics: <http://gip.ge/wp-content/uploads/2017/05/Policy-brief-8-Salome-Minesashvili.pdf>.
24. Narsia, V. (2018, May). Church and Politics or Church in Politics: How does the Georgian Orthodox Church Impact Georgia's European Integration Policy? *Policy Brief*(14). Retrieved from <https://gip.ge/wp-content/uploads/2018/05/Policy-brief-14-Narsia.pdf>.
25. Ozkan, M. (2021). How Religion Shapes Foreign Policy? An Explanatory Model for Non-Western States. *Religions*, 12(8), 617. doi:<https://doi.org/10.3390/rel12080617>.
26. Transparency.ge. (2014, September 5). *The companies and other organizations related to the Georgian Orthodox Church*. Retrieved from <https://www.transparency.ge/en/blog/companies-and-other-organizations-related-georgian-orthodox-church>.
27. U.S. Department of State. (2021). *Report on International Religious Freedom: Georgia*. Retrieved December 22, 2022, from <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/04/GEORGIA-2021-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf>.
28. Warner, C. M., & Walker, S. G. (2011). Thinking about the Role of Religion in Foreign Policy: A Framework for Analysis. *Foreign Policy Analysis*, 7, 113-135. doi:10.1111/j.1743-8594.2010.00125.x.

**რელიგიის როლი საგარეო პოლიტიკაში: საქართველოს
მართლმადიდებელი ეკლესიის დამოკიდებულება ევროპული
ინტეგრაციისა და უმცირესობების მიმართ**

ORCID ID: 0000-0002-1482-6423

აბსტრაქტი

1991 წელს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია გახდა როგორც ქვეყნის, ისე ქართული იდენტობის განუყოფელი ნაწილი. გამოკითხვების მიხედვით იგი ამჟამად ქვეყანაში ყველაზე მაღალრეიტინგულ ინსტიტუტად ითვლება და ბევრი ექსპერტი ამას უკავშირებს იმ ფაქტს, რომ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია ისტორიის სხვადასხვა პერიოდებში ასრულებდა ქართული ეროვნული იდენტობის დამცველის როლს (გეგეშიძე და მირზიაშვილი, 2021 წ.), (გეგეშიძე და სხვ., 2017). გარდა აღნიშნული პოპულარობისა, საქართველოს მართლმადიდებლურ ეკლესიას აქვს განსაკუთრებული კონსტიტუციური სტატუსი ქვეყანაში, რაც რიგ მნიშვნელოვან პრივილეგიებს ანიჭებს მას რელიგიური და ეკონომიკური საქმიანობის მხრივ. ამასთანავე, აღნიშნული საზოგადოებრივი პოპულარობა და ავტონომიური სტატუსი, რომლითაც სარგებლობს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია, საშუალებას აძლევს მას გამოხატოს თავისი შეხედულებები მრავალ პოლიტიკურ საკითხთან დაკავშირებით და ჩაერთოს პოლიტიკურ დღის წესრიგში. ამ კონტექსტში, წინამდებარე ნაშრომი მიზნად ისახავს გამოიკვლიოს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ისტორიული მნიშვნელობა, თუ რატომ არის ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის ფესვები ღრმად გამჯდარი ქართულ ეროვნულ იდენტობაში, ეკლესიის გავლენა ქვეყანაში არსებულ სოციალურ და პოლიტიკურ საკითხებზე და იმის გარკვევა, თუ რამდენად თავსებადია საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიის მოსაზრებები საქართველოს ევროინტეგრაციის პროცესთან, თვისებრივი კვლევის მეთოდების გამოყენებით. ამ მიზნით, კვლევაში გამოყენებულია მრავალფეროვანი პირველადი და მეორადი წყაროები ზემოხსენებული სოციალური ფენომენის აღსაწერად. დაბოლოს, მოცემული კვლევის შედეგები მნიშვნელოვანია საქართველოში ეკლესია-სახელმწიფოს ურთიერთობის გააზრების თვალსაზრისით, რაც გვიჩვენებს, თუ რისი გავლენა შეუძლია ეკლესიას თავისი ინტერესების დასაცავად და რა დაბრკოლებები შეიძლება შეუქმნას ეკლესიის შეხედულებმა საქართველოს ევროინტეგრაციის პროცესს.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. Agenda.ge. (2022, March 25). *PM hails “crucial” role of Georgian Orthodox Church in anniversary of its independence*. Retrieved December 5, 2022, from <https://agenda.ge/en/news/2022/908>.
2. Andre, J., Rousseau, S., & Abid, A. (2021, December 21). *Georgia’s Post-Soviet Orthodox Church: a cultural and identity heavyweight*. Tbilisi. Retrieved December 2, 2022, from <https://www.youtube.com/watch?v=x3zzxAc-cR4>.
3. BBC. (2013, July 2). *Georgia’s mighty Orthodox Church*. Retrieved December 2, 2022, from BBC News Website: <https://www.bbc.com/news/world-europe-23103853>.
4. Bogishvili, D., Osepashvili, I., Gavashelishvili, E., & Gugushvili, N. (2016). *Georgian National Identity: Conflict and Integration*. Tbilisi: Nekeri. Retrieved from <http://css.ge/wp-content/uploads/2019/07/identity.pdf>.
5. Catcarth, W. (2021, July 26). *A Homicidal Church Is Ruining This Country With Putin’s Help*. Retrieved from

¹ ორჩუნ ჩალიშქან – დოქტორანტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტი, ევროპისმცოდნეობის სადოქტორო პროგრამა, თბილისი, საქართველო, ელექტრონული ფოსტა: orcucaliskan@hotmail.com

The Daily Beast Web site: <https://www.thedailybeast.com/a-homicidal-church-is-ruining-georgia-with-vladimir-putins-help>.

6. Chedia, B. (2021, October 10). *The Georgian Orthodox Church as a Political Actor in Uncertain Times*. Retrieved December 5, 2022, from Ponars Eurasia: <https://www.ponarseurasia.org/the-georgian-orthodox-church-as-a-political-actor-in-uncertain-times/>.
7. Chitanava, E. (2015). The Georgian Orthodox Church: National identity and political influence. In A. Hug, *Traditional religion and political power: Examining the role of the church in Georgia, Armenia, Ukraine and Moldova* (pp. 40-53). London: The Foreign Policy Centre.
8. Constitutional Agreement between the State of Georgia and Georgian Apostolic Autocephaly Orthodox Church. (2002). Retrieved December 7, 2022, from <https://forbcaucasus.files.wordpress.com/2014/08/concordat.pdf>.
9. Eckel, M., Kevanishvili, E., & Khunculia, L. (2019, November 5). *Attempted Murder, Alleged Sodomy, Poison Pills: A Plague Of Scandals Consumes Georgia's Orthodox Church*. Retrieved from Radio Free Europe Website: <https://www.rferl.org/a/georgian-orthodox-church-scandal-sodomy-poison/30254591.html>.
10. European Commission. (2022, June 17). *Memo: Opinion on the EU membership application by Georgia*. Retrieved from Official website of the European Commission: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3800.
11. Fox, J., & Sandler, S. (2004). *Bringing Religion into International Relations*. doi:10.1057/9781403981127.
12. Gegenava, D. (2020, December 20). Legal and Social Status of the Georgian Orthodox Church: Challenges and Perspectives. *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie*, XIII(2), 169-176. doi:<https://doi.org/10.32084/tekapr.2020.13.2-14>.
13. Gegeshidze, A., & Mirziashvili, M. (2021, July 23). *The Orthodox Church in Georgia's Changing Society*. Retrieved September 21, 2022, from Carnegie Europe: <https://carnegieeurope.eu/2021/07/23/orthodox-church-in-georgia-s-changing-society-pub-85021>.
14. Gegeshidze, A., Metreveli, E., Emukhvari, K., Sumbadze, N., Gegechkori, T., & Kukhalashvili, T. (2017). *Towards Enhancing the Role of the Georgian Orthodox Church in the Country's Democratic Development*. Georgian Foundation for Strategic and International Studies. Retrieved December 7, 2022, from <https://gfsis.org.ge/files/library/pdf/English-2513.pdf>.
15. Gilbreath, D. (2020, August 3). *Church scandals have hurt trust in the Georgian Orthodox Church*. Retrieved December 6, 2022, from OC Media: <https://oc-media.org/features/analysis-church-scandals-have-hurt-trust-in-the-georgian-orthodox-church/>.
16. Hopf, T. (1998). The Promise of Constructivism in International Relations Theory. *International Security*, 23(1), 171-200. Retrieved December 14, 2022, from <https://doi.org/10.2307/2539267>.
17. Karadag, Y. (2019). *GEORGIAN EUROPEANIZATION: AN IDEATIONAL AND INSTITUTIONAL ANALYSIS*. Middle East Technical University.
18. Mackinnon, A. (2021, July 7). *The Geopolitical Fault Line Behind the Attack on Tbilisi Pride*. Retrieved December 22, 2022, from Foreign Policy Website: <https://foreignpolicy.com/2021/07/07/tbilisi-pride-attack-lgbt-rights-georgia/>.
19. Maisuradze, A. (2017, August 7). *Capital of the Patriarchate: Property of the most influential institution in Georgia*. Retrieved December 9, 2022, from JamNews Web site: <https://jam-news.net/capital-of-the-patriarchate-property-of-the-most-influential-institution-in-georgia/>.
20. Mamiashvili, F. (2011, July 22). *Georgian Church in Rare Spat With Government*. Retrieved December 9, 2022, from Institute for War & Peace Reporting: <https://iwpr.net/global-voices/georgian-church-rare-spat-government>.
21. Menabde, G. (2019, July 16). *The Battle for Political Influence in the Georgian Orthodox Church*. Retrieved December 3, 2022, from The Jamestown Foundation Website: <https://jamestown.org/program/the-battle-for-political-influence-in-the-georgian-orthodox-church/>.
22. Minesashvili, S. (2016). *Can the Georgian Orthodox Church Contribute to the Democratization Process?* Georgian Institute of Politics. Retrieved December 7, 2022, from https://gip.ge/wp-content/uploads/2016/02/policy_brief_ENG_1.pdf.
23. Minesashvili, S. (2017, May). *The Georgian Orthodox Church as a Civil Actor: Challenges and Capabilities*. Retrieved December 7, 2022, from Georgian Institute of Politics: <http://gip.ge/wp-content/uploads/2017/05/Policy-brief-8-Salome-Minesashvili.pdf>.

-
24. Narsia, V. (2018, May). Church and Politics or Church in Politics: How does the Georgian Orthodox Church Impact Georgia's European Integration Policy? *Policy Brief*(14). Retrieved from <https://gip.ge/wp-content/uploads/2018/05/Policy-brief-14-Narsia.pdf>.
 25. Ozkan, M. (2021). How Religion Shapes Foreign Policy? An Explanatory Model for Non-Western States. *Religions*, 12(8), 617. doi:<https://doi.org/10.3390/rel12080617>.
 26. Transparency.ge. (2014, September 5). *The companies and other organizations related to the Georgian Orthodox Church*. Retrieved from <https://www.transparency.ge/en/blog/companies-and-other-organizations-related-georgian-orthodox-church>.
 27. U.S. Department of State. (2021). *Report on International Religious Freedom: Georgia*. Retrieved December 22, 2022, from <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/04/GEORGIA-2021-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf>.
 28. Warner, C. M., & Walker, S. G. (2011). Thinking about the Role of Religion in Foreign Policy: A Framework for Analysis. *Foreign Policy Analysis*, 7, 113-135. doi:10.1111/j.1743-8594.2010.00125.x.

ANTI-EU PROPAGANDA IN GEORGIA: ANALYSIS OF MASS MEDIA SOURCES

Abstract

The purpose of this paper is to reveal the key tendencies of the anti-EU propaganda in Georgia in 2021 based on the analysis of two pro-Russian media agencies (*Saqinformi* and *Georgia and the World*). In recent years the strengthened relations between the EU and Georgia resulted in the increased flow of the anti-EU propaganda disseminated especially by the Kremlin-supported mass media. This paper is aimed at identifying the main themes and tools employed against the EU in Georgia along with the extent to which the strategies of the two media agencies coincide/differ from each other. The paper is based on an analysis of articles from the two media sources, which revealed diverse strategies of propaganda used against the EU and the attempt to shape the negative perception of the EU in Georgia. The relevance of this study stems from the attempt to study the anti-EU propaganda as a distinct component of the broader category – anti-Western propaganda and to identify the strategies that media agencies employ in order to affect the EU image in Georgia.

Keywords: propaganda, EU, Georgia, Kremlin propaganda, pro-Russian media

Introduction

Propaganda has become one of the leading topics in today's world. It has developed into a widely used mechanism for achieving certain purpose without employing violent activities.

The aim of the paper is to study the anti-EU propaganda in Georgia and to reveal the employed strategies. The anti-EU propaganda has long been a topical issue in Georgia however it has become more acute after Georgia's membership application. The anti-EU propaganda is mainly studied alongside anti-Western propaganda in Georgia. The previous studies on this topic do not pay particular attention to the tools of propaganda. Hence, the factor – impact on people's perceptions is not outlined specifically. Lastly, no systemic comparison of the media agencies is provided.

To fill these gaps, the paper will approach the following research questions: 1. What are the most frequent themes employed in the articles of *Saqinformi*, and *Georgia and the World* with reference to the EU? 2. Do the afore mentioned articles contain any tools of propaganda against the EU and, if it is the case what are these tools? 3. What are the differences/similarities between *Saqinformi*, and *Georgia and the World* in terms of the employed themes and tools?

Analysis of all articles from both media is beyond the scope of this paper. Choosing only two agencies is limiting the relevance of the analysis for the whole picture of the situation in Georgia. The latter is envisaged to be a topic for the future research.

1. Theoretical Framework

The theoretical mechanism is explained by Jowett and O'Donnell through the 'purpose model of propaganda'. The authors present 'persuasion' that includes three types of 'responses'. *Response shaping (R-s)* – this is a process when the 'persuader' tries to be in a position of an instructor to the public. *Response reinforcing (R-r)* – this process takes place when the 'persuader' has a desired response, but further encouragement is needed

¹ Megi Jalaghonia – Graduate of the Masters Programme in European Studies at IES of TSU. The article was reproduced from her Master's Thesis as defended on The Masters Programme in European Studies at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. Supervisor: Daniela Urse. E-mail: megijalaghonia@yahoo.com

to make people not forget their duties. *Response changing (R-c)* is regarded to be the most complicated goal to accomplish, because it includes ‘switching’ people’s minds from one pole to another.²

Apart from this model, propaganda is also observed based on its specificity. Douglas Walton supports the view that propaganda is a “convenient fiction”.³

According to Walton, there are ten typical features of propaganda.⁴ These features are:

1. *Dialogue Structure*. Propaganda is a ‘discourse’ between two parties – *proponent* (‘sender’) and *respondent* (‘receiver’). Its structure is based on the actions by *respondent* which is evaluated by *proponent*.
2. *Message Content*. The *proponent* elaborates arguments that are expressed differently, be them in ‘verbal’ and non-verbal forms, or the combination of them.
3. *Goal-Directed Structure*. The *proponent* aims to get the desired response and make the *respondent* perform the dictated actions.
4. *Involvement of Social Groups*. Propaganda is sometimes employed by a particular person but s/he always depicts the position of someone or something.
5. *Indifference to Logical Reasoning*. Logical code does not mainly apply to propaganda, the *proponent* employs ‘discourse’ that is not logically correct but affects people better.
6. *One-Sided Argumentation*. *Proponent* provides convincing arguments for their ‘side’ instead of making unbiased conclusions.
7. *Involvement of Persuasion Dialogue*. The main aim of propaganda is to make people react. Within this plan, persuasion is employed “in a secondary but essential way” to get the desired effect.
8. *Justified by Results*. Since propaganda aims at getting the desired ‘action’, propagandists ‘justify’ their activities “by citing a danger to the group, and then stressing that the adoption of a particular point of view is needed to combat or guard against that danger.”
9. *Emotive Language and Persuasive Definitions*. The connotative aspect of lexical units is employed in propaganda to strengthen the position. As for *persuasive definitions*, its aim is to portray certain things negatively or positively by deviating from their original definition.
10. *Eristic Aspect*. Propaganda takes the form of debate, stressing that propaganda ‘fights’ the ‘evil’ (hence it outlines a ‘dichotomy’, ‘good guys’ versus ‘bad guys’).

Apart from these characteristics, Walton adds some features outlined by Marlin, such as ‘photomontage techniques’, and *orchestration* – when media outlets publish the same ‘message’.⁵

Jacques Ellul describes *propaganda of agitation* whose general rule is that it affects “the less educated” part of society.⁶ Other types are – *rational and irrational propaganda*. Information and data (even if they are accurate) become *rational propaganda* when they serve as a tool to demonstrate the ‘superiority’ of a certain regime. *Irrational propaganda* directs people’s attention to ‘emotions’ rather than on information.⁷

Jowett and O’Donnell distinguish three types of propaganda: *white, black, and gray*. *White propaganda* is said to originate from the known source. On the contrary, the origin of the *black propaganda* is not identified. *Gray propaganda* shares the features from both *black* and *white propaganda*, namely the origin is not always known.⁸

The features of Kremlin propaganda should also be taken into consideration, such as *jamming, Maskirovka*, and *Active Measures*. *Jamming* denotes the employment of several agencies to fulfill a common goal.⁹

² Gareth S. Jowett and Victoria O’Donnell, *Propaganda and Persuasion* (Washington DC: SAGE Publications, 2012), 33-35.

³ Douglas Walton, “What is Propaganda, and What is Wrong with it?” *Public Affairs Quarterly* 11, no. 4 (1997): 409.

⁴ Douglas Walton, “What is Propaganda, and What is Wrong with it?” 396-400.

⁵ *Ibid*, 400.

⁶ Jacques Ellul, trans., *Propaganda: The Formation of Men’s Attitudes* (New York: Vintage Books, 1973), 74.

⁷ *Ibid*, 84-86.

⁸ Gareth S. Jowett and Victoria O’Donnell, *Propaganda and Persuasion*, 17-20.

⁹ John B. Whitton, “Cold War Propaganda,” *The American Journal of International Law* 45, no. 1 (1951): 151.

Maskirovka implies scrutinizing 'deception' techniques.¹⁰ *Active Measures* is attributed to the incorporation of 'experts' "who are not necessarily experts in the literal sense of the word, but voice, justify and defend positions that are in line with pro-Kremlin narratives".¹¹ Kremlin propaganda is perceived to be: *high-volume and multichannel, rapid, continuous, and repetitive, lacking commitment to objective reality, and lacking commitment to consistency*. The tactics employed are based on '4-D approach': *dismiss the critic, distort the facts, distract from the main issue, and dismay the audience*.¹²

All in all, this theoretical framework will assist in outlining the scope of the anti-EU propaganda in Georgia. An analysis of this issue from various angles will reveal the direction that is applied against the EU.

2. Methodology

The research is based on content analysis. The study combines the quantitative and qualitative content analysis. The latter is said to concentrate on the 'content' but not on the 'intentions' of specific data.¹³ To fill the gap of showing the 'intention' qualitative content analysis will be supplemented with *Critical Discourse Analysis* (CDA).

As concerns the data sample, there were two agencies selected *Saqinformi* and *Georgia and the World*. The reason for their selection is that the domain of both media agencies is owned by Taras Gagnidze, who is a founder of pro-Kremlin 'organization' *Historical Heritage*.¹⁴ According to the *Media Development Foundation* (2020), *Georgia and the World* ranks first as a source of propaganda; *Saqinformi* ranks second in the same data.¹⁵ The analyzed period will cover the last week of each month of 2021. The year was selected because it is not yet scrutinized. The final weeks are chosen because the media publish a high number of articles in the final weeks. The sample size is 191 articles, distributed between 128 articles for *Saqinformi* and 63 articles for *Georgia and the World*.

3. Findings

3.1. The themes depicted in the articles of Saqinformi

Within the last week of each month of 2021, *Saqinformi* published 128 articles;¹⁶ however the features of propaganda were detected in 22 articles.¹⁷

Continuing the line of quantitative data we will now focus on the most frequently used five words in the articles. The most frequently used five words are: 'Georgia', 'EU', 'Russia', 'Saakashvili', and 'Europe'. As for 'Georgia' and 'Russia', they are mentioned in a positive or neutral context; whereas 'EU', 'Saakashvili', and 'Europe' are referred negatively. Furthermore, the frequency of 'Saakashvili' points to the direction followed by *Saqinformi*. Namely, EU-Georgia relations are mainly (but not solely) centered on Mikheil Saakashvili. Figure 3.1 shows the frequency of these units.

¹⁰ Nicholas J. Cull et al., "Soviet Subversion, Disinformation and Propaganda: How the West Fought Against it An Analytical History, with Lessons for the Present," London School of Economics and Political Science (2017): 18.

¹¹ Irakli Sirbiladze, "Russia's Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response," PMC Research Center (2019): 15.

¹² Ibid, 16.

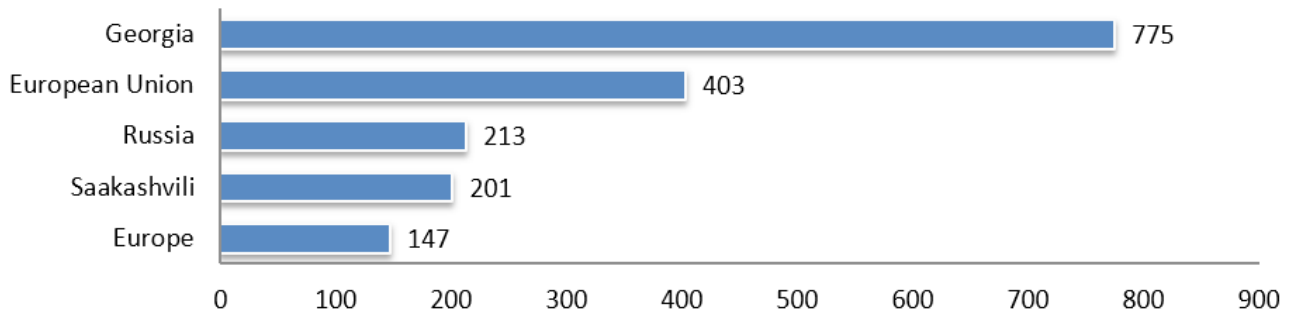
¹³ E. Bardach-Yalov, "Analyzing Russian Propaganda: Application of Siegfried Kracauer's Qualitative Content Analysis Method," Journal of Information Warfare 11, no. 2 (2012): 26.

¹⁴ „საქინფორმი“[«Saqinformi»], Myth Detector, June 7, 2017, accessed March 9, 2022, <https://mythdetector.ge/ka/profiles/saqinphormi/>

¹⁵ Tamar Kintsurashvili, "Anti-Western Propaganda 2020," Media Development Foundation (2021), 22.

¹⁶ The real number of the articles is 141, however 13 out of 141 articles are available twice.

¹⁷ The real number of such articles is 35, however 13 articles are available twice.

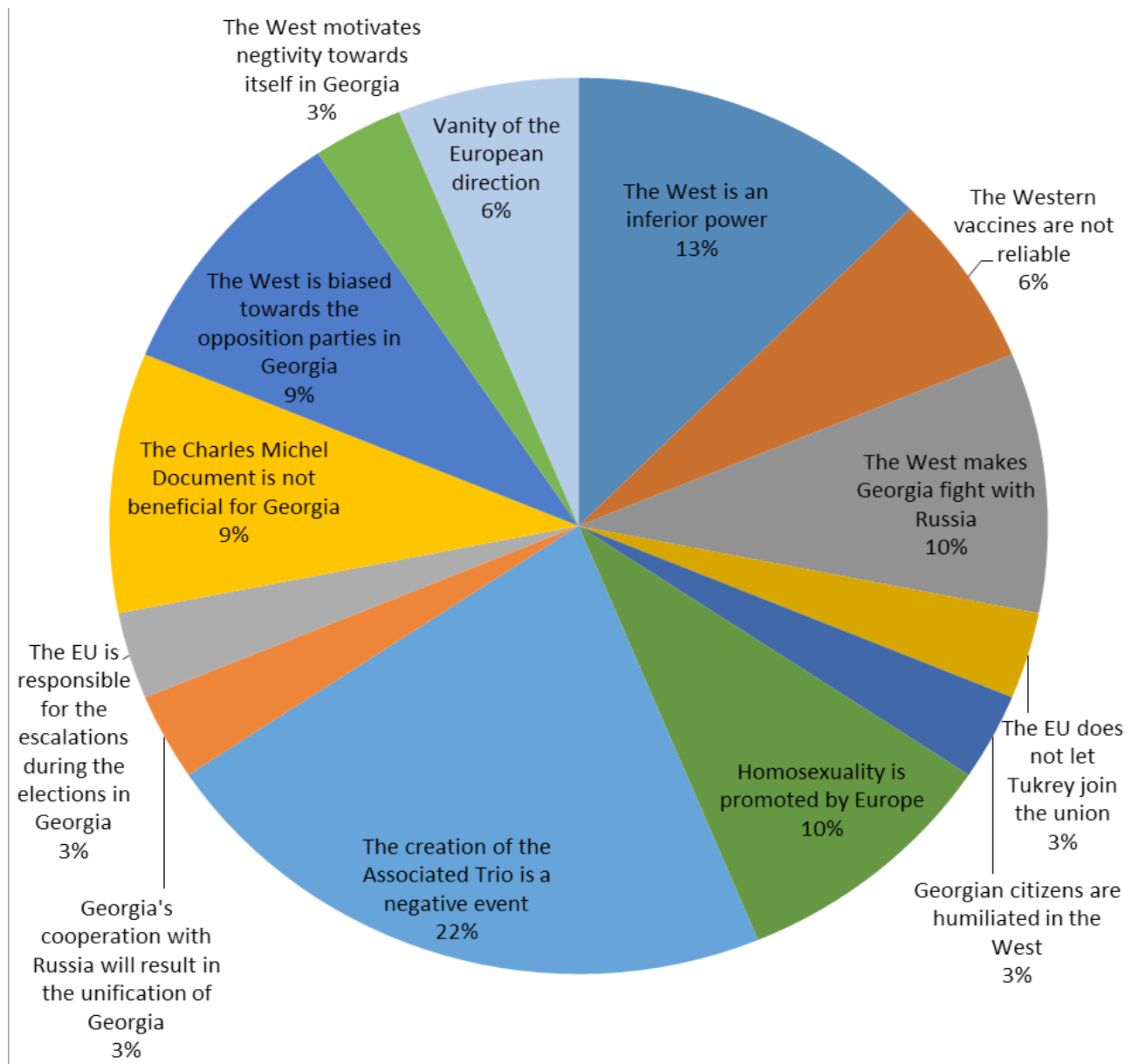
Figure 3.1: Frequency of words (*Saqinformi*)

The scrutiny of the articles revealed the tendency of accentuation on certain phenomena. The themes depicted in the articles that contained the features of propaganda can be classified in the following groups:

1. The West is an inferior power
2. The Western vaccines are not reliable
3. The West makes Georgia fight with Russia
4. The EU does not let Turkey join the union
5. Georgian citizens are humiliated in the West
6. Homosexuality is promoted by Europe
7. The creation of the Associated Trio is a negative event
8. Georgia's cooperation with Russia will result in the unification of Georgia
9. The EU is responsible for the escalations during the elections in Georgia
10. The Charles Michel Document is not beneficial for Georgia
11. The West is biased towards the opposition parties of Georgia
12. The West motivates negativity towards itself in Georgia
13. Vanity of the European direction

Figure 3.2 summarizes the proportion of each theme in the total number of themes.

Figure 3.2: The frequency of themes (Saqinformi)

The analysis revealed 13 clusters of themes. The most frequent among them is the critique towards the Associated Trio. It is portrayed as a political event that can undermine the territorial integrity of Georgia.¹⁸ Such depiction aims at undermining the value of the project.

Other thematic clusters accomplish the goal of creating the image of the EU (West) as a non-influential power in the world politics through stressing that it cannot help its partners and it treats them as the tools against Russia. A similar path is continued in depicting the vaccination where Western vaccines are mocked. Having emphasized these trends, the agency presents Russia as a political alternative for Georgia's stable future.

¹⁸ Arno Khidirbegishvili, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“ [“Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is remained! – Arno Khidirbegishvili”], Saqinformi, July, 26, 2021, accessed February 5, 2022, <http://saqinform.ge/news/51566/saqarTvelo-evrokavshiri%3A+wariltva+siyvaruli%2C+dashTa+od en+evro%21+-+arno+xidirbegishvili.html>

Furthermore, the issue of sexual minorities and subjectivity to the opposition parties stress the incompatibility of the EU to the social life and internal affairs of Georgia. This line is used to discern another theme where such actions from the EU (West) are said to promote negative attitudes towards it. This theme tries to direct the reader's attention to the performance of the EU and affect the 'cognitions' of the readers through obscuring the real reasons of the phenomenon.

Last but not least, direct themes about the EU include its refusal to Turkey's accession. This course is complemented through making the EU accountable for political chaos in Georgia. The European direction is also depicted as disadvantageous. The primary objective of these themes is to sow the frustration among the public.

To conclude, the above mentioned themes aim at the depreciation of the EU (West) and the introduction of Russia as a solution to the 'problems' created by the EU (West) in Georgia.

3.2 The tools of propaganda employed in the articles of Saqinformi

3.2.1 Emotive Language

The first tool represents emotionally colored words. The lexical units fall under this category for the reason that they carry negative associations (*connotation*). The first category of this tool is dedicated to the description of the main actors in EU-Georgia relations (*individualization*). The second category includes indirect and direct references to the EU.

The first category deals with the key figures in EU-Georgia relations such as: Carl Hartzell (Ambassador of the EU to Georgia), Charles Michel (President of the European Council), Tamar Kintsurashvili (director of MDF), and Salome Zourabichvili, Maia Sandu, and Volodymyr Zelenskyy. Carl Hartzell is depicted as an incompetent person.¹⁹ On its part, Charles Michel's mediation is said to be against the will of Georgia²⁰ to encourage hatred against him.

Tamar Kintsurashvili is a target of the tool due to her research field – anti-Western propaganda in Georgia. To diminish her service, her reports are referred as 'stupidity'.²¹ A slightly different depiction is seen in terms of the Presidents as they are portrayed within the Batumi International Conference.²² Their negative portrayal directs *irony* to the Conference dedicated to the Associated Trio to mock the project (*collectivization*).

The second category consists of the expressions that directly and indirectly mention the EU. The actors are described as the weak powers. The Euro-Atlantic direction is referred as "strange Euro-Atlantic family."²³ This seemingly simple expression highlights that this political direction and Georgian society are alienated. Furthermore, the EU itself is depicted ironically by stating – "Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is

¹⁹ „თურქეთი არ გაუშვებს საქართველოს ევროკავშირში, ანუ რატომ შეადარა ევროკავშირის ელჩმა პარცელმა საქართველო ბალისტიკურ რაკეტას, რომელიც ცაში ვერ აიჭრა – საქინფორმი“ [“Turkey will not let Georgia join the EU, why the EU ambassador Hartzell compared Georgia with the Ballistic missile that could not fly into the air – Saqinformi”], Saqinformi, May 31, 2021, accessed March 13, 2022, <http://saqinform.ge/news/50888/TurqeTi+ar+gaushvebs+saqarTvelos+evrokavshirshi%2C+anu+ratom+sheadara+evrokavshiris+elchma+arcelma+saqarTvelo+balistikur+raketas%2C+romelic+cas+hi+ver+aiWra+--saqinformi.html>

²⁰ Arno Khidirbegishvili, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რატომ გაფრინდა ვაშაძე კიევში, გახარია კი ვენაში, რატომ იხდის არუთუნიათი უვადო პატიმრობას, სააკიანი კი თავისუფლებაზეა“ [“Arno Khidirbegishvili: Why Vashadze fled to Kyiv, Gakharia to Vienna, why Arutunian is sentenced to life imprisonment and Saakiani is free”], Saqinformi, September 27, 2021, accessed March 16, 2022, <http://saqinform.ge/news/52306/arno+khidirbegishvili%3A+ratom+gafrinda+vashaZe+kievshi%2C+gaxaria+ki+venashi%2C+ratom+ixdis+aruTuniani+uvado+patimrobas%2C+saakiani+ki+Tavisuflebazea.html>

²¹ Arno Khidirbegishvili, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რატომ გაფრინდა ვაშაძე კიევში, გახარია კი ვენაში, რატომ იხდის არუთუნიათი უვადო პატიმრობას, სააკიანი კი თავისუფლებაზეა“ [“Arno Khidirbegishvili: Why Vashadze fled to Kyiv, Gakharia to Vienna, why Arutunian is sentenced to life imprisonment and Saakiani is free”], Saqinformi.

²² Arno Khidirbegishvili, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დამთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“ [“Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is remained! – Arno Khidirbegishvili”], Saqinformi.

²³ Arno Khidirbegishvili, „არნო ხიდირბეგიშვილი: ვის მოუწოდა პუტინმა „გაანალიზონ თავისი საქციელი“ და რატომ უბიძგებენ უკრაინასა და საქართველოს რუსეთთან შეარღებული კონფლიქტისკენ“ [“Arno Khidirbegishvili: Who Putin called to “analyze their behavior” and why Ukraine and Georgia are encouraged towards the armed conflict with Russia”], Saqinformi, December 27, 2021, accessed March 18, 2022, <http://saqinform.ge/news/53435/arno+khidirbegishvili%3A+vis+mouwoda+putinma+%E2%80%9Egaaanalizon+Tavis+saqcieli%E2%80%9C+da+ratom+ubiZgeben+ukrainasa+da+saqarTvelos+ruseTTan+sheiaraRebuli+konfliqtisken.html>

remained!”²⁴ A Georgian version of this headline depicts *code switching* (between Modern Georgian and Old Georgian) – “საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო!”²⁵ It aims at attracting the readers’ attention and introducing *irony* as a tool of influence.

All in all, the main lines of *emotive language* are centered on the issue of incompatibility. This line is chosen to have an impact on Georgian citizens. The media tries to diminish the role of key figures through portraying them negatively. The lexical units are of negative *connotation* which falls under the feature outlined by Cantril – the power of words that makes propaganda triumphant.²⁶

3.2.2 Eristic Aspect

Apart from the language-related aspects the articles also revealed the tool – *eristic aspect* through the opposition between the ‘good guys’ and ‘bad guys’. Such excerpt comprehends: the difference between the Eurasian Union and the EU is that “the priority in the countries of the Eurasian Union is traditional religions that do not prevail the propaganda of sexual minorities.”²⁷ This difference is shown through religious aspects and the issue of sexual minorities which increases the scope of influence.

Hence, in the above mentioned case ‘good guy’ is the Eurasian Union whereas ‘bad guy’ is the EU.

3.2.3 One-sided Argumentation

The third tool is a one-sided representation of events. Such case is depicted in connection with moral standards. Namely, homosexuality is said to be the core European value;²⁸ on the other hand, the values of the EU are stated in the *Treaty of Lisbon* as follows – “respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities.”²⁹ This aspect can be approximated to *convenient fiction* as it accentuates on the argument that is made up by the author himself to convince the readers.

Having scrutinized the examples of this tool, the agency avoids giving full picture of the case purposefully to mislead the readers.

3.2.4 Indifference to Logical Reasoning

The fourth tool detected in the articles is *indifference to logical reasoning*. The examples falling under this feature fail to satisfy the criterion of following the logical chain. This tool is similar to the feature of Kremlin propaganda described by Christopher Paul and Miriam Matthews as *lacking commitment to objective reality*.³⁰

A good illustration of this tool is focused on Carl Hartzell. The article asks that may be Carl Hartzell implied Turkey when he compared Georgia to “the ballistic missile that could not fly into the air.”³¹ This question is already answered in the headline (*rhetorical question*) – “Turkey will not let Georgia join the EU, why the EU ambassador Hartzell compared Georgia to the Ballistic missile that could not fly into the air”.³² On the other

²⁴ Arno Khidirbegishvili, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბე-გიშვილი“ [“Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is remained! – Arno Khidirbegishvili”], Saqinformi.

²⁵ Ibid.

²⁶ Handley Cantril, “Propaganda Analysis,” The English Journal 27, no. 3 (1938): 219.

²⁷ Arno Khidirbegishvili, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბე-გიშვილი“ [“Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is remained! – Arno Khidirbegishvili”], Saqinformi.

²⁸ Arno Khidirbegishvili, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბე-გიშვილი“ [“Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is remained! – Arno Khidirbegishvili”], Saqinformi.

²⁹ “Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community,” Official Journal of the European Union, December 17, 2007, accessed February 5, 2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>

³⁰ Christopher Paul and Miriam Matthews, 2016, apud Irakli Sirbiladze, “Russia’s Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response”, 16.

³¹ „თურქეთი არ გაუშვებს საქართველოს ევროკავშირში, ანუ რატომ შეადარა ევროკავშირის ელჩმა ჰარცელმა საქართველო ბალისტიკურ რაკეტას, რომელიც ცაში ვერ აიჭრა – საქინფორმი“ [“Turkey will not let Georgia join the EU, why the EU ambassador Hartzell compared Georgia with the Ballistic missile that could not fly into the air – Saqinformi”], Saqinformi.

³² Ibid.

hand, in the original text of the speech Carl Hartzell claims that the reasons for the barriers are “the pandemic and increased challenges in the region”.³³ He does not mention Turkey as an obstacle to Georgia’s integration. Therefore, the author employs an assertive sentence to demonstrate something that has not been confirmed.

On the whole, the aim of *indifference to logical reasoning (lacking commitment to objective reality)* is to convince the readers about the implausibility of the European direction.

3.2.5 Dialogue Structure

Dialogue structure is among the tools that can affect the ‘cognitions’ of readers. The examples of it include the address to the readers as follows – “[f]riends and non-friends!”³⁴ “[p]lease [you readers] tell me why the creation of the Associated Trio was necessary...”³⁵

The aim of such constructions is to remain closer ties with the readers, and stress that the articles published by *Saqinformi* are beneficial for everyone despite their attitudes to it.

3.2.6 Orchestration

This category comprises the identical articles of *Saqinformi* with *Sputnik* and *News Front*. The examples deserved special attention in view of the fact that they depict the positions of Russian officials.³⁶

Furthermore, *News Front* is said to be an active role player in spreading fake news.³⁷ *Sputnik* is referred as a “Russian state-funded and state-directed” agency.³⁸ Hence, the agency relies on pro-Russian media companies.

The reliance on other media agencies is not only functional for detecting the traits of the sources. At the theoretical level, it helps us see the shades of *white propaganda* – propaganda that it is said to originate from the known source.³⁹ Hereinafter this phenomenon will be approximated to the notion in Kremlin propaganda – *jamming* as several agencies are employed to fulfill a “single purpose.”⁴⁰

³³ „ევროკავშირის ელჩის, კარლ ჰარცელის მისასალმებელი სიტყვა საქართველოს მთავრობისა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნული პლატფორმის ერთობლივ კონფერენციაზე“ [“Welcoming speech by the Ambassador of the EU, Carl Hartzell, at the joint conference of the Government of Georgia and the Georgian national platform of the Eastern Partnership Civil Society Forum”], Delegation of the European Union to Georgia, May 27, 2021, accessed March 13, 2022, https://eeas.europa.eu/delegations/angola/99151/%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A8%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%A9%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9A-%E1%83%B0%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%AA%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%A7%E1%83%95%E1%83%90-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90-%E1%83%93%E1%83%90-%E1%83%90%E1%83%A6%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%97_ka

³⁴ Arno Khidirbegishvili, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რუსული პური კარგია, რუსული ვაქცინა – ცუდი!“ [“Arno Khidirbegishvili – Russian bread is good, Russian vaccine – bad?!“], *Saqinformi*, March 30, 2021, accessed March 11, 2022, <http://saqinform.ge/news/50194/arno+xidirbegishvili%3A+rusuli+puri+kargia%2C+rusuli+vaqcina+--cudi%3F%21.html>

³⁵ Arno Khidirbegishvili, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“ [“Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is remained! – Arno Khidirbegishvili“], *Saqinformi*.

³⁶ „სერგეი ლავროვი: არამეგობრული სახელმწიფოების სიაში ქვეყნებს განურჩევლად არ შევიყვანთ“ [“Sergey Lavrov: We will not include all the countries in the list of non-friendly states“], *Saqinformi*, April 29, 2021, accessed March 12, 2022, <http://saqinform.ge/news/50548/sergei+lavrovi%3A+aramegobruili+saxelmwifoebis+siashi+qveynebs+ganurchevld+ar+sheviyvanT.html>

³⁷ Iakob Lachashvili et al., „პრორუსული და ანტიდასავლური დეზინფორმაციისა და პროპაგანდის წლიური ანგარიში“ [“The annual report of pro-Russian and anti-Western disinformation and propaganda“], *Georgia’s Reforms Associates* (2020): 53.

³⁸ “Report: RT and Sputnik’s role in Russia’s Disinformation and Propaganda Ecosystem,” U.S. Department of State, January 20, 2022, accessed March 12, 2022, <https://www.state.gov/report-rt-and-sputniks-role-in-russias-disinformation-and-propaganda-ecosystem/>

³⁹ Gareth S. Jowett and Victoria O’Donnell, *Propaganda and Persuasion*, 17.

⁴⁰ John B. Whitton, “Cold War Propaganda”, 151.

Hence, the media agency relies on pro-Russia media companies and reveals the cases of *orchestration*, *white propaganda*, and *jamming* simultaneously.

3.2.7 Goal-directed Structure

This tool labels the events that fulfill certain goals. The above mentioned cases serve a specific purpose. At the theoretical level, the effect is achieved through *rational propaganda* – the information is accurate, but it is used for accomplishing a certain purpose.⁴¹ In this case the goal is to promote the positions of Russian officials in Georgia.

3.2.8 Photomontage Techniques

The analysis of the articles disclosed the use of photographs as a tool of propaganda. This feature is detected in the article dedicated to the Associated Trio. A photograph of the participants of the Conference is put in an old-fashioned ornament frame⁴² to strengthen the *irony* to the project (see the **picture 3.1** in the appendix).

In short, the photograph is employed to stress *irony* as well as to reinforce the intended messages.

3.2.9 Maskirovka

The articles also contain the feature of Kremlin propaganda – *Maskirovka* (deception).

The article that reveals such feature is about the report of MDF on anti-Western propaganda.⁴³ *Saqinformi* does not indicate that it is referred as one of the “main sources of anti-Western propaganda”.⁴⁴ *Saqinformi* relies on the media agency *Civil Georgia* however the context for *Civil Georgia* is different as it is not mentioned in the report. This event aims to hide the information.

3.2.10 Manipulation with the Headline

Apart from the features outlined in the theoretical framework the articles depicted some additional characteristics.

The first feature is *manipulation with the headline*. Namely, the agency employed it when publishing the speech by Carl Hartzell – “Carl Hartzell – Georgia has everything to fly into the air, however a certain number of stone fragments still remain on the runway”.⁴⁵ In the same statement Carl Hartzell stated that “Georgia’s European road is being built on a solid foundation.”⁴⁶ Instead of choosing a neutral headline or the mentioned citation the author created the impression that Georgia has many obstacles on the way to the EU and indicating that these words belong to Carl Hartzell (Ambassador of the EU to Georgia) strengthens the frustration.

To put it succinctly, the goal of this tool is to mislead the readers through creating the first erroneous impression.

3.2.11 Multiplicity of the Articles

The second tool in this series is the tendency of making the articles that contain propagandistic features available twice on the website of *Saqinformi*. Such application increases the probability of viewing the articles that depict the subjective information.

⁴¹ Jaques Ellul, trans., *Propaganda The Formation of Men's Attitudes*, 79.

⁴² Arno Khidirbegishvili, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბე-გიშვილი“ [“Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is remained! – Arno Khidirbegishvili”], *Saqinformi*.

⁴³ „მედიის განვითარების ფონდი: საქართველოში ანტიდასავლური პროპაგანდა მომძლავრდა“ [“Media Development Foundation: anti-Western propaganda is intensified in Georgia”], *Saqinformi*, September 24, 2021, accessed March 16, 2022, <http://saqinform.ge/news/52290/mediis+ganviTarebis+fondi%3A+saqarTveloshi+antidasavluri+propaganda+momZlavrd+html>

⁴⁴ Tamar Kintsurashvili, “Anti-Western Propaganda 2020”, 21.

⁴⁵ „კარლ ჰარცელი – საქართველოს ყველაფერი აქვს ცაში ასაჭრელად, თუმცა გარკვეული რაოდენობის ქვის ნატეხებისა კვლავაც რჩება საფრენ ბილიკზე“ [“Carl Hartzell – Georgia has everything to fly into the air, however a certain number of stone fragments still remain on the runway”], *Saqinformi*, May 28, 2021, accessed March 13, 2022, <http://saqinform.ge/news/50877/karl+arceli+saqarTvelos+yvelaferi+aqvs+cashi+asaWrelad%2C+Tumca+garkveuli+raodenobis+qvis+natexebisa+kvlavac+rcheba+safrin+bilikze.html>

⁴⁶ Ibid.

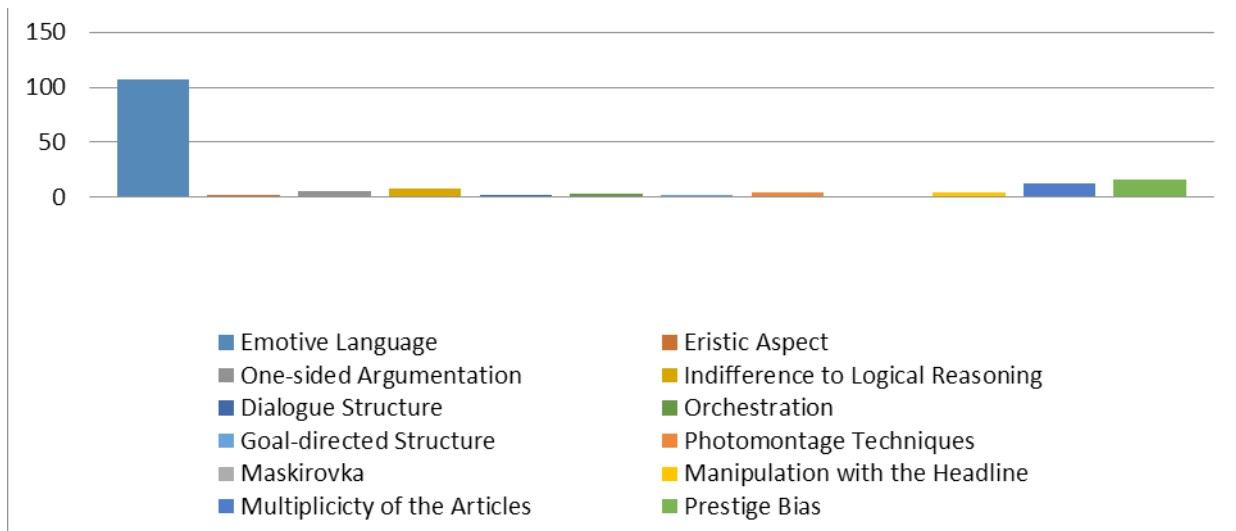
3.2.12 Prestige Bias

The final additional feature concerns the reliance on official status. This effect is achieved by mentioning *Saqinformi* (hence the agency itself) and Arno Khidirbegishvili in the headlines. Furthermore, the articles contain special indication that they belong to the editor-in-chief.

All in all, mentioning them in the headline aims at attracting a high number of readers because people are prone to believe in someone/something that has a higher status.⁴⁷

To sum up, *Saqinformi* employed 12 tools of propaganda. Among them, 8 features are the tools of general propaganda; 2 of them belong to Kremlin propaganda, and 3 tools were identified additionally. Figure 8.3 summarizes the frequencies of the identified features.

Figure 3.3: Propagandistic features and their frequency (*Saqinformi*)

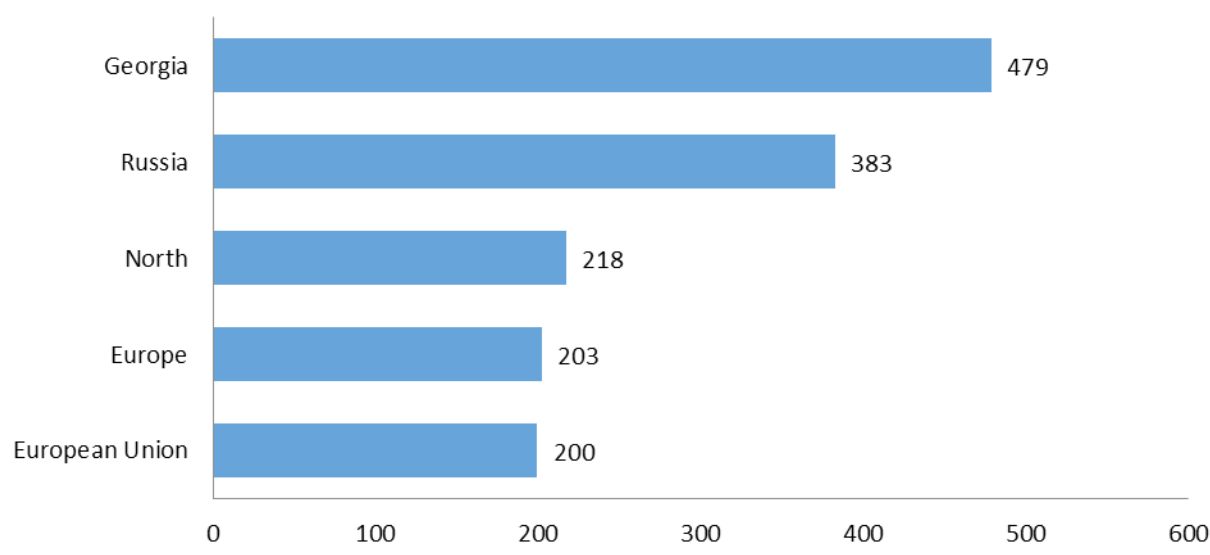

3.3. The themes depicted in the articles of Georgia and the World

Within the last week of each month (2021), it published 63 articles. Propagandistic features were detected in 59 articles. To remain objective, in addition 1 article depicted such characteristics as an individual article but not as a part of the whole picture.

At the level of word occurrence, the most frequently used five words are: 'Georgia', 'Russia', 'West', 'Europe', and 'EU'. As for the first two lexical units, they are depicted either positively or in a neutral manner. As for 'Europe', it is portrayed both negatively and in a neutral way. In contrast, 'EU' and 'West' are mentioned negatively. The word occurrence does not only help to observe quantitative data but it also serves as a way to discern the main tendency of the agency (alongside the themes). Namely, the representation of 'Georgia' as a political victim of 'Europe', 'EU', 'West' and introduce 'Russia' as a power that can save 'Georgia' from them. Figure 3.4 summarizes the frequency of the words.

⁴⁷ Handley Cantril, "Propaganda Analysis", 219-220.

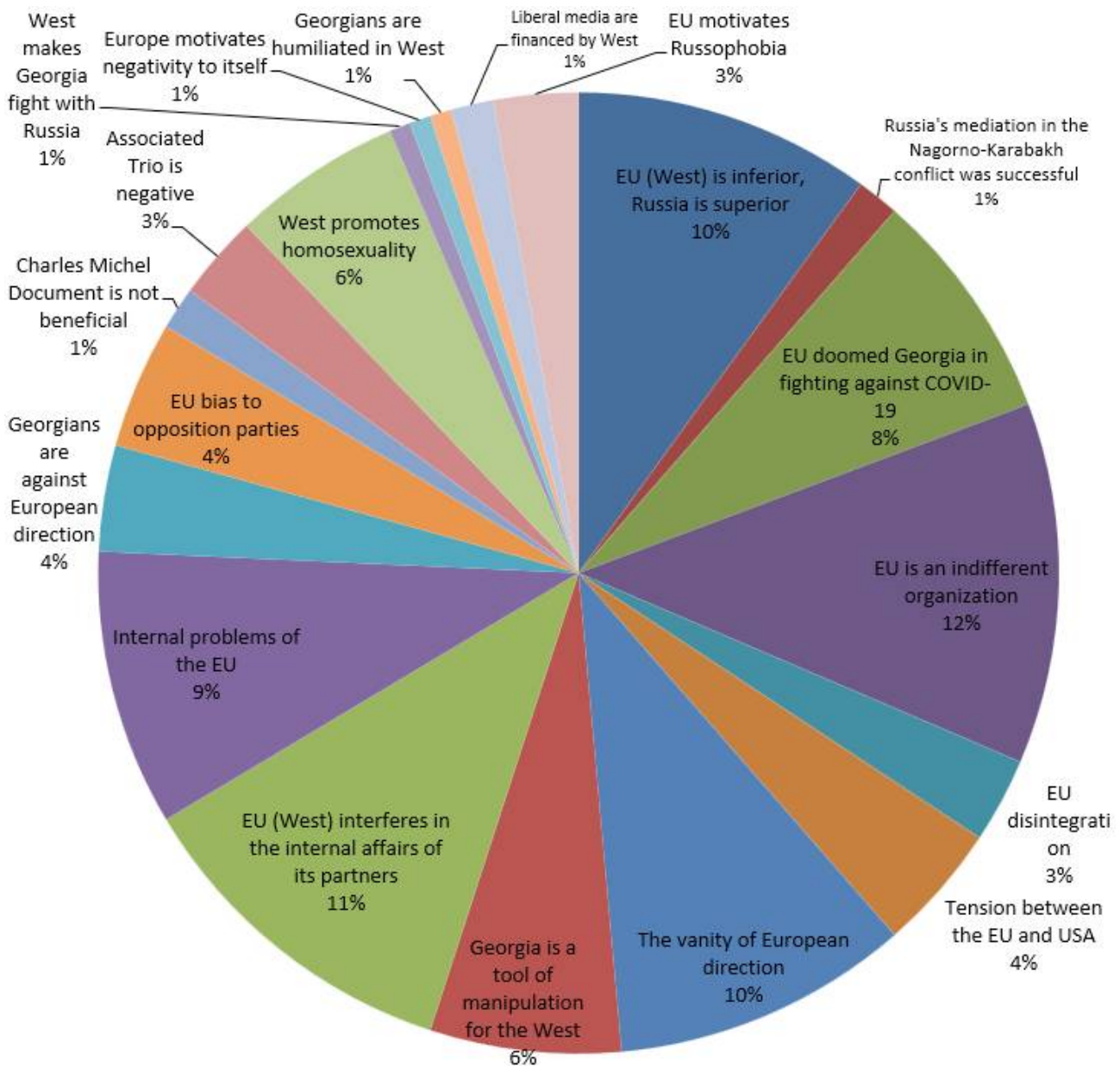
Figure 3.4: Frequency of words (*Georgia and the World*)

The main themes detected in the articles that contained the features of propaganda are as follows:

1. The EU (West) is inferior, Russia is superior
2. Russia's mediation in the Nagorno-Karabakh conflict was successful
3. The EU doomed Georgia in fighting against COVID-19
4. The EU is an indifferent organization
5. EU disintegration
6. Tension between the EU and USA
7. The vanity of the European direction
8. Georgia is a tool of manipulation for the West
9. The EU (West) interferes in the internal affairs of its partners
10. Internal problems of the EU
11. Georgian citizens are against the European direction
12. Biases of the EU towards the opposition parties
13. The Charles Michel Document is not beneficial for Georgia
14. The creation of the Associated Trio is a negative event
15. The West promotes non-traditional family/sexual orientation
16. The West makes Georgia fight against Russia
17. Europe motivates negativity towards itself in Georgia
18. Georgians are humiliated in the West
19. Liberal media are financed from the West
20. The EU (West) motivates Russophobia in Georgia

Figure 3.5 summarizes the proportion of the themes for Georgia and the World.

Figure 3.5: The frequency of themes (*Georgia and the World*)

As the figure shows, *Georgia and the World* revealed 20 clusters of themes. Among them “the EU is an indifferent organization” ranks first. At the international level, this theme is illustrated through blaming the EU for inaction within the context of the Balkan Syndrome, and the conflict of Yugoslavia. Indifference is presented in connection to Georgia in terms of vaccination, and the August War. The flow of these themes aims at reinforcing distrust towards the EU.

Other themes are depicted through the issue of sexual minorities, and the illustration of Georgia as a shield for the EU (West) against Russia. Having described these events the agency sees Russia as a power that can help Georgia succeed at the international arena.

Additionally, the agency underlines internal problems of the EU, and its disintegration to show that joining the EU is a temporary event. Furthermore, blaming the EU for taking sides and diminishing the values of the EU-related documents reinforce the idea of contrast between the EU and Georgia.

All things considered, these themes aim at stressing the self-centered nature of the EU that is not beneficial for Georgia. The articles serve the goal to outline Russia as a power in compliance with the Georgian political and social realities.

3.4 The tools of propaganda employed in the articles of *Georgia and the World*

3.4.1 Emotive Language

The first tool of emotionally charged words will be divided into two parts. The first category comprehends the main actors in connection with the EU. The second category will deal with the expressions that mention the EU indirectly and directly.

The actors consist of Christian Danielson (Director-General for Neighborhood and Enlargement Negotiations), Charles Michel, and Carl Hartzell. Christian Danielson is said to severely interfere in the internal affairs of Georgia.⁴⁸ Charles Michel is depicted as an external actor who dictates Georgian politicians the ways of political behavior.⁴⁹ Carl Hartzell is referred in the context of the appointment of judges in the Supreme Court of Georgia to highlight his interference in internal affairs.⁵⁰

The second category in this series includes direct and indirect references to the EU. The latter is shown as a source of disappointment for Georgian people especially during the August War. That is why Georgia is said to be a 'hostage' of the EU.⁵¹ This assumption is also fortified as follows – the Western orientation "is the way of permanent defeat, constant disappointment and never-ending hell..."⁵² or the West "was buying everything [in Georgia]".⁵³ The last example is of utmost importance. The author incorporates a 'miniature' by the Georgian writer Niko Lortkipanidze – "Georgia is for Sale"⁵⁴ – to reinforce the impact of the intended goal (*allusion*).

All in all, *emotive language* criticizes the EU (West) through the most sentimental issue for the citizens of Georgia. The language units contain negative colorings.

3.4.2 Eristic Aspect

In the articles of the media agency *eristic aspect* is achieved through the opposition between the 'good guys' and 'bad guys'. For instance, Russia is said to 'save morality', whereas Europe is portrayed as the continent that

⁴⁸ Beso Barbakadze, „დასავლეთი ცდილობს, ქართველ ხალხს ხელისუფლებაში კვლავ „ნაციონალური მოძრაობა“ ჩაუდოს გუგულის კვერცხით“ [“The West is trying to put the “National Movement” in the power to Georgian people as the egg of a cuckoo”], Georgia and the World, March 31, 2021, accessed March 9, 2022, <http://geworld.ge/ge/dasavleti-cdilobs-qartvel-xalxs-nacionalebi/>

⁴⁹ Beso Barbakadze, „ქართველი პოლიტიკოსები ბჭობდნენ და შარლ მიშელი იცინოდა“ [“Georgian Politicians propose, Charles Michel disposes”], Georgia and the World, July 27, 2021, accessed March 15, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%9e%e1%83%9d%e1%83%9a%e1%83%98%e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%a1%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%91%e1%83%ad/>

⁵⁰ Armaz Saneblidze, „პურის ნატეხი მაინც მიანოდეთ სამართალს“ [“Bring at least a piece of bread for justice”], Georgia and the World, November 30, 2021, accessed March 18, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9e%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%94%e1%83%ae%e1%83%98-%e1%83%9b%e1%83%90%e1%83%98%e1%83%9c%e1%83%aa-%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%90%e1%83%ac%e1%83%9d/>

⁵¹ Valeri Kvaratskhelia, „ი, ესა ვართ დღევანდელი ქართველები!“ [“This is what we are today's Georgians!”], Georgia and the World, September 28, 2021, accessed March 16, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%90%e1%83%98-%e1%83%94%e1%83%a1%e1%83%90-%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97-%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%a5%e1%83%90/>

⁵² Valeri Kvaratskhelia, „ქართველები დასავლეთის ტყვეობაში“ [“Georgians in captivity of the West”], Georgia and the World, February 24, 2021, accessed March 10, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a2%e1%83%a7/>

⁵³ Valeri Kvaratskhelia, „დამნაშავეთა სახელმწიფო“ [“The state of criminals”], Georgia and the World, May 26, 2021, accessed March 13, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%a8%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%90-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%ae%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%9b%e1%83%ac%e1%83%98%e1%83%a4%e1%83%9d/>

⁵⁴ Ibid.

“welcomed the death of God with applause”.⁵⁵ This opposition is achieved through religious motive that is likely to have significant effects on the ‘cognitions’ of the readers.

Hence, in the articles of *Georgia and the World* ‘good guy’ is Russia whereas ‘bad guy’ is Europe.

3.4.3 One-sided Argumentation

One-sided argumentation is among the tools frequently employed by the agency. This tool is depicted in terms of Brexit. The agency outlines the issue from the standpoint of EU weakness.⁵⁶ However, no mention is made about the effects Brexit can have/has on Great Britain. The related sources claim that Brexit affects Britain on ‘regional’, ‘sector’, ‘gender’, ‘education’, ‘poverty’ and ‘inequality’ levels.⁵⁷ This phenomenon is employed to stress that one of the powerful states left the EU and it created serious problems for the latter.

All in all, the media employs *one-sided argumentation* when the EU has firm arguments to explain its positions which would have completely changed the picture.

3.4.4 Indifference to Logical Reasoning

Deviation from the logical code is also detected in the articles of *Georgia and the World*. The first case is observed when stating that the former prime-minister Giorgi Gakharia could have met Vladimir Putin but “the West forced our prime-minister to make a speech and criticize Russia. The meeting failed...”⁵⁸ According to other sources, the meeting between the two officials was not under consideration.⁵⁹ The article that deals with this issue is about vaccination, however, it also incorporates the political events. Hence, the text is over-informative. It also manifests the feature of Kremlin propaganda outlined by Edward Lucas and Ben Nimmo as *distract from the main issue*.⁶⁰

The traces of this tool are detected through confusing the readers with the EU and Council of Europe. Namely, the legal decision on the Georgian condom company by the Strasbourg Court is attributed to the EU.⁶¹ The Strasbourg Court is the court of the *Council of Europe* which is a different organization. Even if the readers attempt to check the accuracy of the information they may be confused with the two bodies of the EU and the organization itself – European Council, Council of the European Union, and Council of Europe. Hence, the reader who is less literate can easily attribute this decision to the EU (*propaganda of agitation*).

⁵⁵ Zurab Tsutskiridze, „ბაძვით მორცხვიც გაურცხვდება“ [“Even a shy person can become shameless through imitation”], *Georgia and the World*, January 27, 2021, accessed March 9, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%ab%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%97-%e1%83%9b%e1%83%9d%e1%83%a0%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%aa-%e1%83%92%e1%83%90%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%95%e1%83%93/>

⁵⁶ Beso Barbakadze, „საქართველო _ ნაცრის საჩხრეკი ჯობი დასავლეთის ხელში“ [“Georgia _ the fireplace poker in the hands of the West”], *Georgia and the World*, June 23, 2021, accessed March 14, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%9d-%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%aa%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a9%e1%83%ae%e1%83%a0/>

⁵⁷ Kitty Stewart, March 14, 2022, “Who will suffer most from Brexit? Effects be region, sector, skill level and income group,” LSE Blog, May 13, 2019, <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/who-will-suffer-most-from-brexit/>

⁵⁸ Beso Barbakadze, „ხელისუფლებაც, გამოაქვეყნეთ ჩინური ვაქცინის ოფიციალური ფასი და ისიც, რამდენს ვიბდით ჩვენ!“ [“Government, publish the official price of the Chinese vaccine as well as how much we pay”], *Georgia and the World*, March 31, 2021, accessed March 11, 2022, <http://geworld.ge/ge/xelisuflebav-gamoaveknet-chinuri-vaqcinis-fasi/>

⁵⁹ Shota Tkeshelashvili, „მაია ცქიტიშვილი: გახარია-პუტინის შეხვედრა არ მზადდება და არ განიხილება“ [“Maia Tskitishvili: The Gakharia-Putin meeting is not being prepared and discussed”], *Business Media Georgia*, October 22, 2019, accessed March 11, 2022, <https://bm.ge/ka/article/maia-cqitishvili-gaxaria-putinis-shexvedra-ar-mzaddeba-da-ar-ganixileba/42286/>

⁶⁰ Edward Lucas and Ben Nimmo, 2015, apud Irakli Sirbiladze, “Russia’s Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response”, 16.

⁶¹ Eka Naskidashvili, „ლევან ჩიჩუა: მიმიფურთხებია სტრასბურგის სასამართლოსთვისაც, იმ მოსამართლისთვისაც, რომელმაც ეს გადაწყვეტილება მიიღო, იმ ფულის მონებისთვისაც, რომლებიც სტრასბურგში “აიისას” იცავდნენ“ [“Levan Chichua: I spit on the Strasbourg Court, the judge who made this decision, the slaves of money who were defending “Aiisa” in Strasbourg”], *Georgia and the World*, July 27, 2021, accessed March 15, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9c-%e1%83%a9%e1%83%90%e1%83%a9%e1%83%a3%e1%83%90-%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%a4%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%ae%e1%83%94%e1%83%91/>

In brief, *indifference to logical reasoning* (lacking commitment to objective reality) is employed by the media agency to confuse, and mislead the readers.

3.4.5 Dialogue Structure

The analysis also displayed the tool used for having closer ties with the readers. This goal is achieved through the expressions – “[d]o you [the readers] know what it means?”⁶² The aim of such constructions is to involve the reader in the process and increase the scope of influence by asking the leading and concluding questions.

The second set of this tool is exposed by deleting the formalities – “I will easily explain to you how money is made at our expense.”⁶³ This example puts emphasis on the service of the author as a provider of objective information. The author uses the possessive pronoun ‘our’ to equalize the author and readers. This tactic is used to gain the trust of the audience.

Thus, the main purpose of *dialogue structure* is to get readers engaged throughout the articles and stress the effort of the authors in providing accurate information to them.

3.4.6 Goal-directed Structure

The articles of the media agency in question accomplish certain purpose. Such cases aim at showing the internal problems of the EU. The author tries to show the cruelty of the EU mainly through the headline – “The EU will not be able to blackmail Hungary”,⁶⁴ whereas the headline of the original article sounds as follows: “The AP Interview: Hungary committed to contentious LGBT law”.⁶⁵ Hence, the agency tries to depict this event in a way to make the readers conclude that the EU acts negatively towards Hungary (its member state).

All in all, the main purpose of *goal-directed structure* is to vividly depict EU’s internal problems.

3.4.7 Orchestration

Within the observed period, *Georgia and the World* relied on 14 Russian media agencies. Such as: *Vzglyad*, *Izvestya*, *RT*, *Iarex*, *Strategic Culture Foundation*, *Politnavigator*, *Naspravdi*, *RIA-Novosti*, *Pravdo Rub*, *Regnum*, *Eurasia Daily*, *Dalma News*, *News Front*, and *Tsargrad*.

A brief description is necessary of the media agencies. *Vzglyad*,⁶⁶ *Izvestya*,⁶⁷ *RT*,⁶⁸ *Iarex*,⁶⁹ *Naspravdi*,⁷⁰

⁶² Jaba Zhvania, „ნანა კაკაბაძე: საქართველოს მიმართ დემოკრატიის სახელით უკვე ღიად ხორციელდება ორმაგი სტანდარტის პოლიტიკა, რომელიც რეალურად გაცხადებული კოლონიალიზმია“ [“Nana Kakabadze: A double-standard politics is already being implemented towards Georgia which is in reality a revealed colonialism”], *Georgia and the World*, February 24, 2021, accessed March 10, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%90-%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%ab%e1%83%94-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a-3/>

⁶³ Beso Barbakadze, „ხელისუფლებაც, გამოაქვეყნეთ ჩინური ვაქცინის ოფიციალური ფასი და ისიც, რამდენს ვიბდით ჩვენ!“ [“Government, publish the official price of the Chinese vaccine as well as how much we pay”], *Georgia and the World*.

⁶⁴ Giorgi Gachechiladze, „ევროკავშირი უნგრეთს ვერ დააშანტაჟებს“ [“The EU will not be able to blackmail Hungary”], *Georgia and the World*, September 28, 2021, accessed March 16, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%a8%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%98-%e1%83%a3%e1%83%9c%e1%83%92%e1%83%a0%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%a1-%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%a0/>

⁶⁵ Justin Spike, “The AP Interview: Hungary committed to contentious LGBT law,” Associated Press, September 24, 2021, accessed March 16, 2022, <https://apnews.com/article/immigration-united-nations-general-assembly-coronavirus-pandemic-business-health-d19fb1eb2772478da1206fb5d982b6c7>

⁶⁶ Shaun Walker, “In Russia, nobody’s laughing at Iannucci’s The Death of Stalin,” *The Guardian*, October 14, 2017, accessed March 9, 2022, https://www.theguardian.com/world/2017/oct/14/in-russia-nobodys-laughing-at-armando-iannucci-death-of-stalin?CMP=fb_gu

⁶⁷ “Iswestija,” Euro topics, accessed March 9, 2022, <https://www.eurotopics.net/en/179544/iswestija>

⁶⁸ Oliver Darcy, “I spent an entire day watching Russia’s propaganda network. Here’s the warped reality I saw presented to viewers,” CNN, March 3, 2022, accessed March 9, 2022, <https://edition.cnn.com/2022/03/02/media/rt-propaganda-network/index.html>

⁶⁹ Paul Goble, “Is Moscow Putting the Talysh in Play Against Azerbaijan? Eurasia Daily Monitor Volume: 12 Issue: 21,” European Country of Origin Information Network, February 3, 2015, accessed March 10, 2022, <https://www.ecoi.net/de/dokument/1352040.html>

⁷⁰ “Anti-US narratives in Ukraine,” EAP Fakes, accessed March 12, 2022, <https://crpe.ro/eapfakes/countries/ukraine/anti-us-narratives-in-ukraine/>

Politnavigator,⁷¹ *Pravdo Rub*,⁷² *RIA-Novosti*,⁷³ *Regnum*,⁷⁴ *Strategic Culture Foundation*,⁷⁵ *Eurasia Daily*,⁷⁶ *Dalma News*,⁷⁷ and *Tsargrad*⁷⁸ are regarded as the 'pro-Kremlin agencies'. Hence, *Georgia and the World* relies on Russian media agencies that are actively involved in promoting Russia's positions locally and internationally. As indicated above, this phenomenon manifests the features of *white propaganda*, and *jamming*.

All in all, the articles of *Georgia and the World* revealed the cases of *white propaganda*, *orchestration*, and *jamming* in combination that signals its coordinated action with other pro-Russian agencies.

3.4.8 Photograph/Caricature

The media agency employed photographs and caricatures as a complementary way to the intended messages. The first case is detected in the article about the EU disintegration that shows the torn EU flag⁷⁹ (see the **picture 3.2** in the appendix). The aim of the image is to vividly show the disintegration of the EU.

The second caricature aims to show how the West humiliates Georgia and the impossibility of the Euro-Atlantic integration (see the **picture 3.3** in the appendix).⁸⁰

All in all, the main aim of the incorporation of the photographs and caricatures is to reinforce the message visually.

3.4.9 Maskirovka

Georgia and the World revealed the feature of Kremlin propaganda – *Maskirovka* (deception). Such case is detected in the article that deals with the report of *Georgia's Reforms Associates (GRASS)* on anti-Western propaganda.⁸¹ No mention is made that *Georgia and the World* is referred as the main source of propaganda.⁸²

⁷¹ Sean Lyngaas and Zachary Cohen, "US accuses Moscow spies of working with Russian-language media outlets to spread Ukraine disinformation," CNN, February 15, 2022, accessed March 11, 2022, <https://edition.cnn.com/2022/02/15/politics/us-russia-ukraine-misinformation/index.html>

⁷² Daniel Laufer and Alexej Hock, "The network of fake foreign media," Netzpolitik, December 9, 2021, accessed March 15, 2022, <https://netzpolitik.org/2020/russian-disinformation-the-network-of-fake-foreign-media/>

⁷³ Alistair Coleman, "Ukraine crisis: Russian news agency deletes victory editorial," BBC, February 28, 2022, accessed March 14, 2022, <https://www.bbc.com/news/technology-60562240>

⁷⁴ "Belarus Blocks Pro-Kremlin Russian News Agency Regnum," Radio Liberty, October 31, 2021, accessed March 16, 2022, <https://www.rferl.org/a/belarus-blocks-regnum-website/31538008.html>

⁷⁵ "An Unfounded Foundation," EU vs DiSiNFO, February 8, 2019, accessed March 11, 2022, <https://euvsdisinfo.eu/an-unfounded-foundation/>

⁷⁶ "EADaily; a worker bee in the Kremlin's information war," Propastop, December 1, 2020, accessed February 9, 2022, <https://www.propastop.org/eng/2020/12/01/eadaily-a-worker-bee-in-the-kremlins-information-war/>

⁷⁷ „3 მედია, 1 სათაური ევროპასთან უვიზო მიმოსვლის შესახებ“ [“3 media agencies, 1 headline about the visa-free movement with Europe”], Myth Detector, July 6, 2017, accessed March 16, 2022, <https://mythdetector.ge/ka/3-media-1-sathauri-evropasthan-uvizo-mimosvli-sheesakheb/>

⁷⁸ Katerina Glyanko, "YouTube removes propaganda channel "Tsargrad TV," owned by the sponsor of "Russian Spring," Crimea Suspilne, July 28, accessed March 22, 2022, <https://crimea.suspilne.media/en/news/662>

⁷⁹ Luka Maisuradze, „ევროკავშირის დღეები დათვლილია“ [“The days of the EU are numbered”], *Georgia and the World*, October 27, 2021, accessed March 16, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%94e1%83%95e1%83%a0e1%83%9de1%83%99e1%83%90e1%83%95e1%83%a8e1%83%98e1%83%a0e1%83%98e1%83%a1-e1%83%93e1%83%a6e1%83%94e1%83%94e1%83%91e1%83%98-e1%83%93e1%83%90e1%83%97/>

⁸⁰ Beso Barbakadze, „რატომ თვლიან ამერიკა და ევროპა საქართველოს ვირად და რატომ ვერ უბედავს ვირი პატრონს წიხლს“ [“Why do America and Europe consider Georgia as a donkey and why cannot Georgia dare to kick the patron”], *Georgia and the World*, June 30, 2021, accessed March 14, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a0e1%83%90e1%83%a2e1%83%9de1%83%9b-e1%83%97e1%83%95e1%83%9ae1%83%98e1%83%90e1%83%9c-e1%83%90e1%83%9b%e1%83%94e1%83%a0e1%83%98e1%83%99e1%83%90-e1%83%93e1%83%90-e1%83%94/>

⁸¹ „GRASS-მა ანგარიში წარადგინა, რომლის თანახმად ირკვევა, თუ რა სახის პრორუსული და ანტიდასავლური დებინფორმაცია გავრცელდა 2020 წელს საქართველოში“ [“GRASS presented a report which makes clear what kind of pro-Russian and anti-Western disinformation was spread in Georgia in 2020”], *Georgia and the World*, March 26, 2021, accessed March 11, 2022, <http://geworld.ge/ge/grass-%e1%83%9be1%83%90-e1%83%90e1%83%9ce1%83%92e1%83%90e1%83%a0e1%83%98e1%83%a8e1%83%98-e1%83%ac%e1%83%90e1%83%a0e1%83%90e1%83%93e1%83%92e1%83%98e1%83%9ce1%83%90-e1%83%a0e1%83%9d/>

⁸² Iakob Lachashvili et al., „პრორუსული და ანტიდასავლური დებინფორმაციისა და პროპაგანდის წლიური ანგარიში“ [“The annual report of the pro-Russian and anti-Western disinformation and propaganda”], 53.

Georgia and the World relies on *interpressnews.ge*; however *Interpressnews* is not mentioned in the report. The context is different for *Georgia and the World* and the readers should be aware of it.

Hence, in the articles of *Georgia and the World* *Maskirovka* is employed to hide the information connected to reputation.

3.4.10 Manipulation with the Headline

This tool is applied by the media agency to create favorable impression. The example of it is seen in the article dealing with the disintegration of the EU – “The days of the EU are numbered”.⁸³

This tool has two motives – to show the weakness of the EU and stress the internal problems of it.

3.4.11 Involvement of Persuasion Dialogue

This feature is employed by the media outlet to persuade readers through various ways. For instance, having described the political situation in the region, and attributing superiority to Russia, Iran, and Turkey throughout the text, the discourse tries to convince the reader that the EU is not an important player.⁸⁴ This line is used to persuade the readers that Georgia should modify its political direction.

3.4.12 Justified by Results

In the articles of *Georgia and the World* this tool is used to accomplish the desired intent promptly. The analogous feature in Kremlin propaganda is described by Edward Lucas and Ben Nimmo as *dismay the audience*.⁸⁵

The examples of this tool encourage Georgian readers see the threat of European (Western) direction – the results of Western intervention will be that “we will not have the country even on formal basis. It will be something like a territorial entity...”⁸⁶

Thus, the main aim of such constructions is to stress the negative results of Western direction, and affect the readers’ ‘cognitions’ to save the country.

3.4.13. Persuasive Definition

The analysis also revealed the only case of the propagandistic feature – *persuasive definition*. Namely, Russophobia is defined as – “[t]he deliberate propaganda of Georgian’s disgust, hatred, enmity against Russia that flows from the USA-West like a torrent”,⁸⁷ whereas according to the *Merriam Webster Dictionary*, Russophobia is described as “fear or dislike of Russia or Russian policy”.⁸⁸

Such definition aims at emphasizing the role of the West in sowing the negative attitudes towards Russia in Georgia.

⁸³ Luka Maisuradze, „ევროკავშირის დღეები დათვლილია“[“The days of the EU are numbered”], *Georgia and the World*.

⁸⁴ Jaba Zhvania, „გურამ ნიკოლაიშვილი: ჩვენ სხვა რეალობაში ვართ“[“Guram Nikolaishvili: We are in a different reality”], *Georgia and the World*, January, 27, 2021, accessed March 9, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%92%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%9b-%e1%83%9c%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%9a%e1%83%90%e1%83%98%e1%83%a8%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%a9%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9c/>

⁸⁵ Edward Lucas and Ben Nimmo, 2015, apud Irakli Sirbiladze, “Russia’s Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response”, 16.

⁸⁶ Jaba Zhvania, „რა ვალდებულებების სანაცვლოდ აძლევს საფრანგეთის განვითარების სააგენტო მზარდი საგარეო ვალის მქონე საქართველოს 483 მილიონი ევროს „დახმარებას“?“[“In return for what obligations does the French Development Agency give Georgia, that has an increasing foreign debt, the “assistance” of 480 million Euros?”], *Georgia and the World*, June 30, 2021, accessed March 14, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a0%e1%83%90-%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9a%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%a3%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%aa%e1%83%95/>

⁸⁷ Givi Gureshidze, „ქართველთა რუსოფობია – საქართველოს ტრაგედია“[“Russophobia of Georgians – the tragedy of Georgia”], *Georgia and the World*, November 24, 2021, accessed March 18, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%97%e1%83%90-%e1%83%a0%e1%83%a3%e1%83%a1%e1%83%9d%e1%83%a4%e1%83%9d%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%90-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5/>

⁸⁸ “Russophobia,” *Merriam-Webster Dictionary*, accessed March 18, 2022, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Russophobia>

3.4.14 Active Measures

This feature of Kremlin propaganda is revealed through the employment of ‘experts’. Such ‘expert’ is Dimitri de Kochko. He is described as a French journalist⁸⁹ however he is one of the founders of the Union of Russophones in France and a respondent for Sputnik.⁹⁰ Hence, the real identity of Dimitri de Kochko is a pro-Russian French journalist.

Such ‘expert’ is also found in Georgia – Dimitri Lortkipanidze. He is a founder of *Primakov Georgia-Russia Community Center* that actively promotes Russian culture in Georgia.⁹¹ These cases manifest the fact outlined by Irakli Sirbiladze that the ‘experts’ exist both at the ‘international’ and local levels.⁹²

The employment of ‘experts’ is purposeful. It makes the readers trust them as well as the agency. This goal is achieved through concealing their real identities.

3.4.15 Prestige Bias

The discussion in the previous sub-chapters led to outlining another tool of propaganda – *prestige bias*. The agency employs international media (*The Times*, *Daily Express*, etc.), international experts and local experts to make the readers believe in the information. Moreover, *Daily Express* is said to be a ‘Euro-sceptic newspaper’.⁹³ This information is hidden which aims at stating that international unbiased media also speaks about the EU negatively. Furthermore, the articles emphasize the professions or the titles of ‘experts’ to make the readers trust and respect them. In addition, local experts included individuals who were not mentioned among the sources of anti-Western propaganda but revealed anti-Western messages within the frames of this research, for instance: Zura Otarashvili, Revaz Kilasonia, Givi Iukuridze, etc.

Overall, the use of *prestige bias* in the articles of *Georgia and the World* is directed to affect people through the reputation of the media and experts.

All in all, *Georgia and the World* used 15 tools of propaganda. It revealed 10 characteristics of general propaganda, 6 features of Kremlin propaganda, and 2 additional tools. Figure 3.6 summarizes the tools of propaganda alongside the frequencies.

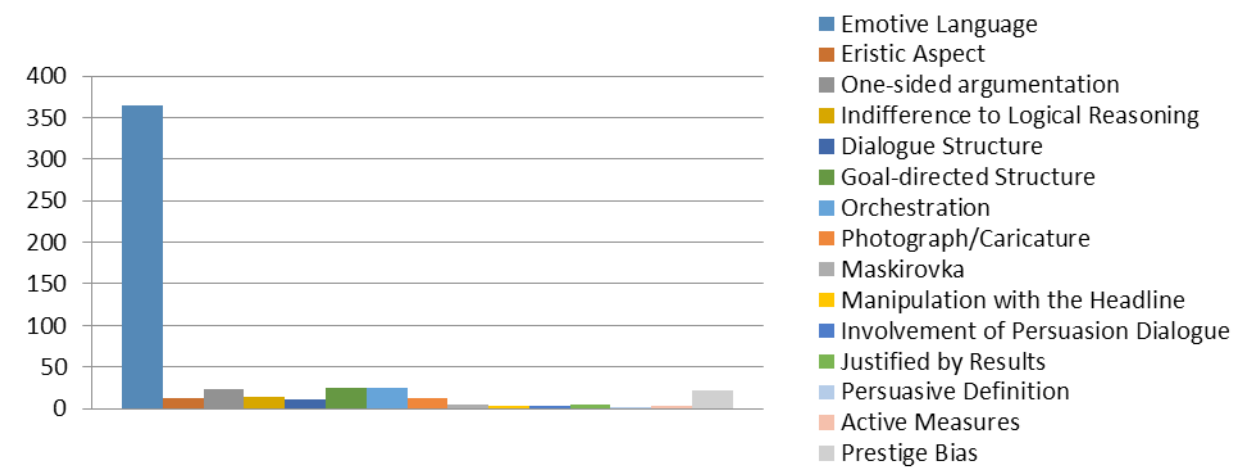
⁸⁹ Nika Korinteli, „ფრანგი ანალიტიკოსი: ევროკავშირი მილიარდებს ხარჯავს მავნე და უეფექტო ამერიკულ ვაქცინაზე“ [“French analyst: the EU spends billions on harmful and ineffective American vaccine”], *Georgia and the World*, March 31, 2021, accessed March 11, 2022, <http://geworld.ge/ge/frangi-analitikosi-evrokavshiri/>

⁹⁰ “Dimitri de Kochko,” European Platform for Democratic Elections, accessed February 10, 2022, <https://www.fakeobservers.org/biased-observation-database/details/de-kochko-dimitri.html>

⁹¹ „პრიმაკოვის სახელობის ქართულ-რუსული საზოგადოების ცენტრი“ [“Primakov Georgia-Russia Community Center”], *Myth Detector*, September 4, 2019, accessed April 8, 2022, <https://mythdetector.ge/ka/profiles/primakovis-sakhelobis-qarthul-rusuli-sazogadoebis-tsentr/>

⁹² Irakli Sirbiladze, “Russia’s Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response”, 14.

⁹³ Upf Webzine, “The British Press: Sensationally Euro-sceptic,” *The Perspective*, December 16, 2013, accessed March 15, 2022, <https://www.theperspective.se/the-british-press-sensationally-euro-sceptic/>

Figure 3.6: Propagandistic features and their frequency (Georgia and the World)

3.5. Comparison of the tendencies of *Saqinformi* and *Georgia and the World*

The first thing to be considered is that the media agencies revealed 10 thematic clusters in common. As indicated above, the depiction of similar themes does not only help to compare the two agencies but to see the traces of *orchestration* and *jamming*.

Both agencies touched the most sentimental and debated issues in Georgia such as the August War, and sexual minorities. As for the latter, according to the survey (2018), only 24% of Georgian population thinks that the rights of LGBT people should be defended.⁹⁴ Hence, the media selected the issue against the EU that has minor support and major disapproval in Georgia.

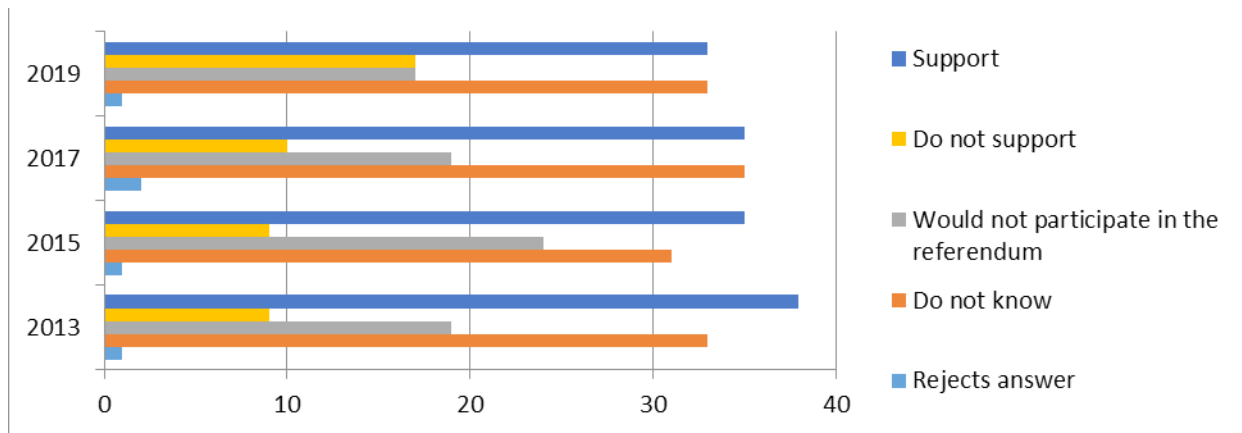
Both agencies rely on the tools of general propaganda, Kremlin propaganda and additional features.

It is also worth noting that the media publish the articles in the Russian language as well. This aspect makes ethnic minorities prone to be the victims of propaganda. They are said to receive information about Georgia from Russian media due to language barriers.⁹⁵ Furthermore, 'a significant part' of ethnic minorities do not 'support' the EU.⁹⁶ Figures 3.7, and 3.8 show the trend.

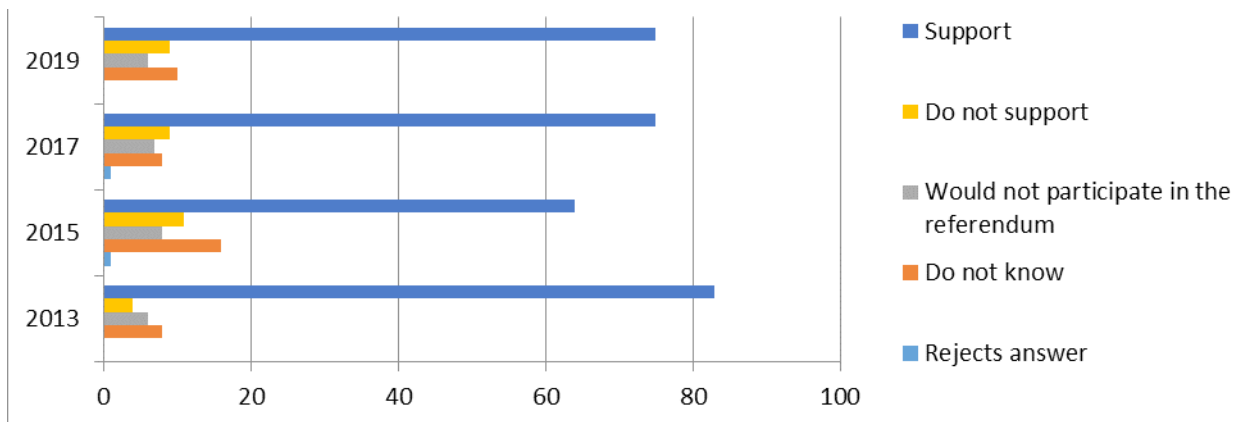
⁹⁴ „ღებტი ადამიანების უფლებებზე საზოგადოებრივი აზრის დინამიკა 2014-2019“ [“The dynamics of public opinion on the rights of LGBT community 2014-2019”], Women’s Initiatives Supporting Group, September 18, 2019, accessed May 9, 2022, <https://wisg.org/ka/news/detail/254/%E1%83%9A%E1%83%92%E1%83%91%E1%83%A2%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A3%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%96%E1%83%94-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%9D%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90-2014-2019>

⁹⁵ Levan Avalishvili et al., „კრემლის საინფორმაციო ომი საქართველოს წინააღმდეგ: პროპაგანდასთან ბრძოლის სახელმწიფო პოლიტიკის აუცილებლობა“ [“Kremlin Information War against Georgia: the necessity of state policy against propaganda”], Institute for Development of Freedom of Information (2016): 16-17.

⁹⁶ Nino Samkharadze, “Ethnic Minorities in the Context of Georgia’s European Integration: Is There a Room for Skepticism?”, Georgian Institute of Politics (2020): 3.

Figure 3.7. Ethnic minorities – support to the EU integration (%)

Source: Nino Samkharadze, "Ethnic Minorities in the Context of Georgia's European Integration: Is There a Room for Skepticism?"

Figure 3.8. Georgian Population – support to the EU integration (%)

Source: Nino Samkharadze, "Ethnic Minorities in the Context of Georgia's European Integration: Is There a Room for Skepticism?"

Additionally, particular excerpts from both agencies did not fall under the umbrella of one characteristic of propaganda; they satisfied the criteria of several features simultaneously.

In summary, a similar path followed by *Saqinformi* and *Georgia and the World* is clearly visible. They voiced analogous themes and employed identical tactics to depreciate the EU.

Conclusion and recommendations

The anti-EU propaganda takes the form of a complex network in Georgia. First, the complexity is seen by the fact that the two media agencies in question serve the common purpose – to affect the EU image. This finding signals the main feature of Kremlin propaganda – collective and coordinated attacks on the EU.

The anti-EU propaganda does not confine itself to solely anti-EU messages. It follows a two-stage system. First, anti-EU themes are created to show the readers its negative sides. Second, after achieving this goal Russia is introduced as a power that can substitute it. This is done because praising only Russia would not have accomplished the same goal efficiently.

The selection of themes against the EU is purposeful as they touch the most sentimental and least supported issues. In these cases the feature of propaganda – affecting a mass audience through appealing to emotions is employed. The latter is the most powerful way to affect the readers.

The EU is attacked from both the general tools of propaganda and Kremlin propaganda. Additional tools were identified by the author of the research. Hence, the EU is attacked with various tools which proves the complexity.

The lexical units employed against the EU stress the reliance on the most successful tool of propaganda – the power of words. The EU is the target of negatively charged words. Additionally, the use of visual materials gives them an advantage as the photographs summarize the main essence of the texts without reading the whole article.

The analysis of the articles revealed a concern (publishing articles in Russian) connected to ethnic minorities. They virtually do not support the European integration. This decreasing tendency suggests that the anti-EU propaganda has already passed two stages among an important part of ethnic minorities – *Response shaping* (the information about the EU was provided to them) and *Response changing* (the information was believed); now it is on the stage of *Response reinforcing* (to maintain the decreasing support to the EU among them).

To counter this scheme there should be some measures taken. It is desirable to choose the strategy that covers mass audience as the propaganda itself targets mass audience. Such measure should be accompanied by the awareness raising activities among different generations and in different regions so that propaganda does not find vulnerable groups.

Georgia should pay attention to the process of teaching the Georgian language among ethnic minorities as they are highly likely to be the victims of the anti-EU propaganda.

The anti-EU propaganda should also be analyzed separately. First, Georgia has already applied for the EU membership which signals that propaganda will be strengthened. Second, given the decrease of the support of Georgian population towards the EU (see the figure 3.8), an analysis of the information they receive about the EU is significant for understanding this tendency.

Bibliography

1. „3 მედია, 1 სათაური ევროპასთან უვიზო მიმოსვლის შესახებ“[“3 media agencies, 1 headline about the visa-free movement with Europe”], *Myth Detector*, July 6, 2017, accessed March 16, 2022, available at <https://mythdetector.ge/ka/3-media-1-sathauri-evropasthan-uvizo-mimosvli-shesakheb/>.
2. „დაუბრუნეთ მოქალაქეებს საჩივრისა და წინადადებების წიგნი! – საქინფორმი საქართველოს ფინანსთა მინისტრ ლაშა ხუციშვილს მიმართავს“[“Give the book of complaint and proposals back to citizens! – Saqinformi addresses the Minister of Finance of Georgia, Lasha Khutsishvili”], *Saqinformi*, June 29, 2021, accessed March 14, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/51242/daubrunet+moqalaqeebs+sachivrisa+da+winadadebebis+wigni%21+-+saqinformi++saqarTvelos+finansTa+ministr+lasha+xucishvils+mimarTavs.html>.
3. „ევროკავშირის ელჩის, კარლ ჰარცელის მისასალმებელი სიტყვა საქართველოს მთავრობისა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნული პლატფორმის ერთობლივ კონფერენციაზე“[“Welcoming speech by the Ambassador of the EU, Carl Hartzell, at the joint conference of the Government of Georgia and the Georgian national platform of the Eastern Partnership Civil Society Forum”], *Delegation of the European Union to Georgia*, May 27, 2021, accessed March 13, 2022, available at https://eeas.europa.eu/delegations/angola/99151/%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A8%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%A9%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9A-%E1%83%B0%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%AA%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%A7%E1%83%95%E1%83%90-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90-%E1%83%93%E1%83%90-%E1%83%90%E1%83%A6%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%97_ka.
4. „თურქეთი არ გაუშვებს საქართველოს ევროკავშირში, ანუ რატომ შეადარა ევროკავშირის ელჩმა ჰარცელმა საქართველო ბალისტიკურ რაკეტას, რომელიც ცაში ვერ აიჭრა – საქინფორმი“[“Turkey

will not let Georgia join the EU, why the EU ambassador Hartzell compared Georgia with the Ballistic missile that could not fly into the air – Saqinformi”, *Saqinformi*, May 31, 2021, accessed March 13, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/50888/TurqeTi+ar+gaushvebs+saqarTvelos+evrokavshirshi%2C+anu+ratom+sheadara+evrokavshiris+elchma+arcelma+saqarTvelo+balistikur+raketas%2C+romelic+cashi+ver+aiWra++saqinformi.html>.

5. „კარლ ჰარცელი – საქართველოს ყველაფერი აქვს ცაში ასაქრელად, თუმცა გარკვეული რაოდენობის ქვის ნატეხებისა კვლავაც რჩება საფრენ ბილიკზე“[“Carl Hartzell – Georgia has everything to fly into the air, however a certain number of stone fragments still remain on the runway”], *Saqinformi*, May 28, 2021, accessed March 13, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/50877/karl+arceli++saqarTvelos+yvelaferi+aqvs+cashi+asaWrelad%2C+Tumca+garkveuli+raodenobis+qvis+natexebisa+kvlavac+rcheba+safr en+bilikze.html>.
6. „ღვბტი ადამიანების უფლებებზე საზოგადოებრივი აზრის დინამიკა 2014-2019“[“The dynamics of public opinion on the rights of LGBT community 2014-2019”], *Women’s Initiatives Supporting Group*, September 18, 2019, accessed May 9, 2022, available at <https://wisg.org/ka/news/detail/254/%E1%83%9A%E1%83%92%E1%83%91%E1%83%A2%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A3%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%96%E1%83%94-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%9D%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90-2014-2019>.
7. „მედიის განვითარების ფონდი: საქართველოში ანტიდასავლური პროპაგანდა მომძლავრდა“[“Media Development Foundation: anti-Western propaganda is intensified in Georgia”], *Saqinformi*, September 24, 2021, accessed March 16, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/52290/mediis+ganviTa rebis+fondi%3A+saqarTveloshi+antidasavluri+propaganda+momZlavrda+.html>.
8. „პრიმაკოვის სახელობის ქართულ-რუსული საზოგადოების ცენტრი“[“Primakov Georgia-Russia Community Center”], *Myth Detector*, September 4, 2019, accessed April 8, 2022, available at <https://mythdetector.ge/ka/profiles/primakovis-sakhelobis-qarthul-rusuli-sazogadoebis-tsentri/>.
9. „საქინფორმი“[“Saqinformi”], *Myth Detector*, June 7, 2017, accessed March 9, 2022, available at <https://mythdetector.ge/ka/profiles/saqinphormi/>.
10. „სერგეი ლავროვი: არამეგობრული სახელმწიფოების სიაში ქვეყნებს განურჩევლად არ შევიყვანო“[“Sergey Lavrov: We will not include all the countries in the list of non-friendly states”], *Saqinformi*, April 29, 2021, accessed March 12, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/50548/sergei+lavrovi%3A+ar amegobruli+saxelmwifoebis+siashi+qveynebs+ganurchevrad+ar+sheviyvanT.html>.
11. „GRASS-მა ანგარიში წარადგინა, რომლის თანახმად ირკვევა, თუ რა სახის პრორუსული და ანტი-დასავლური დებინფორმაცია გავრცელდა 2020 წელს საქართველოში“[“GRASS presented a report which makes clear what kind of pro-Russian and anti-Western disinformation was spread in Georgia in 2020”], *Georgia and the World*, March 26, 2021, accessed March 11, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/grass-%e1%83%9b%e1%83%90-%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%92%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a8%e1%83%98-%e1%83%ac%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%93%e1%83%92%e1%83%98%e1%83%9c%e1%83%90-%e1%83%a0%e1%83%9d/>.
12. Avalishvili, Levan et al., „კრემლის საინფორმაციო ომი საქართველოს წინააღმდეგ: პროპაგანდა-სთან ბრძოლის სახელმწიფო პოლიტიკის აუცილებლობა“[“Kremlin Information War against Georgia: the necessity of state policy against propaganda”], *Institute for Development of Freedom of Information* (2016).
13. Barbakadze, Beso, „დასავლეთი ცდილობს, ქართველ ხალხს ხელისუფლებაში კვლავ „ნაციონალური მოძრაობა“ ჩაუდოს გუგულის კვერცხით“[“The West is trying to put the “National Movement” in the power to Georgian people as the egg of a cuckoo”], *Georgia and the World*, March 31, 2021, accessed March 9, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/dasavleti-cdilobs-qartvel-xalxs-nacionalebi/>.
14. Barbakadze, Beso, „რატომ თვლიან ამერიკა და ევროპა საქართველოს ვირად და რატომ ვერ უბედავს ვირი პატრონს ნიხლს“[“Why do America and Europe consider Georgia as a donkey and why cannot Georgia dare to kick the patron”], *Georgia and the World*, June 30, 2021, accessed March 14, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%9d%e1%83%9b-%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%9a%e1%83%98%e1%83%90%e1%83%9c-%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%94%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%90-%e1%83%93%e1%83%90-%e1%83%94/>.

15. Barbakadze, Beso, „საქართველო – ნაცრის საჩხრეკი ჯიბი დასავლეთის ხელში“ [“Georgia – the fireplace poker in the hands of the West”], *Georgia and the World*, June 23, 2021, accessed March 14, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%9d-%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%aa%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a9%e1%83%ae%e1%83%a0/>.
16. Barbakadze, Beso, „ქართველი პოლიტიკოსები ბჭობდნენ და შარლ მიშელი იცინოდაო“ [“Georgian Politicians propose, Charles Michel disposes”], *Georgia and the World*, July 27, 2021, accessed March 15, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%9e%e1%83%9d%e1%83%9a%e1%83%98%e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%a1%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%91%e1%83%ad/>.
17. Barbakadze, Beso, „ხელისუფლებავ, გამოაქვეყნეთ ჩინური ვაქცინის ოფიციალური ფასი და ისიც, რამდენს ვიხდით ჩვენ!“ [“Government, publish the official price of the Chinese vaccine as well as how much we pay”], *Georgia and the World*, March 31, 2021, accessed March 11, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/xelisuflebav-gamoaqveknet-chinuri-vaqcinis-fasi/>.
18. Gachechiladze, Giorgi, „ევროკავშირი უნგრეთს ვერ დააშანტაჟებს“ [“The EU will not be able to blackmail Hungary”], *Georgia and the World*, September 28, 2021, accessed March 16, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%a8%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%98-%e1%83%a3%e1%83%9c%e1%83%92%e1%83%a0%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%a1-%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%a0/>.
19. Gureshidze, Givi, „ქართველთა რუსოფობია – საქართველოს ტრაგედია“ [“Russophobia of Georgians – the tragedy of Georgia”], *Georgia and the World*, November 24, 2021, accessed March 18, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%97%e1%83%90-%e1%83%a0%e1%83%a3%e1%83%a1%e1%83%9d%e1%83%a4%e1%83%9d%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%90-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5/>.
20. Khidirbegishvili, Arno, „არნო ხიდირბეგიშვილი: ვის მოუწოდა პუტინმა „გააანალიზონ თავისი საქციელი“ და რატომ უბიძგებენ უკრაინასა და საქართველოს რუსეთთან შეარაღებული კონფლიქტისკენ“ [“Arno Khidirbegishvili: Who Putin called to “analyze their behavior” and why Ukraine and Georgia are encouraged towards the armed conflict with Russia”], *Saqinformi*, December 27, 2021, accessed March 18, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/53435/arno+xidirbegishvili%3A+vis+mouwoda+putinma+%E2%80%99Egaaanalizon+Tavis+saqcieli%E2%80%9Cda+ratom+ubiZgeben+ukrainasa+da+saqarTvelos+ruseTTan+sheiaraRebuli+konfliktisken.html>.
21. Khidirbegishvili, Arno, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რატომ გაფრინდა ვაშაძე კიევში, გახარია კი ვენაში, რატომ იხდის არუთუნიანი უვადო პატიმრობას, სააკიანი კი თავისუფლებაზე“ [“Arno Khidirbegishvili: Why Vashadze fled to Kyiv, Gakharia to Vienna, why Arutunian is sentenced to life imprisonment and Saakiani is free”], *Saqinformi*, September 27, 2021, accessed March 16, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/52306/arno+xidirbegishvili%3A+ratom+gafrinda+vashaZe+kievshi%2C+gaxaria+ki+venashi%2C+ratom+ixdis+aruTuniani+uvado+patimrobas%2C+saakiani+ki+Tavisuflebazea.html>.
22. Khidirbegishvili, Arno, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რუსული პური კარგია, რუსული ვაქცინა – ცუდი?“ [“Arno Khidirbegishvili – Russian bread is good, Russian vaccine – bad?”], *Saqinformi*, March 30, 2021, accessed March 11, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/50194/arno+xidirbegishvili%3A+rusuli+puri+kargia%2C+rusuli+vaqcina+--cudi%3F%21.html>.
23. Khidirbegishvili, Arno, „საქართველო-ევროკავშირი: ნარილტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“ [“Georgia-EU: Love is gone, only the EURO is remained! – Arno Khidirbegishvili”], *Saqinformi*, July 26, 2021, accessed February 5, 2022, available at <http://saqinform.ge/news/51566/saqarTvelo-evrokavshiri%3A+wariltva+siyvaruli%2C+dashTa+oden+evro%21+--arno+xidirbegishvili.html>.
24. Korinteli, Nika, „ფრანგი ანალიტიკოსი: ევროკავშირი მილიარდებს ხარჯავს მავნე და უეფექტო ამერიკულ ვაქცინაზე“ [“French analyst: the EU spends billions on harmful and ineffective American vaccine”], *Georgia and the World*, March 31, 2021, accessed March 11, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/frangi-analitikosi-evrokavshiri/>.
25. Kvaratskhelia, Valeri, „აი, ესა ვართ დღევანდელი ქართველები!“ [“This is what we are today's Georgians!”], *Georgia and the World*, September 28, 2021, accessed March 16, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%90%e1%83%98-%e1%83%94%e1%83%a1%e1%83%90-%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97-%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%a5%e1%83%90/>.

26. Kvaratskhelia, Valeri, „დამნაშავეთა სახელმწიფო“ [“The state of criminals”], *Georgia and the World*, May 26, 2021, accessed March 13, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%a8%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%90-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%ae%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%9b%e1%83%ac%e1%83%98%e1%83%a4%e1%83%9d/>.
27. Kvaratskhelia, Valeri, „ქართველები დასავლეთის ტყვეობაში“ [“Georgians in captivity of the West”], *Georgia and the World*, February 24, 2021, accessed March 10, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a2%e1%83%a7/>.
28. Lachashvili, Iakob et al., „პრორუსული და ანტიდასავლური დებინფორმაციისა და პროპაგანდის წლიური ანგარიში“ [“The annual report of pro-Russian and anti-Western disinformation and propaganda”], *Georgia's Reforms Associates* (2020).
29. Maisuradze, Luka, „ევროკავშირის დღეები დათვლილია“ [“The days of the EU are numbered”], *Georgia and the World*, October 27, 2021, accessed March 16, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%a8%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%97/>.
30. Naskidashvili, Eka, „ლევან ჩაჩუა: მიმიფურობებია სტრასბურგის სასამართლოსთვისაც, იმ მოსამართლისთვისაც, რომელმაც ეს გადაწყვეტილება მიიღო, იმ ფულის მონებისთვისაც, რომლებიც სტრასბურგში “აიისას” იცავდნენ“ [“Levan Chichua: I spit on the Strasbourg Court, the judge who made this decision, the slaves of money who were defending “Aiisa” in Strasbourg”], *Georgia and the World*, July 27, 2021, accessed March 15, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9c-%e1%83%a9%e1%83%90%e1%83%a9%e1%83%a3%e1%83%90-%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%a4%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%ae%e1%83%94%e1%83%91/>.
31. Sanablidze, Armaz, „პურის ნატეხი მაინც მიაწოდეთ სამართალს“ [“Bring at least a piece of bread for justice”], *Georgia and the World*, November 30, 2021, accessed March 18, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9e%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%94%e1%83%ae%e1%83%98-%e1%83%9b%e1%83%90%e1%83%98%e1%83%9c%e1%83%aa-%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%90%e1%83%ac%e1%83%9d/>.
32. Tsutskiridze, Zurab, „ბაძვით მორცხვიც გაურცხვდება“ [“Even a shy person can become shameless through imitation”], *Georgia and the World*, January 27, 2021, accessed March 9, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%ab%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%97-%e1%83%9b%e1%83%9d%e1%83%a0%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%aa-%e1%83%92%e1%83%90%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%95%e1%83%93/>.
33. Tkeshelashvili, Shota, „მაია ცქიტიშვილი: გახარია-პუტინის შეხვედრა არ მზადდება და არ განიხილება“ [“Maia Tskitishvili: The Gakharia-Putin meeting is not being prepared and discussed”], *Business Media Georgia*, October 22, 2019, accessed March 11, 2022, available at <https://bm.ge/ka/article/maia-cqitishvili-gaxaria-putinis-shehvedra-ar-mzaddeba-da-ar-ganixileba/42286/>.
34. Zhvania, Jaba, „გურამ ნიკოლაიშვილი: ჩვენ სხვა რეალობაში ვართ“ [“Guram Nikolaishvili: We are in a different reality”], *Georgia and the World*, January 27, 2021, accessed March 9, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%92%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%9b-%e1%83%9c%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%9a%e1%83%90%e1%83%98%e1%83%a8%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%a9%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9c/>.
35. Zhvania, Jaba, „ნანა კაკაბაძე: საქართველოს მიმართ დემოკრატიის სახელით უკვე ღიად ხორციელდება ორმაგი სტანდარტის პოლიტიკა, რომელიც რეალურად გაცხადებული კოლონიალიზმია“ [“Nana Kakabadze: A double-standard politics is already being implemented towards Georgia which is in reality a revealed colonialism”], *Georgia and the World*, February 24, 2021, accessed March 10, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%90-%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%ab%e1%83%94-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a-3/>.

36. Zhvania, Jaba, „რა ვალდებულებების სანაცვლოდ აძლევს საფრანგეთის განვითარების სააგენტო მზარდი საგარეო ვალის მქონე საქართველოს 483 მილიონი ევროს „დახმარებას“?“, *Georgia and the World*, June 30, 2021, accessed March 14, 2022, available at <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a0%e1%83%90-%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9a%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%a3%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%aa%e1%83%95/>.
37. „Anti-US narratives in Ukraine,” *EAP Fakes*, accessed March 12, 2022, available at <https://crpe.ro/eapfakes/countries/ukraine/anti-us-narratives-in-ukraine/>.
38. „An Unfounded Foundation,” *EU vs DiSiNFO*, February 8, 2019, accessed March 11, 2022, available at <https://euvdisinfo.eu/an-unfounded-foundation/>.
39. Bardach-Yalov, E, „Analyzing Russian Propaganda: Application of Siegfried Kracauer’s Qualitative Content Analysis Method,” *Journal of Information Warfare* 11, no. 2 (2012): 24–36.
40. „Belarus Blocks Pro-Kremlin Russian News Agency Regnum,” *Radio Liberty*, October 31, 2021, accessed March 16, 2022, available at <https://www.rferl.org/a/belarus-blocks-regnum-website/31538008.html>.
41. Cantril, Handley, „Propaganda Analysis,” *The English Journal* 27, no. 3 (1938): 217–221.
42. Coleman, Alistair, „Ukraine crisis: Russian news agency deletes victory editorial,” *BBC*, February 28, 2022, accessed March 14, 2022, available at <https://www.bbc.com/news/technology-60562240>.
43. Cull, Nicholas J., et al., „Soviet Subversion, Disinformation and Propaganda: How the West Fought Against it An Analytical History, with Lessons for the Present,” *London School of Economics and Political Science* (2017).
44. Darcy, Oliver, „I spent an entire day watching Russia’s propaganda network. Here’s the warped reality I saw presented to viewers,” *CNN*, March 3, 2022, accessed March 9, 2022, available at <https://edition.cnn.com/2022/03/02/media/rt-propaganda-network/index.html>.
45. „Dimitri de Kochko,” *European Platform for Democratic Elections*, accessed February 10, 2022, available at <https://www.fakeobservers.org/biased-observation-database/details/de-kochko-dimitri.html>.
46. „EADaily; a worker bee in the Kremlin’s information war,” *Propastop*, December 1, 2020, accessed February 9, 2022, available at <https://www.propastop.org/eng/2020/12/01/eadaily-a-worker-bee-in-the-kremlins-information-war/>.
47. Ellul, Jacques, trans., *Propaganda: The Formation of Men’s Attitudes* (New York: Vintage Books, 1973).
48. Glyanko, Katerina, „YouTube removes propaganda channel “Tsargrad TV,” owned by the sponsor of “Russian Spring,” *Crimea Suspilne*, July 28, accessed March 22, 2022, available at <https://crimea.suspilne.media/en/news/662>.
49. Goble, Paul, „Is Moscow Putting the Talysh in Play Against Azerbaijan? Eurasia Daily Monitor Volume: 12 Issue: 21,” *European Country of Origin Information Network*, February 3, 2015, accessed March 10, 2022, available at <https://www.ecoi.net/de/dokument/1352040.html>.
50. „Iswestija,” *Euro topics*, accessed March 9, 2022, available at <https://www.eurotopics.net/en/179544/iswestija>.
51. Jowett, Gareth S. and O’Donnell, Victoria, *Propaganda and Persuasion* (Washington DC: SAGE Publications, 2012).
52. Kintsurashvili, Tamar, „Anti-Western Propaganda 2020,” *Media Development Foundation* (2021).
53. Laufer, Daniel and Hock, Alexej, „The network of fake foreign media,” *Netzpolitik*, December 9, 2021, accessed March 15, 2022, available at <https://netzpolitik.org/2020/russian-disinformation-the-network-of-fake-foreign-media/>.
54. Lyngaas, Sean and Cohen, Zachary, „US accuses Moscow spies of working with Russian-language media outlets to spread Ukraine disinformation,” *CNN*, February 15, 2022, accessed March 11, 2022, available at <https://edition.cnn.com/2022/02/15/politics/us-russia-ukraine-misinformation/index.html>.
55. „Report: RT and Sputnik’s role in Russia’s Disinformation and Propaganda Ecosystem,” *U.S. Department of State*, January 20, 2022, accessed March 12, 2022, available at <https://www.state.gov/report-rt-and-sputniks-role-in-russias-disinformation-and-propaganda-ecosystem/>.
56. „Russophobia,” *Merriam-Webster Dictionary*, accessed March 18, 2022, available at <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Russophobia>.

57. Samkharadze, Nino, "Ethnic Minorities in the Context of Georgia's European Integration: Is There a Room for Skepticism?," *Georgian Institute of Politics* (2020).
58. Sirbiladze, Irakli, "Russia's Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response," *PMC Research Center* (2019).
59. Spike, Justin, "The AP Interview: Hungary committed to contentious LGBT law," *Associated Press*, September 24, 2021, accessed March 16, 2022, available at <https://apnews.com/article/immigration-united-nations-general-assembly-coronavirus-pandemic-business-health-d19fb1eb2772478da1206fb5d982b6c7>.
60. Stewart, Kitty, March 14, 2022, "Who will suffer most from Brexit? Effects be region, sector, skill level and income group," *LSE Blog*, May 13, 2019, available at <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/who-will-suffer-most-from-brexit/>.
61. "Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community," *Official Journal of the European Union*, December 17, 2007, accessed February 5, 2022, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>.
62. Walker, Shaun, "In Russia, nobody's laughing at Iannucci's *The Death of Stalin*," *The Guardian*, October 14, 2017, accessed March 9, 2022, available at https://www.theguardian.com/world/2017/oct/14/in-russia-nobodys-laughing-at-armando-iannucci-death-of-stalin?CMP=fb_gu.
63. Walton, Douglas, "What is Propaganda, and What is Wrong with it?," *Public Affairs Quarterly* 11, no. 4 (1997): 383-413.
64. Webzine, Upf, "The British Press: Sensationally Eurosceptic," *The Perspective*, December 16, 2013, accessed March 15, 2022, available at <https://www.theperspective.se/the-british-press-sensationally-eurosceptic/>.
65. Whitton, John B., "Cold War Propaganda," *The American Journal of International Law* 45, no. 1 (1951): 151-153.

Appendix:

Picture 3.1

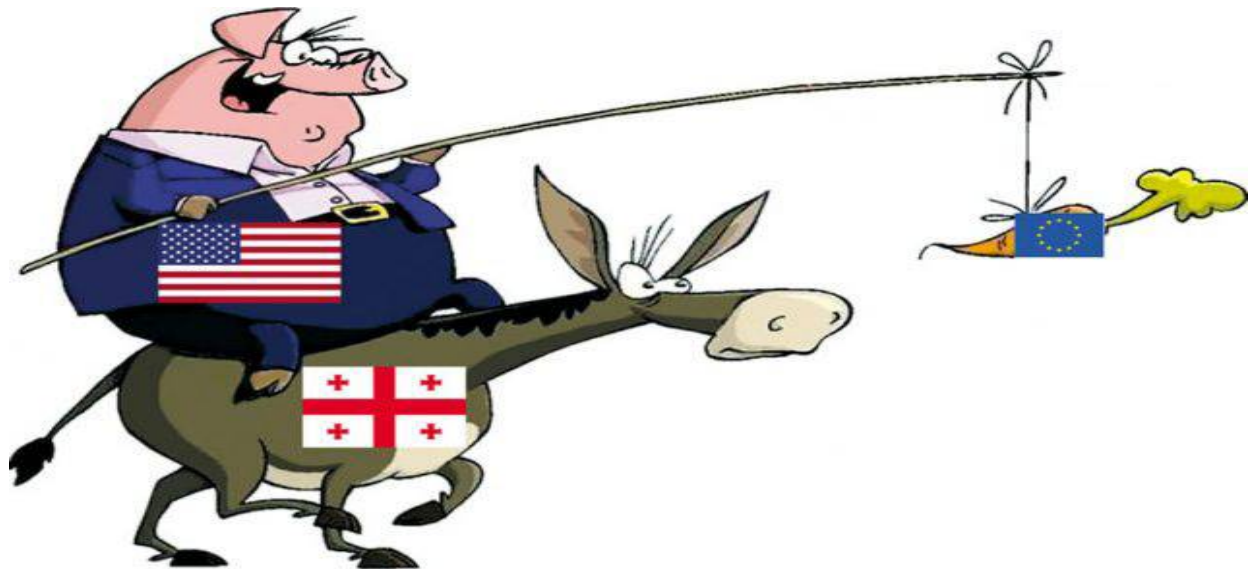
Source: Saqinformi, available at (<http://saqinform.ge/news/51566/saqarTvelo-evrokavshiri%3A+wariltva+siyvaruli%2C+dashTa+oden+evro%21+-+arno+xidirbegishvili.html>)

Picture 3.2

Source: Georgia and the World, available at (<http://geworld.ge/ge/%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%a8%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%97/>)

Picture 3.3

Source: Georgia and the World, available at (<http://geworld.ge/ge/%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a3%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%92%e1%83%9c%e1%83%9d-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%9e%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%94/>)

**ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული
პროპაგანდა საქართველოში: მასობრივი ინფრომაციის
საშუალებების ანალიზი**

აბსტრაქტი

მოცემული ნაშრომის მიზანია ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდის ძირითადი ტენდენციების ჩვენება ორ მედია სააგენტოზე (საქინფოხიმი და საქაიხვედო და მსოფდიო) დაკვირვებით (დაკვირვების პერიოდი: 2021 წ.). ბოლო წლებში ევროკავშირისა და საქართველოს შორის მჭიდრო ურთიერთობებმა ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდის ნაკადის ზრდა გამოიწვია. აღნიშნული პროპაგანდა განსაკუთრებით კრემლის მიერ მხარდაჭერილი მედია სააგენტოებისგან ვრცელდება. ჩვენი კვლევა ემსახურება იმ მთავარი თემატიკისა და ხერხების იდენტიფიცირებას, რომლებიც საქართველოში ევროკავშირის წინააღმდეგ გამოიყენება; ამასთან, იმ მასშტაბის დადგენას თუ როგორ ემთხვევა/განსხვავდება ორი მედია სააგენტოს სტრატეგიები ერთმანეთისგან. ნაშრომი ეყრდნობა მედია სააგენტოთა სტატიების ანალიზს, რამაც გამოავლინა ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული სხვადასხვაგვარი პროპაგანდისტული სტრატეგიები და საქართველოში ევროკავშირის წინააღმდეგ ნეგატიური შეხედულების ფორმირების მცდელობა. კვლევა მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ იგი ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართულ პროპაგანდას განიხილავს, როგორც ცალკე კომპონენტს ფართო კატეგორიისა – დასავლეთის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდა და ავლენს იმ სტრატეგიებს, რომლებსაც მედია სააგენტოები იყენებენ საქართველოში ევროკავშირის რეპუტაციაზე ზეგავლენის მოსახდენად.

საკვანძო სიტყვები: პროპაგანდა, ევროკავშირი, საქართველო, კრემლის პროპაგანდა, პრო-რუსული მედია

შესავალი

თანამედროვე მსოფლიოში პროპაგანდა ერთი-ერთი აქტუალური საკითხია. იგი გახდა მიზნის მისაღწევად ფართოდ გამოყენებული ისეთი მექანიზმი, რომელსაც კონკრეტული მიზნის მიღწევა ძალადობრივი მეთოდების გამოყენების გარეშე შეუძლია.

ნაშრომის მიზანია შეისწავლოს ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდა საქართველოში და გამოავლინოს ამ მიმართულებით გამოყენებული სტრატეგიები. ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდა დიდი ხანია აქტუალური თემაა საქართველოში, თუმცა, საკითხი უფრო მწვავე გახდა ევროკავშირის წევრობის განაცხადის წარდგენის შემდეგ. საქართველოში ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდა ძირითადად შესწავლილია ანტი-დასავლური პროპაგანდის კონტექსტში. წინა კვლევებში შედარებით ნაკლები ყურადღება ექცევა პროპაგანდის ხერხებს. შესაბამისად, ნაკლებად არის გამოკვეთილი ხალხის აზროვნებაზე პროპაგანდის ზეგავლენის ფაქტორი. ასევე, არ არის შემოთავაზებული მედია სააგენტოების შედარებითი სისტემური ანალიზი.

იმისათვის, რომ მოცემული ფაქტორები გათვალისწინებულ იქნეს, ნაშრომში წამოჭრილია შემდეგი საკვლევი კითხვები: 1. რომელია საქინფოხიმისა და საქაიხვედოსა და მსოფდიოს სტატიებში ევროკავშირთან მიმართებით ყველაზე ხშირად გამოყენებული თემები? 2. შეიცავს თუ არა ეს სტატიები

¹ მეგი ჯალაღონია- ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ინგლისურენოვანი სამაგისტრო პროგრამის კურსდამთავრებული. სტატია შექმნილია ამავე სამაგისტრო პროგრამის ფარგლებში დაცული სამაგისტრო ნაშრომის საფუძველზე. ხელმძღვანელი: დანიელა ურსე, ელექტრონული ფოსტა: megijalaghonia@yahoo.com

რაიმე სახის პროპაგანდისტულ ხერხებს და ასეთის არსებობის შემთხვევაში რომელია ეს ხერხები? 3. რა განსხვავება/მსგავსებაა საქინფოხმსა და საქაიხთვედოსა და მსოფდიოს შორის გამოყენებული თემებისა და ხერხების მხრივ?

ნაშრომის შესაძლებლობის ფარგლებს სცდება ზემოთხსენებული მედია სააგენტოების ყველა სტატიის ანალიზი. ასევე, მხოლოდ ორ მედია სააგენტოზე კონცენტრირება ნათლად ვერ წარმოგვიდგენს მთლიან სურათს. თუმცადა, სხვა მედია სააგენტოების მასალის შესწავლა სამომავლო კვლევის საგნად მოიაზრება.

1. თეორიული ჩარჩო

პროპაგანდის თეორიული მექანიზმი ჯოუეტისა და ო'დონელის მიერ ახსნილია 'პროპაგანდის მიზნობრივი მოდელის' საშუალებით. ავტორები განიხილავენ 'დარწმუნების' პრაქტიკას, რომელიც სამი ტიპის 'რეაქციას' მოიცავს: *ხეაქციის ფოხმიხება* – პროცესი, როდესაც 'მარწმუნებელი' ცდილობს აღმოჩნდეს ინსტრუქტორის პოზიციაში. *ხეაქციის გაძლიერება* – ეს პროცესი ხდება მაშინ, როდესაც 'მარწმუნებელი' მასისგან სასურველ რეაქციას იღებს, თუმცა, შემდგომი ნაბიჯებია საჭირო მიღებული შედეგის შესანარჩუნებლად. *ხეაქციის ცვლილება* მიიჩნევა ყველაზე რთულად მისაღწევ მიზნად, რამდენადაც იგი მოიცავს აზროვნების ერთი პოლუსიდან მეორეზე 'ცვლილების' პროცესს.²

გარდა ამ მოდელისა, პროპაგანდა, ასევე, განხილულია მისი სპეციფიკის გათვალისწინებით. დუგლას უოლტონი მხარს უჭერს მოსაზრებას, რომ პროპაგანდა არის „ხელსაყრელი ფიქცია“.³

უოლტონის თანახმად, არსებობს პროპაგანდის ათი ტიპური მახასიათებელი:⁴

1. *ღიაღოვუხი სტრუქტურა*. პროპაგანდა არის 'დისკურსი' ორ მხარეს შორის – *გამგზავნი* და *მიმღები*. მისი სტრუქტურა დამოკიდებულია გამგზავნის ქმედებებზე, რომელსაც მიმღები აფასებს.
2. *გზავნილის შინააღიწი*. გამგზავნი ქმნის არგუმენტებს, რომლებიც გამოხატულია სხვადასხვაგვარად – ვერბალურ და არავერბალურ ფორმებში, ან მათი კომბინაციით.
3. *მიზანმიმართული სტრუქტურა*. გამგზავნის მიზანია მიიღოს სასურველი რეაქცია ან აიძულოს მიმღები შეასრულოს ნაკარნახევი მოქმედებები.
4. *სოციალური ჯგუფების ჩახუთება*. ზოგიერთ შემთხვევაში პროპაგანდა გამოიყენება გარკვეული ინდივიდების მიერ, მაგრამ ისინი რეალურად სხვის პოზიციას ასახავენ.
5. *დოგმატური მსჯელობის უგულებელყოფა*. მსჯელობის ლოგიკური თანმიმდევრობა პროპაგანდისტის არ არის დამახასიათებელი. გამგზავნი იყენებს დისკურსს, რომელიც ლოგიკურად მართებული არ არის, მაგრამ ხალხზე უკეთესი ეფექტის მოხდენა შეუძლია.
6. *სუბიექტური ახგუმენტაცია*. გამგზავნი მიუკერძოებელი დასკვნების ნაცვლად არგუმენტებს თავის სასარგებლოდ აყენებს.
7. *დამატებითი საუბრის ჩახუთება*. პროპაგანდის მთავარი მიზანია აიძულოს ხალხი გამოხატოს რეაქცია. ამ გეგმის ქრილში, დარწმუნება გამოიყენება „მეორეულ, თუმცა მთავარ იარაღად“ სასურველი ეფექტის მისაღებად.
8. *გამაჰილება შედეგით*. ვინაიდან პროპაგანდის მიზანი სასურველი ეფექტის მიღწევაა, პროპაგანდისტები საკუთარ ქმედებას ამართლებენ „ჯგუფის მიმართ არსებული საფრთხით და შემდეგ იმის მტკიცებით, რომ გარკვეული ზომის მიღება არის საჭირო ხსენებული საფრთხის აღსაკვეთად ან მისგან თავის დასაცავად.“
9. *ემოციური ენა და დამატებითი განმარტებები*. პროპაგანდა ლექსიკური ერთეულების კონოტაციურ ასპექტს გარკვეული პოზიციის გასაძლიერებლად იყენებს. რაც შეეხება დამატებულ განმარტებას, მისი მიზანია წარმოაჩინოს საკითხი ნეგატიურად ან პოზიტიურად მისი თავდაპირველი მნიშვნელობისგან გადახვევით.
10. *პოლემიკური ასპექტი*. პროპაგანდა იღებს დებატის ფორმას, ამტკიცებს რა, რომ იგი ებრძვის ბოროტს (შესაბამისად, ქმნის დიქტომიას – 'კაჩი' 'ცუდის' წინააღმდეგ).

² Gareth S. Jowett and Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion* (Washington DC: SAGE Publications, 2012), 33-35.

³ Douglas Walton, "What is Propaganda, and What is Wrong with it?" *Public Affairs Quarterly* 11, no. 4 (1997): 409.

⁴ იქვე, 396-400.

გარდა ამ მახასიათებლებისა, უოლტონი მარლინის მიერ გამოკვეთილ თავისებურებებზეც ამახვილებს ყურადღებას, როგორიცაა *ფორმონტაჟი* და *ოჩკესტიჩი* (სხვადასხვა სააგენტოს მიერ ერთი და იმავე გზავნილის გავრცელება).⁵

ჟაკ ელული აგიტაციის *პროპაგანდას* ახასიათებს, როგორც ფენომენს, რომელიც ზეგავლენას ახდენს საზოგადოების ნაკლებად განათლებულ ნაწილზე.⁶ სხვა ტიპებია – *ხაციონადუხი* და *აჩაჩაციონადუხი* *პროპაგანდა*. ინფორმაცია (მიუხედავად მისი სიზუსტისა) შესაძლოა *ხაციონადუხი* *პროპაგანდის* საგანი გახდეს, თუ იგი გარკვეული რეჟიმის უპირატესობის ჩვენებას ემსახურება. *იჩაციონადუხი* *პროპაგანდა* კი ხალხის ყურადღებას მიმართავს ემოციებზე და არა ინფორმაციაზე.⁷

ჯოუეთი და ო'დონელი სამი სახის პროპაგანდას გამოყოფენ: *თეთი*, *შავი* და *ხუხი*. *თეთი* *პროპაგანდა* მომდინარეობს ნაცნობი წყაროდან. *შავი* *პროპაგანდის* წყარო, პირიქით, უცნობია. *ხუხი* *პროპაგანდა* კი იზიარებს როგორც *შავი*, ისე *თეთი* *პროპაგანდის* გარკვეულ მახასიათებლებს, კერძოდ, მისი წარმომავლობა ყოველთვის არ არის ცნობილი.⁸

გასათვალისწინებელია კრემლის პროპაგანდის თავისებურებებიც, როგორიცაა *დაბეზრების შექმნა*, ე.წ. *“მასკიოვკა”* და *აქტიუხი ზომები*. *დაბეზრების შექმნა* მიემართება რამდენიმე სააგენტოს საერთო მიზნისთვის გამოყენებას.⁹ ე.წ. *“მასკიოვკა”* ოსტატური ტყუილების ტექნიკის გამოყენებას აღნიშნავს.¹⁰ *აქტიუხი ზომები* კი ექსპერტების ჩართულობას გულისხმობს, რომლებიც „პირდაპირი მნიშვნელობით არ არიან ექსპერტები, მაგრამ აჟღერებენ, ამართლებენ და იცავენ იმ პოზიციებს, რომლებიც კრემლის ნარატივთან არის შესაბამისობაში“. ¹¹ კრემლის პროპაგანდა აღქმულია როგორც: *დიდი მოცულობის, სწრაფი, უწყვეტი, განმეორებადი, ობიექტუხი* *ხედობას მოწყვეტილი და თანმიმდევრულობას მოკლებული*. გამოყენებული ტაქტიკები ეყრდნობა ე.წ. *“4-D მიდგომა”*: *კიტიკის უკუგება, ფაქტების დამახინჯება, მთავარი საკითხიდან გადახვევა და აუდიტორიის შეშინება*.¹²

წარმოდგენილი თეორიული ჩარჩო დაგვხმარება საქართველოში ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდის მახასიათებლებისა და მასშტაბის გარკვევაში.

2. მეთოდოლოგია

კვლევა ეყრდნობა შინააღსის ანაღიზს. ნაშრომი აერთიანებს *ხაოგენობიი* და *თვისობიი* შინააღსის ანაღიზს. არსებობს მოსაზრება, რომ ეს უკანასკნელი კონცენტრირდება მხოლოდ შინაარსზე და არა კონკრეტულ ინფორმაციათა *“განზრახვაზე”*.¹³ იმისთვის, რომ დავინახოთ *“განზრახვა”* *თვისობიი* შინააღსის ანაღიზთან ერთად გამოვიყენებთ *დისკუხის* *კიტიკურ* ანაღიზს.

რაც შეეხება საკვლევ მასალას, არჩეულია ორი მედია სააგენტო *“საქინფორმი”* და *“საქაქთვერო და მსოფლიო”*. ორივე მათგანის დომენის მფლობელია პრო-კრემლისტური ორგანიზაციის, *“ისგოხიური მემკვიდრეობა”*, დამფუძნებელი ტარას გაგნიძე.¹⁴ *მედიის განვითარების ფონდის* თანახმად (2020), *საქაქთვერო და მსოფლიო* პირველ ადგილს იკავებს პროპაგანდის წყაროებს შორის, ხოლო *საქინფორმი* – მეორე ადგილს.¹⁵ ჩვენ მიერ გაანალიზებული პერიოდი მოიცავს 2021 წლის ყოველი თვის ბოლო კვირას. 2021 წელი არჩეულია იმ მიზეზით, რომ იგი ჯერჯერობით არ არის გამოკვლეული. რაც შეეხება ყოველი თვის ბოლო კვირის სტატიებზე კონცენტრირებას, ჩვენი დაკვირვებით, სააგენტოები, სწო-

⁵ Douglas Walton, “What is Propaganda, and What is Wrong with it?” 400.

⁶ Jacques Ellul, trans., Propaganda: The Formation of Men's Attitudes (New York: Vintage Books, 1973), 74.

⁷ იქვე, 84-86.

⁸ Gareth S. Jowett and Victoria O'Donnell, Propaganda and Persuasion, 17-20.

⁹ John B. Whitton, “Cold War Propaganda,” The American Journal of International Law 45, no. 1 (1951): 151.

¹⁰ Nicholas J. Cull et al., “Soviet Subversion, Disinformation and Propaganda: How the West Fought Against it An Analytical History, with Lessons for the Present,” London School of Economics and Political Science (2017): 18.

¹¹ Irakli Sirbiladze, “Russia's Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response,” PMC Research Center (2019): 15.

¹² Irakli Sirbiladze, “Russia's Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response,” 16.

¹³ E. Bardach-Yalov, “Analyzing Russian Propaganda: Application of Siegfried Kracauer's Qualitative Content Analysis Method,” Journal of Information Warfare 11, no. 2 (2012): 26.

¹⁴ „საქინფორმი“, მითების დეტექტორი, 7 ივნისი, 2017, ნანახია: 9 მარტი, 2022, <https://mythdetector.ge/ka/profiles/saqinphormi/>

¹⁵ Tamar Kintsurashvili, “Anti-Western Propaganda 2020,” Media Development Foundation (2021), 22.

რედ, ამ პერიოდში აქვეყნებენ დიდი რაოდენობით სტატიებს. საკვლევი მასალა მოიცავს 191 სტატიას, 128 სტატია ეკუთვნის *საქინფოხმს*, ხოლო 63 – *საქართველოსა და მსოფლიოს*.

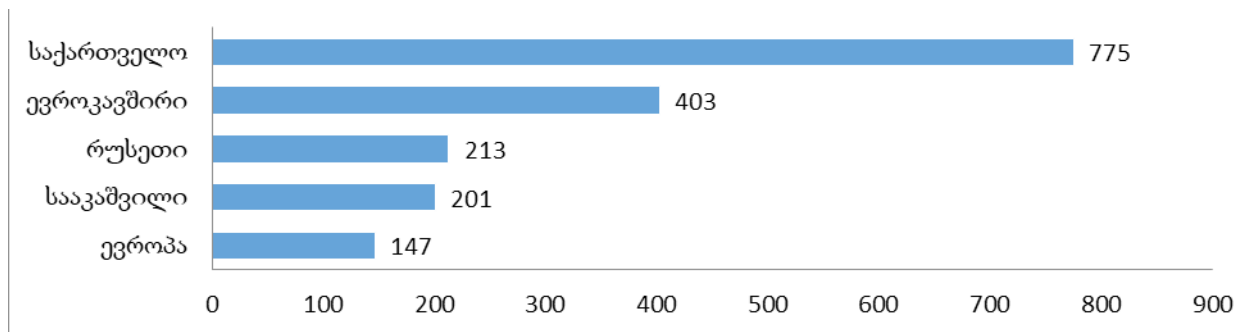
3. კვლევის შედეგები

3.1. საქინფოხმის სტატიებში გამოვლენილი თემები

2021 წლის ყოველი თვის ბოლო კვირის განმავლობაში *საქინფოხმმა* ჯამში 128 სტატია გამოაქვეყნა;¹⁶ თუმცა პროპაგანდისტული ხერხები გამოვლინდა 22 სტატიაში.¹⁷

ვაგრძელებთ რა რაოდენობრივი მონაცემების განხილვას, ამჯერად ყურადღებას გავამახვილებთ სტატიებში ყველაზე ხშირად გამოყენებულ ხუთ სიტყვაზე. ესენია: 'საქართველო', 'ევროკავშირი', 'რუსეთი', 'სააკაშვილი' და 'ევროპა'. 'საქართველო' და 'რუსეთი', ნახსენებია დადებით ან ნეიტრალურ კონტექსტში; ხოლო 'ევროკავშირი', 'სააკაშვილი' და 'ევროპა' ნეგატიურ კონტექსტში. დიაგრამა 3.1 ასახავს სიტყვათა სიხშირეს.

დიაგრამა 3.1: სიტყვების სიხშირე (*საქინფოხმი*)

სტატიებზე დაკვირვებამ გამოავლინა თემები, რომლებიც შეგვიძლია დავაჯგუფოთ შემდეგნაირად:

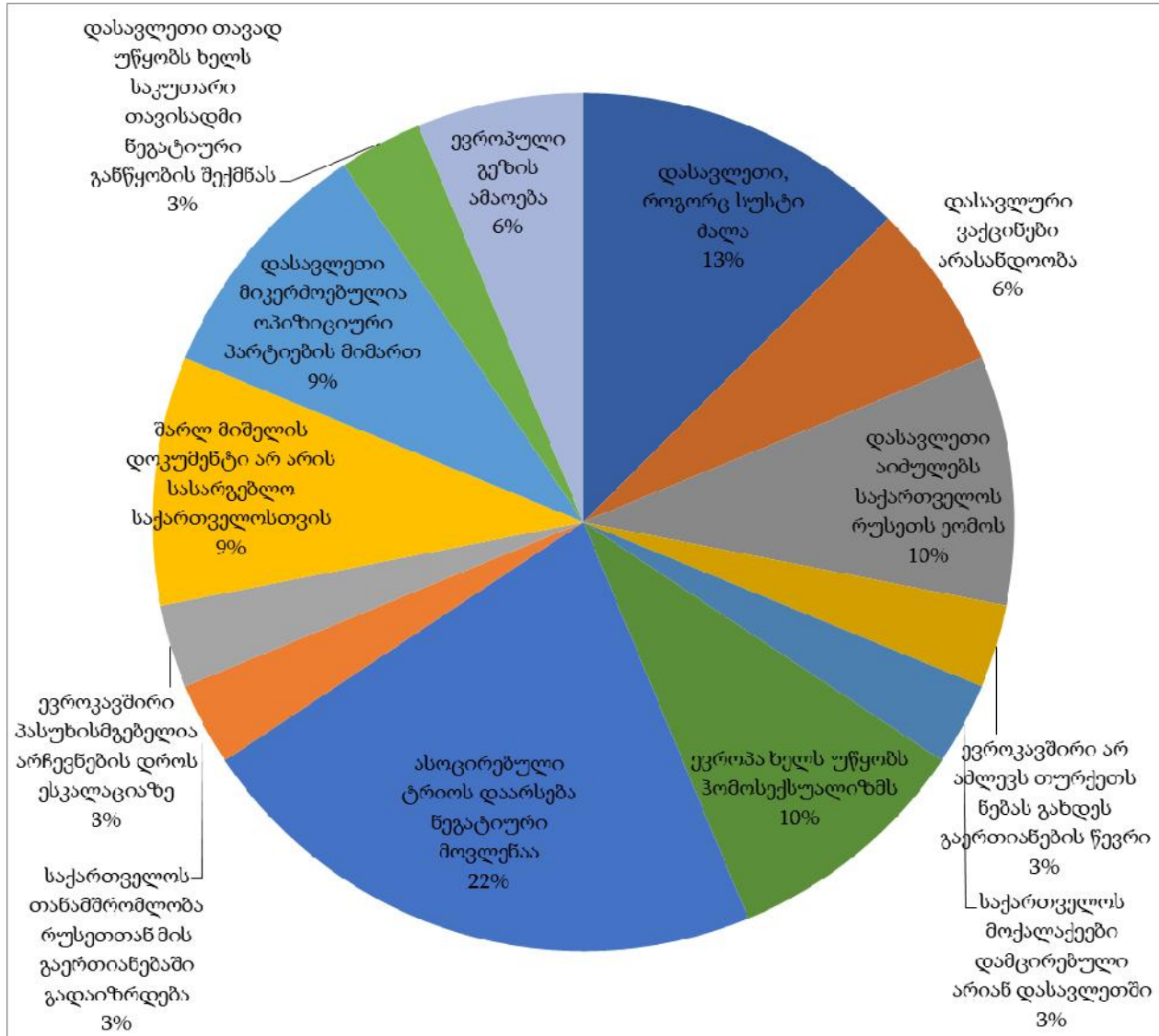
11. დასავლეთი, როგორც სუსტი ძალა
12. დასავლური ვაქცინების არასანდოობა
13. დასავლეთი აიძულებს საქართველოს, რომ რუსეთს ეომოს
14. ევროკავშირი არ აძლევს თურქეთს ნებას, გახდეს გაერთიანების წევრი
15. საქართველოს მოქალაქეები დამცირებული არიან დასავლეთში
16. ევროპა ხელს უწყობს ჰომოსექსუალიზმს
17. ასოცირებული ტრიოს დაარსება ნეგატიური მოვლენაა
18. საქართველოს თანამშრომლობა რუსეთთან საქართველოს გაერთიანებაში გადაიზრდება
19. ევროკავშირი პასუხისმგებელია საქართველოში არჩევნების დროს ესკალაციაზე
20. შარლ მიშელის დოკუმენტი არ არის სარგებლის მომტანი საქართველოსთვის
21. დასავლეთი ავლენს მიკერძოებას ოპოზიციური პარტიების მიმართ საქართველოში
22. დასავლეთი თავად უწყობს ხელს საკუთარი თავისადმი ნეგატიური განწყობის შექმნას საქართველოში
23. ევროპული გზის ამაოება

¹⁶ სტატიების რეალური რაოდენობაა 141, თუმცა 141 სტატიიდან 13 მისაწვდომია ორჯერ.

¹⁷ ასეთი სტატიების რეალური რაოდენობაა 35, თუმცა 13 სტატიის მისაწვდომია ორჯერ.

დიაგრამა 3.2 აჭამებს თითოეული თემის პირობებიდან მარჯვენაზე სახით თემატუხ ჯგუფებთან მიმართებით.

დიაგრამა 3.2: თემების სიხშირე (საქინფორმში)

ანალიზმა 13 თემატური ჯგუფი გამოავლინა. მათ შორის ყველაზე ხშირად გვხვდება ასოცირებული ტრიოს კრიტიკა. იგი წარმოჩენილია როგორც პოლიტიკური მოვლენა, რომელსაც შეუძლია საფრთხე შეუქმნას საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას.¹⁸ მსგავსი ხერხი გამოყენებულია პროექტის დირექტორების დასაკნინებლად.

დანარჩენი თემატური ჯგუფები ემსახურება ევროკავშირის (დასავლეთის), როგორც გავლენის არ მქონე ძალად წარმოჩენას, იმ ნარატივის შემოტანით, რომ იგი ვერ ეხმარება საკუთარ პარტნიორებს და მათ ეპყრობა, როგორც ინსტრუმენტს რუსეთის წინააღმდეგ. მსგავსი ნარატივია გაგრძელებული ვაქცინების შემთხვევაშიც, სადაც დასავლური ვაქცინები გაქილიკებულია და ხაზგასმულია მათი არასანდოობა. აღნიშნულ ტენდენციასთან პარალელურად კი საქართველოს სტაბილური მომავლისთვის პოლიტიკურ ალტერნატივად, ყველა შემთხვევაში, წარმოჩენილია რუსეთი.

უფრო მეტიც, გვაქვს სტატიები, რომლებიც სექსუალური უმცირესობებისა და ოპოზიციური პარტიების მიმართ ევროკავშირის მიკერძოების საკითხს განიხილავენ და ამით ხაზს უსვამენ ევროკავშირის

¹⁸ არნო ხიდირბეგიშვილი, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“, საქინფორმი, 26 ივლისი, 2021, ნანახია: 5 თებერვალი, 2022, <http://saqinform.ge/news/51566/saqarTvelo-evrokavshiri%3A+wariltva+siyvaruli%2C+dashTa+oden+evro%21+--arno+xidirbegishvili.html>

შეუთავსებლობას საქართველოს სოციალურ რეალობასა და საშინაო საქმეებთან. აღნიშნული თემატიკა გამოყენებულია სხვა ნარატივის გასაძლიერებლადაც, რომლის თანახმადაც, მსგავსი ქმედებებით ევროკავშირი (დასავლეთი) თავად უწყობს ხელს მის მიმართ ნეგატიური აზრის გავრცელებას.

რაც შეეხება უშუალოდ ევროკავშირთან დაკავშირებულ თემებს, გხვდება სტატიები ევროკავშირისა და თურქეთის ურთიერთობაზე. ეს კურსი გაგრძელებულია ევროკავშირისთვის პასუხიმგებლობის დაკისრებით საქართველოში არსებულ პოლიტიკურ ქაოსზე. ევროპული გეზი წარმოდგენილია, როგორც წამგებიანი მოვლენა. აღნიშნული თემების წამოწევის მთავარი მიზანი კი, ცალსახად, მოსახლეობაში სკეპტიკური დამოკიდებულების გავრცელებაა.

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ ამ თემების მიზანია ევროკავშირის (დასავლეთის) როლის გაუფასურება და რუსეთის წარმოჩენა, როგორც ევროკავშირის (დასავლეთის) მიერ წარმოქმნილი პრობლემების გადაჭრის გზისა.

3.2 საქინფოჰმის სტატიებში გამოყენებული პროპაგანდისტული ხერხები

3.2.1 ემოციური ენა

პირველი ხერხი წარმოადგენს ემოციურად დატვირთული სიტყვების გამოყენებას. ამ კატეგორიაში გაერთიანებული ლექსიკური ერთეულები ძირითადად ნეგატიურ ასოციაციას იწვევენ. ამ ხერხის პირველი კატეგორია მოიცავს საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობაში მთავარი ფიგურების დახასიათებას (ინდივიდუალიზაცია). მეორე კატეგორია კი არაპირდაპირ და პირდაპირ მითითებებს ევროკავშირზე.

პირველი კატეგორია ეხება ისეთ მნიშვნელოვან ფიგურებს, როგორიცაა: კარლ ჰარცელი (ევროკავშირის ელჩი საქართველოში), შარლ მიშელი (ევროპული საბჭოს პრეზიდენტი), თამარ კინწურაშვილი (მედიის განვითაების ფონდის დირექტორი), სალომე ზურაბიშვილი, მაია სანდუ და ვოლოდიმირ ზელენსკი. კარლ ჰარცელი წარმოდგენილია, როგორც არაკომპეტენტური პირი.¹⁹ თავის მხრივ, შარლ მიშელის მედიაცია შეფასებულია, როგორც საქართველოს სურვილის საწინააღმდეგო მოვლენა,²⁰ რაც რასაკვირველია შარლ მიშელის მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულების გავრცელებას ემსახურება. თამარ კინწურაშვილი ამ ხერხის სამიზნე გახდა თავისი კვლევის სფეროს გამო – ანტი-დასავლური პროპაგანდა საქართველოში. მისი საქმიანობის გაუფერულების მიზნით მისი ანგარიშები მოხსენიებულია როგორც ‘სისულელე’.²¹ ოდნავ განსხვავებული ასახვა შეიმჩნევა პრეზიდენტების შემთხვევაში, ისინი ბათუმის საერთაშორისო კონფერენციის ქრილში არიან წარმოჩენილი.²² მათი ნეგატიური ასახვა იჩონიას მიმართავს ასოცირებული ტრიოსადმი მიძღვნილი კონფერენციისკენ პროექტის ღირებულების დასაკნინებლად (კოდექტივიზაცია).

მეორე კატეგორია მოიცავს ევროკავშირის პირდაპირ და არაპირდაპირ ხსენებას. არაპირდაპირ შემთხვევაში ევრო-ატლანტიკური მიმართულება მოხსენიებულია, როგორც „უცხო ევრო-ატლანტიკური ოჯახი.“²³ ეს ერთი შეხედვით მარტივი გამონათქვამი ამ პოლიტიკური მიმართულებისა და სა-

¹⁹ „თურქეთი არ გაუშვებს საქართველოს ევროკავშირში, ანუ რატომ შეადარა ევროკავშირის ელჩმა ჰარცელმა საქართველო ბალისტიკურ რაკეტას, რომელიც ცაში ვერ აიჭრა – საქინფორმი“, საქინფორმი, 31 მაისი, 2021, ნანახია: 13 მარტი, 2022, <http://saqinform.ge/news/50888/Turqeti+ar+gaushvebs+saqarTvelos+evrokavshirshi%2C+anu+ratom+sheadara+evrokavshiris+elchma+arcelma+saqarTvelo+balistikur+raketas%2C+romelic+cashi+ver+aiWra++saqinformi.html>

²⁰ არნო ხიდირბეგიშვილი, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რატომ გაფრინდა ვაშაძე კიევში, გახარია კი ვენაში, რატომ იხდის არუთუნაინი უვადო პატიმრობას, სააკიანი კი თავისუფლებაზე“, საქინფორმი, 27 სექტემბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, <http://saqinform.ge/news/52306/arno+xidirebegishvili%3A+ratom+gafrinda+vashaZe+kievshi%2C+gaxaria+ki+venashi%2C+ratom+ixdis+aruTuniani+uvado+patimrobas%2C+saakiani+ki+Tavisuflebasea.html>

²¹ იქვე.

²² არნო ხიდირბეგიშვილი, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი, საქინფორმი.

²³ არნო ხიდირბეგიშვილი, „არნო ხიდირბეგიშვილი: ვის მოუწოდა პუტინმა „გააანალიზონ თავისი საქციელი“ და რატომ უბიძგებენ უკრაინასა და საქართველოს რუსეთთან შეარღვებული კონფლიქტისკენ“, საქინფორმი, 27 დეკემბერი, 2021, ნანახია: 18 მარტი, 2022, <http://saqinform.ge/news/53435/arno+xidirebegishvili%3A+vis+mouwoda+putinma+%E2%80%99Egaanalizon+Tavisi+saqiceli%E2%80%99C+da+ratom+ubiZgeben+ukrainasa+da+saqarTvelos+ruseTTan+sheiaraRebuli+konfliktisen.html>

ქართველოს გაუცხოებაზე მინიშნებას ისახავს მიზნად. მეტიც, თავად ევროკავშირი ირონიულადაა დახატული – “საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო!”²⁴ სტატიის სათაურში შესამჩნევია კოდების გადახტვა ახალ და ძველ ქართულ ენას შორის, რაც ემსახურება მკითხველის ყურადღების მიქცევას და იხოიის, როგორც ზეგავლენის საშუალების შემოყვანას.

ემოციური ენის მთავარი ხაზი ეყრდნობა შეუთავსებლობის საკითხის ჩვენებას. სააგენტო ცდილობს, მთავარი ფიგურების ნეგატიური ასახვით შეასუსტოს მათი როლი. ლექსიკური ერთეულები ნეგატიური კონოტაციის მატარებელია, რაც კანტრილის მიერ გამოვლენილ პროპაგანდის მახასიათებელს ეხმიანება – სიტყვების ძალა, რაც პროპაგანდას ტრიუმფალურს ხდის.²⁵

3.2.2 პოლემიკური ასპექტი

გარდა ენობრივი საკითხებისა, სტატიების ანალიზმა ასევე გამოავლინა – პოდემიკური ასპექტი ‘კა-ხგისა’ და ‘ცუდის’ დაპირისპირების სახით. მსგავსი მაგალითია ევრაზიის კავშირისა და ევროკავშირის შორის განსხვავების ჩვენების მცდელობა: „ევრაზიული კავშირის ქვეყნებში პრიორიტეტი ტრადიციული რელიგიებია, რომლებზეც სექსუალური უმცირესობების პროპაგანდა არ პრევალირებს.“²⁶ განსხვავება ნაჩვენებია რელიგიური და სექსუალური უმცირესობების საკითხით, რაც ზრდის გავლენის მასშტაბს.

ამგვარად, ზემოთ ნახსენებ მაგალითში ‘კა-ხგ’ მოვლენად წარმოდგენილია ევრაზიის კავშირი, ხოლო ‘ცუდად’ – ევროკავშირი.

3.2.3 სუბიექტური არგუმენტაცია

მესამე ხერხი არის მოვლენათა სუბიექტური ასახვა. მსგავსი შემთხვევა ჩვენ მიერ განხილულ სტატიებში დაკავშირებულია მორალურ სტანდარტებთან. კერძოდ, სტატიებში ჰომოსექსუალიზმი გამოცხადებულია ევროკავშირის მთავარ ღირებულებად;²⁷ ლისაბონის ხელშეკრულებაში კი, ევროკავშირის ღირებულებები შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული – „ადამიანის ღირსებისადმი პატივისცემა, თავისუფლება, დემოკრატია, თანასწორობა, კანონის უზენაესობა და ადამიანის უფლებების პატივისცემა, მათ შორის, უმცირესობებს მიკუთვნებული ადამიანების უფლებებისა.“²⁸ ეს ასპექტი შეიძლება მიუახლოვდეს ხელსაყრელ ფიქციას, რადგან ეყრდნობა არგუმენტს, რომელიც თავად ავტორის მიერ არის შექმნილი მკითხველის დასარწმუნებლად.

ამ ხერხის მაგალითების გაანალიზების შედეგად გამოჩნდა, რომ მედია სააგენტო განზრახ არიდებს თავს სრული სურათის მიწოდებას მკითხველთა შეცდომაში შეყვანის მიზნით.

3.2.4 ლოგიკური მსჯელობის უგულებელყოფა

სტატიებში იდენტიფიცირებული მეოთხე ხერხია დოგიკური მსჯელობის უგულებელყოფა. მაგალითები, რომლებიც ამ კატეგორიაში მოხვდა არ აკმაყოფილებს ლოგიკური ჯაჭვის მიმდევრობის კრიტერიუმს. ეს არის კრემლის პროპაგანდის მსგავსი მახასიათებელი, რომელიც კრისტოფერ პოლთან და მირიამ მეთიუსთან დახასიათებულია, როგორც ობიექტუხი ჰედობას მოწყვეტილობა.²⁹

ამ ხერხის ერთ-ერთი მაგალითი ეხება კარლ ჰარცელს. სტატია სვამს კითხვას, რომ კარლ ჰარცელმა შესაძლოა იგულისხმა თურქეთი, როდესაც მან საქართველო შეადარა „ბალისტიკურ რაკეტას, რომელიც ცაში ვერ აიჭრა.“³⁰ ეს კითხვა სათაურშივეა პასუხგაცემული (იგივესიკური შეკითხვა) – „თურქე-

²⁴ არნო ხიდირბეგიშვილი, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“, საქინფორმი.

²⁵ Handley Cantril, “Propaganda Analysis,” The English Journal 27, no. 3 (1938): 219.

²⁶ არნო ხიდირბეგიშვილი, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“, საქინფორმი.

²⁷ იქვე.

²⁸ “Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community,” Official Journal of the European Union, December 17, 2007, accessed February 5, 2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>

²⁹ Christopher Paul and Miriam Matthews, 2016, apud Irakli Sirbiladze, “Russia’s Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response”, 16.

³⁰ „თურქეთი არ გაუშვებს საქართველოს ევროკავშირში, ანუ რატომ შეადარა ევროკავშირის ელჩმა ჰარცელმა საქართველო ბალისტიკურ რაკეტას, რომელიც ცაში ვერ აიჭრა – საქინფორმი“, საქინფორმი.

თი არ გაუშვებს საქართველოს ევროკავშირში, ანუ რატომ შეადარა ევროკავშირის ელჩმა ჰარცელმა საქართველო ბალისტიკურ რაკეტას, რომელიც ცაში ვერ აიჭრა.“³¹ მეორე მხრივ, კარლ ჰარცელი თავის გამოსვლაში ბარიერების მიზეზებად ასახელებს „პანდემიასა და გაზრდილ გამოწვევებს რეგიონში“.³² ის არ ასახელებს თურქეთს, როგორც საქართველოს ინტეგრაციის დაბრკოლებას. შესაბამისად, ავტორი იყენებს მტკიცებით წინადადებას ისეთი ფაქტის საჩვენებლად, რომელიც დადასტურებული არ არის.

ამრიგად, *დოგოკუხი მსჯელობის უგულებელყოფის (ობიექტუი ხეალობას მოწყვეტილობა)* მიზანია, მკითხველი დაარწმუნოს ევროინტეგრაციის შეუძლებლობაში.

3.2.5 დიალოგური სტრუქტურა

დიადოგუხი სტრუქტურა პროპაგანდის იმ მახასიათებელთაგანია, რომელსაც ხალხის აზროვნებაზე გავლენის მოხდენა შეუძლია. ამ ხერხის მაგალითები მოიცავს მკითხველისადმი შემდეგ მიმართვებს – „მეგობრებო და არამეგობრებო!“³³ „ერთი მითხარით, რა საჭირო იყო ასოცირებული ტრიოს შექმნა...?“³⁴

მსგავსი კონსტრუქციების მიზანია მკითხველთან მჭიდრო ურთიერთობის შენარჩუნება და იმის ხაზგასმა, რომ *საქინფორმის* მიერ გამოქვეყნებული სტატიები სარგებლის მომტანია ნებისმიერი მკითხველისთვის მიუხედავად ამ უკანასკნელის სიმპათიისა სააგენტოს მიმართ (არამეგობრებო).

3.2.6 ორკესტრირება

ეს კატეგორია, ჩვენს შემთხვევაში, მოიცავს *საქინფორმის*, *სპუტნიკის*ა და *ნიუს ფიხონგის* იდენტურ სტატიებს. მაგალითებმა განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცია იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ისინი ასახავენ რუსი ოფიციალური პირების პოზიციას.³⁵

უფრო მეტიც, *ნიუს ფიხონგი* ითვლება აქტიურ მოთამაშედ დებინფორმაციის გავრცელებაში.³⁶ *სპუტნიკი* კი ფინანსდება და იმართება რუსეთის მიერ.³⁷ როგორც ჩანს, მედია სააგენტო ეყრდნობა პრო-რუსულ მედია საშუალებებს.

სხვა მედია სააგენტოებზე დაყრდნობის ფაქტის შემჩნევა გვეხმარება არა მხოლოდ წყაროს იდენტიფიცირებაში, არამედ, თეორიულ დონეზე, იგი გვაჩვენებს *თეთხი პოპაგანდის* ნიშნებს – პროპაგა-

³¹ იქვე.

³² „ევროკავშირის ელჩის, კარლ ჰარცელის მისასალმებელი სიტყვა საქართველოს მთავრობისა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნული პლატფორმის ერთობლივ კონფერენციაზე“, ევროკავშირის დელეგაცია საქართველოში, 27 მაისი, 2021, ნანახია: 13 მარტი, 2022, https://eeas.europa.eu/delegations/angola/99151/%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A8%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%A9%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9A%E1%83%B0%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%AA%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%A7%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%9B%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%90%E1%83%A6%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%97_ka

³³ არნო ხიდირბეგიშვილი, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რუსული პური კარგია, რუსული ვაქცინა – ცუდი?“, საქინფორმი, 30 მარტი, 2021, ნანახია: 11 მარტი, 2022, <http://saqinform.ge/news/50194/arno+xidirbegishvili%3A+russuli+puri+kargia%2C+russuli+vaqcina+-+cudi%3F%21.html>

³⁴ არნო ხიდირბეგიშვილი, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“, საქინფორმი.

³⁵ „სერგეი ლავროვი: არამეგობრული სახელმწიფოების სიაში ქვეყნებს განურჩევლად არ შევიყვანთ“, საქინფორმი, 29 აპრილი, 2021, ნანახია: 12 მარტი, 2022, <http://saqinform.ge/news/50548/sergei+lavrovi%3A+aramegobrusli+saxelmwifoebis+siashi+qveynebs+ganurchevlad+ar+sheviyvanT.html>

³⁶ იაკობ ლაჩაშვილი და სხვანი, „პრორუსული და ანტიდასავლური დებინფორმაციისა და პროპაგანდის წლიური ანგარიში“, საქართველოს რეფორმების ასოციაცია (2020): 53.

³⁷ „Report: RT and Sputnik's role in Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem“, U.S. Department of State, January 20, 2022, accessed March 12, 2022, <https://www.state.gov/report-rt-and-sputniks-role-in-russias-disinformation-and-propaganda-ecosystem/>

ნდა, რომელიც მომდინარეობს ნაცნობი წყაროდან.³⁸ შემდგომში ეს ფენომენი გაიგივებული იქნება ცნებასთან კრემლის პროპაგანდაში – დაბეჭდვების შექმნა, რამდენიმე მედია სააგენტოს ერთი მიზნისთვის გამოყენების გამო.³⁹

ამრიგად, მედია სააგენტო ეყრდნობა პრო-რუსულ მედია კომპანიებს და ერთდროულად ავლენს ოპოზიციურ ძალებს, თეთრი პოპაგანდისა და დაბეჭდვების შექმნის შემთხვევებს.

3.2.7 მიზანმიმართული სტრუქტურა

ეს ხერხი აღწერს ისეთ მოვლენებს, რომლებიც გარკვეულ მიზანს ემსახურება. ზემოთ ხსენებული მაგალითებიც ამ მხრივ საყურადღებო. თეორიულ დონეზე, ეფექტი მიიღწევა *ჰაციონადუხი პოპაგანდით* – ინფორმაცია ზუსტია (ასახულია რუსი ოფიციალური პირების ინტერვიუ), თუმცა, გამოყენებულია კონკრეტული მიზნის მისაღწევად.⁴⁰ ამ შემთხვევაში მიზანი არის რუსი ოფიციალური პირების პოზიციის პოპულარიზაცია საქართველოში.

3.2.8 ფოტომონტაჟი

სტატიების ანალიზმა გამოავლინა ფოტოების, როგორც პროპაგანდის ხერხად გამოყენების მაგალითები. აღნიშნული, მაგალითად, ჩანს სტატიაში, რომელიც ასოცირებულ ტრიოს ეძღვნება. კონფერენციის მონაწილეთა ფოტო ჩასმულია ორნამენტით გაფორმებულ ძველმოდურ ჩარჩოში⁴¹ პროექტისადმი ირონიის გასაძლიერებლად და განზრახული გზავნილის ვიზუალურად გასაძლიერებლად (იხ. **სურათი 3.1** დანართში).

3.2.9 ე.წ. მასკიროვკა

სტატიები, ასევე, შეიცავენ კრემლის პროპაგანდის ხერხს – ე.წ. „მასკიროვკა“ (ოსტატური ტყუილი).

მსგავსი მახასიათებელი ვლინდება, მაგალითად, მედიის განვითარების ფონდის ანგარიშის ანტი-დასავლური პროპაგანდის შესახებ სტატიაში.⁴² *საქინფორმი* არ აღნიშნავს, რომ აღნიშნულ ანგარიშში თვითონ არის პროპაგანდის ერთ-ერთ მთავარ წყაროდ ნახსენები.⁴³ *საქინფორმი* ეყრდნობა არა მედიის განვითარების ფონდის ანგარიშს, არამედ სივილ ჯოხჯიას სტატიას, თუმცა, კონტექსტი სივილ ჯოხჯიასთვის განსხვავებულია, რადგან იგი საერთოდ არ არის ნახსენები ანგარიშში. აღნიშნული ხერხი ემსახურება ინფორმაციის დამალვას.

3.2.10 სათაურით მანიპულაცია

თეორიულ ჩარჩოში აღწერილი ხერხების გარდა სტატიებში გამოვლინდა დამატებითი მახასიათებლებიც.

პირველი თავისებურებაა *სათაუხით მანიპულაცია*. მაგალითად, სააგენტო კარლ ჰარცელის სიტყვით გამოსვლის გამოქვეყნებისას სათაურად იყენებს – „კარლ ჰარცელი – საქართველოს ყველაფერი აქვს ცაში ასაქრელად, თუმცა, გარკვეული რაოდენობა ქვის ნატეხებისა კვლავაც რჩება საფრენ ბილიკზე“.⁴⁴ იმავე გამოსვლაში ჰარცელმა განაცხადა, რომ „საქართველოს ევროპული გზა მყარ საფუძველზე შენდება“.⁴⁵ ნაცვლად ნეიტრალური სათაურისა ან ნახსენები ციტატისა, ავტორმა შექმნა შთაბეჭდილება, რომ საქართველოს აქვს მრავალი ბარიერი ევროინტეგრაციის გზაზე და იმის ხაზგასმა, რომ

³⁸ Gareth S. Jowett and Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, 17.

³⁹ John B. Whitton, „Cold War Propaganda“, 151.

⁴⁰ Jaques Ellul, trans., *Propaganda The Formation of Men's Attitudes*, 79.

⁴¹ არნო ხიდირბეგიშვილი, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღტვა სიყვარული, დაშთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“, საქინფორმი.

⁴² „მედიის განვითარების ფონდი: საქართველოში ანტიდასავლური პროპაგანდა მომძლავრდა“, საქინფორმი, 24 სექტემბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, <http://saqinform.ge/news/52290/mediis+ganviTarebis+fondi%3A+saqarTvelo shi+antidasavluri+propaganda+momZlavrda+.html>

⁴³ Tamar Kintsurashvili, „Anti-Western Propaganda 2020“, 21.

⁴⁴ „კარლ ჰარცელი – საქართველოს ყველაფერი აქვს ცაში ასაქრელად, თუმცა გარკვეული რაოდენობის ქვის ნატეხებისა კვლავაც რჩება საფრენ ბილიკზე“, Saqinformi, May 28, 2021, accessed March 13, 2022, <http://saqinform.ge/news/50877/karl+arceli+saqarTvelos+yvelaferi+aqvs+cashi+asaWrelad%2C+Tumca+garkveuli+raodenobis+qvis+natexebis+a+kvlavac+rcheba+safren+bilikze.html>

⁴⁵ იქვე.

ეს სიტყვები ეკუთვნის კარლ ჰარცელს (ევროკავშირის ელჩს საქართველოში) ზრდის იმედგაცრუებას.

ამგვარად, ამ ხერხის მთავარი მიზანი არის მკითხველის შეცდომაში შეყვანა პირველადი მცდარი მთაბეჭდილების შექმნით.

3.2.11 სტატიების სიმრავლე

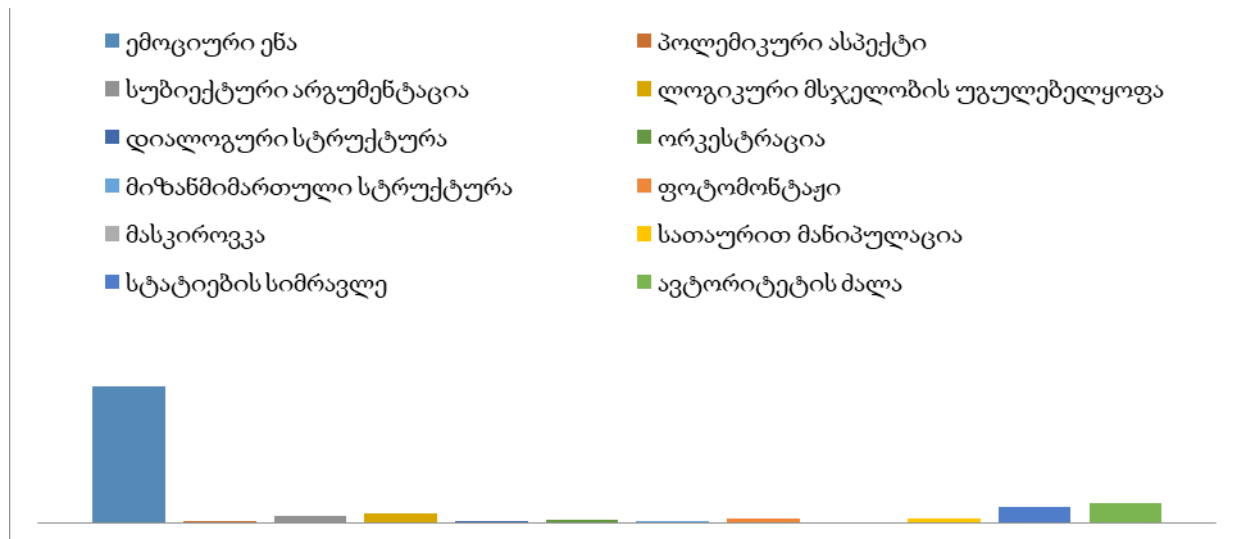
პროპაგანდის გავრცელების დამატებით ხერხს, ასევე, წამოადგენს პროპაგანდისტული მახასიათებლების მატარებელი სტატიების ორჯერ განთავსების ტენდენცია. მსგავსი ხერხი ზრდის იმ სტატიების ნახვის ალბათობას, რომლებიც სუბიექტურ ინფორმაციას შეიცავს.

3.2.12 ავტორიტეტის ძალა

მოცემული ხერხი მოიცავს სტატუსის მქონე პირზე დაყრდნობას. ეს ეფექტი მიიღწევა *საქინფოხმი*-სა (თავად მედია სააგენტო) და არნო ხიდირბეგიშვილის (მთავარი რედაქტორი) სათაურში ხსენებით. მეტიც, სტატიები შეიცავს სპეციალურ მითითებას, რომ ისინი ეკუთვნის მთავარ რედაქტორს. სათაურში მათი ხსენების მიზანია, მიიზიდოს დიდი რაოდენობით მკითხველი, რადგან ხალხი ადვილად იჯერებს მასზე სტატუსით მაღლა მდგომისგან მომავალ ინფორმაციას.⁴⁶

შეჯამების სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საქინფორმმა გამოიყენა 12 პროპაგანდისტული ხერხი. აქედან 8 წარმოადგენდა ზოგადი პროპაგანდის მახასიათებელს, 2 – კრემლის პროპაგანდისას, ხოლო 3-ის იდენტიფიცირება მოხდა დამატებით. დიაგრამა 3.3 აჯამებს გამოვლენილ ხერხთა სიხშირეს.

დიაგრამა 3.3: პროპაგანდისტული მახასიათებლები და მათი სიხშირე (*საქინფოხმი*)

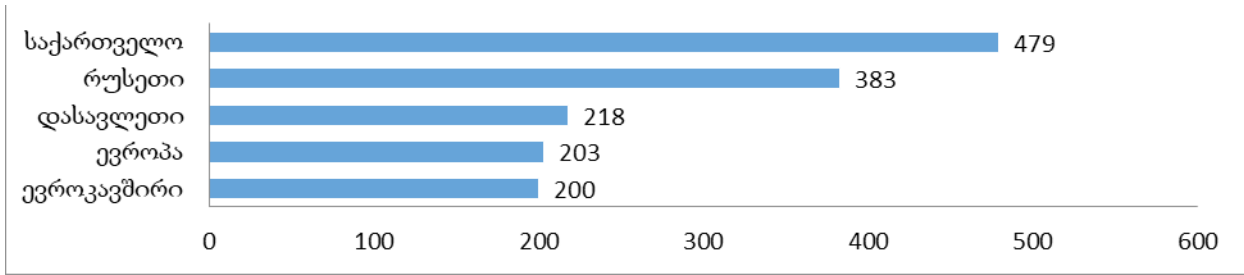

3.3. საქაჩოველოსა და მსოფლიოს სტატიებში გამოვლენილი თემები

ყოველი თვის ბოლო კვირის განმავლობაში სააგენტომ ჯამში 63 სტატია გამოაქვეყნა. პროპაგანდისტული მახასიათებლები გამოვლინდა 59 სტატიაში.

რაც შეეხება სიტყვათა სიხშირეს, ყველაზე ხშირად გამოყენებული ხუთი სიტყვაა: 'საქართველო', 'რუსეთი', 'დასავლეთი' და 'ევროკავშირი'. პირველ ორი წარმოჩენილია დადებითად და ნეიტრალურად. 'ევროკავშირი' წარმოდგენილია უარყოფითად და ნეიტრალურად, ხოლო 'ევროკავშირი' და 'დასავლეთი' – უარყოფით კონტექსტში. სიტყვების სიხშირე გვეხმარება არამხოლოდ რაოდენობრივ მონაცემებზე დაკვირვებაში, არამედ, სააგენტოს მთავარი ტენდენციის გამოვლენაში (თემებთან ერთად). კერძოდ, 'საქართველო' წარმოჩენილია როგორც 'ევროპის', 'ევროკავშირისა' და 'დასავლეთის' პოლიტიკური მსხვერპლი; 'რუსეთი' კი როგორც ძალა, რომელსაც შეუძლია 'საქართველოს' მათგან დახსნა. დიაგრამა 3.4 აჯამებს სიტყვათა გამოყენების სიხშირეს.

⁴⁶ Handley Cantril, "Propaganda Analysis", 219-220.

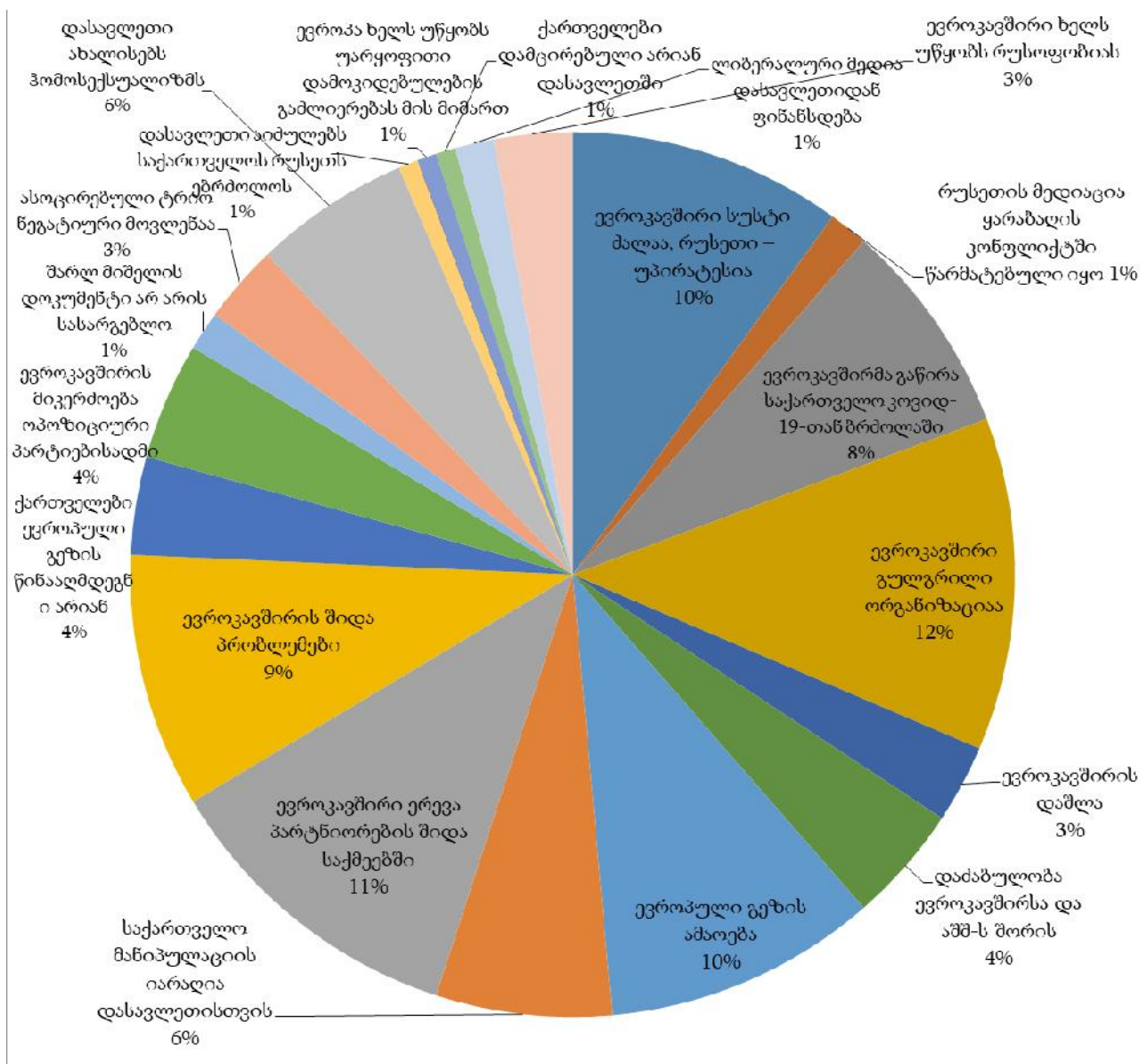
დიაგრამა 3.4 სიტყვების სიხშირე (საქართველო და მსოფლიო)

სტატიებში გამოვლენილი მთავარი თემები შეგვიძლია დავაჯგუფოთ შემდეგნაირად:

1. ევროკავშირი (დასავლეთი) სუსტი ძალაა, რუსეთი – ძლიერი
2. რუსეთის მედიაში მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტში წარმატებული იყო
3. ევროკავშირმა განირა საქართველო კოვიდ-19-თან ბრძოლაში
4. ევროკავშირი გულგრილი ორგანიზაციაა
5. ევროკავშირის დაშლა
6. დაძაბულობა ევროკავშირსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის
7. ევროპული გეზის ამაოება
8. საქართველო, როგორც მანიპულაციის იარაღი დასავლეთისთვის
9. ევროკავშირი (დასავლეთი) ერევა თავისი პარტნიორების შიდა საქმეებში
10. ევროკავშირის შიდა პრობლემები
11. ქართველები ევროპული გეზის წინააღმდეგნი არიან
12. ევროკავშირის მიკერძოება ოპოზიციური პარტიებისადმი
13. შარლ მიშელის დოკუმენტი არ არის სასარგებლო საქართველოსთვის
14. ასოცირებული ტრიოს შექმნა ნეგატიური მოვლენაა
15. დასავლეთი ახალისებს არატრადიციულ ოჯახს/სექსუალურ ორიენტაციას
16. დასავლეთი აიძულებს საქართველოს, რომ ებრძოდეს რუსეთს
17. ევროპა ხელს უწყობს უარყოფითი დამოკიდებულების გაძლიერებას მის მიმართ
18. ქართველები დამცირებული არიან დასავლეთში
19. ლიბერალური მედია დასავლეთიდან ფინანსდება
20. ევროკავშირი (დასავლეთი) ხელს უწყობს რუსოფობიის გაღვივებას საქართველოში

დიაგრამა 3.5 აჯამებს საქართველოსა და მსოფლიოს თემების პირობებს.

დიაგრამა 3.5: თემების სიხშირე (საქართველო და მსოფლიო)

როგორც დიაგრამა აჩვენებს, საქართველო და მსოფლიო გამოავლინა 20 თემატური ჯგუფი. მათ შორის, „ევროკავშირი არის გულგრილი ორგანიზაცია“ იკავებს პირველ ადგილს. საერთაშორისო დონეზე, ეს თემა ილუსტრირებულია ევროკავშირის დადანაშაულებით ბალკანური სინდრომის კონტექსტსა და იუგოსლავიის კონფლიქტში. საქართველოსთან მიმართებით გულგრილობა ნაჩვენებია ვაქცინისა და აგვისტოს ომის კუთხით. მსგავსი თემები ხელს უწყობს ევროკავშირის მიმართ უნდობლობის გაძლიერებას.

სხვა თემები გამოხატულია სექსუალური უმცირესობებისა და საქართველოს წარმოჩენით ევროკავშირის (დასავლეთის) ფარად რუსეთის წინააღმდეგ. აღწერს რა ამ მოვლენებს, სააგენტო ხატავს რუსეთს, როგორც ძალას, რომელსაც შეუძლია საქართველოს დაეხმაროს საერთაშორისო არენაზე წარმატების მიღწევაში.

სააგენტო დამატებით ხაზს უსვამს ევროკავშირის შიდა პრობლემებს და მისი დაშლის საფრთხეს იმის საჩვენებლად, რომ ევროკავშირში განუვრიანება დროებითი, უპერსპექტივო მოვლენაა. მეტიც, ევროკავშირის მხარეების არჩევაში დადანაშაულებითა და ევროკავშირთან დაკავშირებული დოკუ-

მენტების გაუფასურებით, სააგენტო აჩვენებს კონტრასტს ევროკავშირსა და საქართველოს შორის.

ყველა ასპექტის გათვალისწინებით, ზემოთ ხსენებული თემები ევროკავშირის საკუთარ სარგებელზე კონცენტრირებულ ძალად წარმოჩენას ემსახურება. ამის პარალელურად, სტატიების მიზანია, წარმოაჩინოს რუსეთი, როგორც საქართველოს პოლიტიკურ და სოციალურ რეალობასთან შესაბამისობაში მყოფი ძალა.

3.4 პროპაგანდის ხერხები საქართველოსა და მსოფლიოს სტატიებში

3.4.1 ემოციური ენა

ემოციურად დატვირთული სიტყვები ორ კატეგორიას ავლენს. პირველი კატეგორია მთავარ პოლიტიკურ ფიგურებს შეეხება. მეორე კატეგორია კი იმ კონსტრუქციებს მიემართება, რომლებშიც ევროკავშირის პირდაპირ და ირიბად ხსენება გვხვდება.

პირველი კატეგორია, ჩვენს შემთხვევაში, ეხება კრისტიან დანიელსონს (ევროკავშირის სამეზობლო და გაფართოების მოლაპარაკების დირექტორი), შარლ მიშელსა და კარლ ჰარცელს. კრისტიან დანიელსონზე არაერთხელ არის აღნიშნული, რომ იგი უხეშად ერევა საქართველოს საშინაო საქმეებში.⁴⁷ შარლ მიშელი წარმოდგენილია, როგორც გარეშე აქტორი, რომელიც ქართველ პოლიტიკოსებს პოლიტიკური ქცევის წესებს კარნახობს.⁴⁸ ჰარცელი კი წარმოჩენილია უზენაეს სასამართლოში მოსამართლეების დანიშვნის კონტექსტში,⁴⁹ რათა ხაზი გაესვას მის ჩარევას საქართველოს საშინაო საქმეებში.

მეორე კატეგორია მოიცავს ევროკავშირზე პირდაპირ და არაპირდაპირ მითითებებს. ევროკავშირი ნაჩვენებია, როგორც იმედგაცრუების წყარო ქართველი ხალხისთვის, განსაკუთრებით, აგვისტოს ომის დროს; საქართველო მოხსენიებულია, როგორც ევროკავშირის 'ტყვე'.⁵⁰ ეს ვარაუდი, ასევე, განმტკიცებულია შემდეგი მაგალითით – დასავლური ორიენტაცია არის „პერმანენტული მარცხის, მუდმივი იმედგაცრუებისა და დაუსრულებელი ჯოჯოხეთის გზა...“⁵¹ დასავლეთი „ყველაფერს ყიდულობდა [საქართველოში]“.⁵² ბოლო მაგალითი განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა. ავტორს შემოჰყავს ქართველი მწერლის ნიკო ლორთქიფანიძის მინიატურა – „საქართველო იყიდება“⁵³, ჩაფიქრებული მიზნის ეფექტის გასაძლიერებლად (აღუზია).

ამრიგად, ემოციური ენა აკრიტიკებს ევროკავშირს (დასავლეთს) ქართველებისთვის ერთ-ერთი ყველაზე სენტიმენტალური (აგვისტოს ომი) საკითხის გამოყენებით. ენობრივი ერთეულები ნეგატიური დატვირთვისაა.

⁴⁷ ბესო ბარბაქაძე, „დასავლეთი ცდილობს, ქართველ ხალხს ხელისუფლებაში კვლავ „ნაციონალური მოძრაობა“ ჩაუდოს გუგულის კვერცხით“, საქართველო და მსოფლიო, 31 მარტი, 2021, ნანახია: 9 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/dasavleti-cdilobs-qartvel-xalxs-nacionalebi/>

⁴⁸ ბესო ბარბაქაძე, „ქართველი პოლიტიკოსები ბჭობდნენ და შარლ მიშელი იცინოდაო“, საქართველო და მსოფლიო, 27 ივლისი, 2021, ნანახია: 15 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%9e%e1%83%9d%e1%83%9a%e1%83%98%e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%a1%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%91%e1%83%ad/>

⁴⁹ არმან სანებლიძე, „პურის ნატეხი მაინც მიაწოდეთ სამართალს“, საქართველო და მსოფლიო, 30 ნოემბერი, 2021, ნანახია: 18 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9e%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%94%e1%83%ae%e1%83%98-%e1%83%9b%e1%83%90%e1%83%98%e1%83%9c%e1%83%aa-%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%90%e1%83%ac%e1%83%9d/>

⁵⁰ ვალერი კვარაცხელია, „აი, ესა ვართ დღევანდელი ქართველები!“, საქართველო და მსოფლიო, 28 სექტემბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%90%e1%83%98-%e1%83%94%e1%83%a1%e1%83%90-%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97-%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%a5%e1%83%90/>

⁵¹ ვალერი კვარაცხელია, „ქართველები დასავლეთის ტყვეობაში“, საქართველო და მსოფლიო, 24 თებერვალი, 2021, ნანახია: 10 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a2%e1%83%a7/>

⁵² ვალერი კვარაცხელია, „დამნაშავეთა სახელმწიფო“, საქართველო და მსოფლიო, 26 მაისი, 2021, ნანახია: 13 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%a8%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%90-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%ae%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%9b%e1%83%ac%e1%83%98%e1%83%a4%e1%83%9d/>

⁵³ იქვე.

3.4.2 პოლემიკური ასპექტი

სააგენტოს სტატიებში პოლემიკური ასპექტი მიიღწევა ‘კახისა’ და ‘ცუდის’ დაპირისპირებით. მაგალითად, რუსეთთან მიმართებით აღნიშნულია, რომ იგი ‘უფრთხილდება ზნეობას’, ხოლო ევროპა წარმოდგენილია კონტინენტად, რომელმაც „ტაშით მიიღო „ცნობა“ ღმერთის გარდაცვალების შესახებ...“⁵⁴ ეს დაპირისპირება მიღწეულია რელიგიური მოტივით, რაც დიდი ალბათობით გავლენას მოახდენს მკითხველზე.

შესაბამისად, საქართველოსა და მსოფლიოს სტატიებში ‘კახი’ მხარე არის რუსეთი, ხოლო ‘ცუდი’ – ევროპა.

3.4.3 სუბიექტური არგუმენტაცია

სუბიექტური არგუმენტაცია სააგენტოს მიერ ერთ-ერთი ხშირად გამოყენებული ხერხია. იგი განსაკუთრებით გამოიყენება ბრექსიტთან მიმართებით. სააგენტო ამ საკითხს წარმოაჩენს, როგორც ევროკავშირის სისუსტეს.⁵⁵ თუმცა, არ არის ნახსენები რა შედეგი აქვს/ექნება ბრექსიტს დიდ ბრიტანეთზე, მაშინ, როცა არაერთმა კვლევამ აჩვენა ბრექსიტის უარყოფითი გავლენა ბრიტანეთზე ‘რეგიონულ’, ‘სექტორულ’, ‘გენდერულ’, ‘საგანმანათლებლო’, ‘სიღარიბის’ და ‘თანასწორობის’ კუთხით.⁵⁶ ეს ხერხი გამოყენებულია იმის საჩვენებლად, რომ ერთ-ერთი ძლიერი სახელმწიფოს გაერთიანებიდან გასვლამ ევროკავშირს დიდი პრობლემა შეუქმნა.

ამგვარად, სააგენტო სუბიექტური არგუმენტაციას იყენებს მაშინ, როცა ევროკავშირის ხელთ არსებული არგუმენტები მთლიან სურათს ცვლის.

3.4.4 ლოგიკური მსჯელობის უგულებელყოფა

საქართველოსა და მსოფლიოს სტატიებში არაერთხელ შეინიშნება ლოგიკური მსჯელობიდან გადახვევა. მაგალითად, სააგენტოს მტკიცებით, ყოფილი პრემიერ-მინისტრი გიორგი გახარია შეიძლებოდა ვლადიმერ პუტინს შეხვედროდა, მაგრამ „დასავლეთმა აიძულა ჩვენი პრემიერი, სიტყვით გამოსულიყო და რუსეთი გაეკრიტიკებინა. შეხვედრა ჩაიშალა...“⁵⁷ სხვა წყაროების თანახმად, ორ ოფიციალურ პირს შორის შეხვედრა არც განიხილებოდა.⁵⁸ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს სტატია ვაქცინაციას ეხება, თუმცა, პოლიტიკურ თემებსაც მიმოიხილავს. ამგვარად, ტექსტი ზედმეტად ინფორმაციულია. იგი, ასევე, ავლენს ედუარდ ლუკასისა და ბენ ნიმოს მიერ იდენტიფიცირებულ კრემლის პროპაგანდის მახასიათებელს – მთავარი საკითხიდან გადახვევა.⁵⁹

ამ ხერხის კვალი, ასევე, შეიმჩნევა ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს გაიგივებით. კერძოდ, სტრასბურგის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება პრეზერვატივის მწარმოებელი ქართული კომპანიის შესახებ მიწერილია ევროკავშირისთვის.⁶⁰ სტრასბურგის სასამართლო არის

⁵⁴ ზურაბ ცუცქერიძე, „ბაძვით მორცხვიც გაურცხვდება“, საქართველო და მსოფლიო, 27 იანვარი, 2021, ნანახია: 9 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%ab%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%97-%e1%83%9b%e1%83%9d%e1%83%a0%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%aa-%e1%83%92%e1%83%90%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%95%e1%83%93/>

⁵⁵ ბესო ბარბაქაძე, „საქართველო – ნაცრის საჩხრეკი ჯიბი დასავლეთის ხელში“, საქართველო და მსოფლიო, 23 ივნისი, 2021, ნანახია: 14 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%9d-%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%aa%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a9%e1%83%ae%e1%83%a0/>

⁵⁶ Kitty Stewart, March 14, 2022, “Who will suffer most from Brexit? Effects by region, sector, skill level and income group,” LSE Blog, May 13, 2019, <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/who-will-suffer-most-from-brexit/>

⁵⁷ ბესო ბარბაქაძე, „ხელისუფლებაც, გამოაქვეყნეთ ჩინური ვაქცინის ოფიციალური ფასი და ისიც, რამდენს ვიხდით ჩვენ!“, საქართველო და მსოფლიო, 31 მარტი, 2021, ნანახია: 11 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/xelisufleba-v-gamoaqveknet-chinuri-vaqcinis-fasi/>

⁵⁸ შოთა ტყეშელაშვილი, „მაია ცქიტიშვილი: გახარია-პუტინის შეხვედრა არ მზადდება და არ განიხილება“, ბიზნეს მედია საქართველო, 22 ოქტომბერი, 2019, ნანახია: 11 მარტი, 2022, <https://bm.ge/ka/article/maia-cqitishvili-gaxaria-putinis-shexvedra-ar-mzaddeba-da-ar-ganixileba/42286/>

⁵⁹ Edward Lucas and Ben Nimmo, 2015, apud Irakli Sirbiladze, “Russia’s Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response”, 16.

⁶⁰ ეკა ნასყიდაშვილი, „ლევან ჩაჩუა: მიმიფრთხეობა სტრასბურგის სასამართლოსთვისაც, იმ მოსამართლისთვისაც, რომელმაც ეს გადაწყვეტილება მიიღო, იმ ფულის მონებისთვისაც, რომლებიც სტრასბურგში “აიისას“ იცავდნენ“, საქართველო და მსოფლიო, 27 ივლისი, 2021, ნანახია: 15 მარტი, 2022,

ევროპის საბჭოს სასამართლო, რომელიც განსხვავებული ორგანიზაციაა. იმ შემთხვევაშიც, თუ მკითხველი მოინდომებს ინფორმაციის სიზუსტის გადამოწმებას მას შეიძლება ევროპის საბჭო აერიოს ევროკავშირის ინსტიტუტებში – ევროპული საბჭო და ევროკავშირის საბჭო. შესაბამისად, მკითხველმა შეიძლება ეს გადაწყვეტილება ევროკავშირის მიაწეროს (აგიტაციის პირობაა).

მოკლედ რომ ვთქვათ, *დოგმატური მსჯელობის უგულებელყოფა (ობიექტუი ჰეაღობას მოწყვეტილობა)* სააგენტოს მიერ გამოყენებულია მკითხველის დასაბნევა და შეცდომაში შესაყვანად.

3.4.5 დიალოგური სტრუქტურა

ანალიზმა, ასევე, გამოავლინა ხერხი, რომელიც გამოიყენება მკითხველთან მეტი კავშირის შესაწარმუნებლად. ეს მიზანი მიიღწევა შემდეგი გამოთქმებით – „იცით ეს რას ნიშნავს [მკითხველებო]?“⁶¹ მსგავსი კონსტრუქციების დანიშნულებაა ჩართოს მკითხველი პროცესში და გაზარდოს ზემოქმედების სფერო მიმანიშნებელი და შემაჯამებელი კითხვების დასმით.

ამ ხერხის მეორე ნაწილი მოიცავს ფორმალობის წაშლას – „მარტივად აგიხსნით, როგორ კეთდება ფული ჩვენს ხარჯზე.“⁶² ეს მაგალითი ხაზს უსვამს ავტორის, როგორც ობიექტური ინფორმაციის მიმწოდებლის როლს. ავტორი იყენებს კუთვნილებით ნაცვალსახელს „ჩვენი“ ავტორისა და მკითხველის გასათანაბრებლად. მოცემული ტაქტიკა გამოიყენება აუდიტორიის ნდობის მოსაპოვებლად.

ამგვარად, *დიალოგური სტრუქტურის* მთავარი მიზანია მკითხველის ჩართულობა სტატიის მსვლელობისას და ავტორის, როგორც მკითხველისთვის ზუსტი ინფორმაციის მიმწოდებლის ძალისხმევის ხაზგასმა.

3.4.6 მიზანმიმართული სტრუქტურა

მედია სააგენტოს სტატიები გარკვეულ მიზანს ემსახურება. მსგავსი მაგალითები მოიცავს ევროკავშირის შიდა პრობლემების ჩვენებას. ავტორი ევროკავშირის სასტიკ ძალად წარმოჩენას ძირითადად სათაურით ცდილობს – „ევროკავშირი უნგრეთს ვერ დააშანტაჟებს“,⁶³ ორიგინალი სტატიის სათაური ჟღერს შემდეგნაირად: “AP ინტერვიუ: უნგრეთი ერთგული რჩება სადავო ლგბტ კანონისადმი”.⁶⁴ სააგენტო ცდილობს, უჩვენოს მკითხველს, თუ როგორ ნეგატიურად მოქმედებს ევროკავშირი უნგრეთზე (წევრ ქვეყანაზე).

3.4.7 ორკესტრირება

განალიზებული პერიოდის მანძილზე, საქართველო და მსოფლიო დაეყრდნო 14 რუსულ მედია სააგენტოს, როგორებიცაა: *ვზგლიადი, იზვესტია, ჩაშა თუდუი, იაჩექსი, სტახაგეიური კუდგუხის ფონდი, პოდიგ-ნავიგატორი, ნასპხავდი, ჩია-ნოვოსტი, პხავდო ხუბი, ჩეგნუმი, ევხაზია დეიდი, დედმა ნიუსი, ნიუს ფიონტი და ცახგადი*.

e1%83%94%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9c-%e1%83%a9%e1%83%90%e1%83%a9%e1%83%a3%e1%83%90-%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%a4%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%ae%e1%83%94%e1%83%91/

⁶¹ ჯაბა ჟვანია, „ნანა კაკაბაძე: საქართველოს მიმართ დემოკრატიის სახელით უკვე ღიად ხორციელდება ორმაგი სტანდარტის პოლიტიკა, რომელიც რეალურად გაცხადებული კოლონიალიზმია“, საქართველო და მსოფლიო, 24 თებერვალი, 2021, ნანახია: 10 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%90-%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%ab%e1%83%94-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a-3/>

⁶² ბესო ბარბაქაძე, „ხელისუფლებაც, გამოაქვეყნეთ ჩინური ვაქცინის ოფიციალური ფასი და ისიც, რამდენს ვიბდით ჩვენ!“, საქართველო და მსოფლიო.

⁶³ გიორგი გაჩეჩილაძე, „ევროკავშირი უნგრეთს ვერ დააშანტაჟებს“, საქართველო და მსოფლიო, 28 სექტემბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%a8%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%98-%e1%83%a3%e1%83%9c%e1%83%92%e1%83%a0%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%a1-%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%a0/>

⁶⁴ Justin Spike, “The AP Interview: Hungary committed to contentious LGBT law,” Associated Press, September 24, 2021, accessed March 16, 2022, <https://apnews.com/article/immigration-united-nations-general-assembly-coronavirus-pandemic-business-health-d19fb1eb2772478da1206fb5d982b6c7>

საჭიროა ხსენებული სააგენტოების მოკლე დახასიათება. ვზგდიადი,⁶⁵ იზვესტია,⁶⁶ ჰაშა თუდეი,⁶⁷ იაჰეესი,⁶⁸ ნასპჰავდი,⁶⁹ პოდიგნავიგაგოჩი,⁷⁰ პჰავდო ჰუბი,⁷¹ ჰია ნოვოსტი,⁷² ჰეგნუმი,⁷³ სტჰაგეგი-უდი კუდგუხის ფონდი,⁷⁴ ევჰაზია დეიდი,⁷⁵ დადმა ნიუსი⁷⁶ და ცაჰგჰადი⁷⁷ პრო-რუსული სააგენტოებია. ამგვარად, საქაჰთვედო და მსოფლიო ეყრდნობა რუსულ წყაროებს, რომლებიც აქტიურად არიან ჩართუ-ლი რუსეთის პოზიციის მხარდაჭერაში ადგილობრივ და საერთაშორისო დონეზე. როგორც ზემოთ აღ-ვნიშნეთ, ეს მოვლენა ავლენს თეთხი პოპაგანდისა და დაბჰკოდების შექმნის მახასიათებლებს.

საქაჰთვედო და მსოფლიო გამოავლინა თეთხი პოპაგანდის, ოჰკესტჰიხებისა და დაბჰკოდების შექ-მნის მაგალითები, როგორც ხერხების კომბინაცია, რაც მიუთითებს მის კოორდინირებულ ქმედებაზე სხვა პრო-რუსულ სააგენტოებთან.

3.4.8 ფოტო/კარიკატურა

სააგენტო აქტიურად იყენებს ფოტოებსა და კარიკატურებს სასურველი მიზნის მისაღწევად. მაგა-ლითად, ევროკავშირის დაშლისადმი მიძღვნილ სტატიაში ასახულია ევროკავშირის გახეული დრო-შა⁷⁸ (იხ. სურათი 3.2 დანართში). ფოტოს მიზანი ცალსახაა, მკაფიოდ აჩვენოს ევროკავშირის დაშლის პროცესი.

ასევე, გვაქვს კარიკატურა, რომლის მიზანია ასახოს დასავლეთის მიერ საქართველოს დამცირე-ბის მასშტაბი და ასევე, ხაზი გაუსვას ევრო-ატლანტიკური ინტეგრაციის შეუძლებლობას (იხ. სურათი 3.3 დანართში).⁷⁹

შესაბამისად, ფოტოსა და კარიკატურის შემოტანის მიზანია გზავნილის ვიზუალურად გაძლიერება.

⁶⁵ Shaun Walker, "In Russia, nobody's laughing at Iannucci's The Death of Stalin," The Guardian, October 14, 2017, accessed March 9, 2022, https://www.theguardian.com/world/2017/oct/14/in-russia-nobodys-laughing-at-armando-iannucci-death-of-stalin?CMP=fb_gu

⁶⁶ "Iswestija," Euro topics, accessed March 9, 2022, <https://www.eurotopics.net/en/179544/iswestija>

⁶⁷ Oliver Darcy, "I spent an entire day watching Russia's propaganda network. Here's the warped reality I saw presented to viewers," CNN, March 3, 2022, accessed March 9, 2022, <https://edition.cnn.com/2022/03/02/media/rt-propaganda-network/index.html>

⁶⁸ Paul Goble, "Is Moscow Putting the Talysh in Play Against Azerbaijan? Eurasia Daily Monitor Volume: 12 Issue: 21," European Country of Origin Information Network, February 3, 2015, accessed March 10, 2022, <https://www.ecoi.net/de/dokument/1352040.html>

⁶⁹ "Anti-US narratives in Ukraine," EAP Fakes, accessed March 12, 2022, <https://crpe.ro/eapfakes/countries/ukraine/anti-us-narratives-in-ukraine/>

⁷⁰ Sean Lyngaas and Zachary Cohen, "US accuses Moscow spies of working with Russian-language media outlets to spread Ukraine disinformation," CNN, February 15, 2022, accessed March 11, 2022, <https://edition.cnn.com/2022/02/15/politics/us-russia-ukraine-misinformation/index.html>

⁷¹ Daniel Laufer and Alexej Hock, "The network of fake foreign media," Netzpolitik, December 9, 2021, accessed March 15, 2022, <https://netzpolitik.org/2020/russian-disinformation-the-network-of-fake-foreign-media/>

⁷² Alistair Coleman, "Ukraine crisis: Russian news agency deletes victory editorial," BBC, February 28, 2022, accessed March 14, 2022, <https://www.bbc.com/news/technology-60562240>

⁷³ "Belarus Blocks Pro-Kremlin Russian News Agency Regnum," Radio Liberty, October 31, 2021, accessed March 16, 2022, <https://www.rferl.org/a/belarus-blocks-regnum-website/31538008.html>

⁷⁴ "An Unfounded Foundation," EU vs DiSiNFO, February 8, 2019, accessed March 11, 2022, <https://euvsdisinfo.eu/an-unfounded-foundation/>

⁷⁵ "EADaily; a worker bee in the Kremlin's information war," Propastop, December 1, 2020, accessed February 9, 2022, <https://www.propastop.org/eng/2020/12/01/eadaily-a-worker-bee-in-the-kremlins-information-war/>

⁷⁶ „3 მედია, 1 სათაური ევროპასთან უვიზო მიმოსვლის შესახებ“, მითების დეტექტორი, 6 ივლისი, 2017, ნანახია: 16 მარტი, 2022, <https://mythdetector.ge/ka/3-media-1-sathauri-evropasthan-uvizo-mimosvli-sheesakheb/>

⁷⁷ Katerina Glyanko, "YouTube removes propaganda channel "Tsargrad TV," owned by the sponsor of "Russian Spring," Crimea Suspilne, July 28, accessed March 22, 2022, <https://crimea.suspilne.media/en/news/662>

⁷⁸ ლუკა მაისურაძე, „ევროკავშირის დღეები დათვლილია“, საქართველო და მსოფლიო, 27 ოქტომბერი, 2021, ნა-ნახია: 16 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%a8%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%97/>

⁷⁹ ბესო ბარბაქაძე, „რატომ თვლიან ამერიკა და ევროპა საქართველოს ვირად და რატომ ვერ უბედავს ვირი პატრო-ნს წიხლს“, საქართველო და მსოფლიო, 30 ივნისი, 2021, ნანახია: 14 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%9d%e1%83%9b-%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%9a%e1%83%98%e1%83%90%e1%83%9c-%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%94%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%90-%e1%83%93%e1%83%90-%e1%83%94/>

3.4.9 ე.წ. მასკიროვკა

საქართველო და მსოფლიომ გამოავლინა კრემლის პროპაგანდის თვისება – ე.წ. მასკიროვკა (ოსტატური ტყუილი). ასეთი მაგალითი იდენტიფიცირებულია სტატიაში, რომელიც ეხება საქართველოს ჰეგემონების ასოციაციის ანგარიშს ანტი-დასავლური პროპაგანდის შესახებ.⁸⁰ სტატიაში არ არის გამოკვეთილი ფაქტი, რომ საქართველო და მსოფლიო პროპაგანდის მთავარ წყაროდ არის ნახსენები.⁸¹ საქართველო და მსოფლიო ეყრდნობა ინტეგრირების, თუმცა, ეს უკანასკნელი არ არის ანგარიშში ნახსენები. კონტექსტი განსხვავებულია საქართველო და მსოფლიოსთვის.

ამდენად, საქართველო და მსოფლიოს სტატიებში ე.წ. მასკიროვკა გამოიყენება იმ ინფორმაციის დასამალად, რომელიც თვითონ სააგენტოს რეპუტაციას ეხება.

3.4.10 სათაურით მანიპულაცია

ეს ხერხი გამოიყენება სააგენტოს მიერ ხელსაყრელი შთაბეჭდილების შესაქმნელად. ამ ხერხის მაგალითი კარგად ჩანს სტატიაში – „ევროკავშირის დღეები დათვლილია“.⁸² ამ ხერხს აქვს ორი მოტივი – ევროკავშირის სისუსტისა და შიდა პრობლემების ჩვენება.

3.4.11 დამაჯერებელი საუბრის ჩართვა

მოცემული მახასიათებელი სააგენტოს მიერ გამოიყენება მკითხველის დასარწმუნებლად. მაგალითად, აღწერა რა პოლიტიკური სიტუაციაა რეგიონში და მიანიჭა უპირატესობა რუსეთს, ირანსა და თურქეთს; დისკურსი ცდილობს, დაარწმუნოს მკითხველი, რომ ევროკავშირი არ არის მნიშვნელოვანი მოთამაშე რეგიონში.⁸³ პოლიტიკური სიტუაციის მსგავსი დახასიათება გამოიყენება საქართველოს პოლიტიკური კურსის ცვლილების აუცილებლობაში მკითხველის დასარწმუნებლად.

3.4.12 გამართლება შედეგით

საქართველოსა და მსოფლიოს სტატიებში მოცემული ხერხი გამოიყენებულია სასურველი განზრახვის დროულად მისაღწევად. ანალოგიური თვისება კრემლის პროპაგანდაში ედუარდ ლუკასისა და ბენ ნიმოს მიერ დახასიათებულია, როგორც აუდიტორიის შეშინება.⁸⁴

ამ ხერხის მაგალითები მოუწოდებს მკითხველს, დაინახოს ევროპული (დასავლური) მიმართულების საფრთხე – დასავლური ჩარევის შედეგები იქნება ის, „რომ ქვეყანა აღარ გვექნება ფორმალურადაც კი...“⁸⁵

ამრიგად, მსგავსი კონსტრუქციების მთავარი მიზანია, ხაზი გაუსვას დასავლური მიმართულების უარყოფით მხარეებს და იმოქმედოს მკითხველზე ქვეყნის დაცვის მოწოდებით.

⁸⁰ „GRASS-მა ანგარიში წარადგინა, რომლის თანახმად ირკვევა, თუ რა სახის პრორუსული და ანტიდასავლური დებინფორმაცია გავრცელდა 2020 წელს საქართველოში“, საქართველო და მსოფლიო, 26 მარტი, 2021, ნანახია: 11 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/grass-%e1%83%9b%e1%83%90-%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%92%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a8%e1%83%98-%e1%83%ac%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%93%e1%83%92%e1%83%98%e1%83%9c%e1%83%90-%e1%83%a0%e1%83%9d/>

⁸¹ იაკობ ლაჩაშვილი და სხვანი, „პრორუსული და ანტიდასავლური დებინფორმაციისა და პროპაგანდის წლიური ანგარიში“, 53.

⁸² ლუკა მაისურაძე, „ევროკავშირის დღეები დათვლილია“, საქართველო და მსოფლიო.

⁸³ ჯაბა ჟვანია, „გურამ ნიკოლაიშვილი: ჩვენ სხვა რეალობაში ვართ“, საქართველო და მსოფლიო, 27 იანვარი, 2021, ნანახია: 9 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%92%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%9b-%e1%83%9c%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%9a%e1%83%90%e1%83%98%e1%83%a8%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%a9%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9c/>

⁸⁴ Edward Lucas and Ben Nimmo, 2015, apud Irakli Sirbiladze, “Russia’s Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response”, 16.

⁸⁵ ჯაბა ჟვანია, „რა ვალდებულებების სანაცვლოდ აძლევს საფრანგეთის განვითარების სააგენტო მზარდი საგარეო ვალის მქონე საქართველოს 483 მილიონი ევროს „დახმარებას“?“, საქართველო და მსოფლიო, 30 ივნისი, 2021, ნანახია: 14 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a0%e1%83%90-%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9a%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%a3%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%aa%e1%83%95/>

3.4.13 დამაჯერებელი განმარტება

დაკვირვებამ, ასევე, გამოავლინა დამაჯერებელი განმარტების ერთადერთი შემთხვევა. კერძოდ, რუსოფობიაზე აღნიშნულია: „ქართველთა ზიზღის, სიძულვილის, მტრობის მიზანმიმართულ პროპაგანდას რუსეთის წინააღმდეგ, რომელიც აშშ-დასავლეთიდან ნიაღვარივით მოედინება, რუსოფობია ეწოდება“;⁸⁶ უებსტეხის დექსიკონის თანახმად, რუსოფობია არის „რუსეთის ან რუსული პოლიტიკისადმი შიში ან არმონონება“.⁸⁷

მსგავსი განმარტების მიზანია, კონცენტრირდეს მხოლოდ დასავლეთის როლზე საქართველოში რუსეთისადმი ნეგატიური განწყობის გაღვივებაში.

3.4.14 აქტიური ზომები

კრემლის პროპაგანდის ეს თვისება გამოიხატება ‘ექსპერტების’ ჩართულობით. მოცემულ შემთხვევაში, ასეთი ‘ექსპერტი’ დიმიტრი დე კოჩკო. იგი დახასიათებულია, როგორც ფრანგი ჟურნალისტი.⁸⁸ სხვა წყაროების თანახმად, იგი არის საფხანგეთში *ხუსოფონების კავშირის* ერთ-ერთი დამფუძნებელი და ასევე, სპუტნიკის აქტიური რესპოდენტი.⁸⁹ ამგვარად, დიმიტრი დე კოჩკოს რეალური ვინაობაა პრო-რუსი ფრანგი ჟურნალისტი.

ასეთი ‘ექსპერტი’ არსებობს საქართველოშიც – დიმიტრი ლორთქიფანიძე. იგი არის *პიმაკოვის სახელობის ქახთუდ-ხუსუდი საზოგადოებრივი ცენტრის* დამაარსებელი, რომელიც აქტიურად უჭერს მხარს რუსული კულტურის პოპულარიზაციას საქართველოში.⁹⁰ ეს ფაქტები ადასტურებს ირაკლი სირბილადის მოსაზრებას, რომ ‘ექსპერტები’ არსებობენ როგორც ლოკალურ, ასევე, საერთაშორისო დონეზე.⁹¹

‘ექსპერტების’ გამოყენება გარკვეულ მიზანს ისახავს. მათ შეუძლიათ მკითხველის ნდობის მოპოვება და სააგენტოს რეპუტაციის გაძლიერება.

3.4.15 ავტორიტეტის ძალა

წინა ქვეთავების განხილვამ კიდევ ერთი პროპაგანდის ხერხის გამოვლენისკენ მიგვიყვანა – *ავტორიტეტის ძალა*. სააგენტო იყენებს საერთაშორისო მედიას (*The Times*, *Daily Express* და ა.შ.), საერთაშორისო და ადგილობრივ ექსპერტებს მკითხველთა ადვილად დასარწმუნებლად. უნდა ითქვას, რომ *Daily Express*-ი ევროსკეპტიკურ გაზეთად ითვლება.⁹² ეს ინფორმაცია სტატიებში დამალულია, რაც, რასაკვირველია, იმის მტკიცებას ემსახურება, რომ საერთაშორისო მიუკერძოებელი მედიაც კი ევროკავშირს ნეგატიურად ახასიათებს. სტატიები, ასევე, ხაზს უსვამს ‘ექსპერტების’ პროფესიებსა და წოდებებს მკითხველში მათდამი მეტი ნდობისა და პატივისცემის აღსაძრავად. აღსანიშნავია, რომ სტატიების ანალიზისას იდენტიფიცირებული ადგილობრივი ექსპერტები მოიცავდა ისეთ ინდივიდებს (მაგ., ზურა ოთარაშვილი, რევაზ კილასონია, გივი იუკურიძე და ა.შ.), რომლებიც მანამდე არ იყვნენ იდენტიფიცირებული ანტი-დასავლური პროპაგანდის წყაროებად, მაგრამ ჩვენმა დაკვირვებამ ცხადყო მათი ანტი-დასავლური გზავნილები.

ავტორიტეტის ძალა გამოყენებულია *საქახთვერ* და *მსოფლიოს* სტატიებში მედიისა და ექსპერტების რეპუტაციის მეშვეობით მკითხველზე ზეგავლენის მოსახდენად.

⁸⁶ გივი გურეშიძე, „ქართველთა რუსოფობია – საქართველოს ტრაგედია“, საქართველო და მსოფლიო, 24 ნოემბერი, 2021, ნანახია: 18 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%97%e1%83%90-%e1%83%a0%e1%83%a3%e1%83%a1%e1%83%9d%e1%83%a4%e1%83%9d%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%90-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5/>

⁸⁷ “Russophobia,” Merriam-Webster Dictionary, accessed March 18, 2022, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Russophobia>

⁸⁸ ნიკა კორინთელი, „ფრანგი ანალიტიკოსი: ევროკავშირი მილიარდებს ხარჯავს მავნე და უეფექტო ამერიკულ ვაქცინაზე“, საქართველო და მსოფლიო, 31 მარტი, 2021, ნანახია: 11 მარტი, 2022, <http://geworld.ge/ge/frangi-analitikosi-evrokavshiri/>

⁸⁹ “Dimitri de Kochko,” European Platform for Democratic Elections, accessed February 10, 2022, <https://www.fakeobservers.org/biased-observation-database/details/de-kochko-dimitri.html>

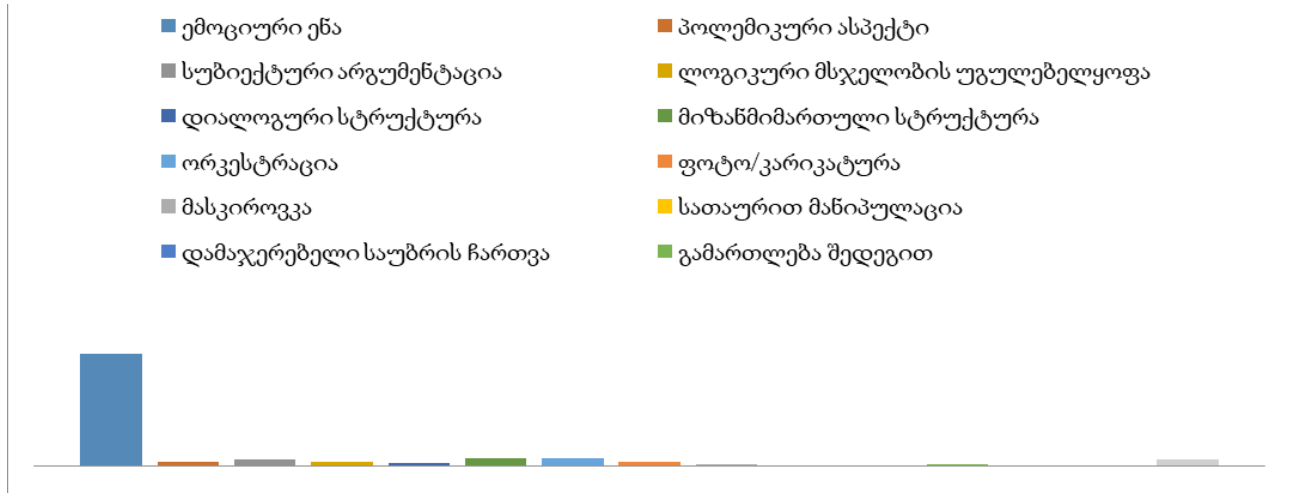
⁹⁰ „პრიმაკოვის სახელობის ქართულ-რუსული საზოგადოების ცენტრი“, მითების დეტექტორი, 4 სექტემბერი, 2019, ნანახია: 8 აპრილი, 2022, <https://mythdetector.ge/ka/profiles/primakovis-sakhelobis-qarthul-rusuli-sazogadoebis-tsentr/>

⁹¹ Irakli Sirbiladze, “Russia’s Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response”, 14.

⁹² Upf Webzine, “The British Press: Sensationally Eurosceptic,” The Perspective, December 16, 2013, accessed March 15, 2022, <https://www.theperspective.se/the-british-press-sensationally-eurosceptic/>

საბოლოო ჯამში, საქართველო და მსოფლიომ გამოიყენა პროპაგანდის 15 ხერხი. მათ შორის, ზოგადი პროპაგანდის 10 მახასიათებელი, 6 კრემლის პროპაგანდის ხერხი და 2 დამატებითი ტაქტიკა. დიაგრამა 3.6 აჯამებს პროპაგანდის ხერხებს მათი გამოყენების სიხშირესთან ერთად.

დიაგრამა 3.6: პროპაგანდისტული თვისებები და მათი სიხშირე (საქართველო და მსოფლიო)

3.5 საქინფორმისა, და საქართველოსა და მსოფლიოს ტენდენციების შედარება

პირველი ტენდენცია, რომელიც სააგენტოებმა გამოავლინეს არის 10 საერთო თემატური ჯგუფი. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მსგავსი თემების არსებობა გვეხმარება არამხოლოდ ორი სააგენტოს შედარებაში, არამედ იგი მიუთითებს ოპერაციებისა და დახვეწების შექმნის არსებობაზე.

ორივე სააგენტო შეეხო ყველაზე სეტიმენტალურ და აქტუალურ საკითხებს საქართველოში, როგორცაა ავგისტოს ომი და სექსუალური უმცირესობები. რაც შეეხება ამ უკანასკნელს, გამოკითხვის თანახმად (2018), საქართველოს მოსახლეობის მხოლოდ 24% ფიქრობს, რომ ლგბტ ადამიანები დაცულნი უნდა იყვნენ.⁹³ შესაბამისად, სააგენტოებმა ევროკავშირის წინააღმდეგ აირჩიეს საკითხი, რომელსაც საქართველოში ნაკლები მხარდაჭერა და მეტი წინააღმდეგობა აქვს.

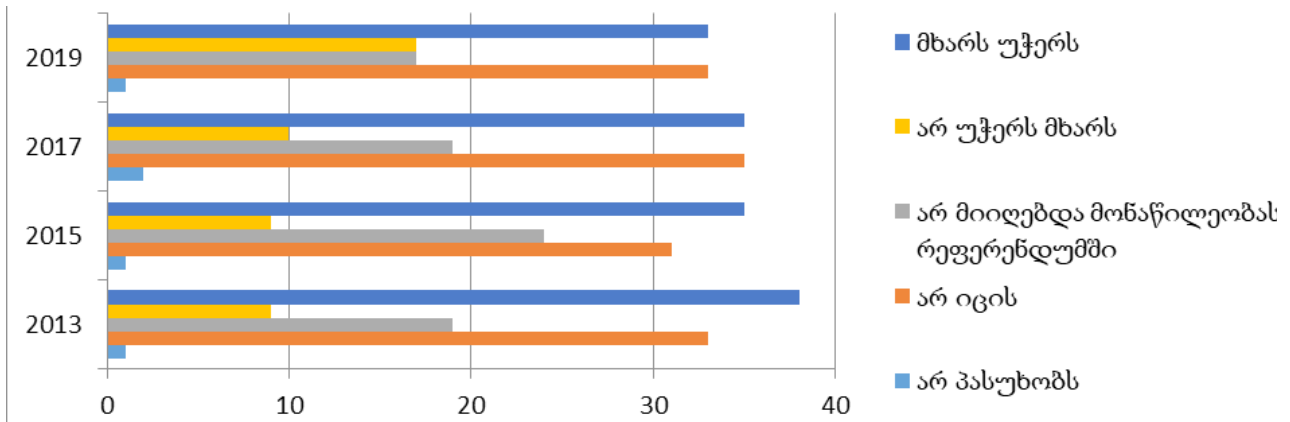
ორივე სააგენტო ეყრდნობა ზოგადი პროპაგანდის, კრემლის პროპაგანდისა და დამატებით შენიშნულ ხერხებს.

აღსანიშნავია, რომ სააგენტოები სტატიებს რუსულ ენაზეც აქვეყნებენ. ეს ასპექტი აადვილებს ეთნიკურ უმცირესობათა შორის პროპაგანდის გავრცელებას. ენის ბარიერის გამო ისინი საქართველოზე ინფორმაციას რუსული წყაროებიდან იღებენ.⁹⁴ მეტიც, ეთნიკური უმცირესობების დიდი ნაწილი არ უჭერს მხარს ევროკავშირს.⁹⁵ დიაგრამა 3.7 და 3.8 ასახავს ტენდენციას.

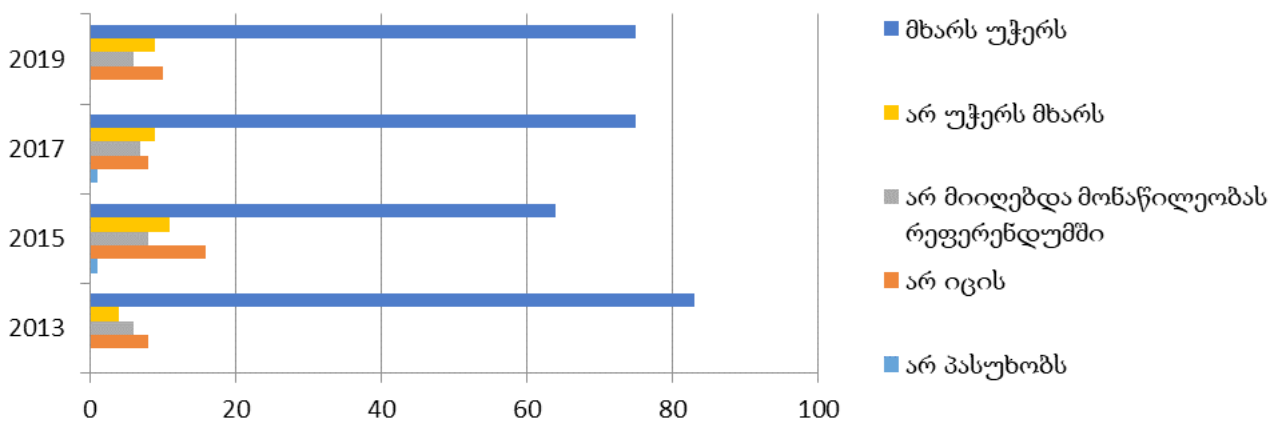
⁹³ „ლგბტ ადამიანების უფლებებზე საზოგადოებრივი აზრის დინამიკა 2014-2019“, ქალთა ინიციატივების მხარდაჭერი ჯგუფი, 18 სექტემბერი, 2019, ნანახია: 9 მაისი, 2022, <https://wisg.org/ka/news/detail/254/%E1%83%9A%E1%83%92%E1%83%91%E1%83%A2%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A3%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%96%E1%83%94-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%9D%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90-2014-2019>

⁹⁴ ლევან ავალიშვილი და სხვანი, „კრემლის საინფორმაციო ომი საქართველოს წინააღმდეგ: პროპაგანდასთან ბრძოლის სახელმწიფო პოლიტიკის აუცილებლობა“, ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (2016): 16-17.

⁹⁵ Nino Samkharadze, “Ethnic Minorities in the Context of Georgia’s European Integration: Is There a Room for Skepticism?”, Georgian Institute of Politics (2020): 3.

დიაგრამა 3.7. ეთნიკური უმცირესობები – მხარდაჭერა ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი (%)

წყარო: Nino Samkharadze, "Ethnic Minorities in the Context of Georgia's European Integration: Is There a Room for Skepticism?"

დიაგრამა 3.8. საქართველოს მოსახლეობა – მხარდაჭერა ევროკავშირში ინტეგრაციისადმი (%)

წყარო: Nino Samkharadze, "Ethnic Minorities in the Context of Georgia's European Integration: Is There a Room for Skepticism?"

ამასთან, სააგენტოების სტატიებიდან მოყვანილი ზოგიერთი მაგალითი არ ჯდება მხოლოდ ერთი პროპაგანდისტული ხერხის ფარგლებში, არამედ ერთდროულად რამდენიმე ხერხის მახასიათებლებს მოიცავს.

საბოლოო ჯამში, თვალსაჩინოა საქინფოხმისა და საქაჩთვერო და მსოფლიოს ერთი და იგივე კურსი. მათ გააუღერეს ანალოგიური თემები და გამოიყენეს იდენტური ტაქტიკები ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდის გავრცელებისას.

დასკვნა და რეკომენდაციები

ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდა საქართველოში კომპლექსურ სახეს იღებს. ჩვენი დაკვირვების შედეგად გამოიკეთა ფაქტი, რომ ორი სააგენტო ემსახურება ერთ მიზანს – მოახდინოს გავლენა ევროკავშირის რეპუტაციაზე. აღნიშნული საკითხი მიუთითებს კრემლის პროპაგანდის მთავარ თვისებაზე – კოლექტიური და კოორდინირებული თავდასხმები.

ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდა არ შემოიფარგლება მხოლოდ ევროკავშირის საწინააღმდეგო გზავნილებით. იგი იყენებს ორსაფეხურიან სისტემას. პირველი, ევროკავშირის საწინააღმდეგო თემები იქმნება მკითხველისთვის ევროკავშირის უარყოფითი მხარეების დასანახად. მეორე, ამის პარალელურად რუსეთი წარმოდგენილია ძალად, რომელსაც შეუძლია ევროკავშირი ჩა-

ანაცვლოს. ეს ყოველივე გაკეთებულია იმისთვის, რომ მხოლოდ რუსეთის დადებითად დახასიათება (კონტრასტის გარეშე) იმავე მიზანს ეფექტურად ვერ შეასრულებდა.

გამიზნულია ევროკავშირის წინააღმდეგ შერჩეული თემებიც, ვინაიდან ისინი ყველაზე სენტიმენტალურ და ნაკლებად მხარდაჭერილ საკითხებს ეხება. ამ შემთხვევაში გამოყენებულია პროპაგანდის თვისება – მასობრივ აუდიტორიაზე გავლენის მოხდენა ემოციების საშუალებით. ეს უკანასკნელი არის ყველაზე ძლიერი გზა ხალხზე გავლენის მოსახდენად.

ევროკავშირის ებრძვიან ზოგადი პროპაგანდისა და კრემლის პროპაგანდის ხერხებით. დამატებითი ხერხები იდენტიფიცირებულია კვლევის ავტორის მიერ. შესაბამისად, ევროკავშირი პროპაგანდის ობიექტი არის მრავალი მხრიდან, რაც ადასტურებს საკითხის კომპლექსურობას.

ევროკავშირის წინააღმდეგ გამოყენებული ლექსიკური ერთეულები ხაზს უსვამს პროპაგანდის ყველაზე წარმატებულ ხერხს – სიტყვების ძალა. ევროკავშირი ნეგატიური კონოტაციის მატარებელი სიტყვების სამიზნეა. ამასთანავე, სააგენტოებს საქმეს უმარტივებს ვიზუალური მასალის გამოყენება, ფოტოები ახერხებს შეაჯამოს ტექსტის მთავარ სათქმელი მთლიანი სტატიის ნაკითხვის გარეშე.

ანალიზმა, ასევე, გამოავლინა ეთნიკურ უმცირესობებთან დაკავშირებული პრობლემა (სტატიების გამოქვეყნება რუსულ ენაზე). ისინი ფაქტობრივად არ უჭერენ მხარს ევროპულ ინტეგრაციას. შემცირებული ტენდენცია აჩვენებს, რომ ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართულმა პროპაგანდამ უკვე გაიარა ორი საფეხური ეთნიკური უმცირესობების უმრავლესობაში – *ჩეაქციის ფოქმჩიება* (მათ მიეწოდათ ინფორმაცია ევროკავშირზე) და *ჩეაქციის ცვლილება* (მათ ინფორმაცია დაიჭერეს); ახლა იგი არის *ჩეაქციის გაძლიერების* ეტაპზე (შემცირებული მხარდაჭერის შენარჩუნება ევროკავშირის წინააღმდეგ).

ამ სქემასთან საბრძოლველად საჭიროა გარკვეული ზომების მიღება. სასურველია, შერჩეულ იქნეს სტრატეგია, რომელიც მასობრივ აუდიტორიას დაფარავს, რადგან თავად პროპაგანდის სამიზნეა მასობრივი აუდიტორია. მსგავს ზომებს თან უნდა ახლდეს ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში, სხვადასხვა თაობის წარმომადგენლებს შორის, ცნობიერების ასამაღლებელი აქტივობები, რათა თავიდან ავიცილოთ პროპაგანდის გავრცელება.

საქართველომ ყურადღება უნდა მიაქციოს ქართული ენის სწავლების პროცესს ეთნიკური უმცირესობათა წარმომადგენლებს შორის, ვინაიდან ისინი, მაღალი ალბათობით, პროპაგანდის გავლენის ქვეშ არიან.

ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული პროპაგანდა უნდა გაანალიზდეს ცალკე და არა მხოლოდ ანტიდასავლური პროპაგანდის ნაწილად. ვინაიდან, საქართველომ უკვე შეიტანა განაცხადი ევროკავშირის წევრობაზე, რაც მიუთითებს, რომ პროპაგანდა გაძლიერდება. ასევე, ნაჩვენებია რა, საქართველოს მოსახლეობის შემცირებული მხარდაჭერა ევროკავშირის მიმართ (იხ. **დიაგრამა 3.8**), იმ ინფორმაციის ანალიზი, რომელსაც ისინი იღებენ ევროკავშირის შესახებ არის დიდი მნიშვნელობის მატარებელი არსებული ტენდენციის (შემცირებული მხარდაჭერა) გასაგებად.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. "Anti-US narratives in Ukraine," *EAP Fakes*, accessed March 12, 2022, available at <https://crpe.ro/eapfakes/countries/ukraine/anti-us-narratives-in-ukraine/>.
2. "An Unfounded Foundation," *EU vs DiSiNFO*, February 8, 2019, accessed March 11, 2022, available at <https://euvsdisinfo.eu/an-unfounded-foundation/>.
3. Bardach-Yalov, E., "Analyzing Russian Propaganda: Application of Siegfried Kracauer's Qualitative Content Analysis Method," *Journal of Information Warfare* 11, no. 2 (2012): 24–36.
4. "Belarus Blocks Pro-Kremlin Russian News Agency Regnum," *Radio Liberty*, October 31, 2021, accessed March 16, 2022, available at <https://www.rferl.org/a/belarus-blocks-regnum-website/31538008.html>.
5. Cantril, Handley, "Propaganda Analysis," *The English Journal* 27, no. 3 (1938): 217–221.
6. Coleman, Alistair, "Ukraine crisis: Russian news agency deletes victory editorial," *BBC*, February 28, 2022, accessed March 14, 2022, available at <https://www.bbc.com/news/technology-60562240>.
7. Cull, Nicholas J., et al., "Soviet Subversion, Disinformation and Propaganda: How the West Fought Against it An Analytical History, with Lessons for the Present," *London School of Economics and Political Science* (2017).

8. Darcy, Oliver, "I spent an entire day watching Russia's propaganda network. Here's the warped reality I saw presented to viewers," *CNN*, March 3, 2022, accessed March 9, 2022, available at <https://edition.cnn.com/2022/03/02/media/rt-propaganda-network/index.html>.
9. "Dimitri de Kochko," *European Platform for Democratic Elections*, accessed February 10, 2022, available at <https://www.fakeobservers.org/biased-observation-database/details/de-kochko-dimitri.html>.
10. "EADaily; a worker bee in the Kremlin's information war," *Propastop*, December 1, 2020, accessed February 9, 2022, available at <https://www.propastop.org/eng/2020/12/01/eadaily-a-worker-bee-in-the-kremlins-information-war/>.
11. Ellul, Jacques, trans., *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes* (New York: Vintage Books, 1973).
12. Glyanko, Katerina, "YouTube removes propaganda channel "Tsargrad TV," owned by the sponsor of "Russian Spring," *Crimea Suspilne*, July 28, accessed March 22, 2022, available at <https://crimea.suspilne.media/en/news/662>.
13. Goble, Paul, "Is Moscow Putting the Talysh in Play Against Azerbaijan? Eurasia Daily Monitor Volume: 12 Issue: 21," *European Country of Origin Information Network*, February 3, 2015, accessed March 10, 2022, available at <https://www.ecoi.net/de/dokument/1352040.html>.
14. "Iswestija," *Euro topics*, accessed March 9, 2022, available at <https://www.eurotopics.net/en/179544/iswestija>.
15. Jowett, Gareth S. and O'Donnell, Victoria, *Propaganda and Persuasion* (Washington DC: SAGE Publications, 2012).
16. Kintsurashvili, Tamar, "Anti-Western Propaganda 2020," *Media Development Foundation* (2021).
17. Laufer, Daniel and Hock, Alexej, "The network of fake foreign media," *Netzpolitik*, December 9, 2021, accessed March 15, 2022, available at <https://netzpolitik.org/2020/russian-disinformation-the-network-of-fake-foreign-media/>.
18. Lyngaas, Sean and Cohen, Zachary, "US accuses Moscow spies of working with Russian-language media outlets to spread Ukraine disinformation," *CNN*, February 15, 2022, accessed March 11, 2022, available at <https://edition.cnn.com/2022/02/15/politics/us-russia-ukraine-misinformation/index.html>.
19. "Report: RT and Sputnik's role in Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem," *U.S. Department of State*, January 20, 2022, accessed March 12, 2022, available at <https://www.state.gov/report-rt-and-sputniks-role-in-russias-disinformation-and-propaganda-ecosystem/>.
20. "Russophobia," *Merriam-Webster Dictionary*, accessed March 18, 2022, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Russophobia>.
21. Samkharadze, Nino, "Ethnic Minorities in the Context of Georgia's European Integration: Is There a Room for Skepticism?," *Georgian Institute of Politics* (2020).
22. Sirbiladze, Irakli, "Russia's Disinformation Campaigns in Georgia: A Study of State and Civil Society Response," *PMC Research Center* (2019).
23. Spike, Justin, "The AP Interview: Hungary committed to contentious LGBT law," *Associated Press*, September 24, 2021, accessed March 16, 2022, available at <https://apnews.com/article/immigration-united-nations-general-assembly-coronavirus-pandemic-business-health-d19fb1eb2772478da1206fb5d982b6c7>.
24. Stewart, Kitty, March 14, 2022, "Who will suffer most from Brexit? Effects be region, sector, skill level and income group," *LSE Blog*, May 13, 2019, available at <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/who-will-suffer-most-from-brexit/>.
25. "Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community," *Official Journal of the European Union*, December 17, 2007, accessed February 5, 2022, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>.
26. Walker, Shaun, "In Russia, nobody's laughing at Iannucci's The Death of Stalin," *The Guardian*, October 14, 2017, accessed March 9, 2022, available at https://www.theguardian.com/world/2017/oct/14/in-russia-nobodys-laughing-at-armando-iannucci-death-of-stalin?CMP=fb_gu.
27. Walton, Douglas, "What is Propaganda, and What is Wrong with it?," *Public Affairs Quarterly* 11, no. 4 (1997): 383-413.
28. Webzine, Upf, "The British Press: Sensationally Eurosceptic," *The Perspective*, December 16, 2013, accessed March 15, 2022, available at <https://www.theperspective.se/the-british-press-sensationally-eurosceptic/>.

29. Whitton, John B., "Cold War Propaganda," *The American Journal of International Law* 45, no. 1 (1951): 151-153.
30. „3 მედია, 1 სათაური ევროპასთან უვიზო მიმოსვლის შესახებ“, *მითების დეტექტორი*, 6 ივლისი, 2017, ნანახია: 16 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <https://mythdetector.ge/ka/3-media-1-sathauri-evropasthan-uvizo-mimosvli-sheesakheb/>.
31. „GRASS-მა ანგარიში წარადგინა, რომლის თანახმად ირკვევა, თუ რა სახის პრორუსული და ანტიდასავლური დებინფორმაცია გავრცელდა 2020 წელს საქართველოში“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 26 მარტი, 2021, ნანახია: 11 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/grass-%e1%83%9b%e1%83%90-%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%92%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a8%e1%83%98-%e1%83%ac%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%93%e1%83%92%e1%83%98%e1%83%9c%e1%83%90-%e1%83%a0%e1%83%9d/>.
32. „დაუბრუნეთ მოქალაქეებს საჩივრისა და წინადადებების წიგნი! – საქინფორმი საქართველოს ფინანსთა მინისტრ ლაშა ხუციშვილს მიმართავს“, *საქინფორმი*, 29 ივნისი, 2021, ნანახია: 14 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/51242/daubruneT+moqalaaqeebs+sachivrisa+da+winadadebebis+wigni%21+-+saqinformi++saqarTvelos+finansTa+ministr+lasha+xucishvils+mimarTavs.html>.
33. „ევროკავშირის ელჩის, კარლ ჰარცელის მისასალმებელი სიტყვა საქართველოს მთავრობისა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნული პლატფორმის ერთობლივ კონფერენციაზე“, *ევროკავშირის დედეგაცია საქაჩთველოში*, 27 მაისი, 2021, ნანახია: 13 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია https://eeas.europa.eu/delegations/angola/99151/%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A8%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%A9%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9A-%E1%83%B0%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%AA%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%A7%E1%83%95%E1%83%90-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%90-%E1%83%93%E1%83%90-%E1%83%90%E1%83%A6%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%97_ka.
34. „თურქეთი არ გაუშვებს საქართველოს ევროკავშირში, ანუ რატომ შეადარა ევროკავშირის ელჩმა ჰარცელმა საქართველო ბალისტიკურ რაკეტას, რომელიც ცაში ვერ აიჭრა – საქინფორმი“, *საქინფორმი*, 31 მაისი, 2021, ნანახია: 13 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/50888/Turqeti+ar+gaushvebs+saqarTvelos+evrokavshirshi%2C+anu+ratom+sheadara+evrokavshiris+elchma+arcelma+saqarTvelo+balistikur+raketas%2C+romelic+cashi+ver+aiWra+-+saqinformi.html>.
35. „კარლ ჰარცელი – საქართველოს ყველაფერი აქვს ცაში ასაჭრელად, თუმცა გარკვეული რაოდენობის ქვის ნატეხებისა კვლავაც რჩება საფრენ ბილიკზე“, *საქინფორმი*, 28 მაისი, 2021, ნანახია: 13 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/50877/karl+arceli+-+saqarTvelos+yvelaferi+aqvs+cashi+asaWrelad%2C+Tumca+garkveuli+raodenobis+qvis+natexebisa+kvlavac+rcheba+safren+bilikze.html>.
36. „ღვბტი ადამიანების უფლებებზე საზოგადოებრივი აზრის დინამიკა 2014-2019“, *ქართო ინიციატივების მხაჩდამჭეხი ჯგუფი*, 18 სექტემბერი, 2019, ნანახია: 9 მაისი, 2022, ხელმისაწვდომია <https://wisg.org/ka/news/detail/254/%E1%83%9A%E1%83%92%E1%83%91%E1%83%A2%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A3%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%96%E1%83%94-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%9D%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90-2014-2019>.
37. „მედიის განვითარების ფონდი: საქართველოში ანტიდასავლური პროპაგანდა მომძლავრდა“, *საქინფორმი*, 24 სექტემბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/52290/mediis+ganvitarabis+fondi%3A+saqarTveloshi+antidasavluri+propaganda+momZlavrda+.html>.
38. „პრიმაკოვის სახელობის ქართულ-რუსული საზოგადოების ცენტრი“, *მითების დეტექტორი*, 4 სექტემბერი, 2019, ნანახია: 8 აპრილი, 2022, ხელმისაწვდომია <https://mythdetector.ge/ka/profiles/primakovis-sakhelobis-qarthul-rusuli-sazogadoebis-tsentri/>.

39. „საქინფორმი“, *მიტების დეტექტორი*, 7 ივნისი, 2017, ნანახია: 9 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <https://mythdetector.ge/ka/profiles/saqinphormi/>.
40. „სერგეი ლავროვი: არამეგობრული სახელმწიფოების სიაში ქვეყნებს განურჩევლად არ შევიყვანო“, *საქინფორმი*, 29 აპრილი, 2021, ნანახია: 12 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/50548/sergei+lavrovi%3A+aramegobruli+saxelmwifoebis+siashi+qveynebs+ganurchevlad+ar+sheviyv anT.html>.
41. ავალიშვილი, ლევანი და სხვანი, „კრემლის საინფორმაციო ომი საქართველოს წინააღმდეგ: პროპაგანდასთან ბრძოლის სახელმწიფო პოლიტიკის აუცილებლობა“, *ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი* (2016).
42. ბარბაქაძე, ბესო, „დასავლეთი ცდილობს, ქართველ ხალხს ხელისუფლებაში კვლავ „ნაციონალური მოძრაობა“ ჩაუდოს გუგულის კვერცხით“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 31 მარტი, 2021, ნანახია: 9 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/dasavleti-cdilobs-qartvel-xalxs-nacionaleb/>.
43. ბარბაქაძე, ბესო, „რატომ თვლიან ამერიკა და ევროპა საქართველოს ვირად და რატომ ვერ უბედავს ვირი პატრონს წილს“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 30 ივნისი, 2021, ნანახია: 14 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%9d%e1%83%9b-%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%9a%e1%83%98%e1%83%90%e1%83%9c-%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%94%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%90-%e1%83%93%e1%83%90-%e1%83%94/>.
44. ბარბაქაძე, ბესო, „საქართველო – ნაცრის საჩხრეკი ჯოხი დასავლეთის ხელში“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 23 ივნისი, 2021, ნანახია: 14 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%9d-%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%aa%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a9%e1%83%ae%e1%83%a0/>.
45. ბარბაქაძე, ბესო, „ქართველი პოლიტიკოსები ბჭობდნენ და შარლ მიშელი იცინოდა“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 27 ივნისი, 2021, ნანახია: 15 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%9e%e1%83%9d%e1%83%9a%e1%83%98%e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%a1%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%91%e1%83%ad/>.
46. ბარბაქაძე, ბესო, „ხელისუფლებაც, გამოაქვეყნეთ ჩინური ვაქცინის ოფიციალური ფასი და ისიც, რამდენს ვიხდით ჩვენ!“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 31 მარტი, 2021, ნანახია: 11 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/xelisufleba-vamoaqveknetchinuri-vaqcinis-fasi/>.
47. გაჩეჩილაძე, გიორგი, „ევროკავშირი უნგრეთს ვერ დააშანტაჟებს“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 28 სექტემბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%a8%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%98-%e1%83%a3%e1%83%9c%e1%83%92%e1%83%a0%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%a1-%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%a0/>.
48. გურეშიძე, გივი, „ქართველთა რუსოფობია – საქართველოს ტრაგედია“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 24 ნოემბერი, 2021, ნანახია: 18 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%97%e1%83%90-%e1%83%a0%e1%83%a3%e1%83%a1%e1%83%9d%e1%83%a4%e1%83%9d%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%90-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5/>.
49. კორინთელი, ნიკა, „ფრანგი ანალიტიკოსი: ევროკავშირი მილიარდებს ხარჯავს მავნე და უეფექტო ამერიკულ ვაქცინაზე“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 31 მარტი, 2021, ნანახია: 11 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/frangi-analitikosi-evrokavshiri/>.
50. კვარაცხელია, ვალერი, „აი, ესა ვართ დღევანდელი ქართველები“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 28 სექტემბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%90%e1%83%98-%e1%83%94%e1%83%a1%e1%83%90-%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97-%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%a5%e1%83%90/>.
51. კვარაცხელია, ვალერი, „დამნაშავეთა სახელმწიფო“, *საქაჩთველო და მსოფლიო*, 26 მაისი, 2021, ნანახია: 13 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%a8%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%90-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%ae%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%9b%e1%83%ac%e1%83%98%e1%83%a4%e1%83%9d/>.

52. კვარაცხელია, ვალერი, „ქართველები დასავლეთის ტყვეობაში“, საქაჩთვერო და მსოფლიო, 24 თებერვალი, 2021, ნანახია: 10 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%97%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a2%e1%83%a7/>.
53. ლაჩაშვილი, იაკობი და სხვანი, „პრორუსული და ანტიდასავლური დებინფორმაციისა და პროპაგანდის წლიური ანგარიში“, საქაჩთვეროს ხეფოხმების ასოციაცია (2020).
54. მაისურაძე, ლუკა, „ევროკავშირის დღეები დათვლილია“, საქაჩთვერო და მსოფლიო, 27 ოქტომბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%a8%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98-%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%97/>.
55. ნასყიდაშვილი, ეკა, „ლევან ჩაჩუა: მიმიფურთხებია სტრასბურგის სასამართლოსთვისაც, იმ მოსამართლისთვისაც, რომელმაც ეს გადაწყვეტილება მიიღო, იმ ფულის მონებისთვისაც, რომლებიც სტრასბურგში „აიისას“ იცავდნენ“, საქაჩთვერო და მსოფლიო, 27 ივლისი, 2021, ნანახია: 15 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9c-%e1%83%a9%e1%83%90%e1%83%a9%e1%83%a3%e1%83%90-%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%a4%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%ae%e1%83%94%e1%83%91/>.
56. სანებლიძე, არმაზ, „პურის ნატეხი მაინც მიანოდეთ სამართალს“, საქაჩთვერო და მსოფლიო, 30 ნოემბერი, 2021, ნანახია: 18 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9e%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%94%e1%83%ae%e1%83%98-%e1%83%9b%e1%83%90%e1%83%98%e1%83%9c%e1%83%aa-%e1%83%9b%e1%83%98%e1%83%90%e1%83%ac%e1%83%9d/>.
57. ცუცქირიძე, ზურაბ, „ბაძვით მორცხვიც გაურცხვდება“, საქაჩთვერო და მსოფლიო, 27 იანვარი, 2021, ნანახია: 9 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%ab%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%97-%e1%83%9b%e1%83%9d%e1%83%a0%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%aa-%e1%83%92%e1%83%90%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%95%e1%83%93/>.
58. ტყეშელაშვილი, შოთა, „მაია ციტიშვილი: გახარია-პუტინის შეხვედრა არმზადდება და არ განიხილება“, ბიზნეს მედია საქაჩთვერო, 22 ოქტომბერი, 2019, ნანახია: 11 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <https://bm.ge/ka/article/maia-cqitishvili-gaxaria-putinis-shexvedra-ar-mzaddeba-da-ar-ganixileba/42286/>.
59. ჟვანია, ჯაბა, „გურამ ნიკოლაიშვილი: ჩვენ სხვა რეალობაში ვართ“, საქაჩთვერო და მსოფლიო, 27 იანვარი, 2021, ნანახია: 9 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%92%e1%83%a3%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%9b-%e1%83%9c%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%9a%e1%83%90%e1%83%98%e1%83%a8%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%9a%e1%83%98-%e1%83%a9%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9c/>.
60. ჟვანია, ჯაბა, „ნანა კაკაბაძე: საქართველოს მიმართ დემოკრატიის სახელით უკვე ღიად ხორციელდება ორმაგი სტანდარტის პოლიტიკა, რომელიც რეალურად გაცხადებული კოლონიალიზმია“, საქაჩთვერო და მსოფლიო, 24 თებერვალი, 2021, ნანახია: 10 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%90-%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%ab%e1%83%94-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%a5%e1%83%90%e1%83%a0%e1%83%97%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a-3/>.
61. ჟვანია, ჯაბა, „რა ვალდებულებების სანაცვლოდ აძლევს საფრანგეთის განვითარების სააგენტო მზარდი საგარეო ვალის მქონე საქართველოს 483 მილიონი ევროს „დახმარებას“?, საქაჩთვერო და მსოფლიო, 30 ივნისი, 2021, ნანახია: 14 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://geworld.ge/ge/%e1%83%a0%e1%83%90-%e1%83%95%e1%83%90%e1%83%9a%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%a3%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%98%e1%83%a1-%e1%83%a1%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%aa%e1%83%95/>.
62. ხიდირბეგიშვილი, არნო, „არნო ხიდირბეგიშვილი: ვის მოუწოდა პუტინმა „გაანალიზონ თავისი საქციელი“ და რატომ უბიძგებენ უკრაინასა და საქართველოს რუსეთთან შეარაღებული კონფლიქტისკენ“, საქინფოხიმი, 27 დეკემბერი, 2021, ნანახია: 18 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/53435/arno+xidirbegishvili%3A+vis+mouwoda+putinma+%E2%80%99Egaanalizon+Tavisi+saqcie li%E2%80%99C+da+ratom+ubiZgeben+ukrainasa+da+saqarTvelos+ruseTTan+sheiaraRebuli+konfliqtisken.html>.

63. ხიდირბეგიშვილი, არნო, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რატომ გაფრინდა ვაშაძე კიევში, გახარია კი ვენაში, რატომ იხდის არუთუნიანი უვადო პატიმრობას, სააკიანი კი თავისუფლებაზე“, *საქინფო*, 27 სექტემბერი, 2021, ნანახია: 16 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/52306/arno+xidirbegishvili%3A+ratom+gafrinda+vashaZe+kievshi%2C+gaxaria+ki+venashi%2C+ratom+ixdis+aruTunian+uvado+patimrobas%2C+saakiani+ki+Tavisuflebasea.html>.
64. ხიდირბეგიშვილი, არნო, „არნო ხიდირბეგიშვილი: რუსული პური კარგია, რუსული ვაქცინა – ცუდი?!\", *საქინფო*, 30 მარტი, 2021, ნანახია: 11 მარტი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/50194/arno+xidirbegishvili%3A+rusuli+puri+kargia%2C+rusuli+vaqcina+-+cudi%3F%21.html>.
65. ხიდირბეგიშვილი, არნო, „საქართველო-ევროკავშირი: წარიღვა სიყვარული, დამთა ოდენ ევრო! – არნო ხიდირბეგიშვილი“, *საქინფო*, 26 ივლისი, 2021, ნანახია: 5 თებერვალი, 2022, ხელმისაწვდომია <http://saqinform.ge/news/51566/saqarTvelo-evrokavshiri%3A+wariltva+siyvaruli%2C+dashTa+oden+evro%21+-+arno+xidirbegishvili.html>.

დანართი:

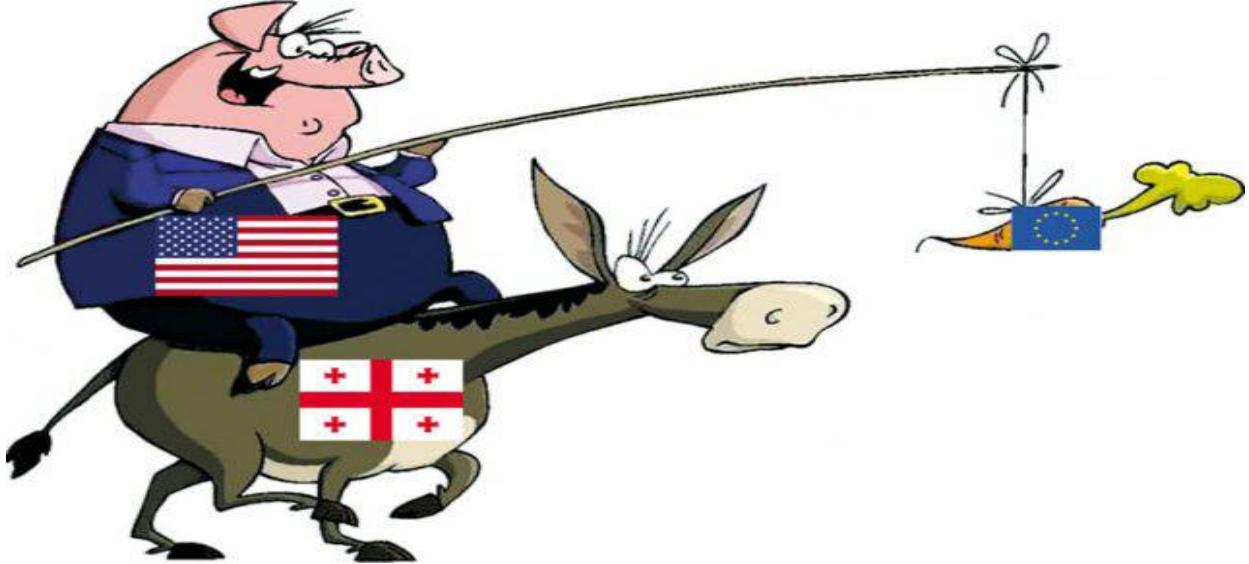
სურათი 3.1

წყარო: საქინფო, ხელმისაწვდომია (<http://saqinform.ge/news/51566/saqarTvelo-evrokavshiri%3A+wariltva+siyvaruli%2C+dashTa+oden+evro%21+-+arno+xidirbegishvili.html>).

სურათი 3.2

წყარო: საქართველო და მსოფლიო, ხელმისაწვდომია (<http://geworld.ge/ge/%e1%83%94e1%83%95e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%99e1%83%90e1%83%95e1%83%a8e1%83%98e1%83%a0e1%83%98e1%83%a1-%e1%83%93e1%83%a6e1%83%94e1%83%94e1%83%91e1%83%98-%e1%83%93e1%83%90e1%83%97/>).

სურათი 3.3

წყარო: საქართველო და მსოფლიო, ხელმისაწვდომია (<http://geworld.ge/ge/%e1%83%93e1%83%90e1%83%a1e1%83%90e1%83%95e1%83%9ae1%83%94e1%83%97e1%83%98e1%83%a1-%e1%83%a3e1%83%a1e1%83%90e1%83%92e1%83%9ce1%83%9d-%e1%83%93e1%83%90e1%83%9e1%83%98e1%83%a0e1%83%94/>).

EU-GEORGIA RELATIONS AND DEMOCRATIZATION: AN ANALYSIS OF REFORMS AND CHALLENGES

Abstract

The main goal of this paper is to study the influence of the European Union (hereinafter EU) on the ongoing democratization process in Georgia. Through a detailed study of the existing strategic partnership and integration efforts between Georgia and the EU, the paper analyses how the EU became a catalyst for significant political, economic, and societal reforms in Georgia. This paper will discuss the main areas of reforms – political governance, rule of law, electoral integrity, and anti-corruption measures, to assess their impact on the development of Georgia's democratic governance and integration into the European community.

The role of the EU in promoting the country's ongoing democratization processes is evident. However, the paper also deals with the complexities and challenges of Georgia's integration into the European family. These challenges include national sovereignty, economic dependence, gaps in the implementation of obligations undertaken by Georgia under various agreements discussed in the paper, and socio-cultural incompatibility, which emphasizes the unique nature of Georgia's integration. Based on various sources, including policy documents, evaluations of international organizations, and analysis of academic literature, the study offers a balanced perspective on Georgia's achievements and challenges along the said path.

This paper also discusses the strategic importance and benefits of bilateral cooperation between the EU and Georgia for both sides and the potential for future cooperation. Because Georgia's European integration is its strategic choice, this paper contributes to the deep understanding of the transformative impact of EU involvement on Georgia's democratization process.

Keywords: European Union, Georgia, European integration, democratic reforms, judicial independence, electoral reforms, anti-corruption measures, social development

Introduction

After the collapse of the Soviet Union, Georgia embarked on a complex and difficult path to establishing democratic governance. However, numerous internal and external challenges, such as internal civil and separatist conflicts, economic instability, and difficult geopolitical location, accompanied this path. Against these challenges, the strategic choice of Georgia's European integration became the basis for encouraging its political, economic, and societal transformation. Georgia's ambition to become a member of the European Union (EU) is a strategic choice for the country's development and democratization process.

The Rose Revolution in 2003, marked a turning point in these wavering relations and considered to be the starting point of political transformation for Georgia, as sectoral and crosscutting reforms began, which has been going on for over two decades.² The mentioned series of reforms and implementation of comprehensive legislative and institutional changes showed that Georgia's strategic choice to become a member of the EU is one of the main contributing factors to the democratization and development of the country. Despite many challenges and resistances, Georgia has shown its commitment to European values on the way to these reforms.

¹ Giorgi Iakobishvili is a PhD candidate enrolled in the English-taught European Studies Doctoral Programme of the Institute for European Studies (IES) at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (TSU). He holds a Master's degree in International Relations from the Georgian Institute of Public Affairs (GIPA) and another Master's degree in Political Science from Wroclaw University, Poland. E-mail: iakobishviligi@gmail.com

² Burkadze, Z. (2022). Great Power Competition and the path to democracy: The case of Georgia, 1991-2020. University of Rochester Press.

The signing of the Association Agreement (AA) with Georgia by the EU in 2014, including the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), followed by the visa-liberalization process in 2017, is a recognition and appreciation of this steadfast commitment. These processes further contributed to and strengthened Georgia's political, economic, and societal ties with the EU, which in turn helped to initiate comprehensive legislative and institutional changes in the country to align it with European democratic norms and standards.³

The desire to receive the EU candidate status also significantly impacted the path of comprehensive legislative and institutional changes in Georgia. The prerequisite for receiving the candidate status, the legislative reforms and obligations assumed by the AA, was the promotion of the democratization process by the political elite and the acceleration of the reforms to be implemented, which will help establish the culture of democratic governance in the Georgian reality. Georgia has implemented several waves of reforms to establish a democratic governance system, various reforms for judicial independence, and several new anti-corruption initiatives.

A brief history of Georgia's relations with the European Union

In 1991, after the collapse of the Soviet Union, which was followed by the restoration of Georgia's independence, the newly formed, independent Republic of Georgia began to establish its relationship and aspiration towards Europe. Georgia's strategic choice and path toward Europe were determined by the desire for stability, democracy, and economic growth, guaranteed by European integration and values. The establishment of the first ties began right after the collapse of the Soviet Union, as the EU aimed to support the democratization and transition to a market economy of the newly formed sovereign states in Eastern Europe and the Caucasus region.⁴ This was followed by signing the first agreement in 1996 between the EU and Georgia, the Partnership and Cooperation Agreement (PCA),⁵ which formalized the previously established and existing bilateral relations. This agreement covered vital areas and issues such as initiating political dialogue, trade, investment, and technical assistance. The agreement's main goal was to create a basis for such an environment, which would contribute to Georgia's desire to aspire to European integration within the framework of future bilateral cooperation.

The Rose Revolution in 2003 proved that Georgia is committed to democratic values. The democratic governance system and the rule of law were essential for the country, proving that Georgia maintained its commitment to European values and strengthened its aspiration for European integration.⁶ After the Rose Revolution, the EU further deepened and strengthened its support for Georgia, helping it take essential steps to contribute to political stabilization and economic modernization.

In 2004, Georgia joined the European Neighborhood Policy (ENP),⁷ the main goal of which was to raise cooperation to a new level by establishing a structured economic policy and strengthening the country's democratic governance. Burkadze⁸ argues that the EU prioritised civil society, human rights activists, and electoral processes in its political approach, resulting in the strengthening of human resources within the political system. For Georgia, inclusion in this policy framework was proof that the EU recognizes Georgia's strategic importance, emphasizes and appreciates Georgia's increasing compliance with European standards, and supports its aspiration toward European integration.

In 2009, the EU developed an initiative to establish the Eastern Partnership (EaP) initiative, which aimed to strengthen the political association and economic integration between the EU and the six Eastern European

³ Burkadze, Z. (2022). Great Power Competition and the path to democracy: The case of Georgia, 1991-2020. University of Rochester Press.

⁴ Steenland, R. A. (2016). Democratization in Georgia: what role for the EU? an analysis of the democratization process of Georgia and the influence of EU policies. Utrecht School of Governance.

⁵ European Council. EU relations with Georgia – consilium. (2023, December 21). <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/georgia/>. Accessed on February 7, 2024.

⁶ Dobbins, Michael. "The Post-Rose Revolution Reforms as a Case of Misguided Policy Transfer and Accidental Democratisation?" Europe-Asia Studies 66, no. 5 (May 28, 2014): 759-74.

⁷ European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). (February 29, 2024). "Georgia." https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/georgia_en. Accessed on February 17, 2024.

⁸ Burkadze, Z. (2022). Great Power Competition and the path to democracy: The case of Georgia, 1991-2020. University of Rochester Press.

partner countries. Börzel et al.⁹ point out that the Eastern Partnership countries, including Georgia, have not taken clear steps towards democratization by joining this initiative. According to them, Georgia is characterized by a stable hybrid regime that occupies a "Gray zone" between democracy and autocracy. They note that despite the changes and notable improvements in Georgia's democratic governance system, the sustainability of this progress is unclear. The authors also talk about the change of the political regime characterized by the authoritarian tendencies of Saakashvili, which was changed through the elections in 2012 and 2013, and note that this could become a turning point for the process of democratization and European integration of Georgia.

The next and most important milestone in the history of bilateral relations is the 2014 Association Agreement (AA),¹⁰ which includes the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). This agreement is a turning point, as the phase of deeper relations in the political and economic spheres has begun. The treaty granted Georgia the privilege of having access to the European single market and provided the basis for a comprehensive framework of reforms that integrates democracy, human rights, the rule of law, and economic sustainability.

Georgia's pursuit of European integration and its commitment to European values, accompanied by several implemented and ongoing reforms, took bilateral relations to a new level in 2017, as the Visa Liberalization Agreement between the EU and Georgia was implemented. This agreement allowed Georgian citizens to enjoy short-term visa-free travel in the Schengen area.¹¹ The transition to this stage of bilateral relations is uniquely crucial for the country's development, as visa liberalization has contributed to the people-to-people exchanges and the broader integration of Georgian society with European society. Also, this confirms Georgia's substantial progress and compliance with the strict criteria of the EU.

In 2022, Georgia applied for EU membership, after which, on June 23, 2022, Georgia was granted the European Perspective.¹² The political authorities of Georgia were given 12 recommendations, after which, according to the decision of the European Council, Georgia would be granted candidate status.¹³ These recommendations included effective governance and functioning of state institutions, political polarization, judicial reform, anti-corruption measures, human rights, and de-oligarchization. The 2023 European Commission assessment,¹⁴ describes the steps taken concerning each recommendation and the reforms carried out by Georgia. In December 2023, by European Council decision, Georgia was granted candidate status, which is the most significant step towards European integration in Georgia's long-term perspective. Despite many challenges, obstacles, and political polarization, the goal that Georgia has been following for the past decades has been achieved. According to the assessment, despite this achievement, Georgia has several reforms to implement and steps to take, which are necessary for full membership of the EU.

Progress and challenges in the process of democratization of Georgia

Georgia's path to European integration was a significant turning point for the country's ongoing political reforms. These reforms aim to modernize the governance system per EU standards, ensure austerity, and ensure the independence of judicial systems and the implementation of democratic processes. It is interesting to see this integration's strategic importance and impact on Georgia's political reforms and the country's efforts to strengthen its governance, judiciary, and democratic integrity in general. Based on cooperation with the EU,

⁹ Börzel, T., Dimitrova, A. L., & Schimmelfennig, F. (2017, October 24). *European Union Enlargement and Integration Capacity*. Routledge.

¹⁰ EEAS. "EU/Georgia Association Agreement." https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia/eugeorgia-association-agreement_en?s=221. Accessed on February 27, 2024.

¹¹ Migration and Home Affairs. "Visa Liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia". https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/international-affairs/collaboration-countries/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en#:~:text=The%20decision%20to%20transfer%20Georgia,a%20short%2Dstay%20was%20abolished. Accessed on February 8, 2024.

¹² European Council. EU relations with Georgia – consilium. (2023, December 21). <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/georgia/>. Accessed on February 7, 2024.

¹³ EEAS. The Twelve Priorities. (2022, September, 20). https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia/twelve-priorities_en. Accessed on February 8, 2024.

¹⁴ European Commission – European Commission. (2023, November 8). Key findings of the 2023 Report on Georgia https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_23_5626. Accessed on February 8, 2024.

mainly through the AA and the DCFTA, Georgia has embarked on a path of complex political, economic, and legislative reforms, which once again emphasizes the country's commitment to European democratic values.

Despite the country's and society's commitment to these values, this path is full of challenges, which is an additional test for the country's resilience and development. This chapter will discuss not only the country's successes and steps forward in areas such as judicial reforms, electoral processes, anti-corruption measures, and political governance but also ongoing challenges and obstacles in these areas, such as political polarization, judicial independence, and corruption in both, public and private sector. By studying the interaction between reforms and challenges, we try to see the country's difficulties in democratization and integration into the EU.

Judicial reforms and challenges

Studies including Burkadze,¹⁵ Erkvania and Lebanidze,¹⁶ along with the joint assessment by the European Commission, the Venice Commission of the Council of Europe and the OSCE/ODIHR,¹⁷ highlight the significant impact of European integration on judicial reforms in Georgia. In the last decade, Georgia has implemented four waves of judicial reforms:

Wave (year)	Significant changes
I wave (2013)	The manner of formation and staffing of the Supreme Council of Justice was changed; The conditions for photo-cinema-video recording and broadcasting of the court proceedings were determined; Legislative changes necessary for the objectivity and impartiality of the Disciplinary Board's and the Disciplinary Chamber's activities were implemented.
II wave (2014)	The principle of lifelong appointment of judges was introduced; Prerequisites for lifelong appointment of judges were introduced (mandatory three-year probationary period); The criteria of integrity and competence of evaluation of the judges were established; A Qualification Chamber was created to evaluate the judge's performance.
III wave (2017)	The criteria for the selection of judicial candidates, their evaluation characteristics, and evaluation principles are defined at the legislative level; Prerequisites and procedures for removal of a member of the Supreme Council of Justice (incompatibility of interests) were determined; “Independent Inspector Service” was formed, and their functions and duties were defined; The powers of court chairpersons were limited, and new functions and duties of court managers were defined; The principle of electronic (random) distribution of cases was introduced, which eliminates the possibility of external intervention; The new legislative changes have increased the Supreme Council of Justice's accountability to the public.
IV wave (2019)	The manner of formation of the Independent Council of the High School of Justice was fundamentally changed; The regulatory norms of the High School of Justice were revised and refined; The basis of disciplinary responsibility and the procedures of disciplinary proceedings were refined; There was an improvement in the norms regulating the activities of the Supreme Council of Justice.

Table 1. Four waves of judicial reforms implemented in Georgia.

¹⁵ Burkadze, Z. (2022). Great Power Competition and the path to democracy: The case of Georgia, 1991-2020. University of Rochester Press.

¹⁶ Erkvania, T. Lebanidze, B. (2021) “Reform of the judicial system in Georgia and its Implications for the Idea of European Integration.” Policy Essay #31, Georgia Policy Institute,

¹⁷ Venice Commission - Council of Europe. “Follow-up opinion on previous opinions concerning the Organic Law on Common Courts”. (Venice, 6-7 October 2023). [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)033-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)033-e). Accessed on February 16, 2024.

The unity of the four mentioned waves of reforms includes many positive changes, based on which the legislative improvement of the Georgian judicial system took place. However, these waves of reforms of the Georgian judicial system in this short period could not solve its main challenges, and it did not manage to establish the Georgian judicial system as a fully robust and independent institution.

Erkvania and Lebanidze¹⁸ note that the Georgian judicial system faces several challenges and problems that cannot be solved despite the wave of successful “cosmetic” reforms. Implementing and establishing the rule of law in Georgia took work. They identify the three most important challenges the Georgian judicial system faces: judicial corporatism, politicization of the judiciary system, and lack of institutional transparency.

According to the conclusion of the Venice Commission,¹⁹ Georgia still needs to implement legislative changes regarding judicial reforms. According to their assessment, the positive changes implemented in the judicial system need to be more cohesive and respond to the system's real challenges. The Venice Commission also emphasizes that from the five main recommendations which were determined in March 2023, four have been partially or fully implemented, which is positively perceived and evaluated by the Commission.

Electoral reforms and challenges

In the spring of 2021, the President of the Council of Europe, Charles Michel, proposed to the representatives of Georgian political parties a new detailed proposal for Georgia's progress, according to which one of the country's obligations is to implement “ambitious electoral reform.”²⁰ On June 28, 2021, the Parliament of Georgia adopted amendments to the Election Code, the purpose of which was to improve the election legislation.²¹ The mentioned changes covered such essential issues as the norms of the composition of the Central Election Commission (hereinafter CEC) and the election of the chairman, the updated rules for staffing the local election commissions, the procedures for campaigning and counting votes, and others.²² The reform of the 2021 election code, in particular the introduction of election technologies and the strengthening of election institutions in the country, played an essential role in improving the transparency and fairness of the election process, which in itself implies an increase in Georgia's compatibility with the democratic election norms of the EU.

However, the wave of electoral reforms did not end there. In 2023, changes were again made to the Electoral Code, which both local and international organizations assess as a departure from the original framework agreement proposed by Charles Michel.²³ With the mentioned change, the authority to conduct the competition of CEC candidates and submit them to the Parliament was transferred to the Speaker of the Parliament instead of the President. The election of the Chairman/members of the CEC for a full term became possible with the majority of the total composition of the Parliament (76 votes). Also, the position of the Deputy Chairman of the CEC nominated by the opposition party was abolished. This issue is also discussed in the Venice Commission/OSCE/ODIHR joint report 2023,²⁴ according to which this change should be reviewed, as it contradicted the agreement reached in 2021 and may harm bilateral relations.

At the spring sessions of 2024, the Parliament of Georgia again discusses the third wave of amendments to the Election Code. It should be noted that none of the recommendations of the OSCE/ODIHR and the Venice Commission are reflected in these amendments. Single-party control over the election of the CEC chairman

¹⁸ Erkvania, T. Lebanidze, B. (2021) “Reform of the judicial system in Georgia and its Implications for the Idea of European Integration.” Policy Essay #31, Georgia Policy Institute.

¹⁹ Venice Commission - Council of Europe. “Follow-up opinion on previous opinions concerning the Organic Law on Common Courts.” (Venice, 6-7 October 2023). [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)033-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)033-e). Accessed on February 16, 2024.

²⁰ European Council. EU relations with Georgia – consilium. (2023, December 21). <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/georgia/>. Accessed on February 7, 2024.

²¹ Election code of Georgia. სსიპ “საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.” (2021). <https://matsne.gov.ge/en/document/view/1557168?publication=79>. Accessed on February 16, 2024.

²² Venice Commission - Council of Europe. “Follow-up opinion on previous opinions concerning the Organic Law on Common Courts.” (Venice, 6-7 October 2023). [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)033-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)033-e). Accessed on February 16, 2024.

²³ Transparency International – Georgia. (2024). Amendments to electoral legislation proposed by the parliamentary. <https://www.transparency.ge/en/post/amendments-electoral-legislation-proposed-parliamentary-majority-contradict-requirements>. Accessed on February 15, 2024.

²⁴ Venice Commission - Council of Europe. “On the Draft amendments to the Election Code and to the Rules of Procedure of the Parliament of Georgia”. (Venice, 15-16 December 2023). [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)047-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)047-e). Accessed on February 16, 2024.

and non-party members is still maintained, and the position of the CEC deputy chairman intended for the opposition candidate has been abolished.²⁵

Criteria	I wave of reform (2021)	II wave of reform (2023)
Authority to nominate CEC candidates	After this reform, the President of Georgia had the authority to conduct the CEC candidate competition and submit it to the Parliament.	This authority was transferred to the Speaker of the Parliament, which was considered a significant change in procedural control.
Election of CEC chairman/ member	Electing the CEC chairman/members for a full term would require a broader consensus among members of Parliament.	Full-term elections of CEC chairman/ member with the majority of the whole composition of the Parliament (76 votes) became possible, thereby lowering the consensus threshold.
Electoral technologies and institutions	Changes were made, which facilitated the introduction of electoral technologies and the strengthening of electoral institutions for a closer connection with the democratic norms of the EU.	Although not directly mentioned in the 2023 wave of reforms, changes in procedural controls could affect technology adoption and institutional integrity.
International assessments	These reforms were part of a deal proposed by Charles Michel to increase the sense of electoral fairness and compatibility with the EU.	The Venice Commission/OSCE-ODIHR issued recommendations that the 2023 amendments are inconsistent with the 2021 agreement, indicating a possible regression to previously agreed standards.

Table 2. Comparison of two waves of electoral reforms implemented in Georgia.

Based on the analysis, it can be seen that by implementing the original, 2021 changes in the election code and the implementation of the supporting technologies in the Georgian reality, Georgia has taken a step to ensure more transparent, fair, and competitive elections, which once again emphasizes Georgia's commitment to the electoral system. However, the challenges, such as isolated cases of election fraud, use of administrative resources, media bias, and representational inequality, represent a significant obstacle to the fairness and transparency of Georgia's election process, which also affects its democratization process. Several recommendations are written in these evaluations, which must be implemented to improve the electoral system and maintain the stability of the achieved results. By confronting challenges related to election integrity and political representation, Georgia has an opportunity to strengthen the democratic backbone of its political system and ensure a fairer and more inclusive electoral framework.

Reforms and challenges of democratic governance and public administration

Georgia's governance and public administration reforms, as described in various guidelines²⁶ and OECD/SIGMA assessments,²⁷ are some of the essential steps the country has taken to simplify operations and increase administrative efficiency through e-governance decisions. Current and implemented reforms in this area have significantly improved the efficiency of the government's work and the quality of public services, which once again reflects the country's aspiration to the EU governance model.

However, like in other areas, those reforms are accompanied by challenges discussed in the OECD/SIGMA²⁸ and World Bank²⁹ assessments. These assessments highlight that centralized power and inefficiencies in public

²⁵ Transparency International – Georgia. (2024). Amendments to electoral legislation proposed by the parliamentary. <https://www.transparency.ge/en/post/amendments-electoral-legislation-proposed-parliamentary-majority-contradict-requirements>. Accessed on February 15, 2024.

²⁶ The Government of Georgia. With support of UNDP. “Handbook on Public Administration Reform in Georgia.” (2023).

²⁷ OECD – Georgia. (2022). <https://www.oecd.org/gov/bycountry/georgia/>. Accessed on February 12, 2024.

²⁸ OECD – Georgia. (2022). <https://www.oecd.org/gov/bycountry/georgia/>. Accessed on February 12, 2024.

²⁹ World Bank. “Country Program Evaluation. World Bank Group Support to Georgia, Fiscal Years 2014–23.” (2023). Accessed on

service delivery are critical challenges that need further addressing to improve government performance and responsiveness. Changing the centralization of power and the inefficiency of services is crucial to strengthening governance structures, which are vital to Georgia's democratization and European integration.

Criteria	Action	Result
Policy planning and coordination	Adoption of regulatory guidelines for policy development with public participation in government agencies; Train civil servants in policy analysis, planning, monitoring, and evaluation.	A comprehensive framework for policy development was established, and the skills of policy planning staff in all relevant ministries were improved.
Public service and human resources management	Legislative/regulatory changes were implemented for the corps of professional civil servants; Support the Public Service Bureau and Ministries in modernizing public service.	The civil service was transformed into a merit-based, professional model, and the performance evaluation and professional development systems were improved.
Provision of public services	Development of uniform guidelines for service design and delivery; Establishing methodological bases of consistency and quality control; Creating a national strategy for developing public services for 2022-2025 and providing training on new standards and electronic services.	Improving and refining the quality of public services, including e-services, which ensures increased resilience to cyber-threats.

Table 3. Two waves of electoral reforms implemented in Georgia.

The analysis showed that restructuring the public sector and introducing the e-government system modernized public services, made them more accessible to citizens, and reduced opportunities for corruption. Georgia's civil service reforms again emphasize its aspiration to become more accountable and promote professionalism in the public administration system. Thus, Georgia's way of improving its governance system and public administration is marked by significant achievements and ongoing challenges. Reforms have laid the foundation for a more efficient and transparent government, but the way forward requires continued efforts to address decentralization issues and inefficiencies in public administration. Strengthening the governance framework supporting the country's democratization goals and European integration aspirations is essential.

Anti-corruption reforms and challenges

According to the decision of the European Council of June 23, 2022, Georgia was given a “European Perspective,” and a 12-point executable plan was defined on the way to European integration, one of the main priorities of which is the development of anti-corruption mechanisms in the country.³⁰ In order to fulfil this priority, in 2022, an amendment was introduced to the law of Georgia “On the Fight Against Corruption,” according to which the preventive mechanisms of corruption were united under one agency and an Anti-corruption Bureau was created, the main task of which is to promote the fight against corruption in the country.³¹

According to the evaluations of International Transparency,³² the Venice Commission,³³ and the OECD,³⁴ Georgia is taking various practical steps to introduce anti-corruption mechanisms in the Georgian reality. A

February 15, 2024.

³⁰ European Council. EU relations with Georgia – consilium. (2023, December 21). <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/georgia/>. Accessed on February 7, 2024.

³¹ Anti-Corruption Bureau. (2024). <https://acb.gov.ge/en>. Accessed on February 15, 2024.

³² Transparency International. “Georgia,” (2023). <https://www.transparency.org/en/countries/georgia>. Accessed on February 15, 2024.

³³ Venice Commission - Council of Europe. “Opinion on the provisions of the Law on the fight against Corruption concerning the Anti-Corruption Bureau.” (Venice, 15-16 December 2023). [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)046-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)046-e). Accessed on February 16, 2024.

³⁴ OECD. Anti-Corruption Reforms in Georgia. May 30, 2022. <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/corruption/acn/anti-corruption-reforms-in-georgia-d709c349-en.htm>. Accessed on February 14, 2024.

clear example is the creation of the Anti-corruption Bureau and establishing a comprehensive legal framework. However, the analysis of Transparency International Georgia and OECD highlights the constant challenge of corruption despite the countermeasures implemented by the country. These assessments question the effectiveness of existing strategies and point to vulnerabilities reflected in the need for solid anti-corruption mechanisms. International concern refers to the creation of this bureau as ineffective and a facade mechanism, as this bureau needs actual mechanisms to ensure effective implementation of the functions and duties assigned to it. Furthermore, regarding the criticism of the legal framework, Transparency International – Georgia³⁵ note that the procedure for staffing the bureau, choosing its head, and performing investigative and supervisory functions needs to be more specific and raises doubts about its independence and efficiency.

According to Transparency International's 2023 Corruption Perceptions Index,³⁶ Georgia ranks 49th out of 180 countries. According to this assessment report, Georgia is ahead of many EU member states in this index. However, it should be noted that in 2023, Georgia has 53 points, 3 points less than the previous year. Although Georgia is still in the leading position in the region, it has yet to have such a low score since 2015. In this assessment, it is also said that high-level corruption is increasing in the country, and the facts of the abduction of state institutions are deepening.

In response to the criticism, the Georgian authorities in 2023 presented the National Action Plan for Georgia's EU Integration, which covers both short-term (3-4 years) and medium-term (7 years) action plans. One of the main concerns of this action plan is about fighting corruption:

Criteria	Action Plan
Preventive strategies	Development and implementation of a comprehensive national anti-corruption strategy and action plan; Establishment of mechanisms for the prevention of conflicts of interest; Formation and implementation of the state governance reform strategy.
Strengthening detection and investigation	To use both preventive and prohibitory measures to fight against corruption; Strengthening the capacity to investigate corruption-related crimes; Ensure thorough investigation of suspected corruption incidents.
Monitoring and evaluation	More active checking of the Georgian Asset Declarations of officials; Strict monitoring and evaluation of the effectiveness of anti-corruption measures.
Transparency and accountability	Promote access to information and public participation in governance; Promoting the role of civil society in the decision-making process through safe media monitoring; Increase openness, transparency, and accountability within the framework of open governance initiatives.
International practices and compliance	Effective implementation of relevant international legal instruments is a priority; Implementation of recommendations received from international institutions (UNCAC, GRECO, OECD/ACN and others).

Table 4. National Action Plan for Georgia's EU Integration – Anti-corruption measures.³⁷

³⁵ Transparency International – Georgia. "Corruption Perceptions Index 2023: Georgia's Score Drops by 3 Points," 30 January, 2024. <https://transparency.ge/en/post/corruption-perceptions-index-2023-georgias-score-drops-3-points>. Accessed on February 15, 2024.

³⁶ Transparency International. "2023 Corruption Perceptions Index: Explore the Results," January 30, 2024. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>. Accessed on February 12, 2024.

³⁷ The Government of Georgia. (2023). The National Action Plan for Georgia's EU Integration https://www.gov.ge/files/288_86887_447978_EU_9StepAP-revisedDec2023.pdf.

Current political challenges

Significant political challenges characterize Georgia's path to democratization and European integration. The mentioned political challenges are discussed in many international evaluations and scientific articles. Transparency International – Georgia,³⁸ 12 recommendations of the European Commission,³⁹ the evaluations of the Venice Commission, and OSCE/ODIHR⁴⁰ talk about the problems of political polarization and oligarchization in Georgia, which have a significant impact on the democratic governance system of Georgia. This, in itself, causes political instability and concentration of power in the hands of a few persons. According to their assessment, this is against the country's current democratic processes and requires more reforms.

According to the 2024 V-Dem Institute Democracy Index,⁴¹ Georgia ranks 100th in democracy index, and according to the 2023 assessment,⁴² Georgia is among the top ten countries with a decade of progress in democracy. Georgia is characterized as a country with a moderate level of democratic governance. The final index is derived from critical dimensions of democracy, such as the electoral process and pluralism, the functioning of government, political participation, and political culture.

Aspect	Point
Electoral process and pluralism	0.52
The functioning of government	0.65
Political participation	0.50
Political culture	0.41

Table 5. Georgia's ranking by V-Dem Institute Democracy Index.⁴³

The unity of the mentioned points gives us a nuanced view of the democratic landscape of Georgia. This assessment reflects the effectiveness of Georgia according to the main dimensions of democracy and reveals both the strengths of the country's development and the areas for improvement. As a result of the electoral process and pluralism, Georgia shows a moderate development and basis to ensure the smoothness of the electoral system and the diversity of political actors in the country. The government score indicates a vital aspect of the country's governance, which is the basis for effective government performance and country stability. However, the political participation and political culture scores highlight ongoing challenges in Georgia's political processes, characterized by a lack of broad public engagement and a culture supportive of democratic values.

According to Freedom House's 2022 assessment,⁴⁴ Georgia experienced a decline in independent media rating, and compared to last year, its score dropped from 3.50 to 3.25. According to assessment, it appears that this decline was due to an increased trend of violence and harassment against journalists. As for Georgia's democracy score, compared to last year, it has also decreased slightly, from 3.07 to 3.04. This score places Georgia in the transitional or hybrid regime category. These indicators highlight the ongoing challenges of media freedom and democratic processes in Georgia, which require constant efforts to ensure journalistic independence and improve the general democratic environment.

³⁸ Transparency International – Georgia. "Corruption Map," 09 February, 2024. <https://transparency.ge/en/post/corruption-map>. Accessed on February 11, 2024.

³⁹ European Council. EU relations with Georgia – consilium. (2023, December 21). <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/georgia/>. Accessed on February 7, 2024.

⁴⁰ Venice Commission – Council of Europe. "Opinion on the provisions of the Law on the fight against Corruption concerning the Anti-Corruption Bureau." (Venice, 15-16 December 2023). [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)046-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)046-e). Accessed on February 16, 2024.

⁴¹ V-Dem Institute. (2024). Democracy Winning and Losing at the Ballot. https://v-dem.net/documents/44/v-dem_dr2024_highres.pdf. Accessed on February 16, 2024.

⁴² V-Dem Institute. (2023). Defiance in the face of autocratization. https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf. Accessed on February 16, 2024.

⁴³ V-Dem Institute. (2024). Democracy Winning and Losing at the Ballot. https://v-dem.net/documents/44/v-dem_dr2024_highres.pdf. Accessed on February 16, 2024.

⁴⁴ Freedom House. (2023). "Georgia." <https://freedomhouse.org/country/georgia/nations-transit/2023>. Accessed on February 15, 2024.

Political polarization and the strong influence of oligarchization on Georgia's political landscape create a problematic environment for the country's ongoing democratization process. This affects the current waves of reforms and modernization of the governance system in the country.⁴⁵ The presence and pressure of oligarchic interests, which often prioritize their private interests over the public good, threaten the principles of democracy and the rule of law, which calls into question the principle of fair power distribution.⁴⁶

The analysis showed that, first of all, it is necessary to deal with these challenges to continue the process of democratization of Georgia, which in turn is the basis for achieving the goals of European integration. It is necessary to develop effective strategies that encourage political pluralism in the country and ensure stability and principles of equality. The road to democratization and to the EU for Georgia is undoubtedly full of difficulties and challenges. However, through continuous, effective, and focused reforms, Georgia is ready to overcome these obstacles, which will establish a framework for more democratic governance.

Analysis of the Impact of the EU on Georgia's Democratization Process

Georgia's desire to establish closer ties with the EU has laid the foundation for significant reforms in the governance structure and the economic and political spheres. The main goal of those reforms is to increase compatibility with European values. The role of the EU in establishing democratic governance, economic prosperity, and community empowerment in Georgia is clear. This cooperation, which has been ongoing for the last several decades, has significantly impacted Georgia's democratic development trajectory. Georgia has chosen the path of Euro-Atlantic integration. To achieve this goal, Georgia is trying to introduce European and Western values and standards through reforms in all areas of the country.

Democratic Governance and Political Stability

The wave of reforms implemented in various fields discussed above showed that the EU played a turning role in strengthening the democratic governance and political stability of Georgia. The European Neighborhood Policy (ENP) and the Eastern Partnership (EaP) laid the foundation for political dialogue and cooperation between Georgia and the EU, the main goal of which was to promote the formation of a more stable and democratic governance structure in Georgia.

The comprehensive legislative framework for the country was formed according to the Association Agreement (AA), with its Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), as well as with other agreements and prerequisites for EU candidate status. Many reforms were carried out in the country, mainly aiming to improve the existing election processes, strengthen judicial independence and the rule of law, redistribution functions and duties between governmental institutions, and develop effective anti-corruption mechanisms.

Effective public administration, the rule of law, and the adoption of a comprehensive legislative framework are critical parts of political development. Combining these and other reforms lays the foundation for a stable and robust governance framework, fundamental to building a stable democratic system.

Aspect	Description	Action
Development of governance	The adoption of EU standards contributes to introducing a governance model characterized by accountability, transparency, and citizen involvement.	Public administration, judicial, and electoral reforms were carried out to increase justice, transparency of the electoral system, and government accountability.

⁴⁵ De Waal T., Gegeshidze A., "Divided Georgia: A Hostage to Polarization." Carnegie Europe, December 8, 2021. <https://carnegieeurope.eu/2021/12/08/divided-georgia-hostage-to-polarization-pub-85937>. Accessed on February 15, 2024.

⁴⁶ Konończuk W., Cenuşa D., and Kakachia K. (2017). Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as key obstacles to reforms. CEPS Brussels

Aspect	Description	Action
Impact on democratization	Strengthens judicial independence, fights corruption, and ensures protection of fundamental rights.	Reforms have been implemented to ensure the independence of the judiciary, and anti-corruption measures have been introduced to make governance more transparent and accountable.
Adoption and implementation of EU standards	Transparency, accountability, and effective public administration are essential for the rule of law and civil liberties.	Reforms in the delivery of public services in line with European governance models and the adoption and implementation of EU legal standards.

Table 6. Political dimension of Georgia's development: Main aspects and reforms under the conditions of EU integration.

Economic Growth and Integration

As primarily an economic union, the EU plays an essential role in Georgia's economic development – in terms of legislation and in forming a free and competitive market. Georgia's integration with the EU is an excellent economic growth and stability guarantor. In this regard, DCFTA facilitates integration, which gives Georgian products access to the expanded European market. The mentioned agreement also stimulates the current trade processes within the country, attracts direct foreign investments for the Georgian market, and contributes to the diversification of the country's economy.⁴⁷

The EU gives Georgia access to the European market and contributes to its integration into a broad, stable, and predictable economic domain governed by the principle of fair competition. The introduction of such an economic system in Georgian reality develops businesses and small and large enterprises, contributing to the country's economic growth and creating jobs in the local market.⁴⁸

Integration into the EU also contributes to the financial and technical development and sustainability of Georgia, which in turn contributes to the modernization of the economic infrastructure. These ongoing economic reforms are critical to promoting economic diversification and ensuring long-term sustainable growth. Georgia's economic ties with the EU ensure the country's economic stability against the current unstable and economic uncertainty in the region, which in the future will ensure the attraction of more foreign investments and lead to a more secure, independent and stable economic future of the country.⁴⁹

The financial and technical support received from the EU contributed to the modernization and sustainable development of the country's economic infrastructure. Through these aid efforts, the country has implemented reforms in areas such as energy efficiency, environmental protection, and the development of small and medium-sized enterprises (SMEs), which in turn contribute to the development of the country's economic sustainability and competitiveness.

⁴⁷ World Bank. "Doing Business 2018: Georgia Ranked Highest in Europe and Central Asia Region," October 31, 2017. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/10/31/doing-business-2018-georgia-ranked-highest-in-europe-and-central-asia-region>. Accessed on February 12, 2024.

⁴⁸ Whitman, R. G., & Japaridze, S. (2018). *Deepening EU-Georgian Relations – What, Why, and How?* London: European Union External Action.

⁴⁹ World Bank. "Doing Business 2018: Georgia Ranked Highest in Europe and Central Asia Region," October 31, 2017. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/10/31/doing-business-2018-georgia-ranked-highest-in-europe-and-central-asia-region>. Accessed on February 12, 2024.

Aspect	Description	Action
Economic integration and access to the European market	DCFTA opens the European market for Georgian products, promotes trade, and attracts investments. It also grants access to a larger, more stable, and predictable European market characterized by the principle of fair competition.	Various necessary regulatory reforms have been adopted and implemented to meet EU market product standards. This, in turn, will simplify trade relations, which will ensure compatibility with the EU single market in both trade policy and practice.
Improving the business environment	Promotes innovation, SME development, economic growth, and job creation in the country.	Legislative reforms have been implemented to improve the business environment and promote innovation and enterprise development.
Financial and technical support	It contributes to the modernization and sustainable development of Georgia's economic infrastructure.	Various economic infrastructure development projects are underway in the country to modernize the economic sectors with the support of the EU and increasing compatibility.
Stability and security	Economic ties with the EU are a significant buffer against regional instability and insecurity.	Political and economic reforms were implemented, the main goal of which was to strengthen economic stability and security in the country.

Table 7. Economic dimension of Georgia's development: Main aspects and reforms under the conditions of EU integration.

Societal Advancements

The role of integration in the EU is also significant for the social development of society. Georgia's compatibility with EU standards is manifested in its commitment to raising the quality of education, improving health services, and protecting cultural heritage. The visa liberalization agreement contributed to the increased mobility of Georgian citizens, which strengthened people-to-people contacts and increased the participation of Georgian youth in educational exchange programs and cultural interactions. The deepening of ties between the Georgian and European peoples has increased and contributed to the popularization of European values among the Georgians, increasing the perception of community unity and strengthening the European identity in the country.⁵⁰

EU-supported programs and initiatives also played a crucial role in developing healthcare, education, and social inclusion in Georgia. The reforms implemented in the social spheres, aimed at increasing compliance with EU social policies, led to the improvement of public health services, the improvement of higher education standards, and the promotion of the protection of minority rights, which in turn laid the foundation for the formation of a more inclusive and fair society.

This transformation process is crucial for promoting a unified society, which contributes to Georgia's integration into European society. Through these areas, integration into the EU contributes to forming a more resilient society open to the European values that define the way of life.⁵¹

⁵⁰ Migration and Home Affairs. "Visa Liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia". https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/international-affairs/collaboration-countries/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en#:~:text=The%20decision%20to%20transfer%20Georgia,a%20short%2Dstay%20was%20abolished. Accessed on February 12, 2024.

⁵¹ European Union – Source: European Parliament. "Implementation of the EU-Georgia Association Agreement – November 14, 2018,". https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0457_EN.html. Accessed on February 12, 2024.

Aspect	Description	Action
Education and healthcare	Ensuring higher education standards and commitment to health capacity development.	Reforms were implemented in the education system in accordance with European standards, and health care reforms were carried out. The main goals of these reforms are access to health care for all citizens of the country and improvement of the quality of health care.
Cultural heritage	Protection and promotion of cultural heritage as part of community development.	Policies and measures necessary for preserving and promoting cultural heritage have been developed, which contribute to the country's integration into the European cultural dimension.
People-to-people contact	The visa liberalization process has facilitated educational exchange and cultural interactions, which has led to the invigoration of European identity among the Georgian people.	Several projects have been implemented to enhance people-to-people contacts and promote educational and cultural exchange programs with EU countries.
United society	The transformation of society towards common values of democracy, human rights, and mutual respect strengthens Georgia's European integration process.	Initiate initiatives to promote human rights, gender equality, and the protection of minorities to strengthen society's unity and common democratic values.

Table 8. Social dimension of Georgia's development: Main aspects and reforms under the conditions of EU integration.

Conclusion

The role and involvement of the EU in the reforms implemented in the country is clear. The EU-Georgia partnership is contributing to Georgia's democratization, economic development, and development into a socially inclusive country. In this work, we analysed the influence of the integration factor in the EU on the modernization of Georgia's political governance, forming an independent court, reforming the electoral administration and code, and anti-corruption initiatives. According to the standards and recommendations of the EU, the ongoing reforms in the country strengthened the structure of Georgian democracy. They created a solid foundation for its continuous development and integration into European society.

Reforms were implemented in the country according to various areas, more specifically:

- **Political reforms:** Georgia's commitment to strengthening its political framework has established more robust, accountable, and participatory governance structures. The reforms led to a political environment in Georgia characterized by democratic principles, which once again emphasizes the country's commitment to the democratic ethos. However, the country still faces challenges such as political polarization, inequality, and oligarchization, which are necessary to solve. First of all, it is necessary to overcome political polarization, end the current harsh rhetoric, and increase the efficiency of the Parliament through constructive multipartyism.
- **Judicial reforms:** Four waves of reforms implemented in the judicial system, aimed at ensuring judicial independence and justice, were one of the cornerstones of Georgia's reform agenda. The changes implemented in this direction have significantly improved the rule of law, creating an even more reliable legal framework for citizens and businesses. However, like other areas, the country still faces challenges in this direction, such as judicial corporatism, politicization of the judiciary, and lack of institutional transparency. Our analysis showed that Georgia continues reforms in this direction, the final goal of which is establishing a democratic, independent, and transparent judicial system.

- **Electoral processes:** reforms implemented in the direction of elections played a decisive role in increasing the credibility and integrity of elections in Georgia. The country has introduced stricter electoral laws and procedures that have increased political competition and transparency in both the 2020 Parliamentary and 2021 local government elections. However, there is also a wave of challenges in the electoral field, starting from election fraud in individual cases, the use of administrative resources, and media bias, ending with representation inequality.
- **Anti-corruption measures:** Georgia's implementation of anti-corruption measures has primarily reduced the incidence of corruption in the country, strengthening public trust in government institutions. Implementing anti-corruption mechanisms in Georgia has once again demonstrated the country's commitment to European values and its aspiration to implement rigorous governance standards. A separate Anti-corruption Bureau was formed based on international partners' recommendations. However, the analysis above showed that it is necessary to implement more reforms in this direction to establish more robust and effective anti-corruption mechanisms in the country to increase the effectiveness of existing strategies and reduce vulnerabilities.

By aligning with EU standards and frameworks, Georgia not only embarked on comprehensive reforms but also embraced the core values of democracy, human rights, and mutual respect that define European identity. The AA and the DCFTA have greatly influenced the formation and shaping of Georgia's legislative and institutional framework, ensuring closer compliance with the strict norms and standards maintained by the EU. These joint efforts of the country and society laid the foundation for significant transformations in all sectors of Georgian society, paving the way to a future that promises stability, prosperity, and deeper integration into European society.

The reforms carried out by Georgia so far are proof of Georgia's commitment and effort towards European integration. Although Georgia's journey towards European integration is full of challenges, our current partnership with the EU will continue to catalyse positive changes, ensuring the solution to the country's challenges and furthering the democratization process. Considering that Georgia continues to deepen the integration process with the EU, the focus should remain on using the advantages of this partnership to consider the difficulties that have arisen and find ways to solve them. Based on common values and mutual aspirations, the EU-Georgia relationship promises a brighter future for Georgia, which is steadfastly based on European standards and values.

Bibliography

1. Anti-Corruption Bureau. (2024), available at <https://acb.gov.ge/en>.
2. Burkadze, Z. (2022). *Great Power Competition and the path to democracy: The case of Georgia, 1991-2020*. University of Rochester Press.
3. Börzel, Tanja A. (2016). "Building Member States: How the EU Promotes Political Change in Its New Members, Accession Candidates, and Eastern Neighbors." *Geopolitics, History, and International Relations* 8(1): 76–112.
4. Börzel, T., Dimitrova, A. L., & Schimmelfennig, F. (2017, October 24). *European Union Enlargement and Integration Capacity*. Routledge.
5. De Waal T., Gegeshidze A., "Divided Georgia: A Hostage to Polarization." Carnegie Europe, December 8, 2021, available at <https://carnegieeurope.eu/2021/12/08/divided-georgia-hostage-to-polarization-pub-85937>.
6. Dobbins, Michael. "The Post-Rose Revolution Reforms as a Case of Misguided Policy Transfer and Accidental Democratisation?" *Europe-Asia Studies* 66, no. 5 (May 28, 2014): 759–74.
7. EEAS. "EU/Georgia Association Agreement," available at https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia/eugeorgia-association-agreement_en?s=221.
8. EEAS. *The Twelve Priorities*. (2022, September, 20), available at https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia/twelve-priorities_en.
9. *Election code of Georgia*. სსიპ "საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე." (2021), available at <https://matsne.gov.ge/en/document/view/1557168?publication=79>.

10. European Commission – European Commission. (2023, November 8). *Key findings of the 2023 Report on Georgia*, available at https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_23_5626.
11. European Council. *EU relations with Georgia – consilium*. (2023, December 21), available at <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/georgia/>.
12. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). (February 29, 2024). “Georgia.” available at https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/georgia_en.
13. European Union – Source: European Parliament. “Implementation of the EU-Georgia Association Agreement – November 14, 2018,” available at https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0457_EN.html.
14. Erkvania, T. Lebanidze, B. (2021) “*Reform of the judicial system in Georgia and its Implications for the Idea of European Integration*.” Policy Essay #31, Georgia Policy Institute.
15. Freedom House. (2023). “Georgia.” available at <https://freedomhouse.org/country/georgia/nations-transit/2023>.
16. Konończuk W., Cenuşa D., and Kakachia K. (2017). *Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as key obstacles to reforms*. CEPS Brussels.
17. Migration and Home Affairs. “*Visa Liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia*”, available at https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/international-affairs/collaboration-countries/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en#:~:text=The%20decision%20to%20transfer%20Georgia,a%20short%20stay%20was%20abolished.
18. OECD. Anti-Corruption Reforms in Georgia. May 30, 2022, available at <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/corruption/acn/anti-corruption-reforms-in-georgia-d709c349-en.htm>.
19. OECD – Georgia. (2022), available at <https://www.oecd.org/gov/bycountry/georgia/>.
20. Steenland, R. A. (2016). *Democratization in Georgia: what role for the EU? an analysis of the democratization process of Georgia and the influence of EU policies*. Utrecht School of Governance.
21. The Government of Georgia (2023). The National Action Plan for Georgia's EU Integration, available at https://www.gov.ge/files/288_86887_447978_EU_9StepAP-revisedDec2023.pdf.
22. The Government of Georgia. With support of UNDP. “Handbook on Public Administration Reform in Georgia.” (2023).
23. Transparency International. “2023 Corruption Perceptions Index: Explore the Results,” January 30, 2024, available at <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>.
24. Transparency International. “Georgia,” (2023), available at <https://www.transparency.org/en/countries/georgia>.
25. Transparency International – Georgia. (2024). *Amendments to electoral legislation proposed by the parliamentary*, available at <https://www.transparency.ge/en/post/amendments-electoral-legislation-proposed-parliamentary-majority-contradict-requirements>.
26. Transparency International – Georgia. “Corruption Map,” 09 February, 2024, available at <https://transparency.ge/en/post/corruption-map>.
27. Transparency International – Georgia. “Corruption Perceptions Index 2023: Georgia’s Score Drops by 3 Points,” 30 January, 2024, available at <https://transparency.ge/en/post/corruption-perceptions-index-2023-georgias-score-drops-3-points>.
28. V-Dem Institute. (2023). *Defiance in the face of autocratization*, available at https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf.
29. V-Dem Institute. (2024). *Democracy Winning and Losing at the Ballot*, available at https://v-dem.net/documents/44/v-dem_dr2024_highres.pdf.
30. Venice Commission - Council of Europe. “Follow-up opinion on previous opinions concerning the Organic Law on Common Courts”. (Venice, 6-7 October 2023), available at [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)033-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)033-e).
31. Venice Commission - Council of Europe. “On the Draft amendments to the Election Code and to the Rules of Procedure of the Parliament of Georgia”. (Venice, 15-16 December 2023), available at [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)047-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)047-e).

32. Venice Commission - Council of Europe. "Opinion on the provisions of the Law on the fight against Corruption concerning the Anti-Corruption Bureau." (Venice, 15-16 December 2023), available at [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)046-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)046-e).
33. Whitman, R. G., & Japaridze, S. (2018). *Deepening EU-Georgian Relations – What, Why, and How? London: European Union External Action.*
34. World Bank. "Country Program Evaluation. World Bank Group Support to Georgia, Fiscal Years 2014–23." (2023).
35. World Bank. "Doing Business 2018: Georgia Ranked Highest in Europe and Central Asia Region," October 31, 2017, available at <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/10/31/doing-business-2018-georgia-ranked-highest-in-europe-and-central-asia-region>.

ევროკავშირი-საქართველოს ურთიერთობები და დემოკრატიზაცია: რეფორმებისა და გამომწვევების ანალიზი

აბსტრაქტი

ამ ნაშრომის მთავარი მიზანი არის ევროკავშირის გავლენის კვლევა საქართველოს მიმდინარე დემოკრატიზაციის პროცესზე. ნამუშევარი – საქართველოსა და ევროკავშირის შორის არსებული სტრატეგიული პარტნიორობისა და ინტეგრაციის ძალისხმევების გავლენის დეტალურად შესწავლის მეშვეობით, აანალიზებს, თუ როგორ გახდა ევროკავშირი მნიშვნელოვანი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური რეფორმების კატალიზატორი საქართველოში.

ამ ნაშრომში განხილულია რეფორმების ძირითადი სფეროები – პოლიტიკური მმართველობა, კანონის უზენაესობა, კეთილსინდისიერი საარჩევნო პროცესი და ანტიკორუფციული ღონისძიებები იმ მიზნით, რომ შეფასდეს მათი გავლენა საქართველოს დემოკრატიული მმართველობის განვითარებასა და ევროპის საზოგადოებაში ინტეგრაციის პროცესზე.

ევროკავშირის როლი ქვეყნის მიმდინარე დემოკრატიზაციის პროცესებში აშკარად იკვეთება. თუმცა, ნაშრომი, ასევე, ეხება ევროპის ოჯახში საქართველოს ინტეგრაციის სირთულეებსა და გამომწვევებს. ამ გამომწვევებს შორისაა ეროვნული სუვერენიტეტი, ეკონომიკური დამოკიდებულება, საქართველოს მიერ სხვადასხვა შეთანხმებებით აღებული ვალდებულებების შესრულების ხარვეზები, ასევე, სოციო-კულტურული შეუთავსებლობა, რაც ხაზს უსვამს საქართველოს ინტეგრაციის უნიკალურობას.

აღნიშნული კვლევა ეყრდნობა რა სხვადასხვა წყაროს, მათ შორის, პოლიტიკურ დოკუმენტებს, საერთაშორისო ორგანიზაციების შეფასებებსა და აკადემიური ლიტერატურის ანალიზს, ის წარმოადგენს ერთგვარ დაბალანსებულ პერსპექტივას საქართველოს მიღწევებსა და გამომწვევებზე.

ნაშრომი, აგრეთვე, განიხილავს ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ბილატერალური თანამშრომლობის სტრატეგიულ მნიშვნელობას და ორმხრივ სარგებელს, ასევე, სამომავლო თანამშრომლობის პოტენციალს. რადგან ევროპული ინტეგრაცია საქართველოს სტრატეგიული არჩევანია, ეს ნაშრომი ხელს უწყობს ევროკავშირის ტრანსფორმაციული გავლენის უკეთ გააზრებას საქართველოს დემოკრატიზაციის პროცესზე.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირი, საქართველო, ევროპის ინტეგრაცია, დემოკრატიული რეფორმები, სასამართლო დამოუკიდებლობა, საარჩევნო რეფორმები, ანტიკორუფციული ზომები, სოციალური განვითარება

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. Anti-Corruption Bureau. (2024), available at <https://acb.gov.ge/en>.
2. Burkadze, Z. (2022). *Great Power Competition and the path to democracy: The case of Georgia, 1991-2020*. University of Rochester Press.
3. Börzel, Tanja A. (2016). "Building Member States: How the EU Promotes Political Change in Its New Members, Accession Candidates, and Eastern Neighbors." *Geopolitics, History, and International Relations* 8(1): 76–112.

¹ გიორგი იაკობიშვილი არის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (თსუ) ევროპული კვლევების ინსტიტუტის (IES) ევროპისმცოდნეობის ინგლისურენოვანი სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი. ის ფლობს მაგისტრის ხარისხს საერთაშორისო ურთიერთობებში საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტიდან (GIPA), ასევე, მაგისტრის ხარისხს პოლიტიკურ მეცნიერებებში პოლონეთის ვროცლავის უნივერსიტეტიდან, ელექტრონული ფოსტა: iakobishviligigi@gmail.com

4. Börzel, T., Dimitrova, A. L., & Schimmelfennig, F. (2017, October 24). *European Union Enlargement and Integration Capacity*. Routledge.
5. De Waal T., Gegeshidze A., "Divided Georgia: A Hostage to Polarization." Carnegie Europe, December 8, 2021, available at <https://carnegieeurope.eu/2021/12/08/divided-georgia-hostage-to-polarization-pub-85937>.
6. Dobbins, Michael. "The Post-Rose Revolution Reforms as a Case of Misguided Policy Transfer and Accidental Democratisation?" *Europe-Asia Studies* 66, no. 5 (May 28, 2014): 759–74.
7. EEAS. "EU/Georgia Association Agreement," available at https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia/eugeorgia-association-agreement_en?s=221.
8. EEAS. *The Twelve Priorities*. (2022, September, 20), available at https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia/twelve-priorities_en.
9. *Election code of Georgia*. სსიპ "საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე." (2021), available at <https://matsne.gov.ge/en/document/view/1557168?publication=79>.
10. European Commission – European Commission. (2023, November 8). *Key findings of the 2023 Report on Georgia*, available at https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_23_5626.
11. European Council. *EU relations with Georgia – consilium*. (2023, December 21), available at <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/georgia/>.
12. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). (February 29, 2024). "Georgia." available at https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/georgia_en.
13. European Union – Source: European Parliament. "Implementation of the EU-Georgia Association Agreement – November 14, 2018," available at https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0457_EN.html.
14. Erkvania, T. Lebanidze, B. (2021) "Reform of the judicial system in Georgia and its Implications for the Idea of European Integration." "Policy Essay #31, Georgia Policy Institute.
15. Freedom House. (2023). "Georgia." available at <https://freedomhouse.org/country/georgia/nations-transit/2023>.
16. Konończuk W., Cenuşa D., and Kakachia K. (2017). *Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as key obstacles to reforms*. CEPS Brussels.
17. Migration and Home Affairs. "Visa Liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia", available at https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/international-affairs/collaboration-countries/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en#:~:text=The%20decision%20to%20transfer%20Georgia,a%20short%20stay%20was%20abolished.
18. OECD. Anti-Corruption Reforms in Georgia. May 30, 2022, available at <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/corruption/acn/anti-corruption-reforms-in-georgia-d709c349-en.htm>.
19. OECD – Georgia. (2022), available at <https://www.oecd.org/gov/bycountry/georgia/>.
20. Steenland, R. A. (2016). *Democratization in Georgia: what role for the EU? an analysis of the democratization process of Georgia and the influence of EU policies*. Utrecht School of Governance.
21. The Government of Georgia (2023). The National Action Plan for Georgia's EU Integration, available at https://www.gov.ge/files/288_86887_447978_EU_9StepAP-revisedDec2023.pdf.
22. The Government of Georgia. With support of UNDP. "Handbook on Public Administration Reform in Georgia." (2023).
23. Transparency International. "2023 Corruption Perceptions Index: Explore the Results," January 30, 2024, available at <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>.
24. Transparency International. "Georgia," (2023), available at <https://www.transparency.org/en/countries/georgia>.
25. Transparency International – Georgia. (2024). *Amendments to electoral legislation proposed by the parliamentary*, available at <https://www.transparency.ge/en/post/amendments-electoral-legislation-proposed-parliamentary-majority-contradict-requirements>.
26. Transparency International – Georgia. "Corruption Map," 09 February, 2024, available at <https://transparency.ge/en/post/corruption-map>.

27. Transparency International – Georgia. “Corruption Perceptions Index 2023: Georgia’s Score Drops by 3 Points,” 30 January, 2024, available at <https://transparency.ge/en/post/corruption-perceptions-index-2023-georgias-score-drops-3-points>.
28. V-Dem Institute. (2023). *Defiance in the face of autocratization*, available at https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf.
29. V-Dem Institute. (2024). *Democracy Winning and Losing at the Ballot*, available at https://v-dem.net/documents/44/v-dem_dr2024_highres.pdf.
30. Venice Commission - Council of Europe. “Follow-up opinion on previous opinions concerning the Organic Law on Common Courts”. (Venice, 6-7 October 2023), available at [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)033-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)033-e).
31. Venice Commission - Council of Europe. “On the Draft amendments to the Election Code and to the Rules of Procedure of the Parliament of Georgia”. (Venice, 15-16 December 2023), available at [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)047-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)047-e).
32. Venice Commission - Council of Europe. “Opinion on the provisions of the Law on the fight against Corruption concerning the Anti-Corruption Bureau.” (Venice, 15-16 December 2023), available at [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)046-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)046-e).
33. Whitman, R. G., & Japaridze, S. (2018). *Deepening EU-Georgian Relations – What, Why, and How? London: European Union External Action*.
34. World Bank. “Country Program Evaluation. World Bank Group Support to Georgia, Fiscal Years 2014–23.” (2023).
35. World Bank. “Doing Business 2018: Georgia Ranked Highest in Europe and Central Asia Region,” October 31, 2017, available at <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/10/31/doing-business-2018-georgia-ranked-highest-in-europe-and-central-asia-region>.

WESTERN VECTOR OF GEORGIA AND UKRAINE

Abstract

The article discusses the crisis formed in the relations of Georgia and Ukraine following the invasion of Ukraine by Russia in February of 2022. Particular reasons for the deterioration of ties between Tbilisi and Kyiv have been emphasized in the paper. Despite the fact that the two countries share no border, and the Soviet Union was the only factor which pulled the countries together, positive relations between Georgia and Ukraine was visible from the start, after the break of the Soviet Union. Developing the positive relations was also a result of the desire to be more independent from Russia, as well as, closer toward the Western institutions such as the EU and NATO, which developed the friendship of the countries into a strategic partnership later.

In the article, there is also a discussion on the military cooperation of Georgia and Ukraine; the participation of Ukrainian volunteers at the war in Georgia's occupied region of Abkhazia and vice versa – military engagement of Georgian volunteers at the Ukrainian "Anti-terrorist Operations". (Lugansk, Donetsk). Additionally, the research emphasized in this case as well, that the reason of tension in the relation was the factor of Russia. The Government of Georgia did not exacerbate the already tough relations with Russia and with its over diplomatic announcements, left the particular trace on the quality of cooperation with Ukraine, lasting till today.

Keywords: Georgia, Ukraine, Russia, West, Geopolitics

Introduction

After the collapse of the Soviet Union, relations between the two sovereign states developed dynamically. Since 1991, the relations between Georgia and Ukraine have been on an upward trend and are becoming stronger and stronger. Diplomatic relations began in 1992, and in 1993, during an official visit to Kyiv, Georgian President Eduard Shevardnadze signed the Ukraine-Georgia Framework Agreement on Friendship, Cooperation and Mutual Assistance. Further, the relations will be further deepened and confirmed by the close partnership between the two countries. The close cooperation between Ukraine and Georgia consists of numerous bilateral and multilateral agreements and regulates virtually all areas of relations between the two countries. Ukraine is one of the largest and most important trade partners of Georgia. There is a free trade regime between Georgia and Ukraine, which is legally regulated in both bilateral and multilateral formats (Association Agreement with Europe, GUAM).

Our goal is to answer two questions, what is the reason for the close relations and strategic partnership between the two countries since the end of the Soviet period and what caused the strained relations between them following the outbreak of the war in Ukraine?

To answer these questions, we have presented the article in three stages. In the first part of the article we will briefly review the historical contours of the relations between Georgia and Ukraine. In the following sections we will discuss the different stages of these relationships. In the final part, we will summarize the prospects and problems of European integration of the two countries.

¹ Raul Kiria – Lecturer at European University, PhD in International Relations. E-mail: raulkiria@gmail.com

Beginning of Georgian-Ukrainian relations and the first ambassador of Georgia to Ukraine

Although diplomatic relations between Georgia and Ukraine began in 1992, it should be noted that it would be better to call it a new format for “renewal”, as relations between the two countries have been going on for centuries.

These two countries have much in common historically. In the middle Ages, Ukraine was the center of Eastern Slavic culture and it was called Kievan Rus'. However, since the 13th century, like Georgia, it passed from hand to hand. The country was first ravaged by Mongol hordes, then divided by Lithuania, Poland, the Ottomans, Austria-Hungary and Russia. The Cossack Republic was established here in the 17th century. Ukraine was reunited by Russia in the 20th century as the Soviet Socialist Republic of Ukraine. We will not stop at the parallel moments in the history of Georgia, but from the above it is already clear why the aspirations of these two people for freedom and independence are so strong.

We have the first information about the relations between the two countries from the 18th century, from the life of the Georgian poet Davit Guramishvili, who moved to Ukraine in 1760, in particular to Mirgorod, where he lived until the end of his life. Davit Guramishvili's “Davitiiani” was created in Ukraine.² At the beginning of the 20th century, in 1913, the famous Ukrainian poet Lesia Ukrainka came to Georgia with her husband, but she died soon after due to illness.

The following documents on official diplomatic relations are in the archives of both countries, including the Decree of Independence declared by the Central Rada of Ukraine on November 7, 1917; The Act of Independence declared by the National Council of Georgia on May 26, 1918³, etc. In 1918, after the independence of Georgia, in August of the same year, Viktor Tevzaia was sent to the Republic of Ukraine and a month later he was appointed the first ambassador to Kyiv.

If we characterize the beginnings of the relations between the two countries as a romantic period, the relations between the two countries during the invasion of Georgia by the Red Army and then during the Soviet Union are a struggle against a common enemy. In 1942, Stepan Bandera called on the Georgian people to unite in the struggle against the Soviet regime and for national liberation. Many Georgians who fled the country during the Red Army invasion of Georgia in 1921 settled in Poland. Many of them received military education, moved to Ukrainian territory and joined the Ukrainian rebel army against the Soviet regime.

In 1989, the first and last president of the Soviet Union, Mikhail Gorbachev, held a referendum on maintaining the Soviet Union in another form, in which Ukraine participated, but Georgia did not. Georgia declared independence on April 9, 1991, and Ukraine on August 24 of the same year. A few months later, on December 25, 1991⁴, the United States recognized the independence of both countries.⁵ It was after this that a new diplomatic relationship between the two countries began in 1992.

The post-Soviet era in the relationship between the two countries

As I have already mentioned, after gaining independence from the Soviet Union, both countries considered each other as strategic partners and established close political and cultural relations.

These two countries have one thing in common between the post-Soviet countries. This is the European vector of their strategic development. This path gathers strength despite the difficulties. Ukraine, like Georgia, is considered by the EU to be an important but difficult political partner. The political dialogue between the EU, Georgia and Ukraine began in 1994, when the Partnership and Cooperation Agreement (PCA) was signed. This

² Kekelidze K., Baramidze A. (1969). *History of Old Georgian Literature (V-XVIII centuries)*. Tbilisi, p. 77.

³ Act of Independence of Georgia May 26, 1918. http://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/GE-00000002568/type/fa/id/GE_NAG-CHA_Independence/unitid/GE_NAG-CHA_Independance+++1 (last visited 07 April 2024)

⁴ Act of Restoration of State Independence of Georgia. <https://matsne.gov.ge/en/document/view/32362?publication=0> (last visited 06 April 2024)

⁵ Dobbs, M. “Soviet Georgian Republic Proclaims Independence”. *Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1991/04/10/soviet-georgian-republic-proclaims-independence/f0c3d67c-e38e-46f7-8a27-0991eab22080/> (last visited 01 April 2024).

document focused on the need for economic and social reforms. The framework for political discussions was modest. The 1994 Partnership and Cooperation Agreement entered into force in 1998. Negotiations on a free trade agreement between Ukraine and Georgia and the European Union began in 2008.

The Association Agreement between Georgia and Europe was ratified in 2014.⁶ Attempts to sign the agreement in Ukraine began in 2014, but Yanukovich refused to sign the agreement at the last minute. On June 27, 2014, Ukraine's new President Petro Poroshenko signed the economic part of the Association Agreement with the European Union, describing it as "Ukraine's first but crucial step towards EU membership". Thus, despite everything, the Association Agreement between Ukraine and the EU was finally concluded on 1 September 2017. According to this agreement, both Georgia and Ukraine enter a process of cooperation with the European Union and to integrate economic policy and harmonize legislation.

In the 1990s, Ukraine provided significant military assistance to Georgia, and many Georgian officers (including Georgia's future Chief of General Staff, Vakhtang Kapanadze) studied at the Ukrainian Ministry of Defense and the Border Troops Academy. In 1997, Ukraine handed over the first fully armed warship, the Griff, to Georgia free of charge. Only after this step Georgia received similar assistance from other friendly countries – Germany, Turkey, the United States, but Ukraine was the first. It is clear that this was not an easy step on the part of Ukraine, given the Russian factor. Ukraine provided wheat to Georgia for \$ 1 million in 1993 on a soft loan.

Although Ukrainian law prohibited participation in conflicts outside the country, up to 300 Ukrainian volunteers participated in the 1992-93 battle for Abkhazia's territorial integrity in Georgia. Their arrival was organized by the Ukrainian National Assembly and the National Defense Organization of Ukraine – the same organization "Una-Unso". Senior commander of "Una-Unso" Yuri Shukhevich wrote: "Our main goal was to prove to Georgia, as well as to Chechnya, that we will protect the freedom of all the people who are trying to free themselves from the yoke of Russia. "And secondly, to show Russia that if it had its nose in Ukraine, there would be forces there, other than the collaborators and their agents, who would have put up a fierce resistance to it."

Relations were further strengthened after the Rose Revolution in Georgia and the Orange Revolution in Ukraine. Both countries have a pro-Western political orientation and a strong desire to join NATO and the European Union. The close friendship between Presidents Mikheil Saakashvili and Viktor Yushchenko played an important role in the political and cultural unity of the two countries. In 2007, Georgians unveiled a monument to Taras Shevchenko in Tbilisi, while Ukrainians unveiled a monument to Georgian poet Shota Rustaveli in Kyiv. Although their bid to join was rejected in 2008, NATO promised in the Bucharest Summit Declaration that the two post-Soviet applicants would definitely become members of the Alliance, although it did not say when or how this would happen.

Ukrainian President Viktor Yushchenko reaffirmed his support for the Georgian people during the Russian-Georgian war in August 2008. After the August war, Kyiv and Tbilisi signed a Strategic Partnership Charter with Washington⁷. In 2009, Ukraine and Georgia joined the EU Eastern Partnership program with Azerbaijan, Armenia, Moldova and Belarus. In the summer of 2014, Georgia, Ukraine and Moldova signed an Association Agreement with the European Union.⁸

Since the spring of 2014, Georgians provided comprehensive assistance to the Ukrainians in overcoming the confrontation with Russia. For the last five years, Georgian politicians have been employed in high-ranking positions in the Ukrainian state services. From March 1, 2019, citizens of Ukraine and Georgia can travel to both countries only on the basis of ID cards. Earlier, in 2015, Ukrainian President Petro Poroshenko appointed former Georgian President Mikheil Saakashvili as a governor of Odessa Oblast, Ukraine's largest region⁹.

⁶ Info Center. Georgia and the European Union. <https://old.infocenter.gov.ge/euinfo-the-association-agreement/> (last visited 02 April 2024).

⁷ Ministry of foreign affairs of Georgia. Information on the signing of the Strategic Partnership Charter between Georgia and the United States. <https://mfa.gov.ge/News/%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A4%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%9B%> (last visited January 9, 2024)

⁸ Georgia signs Association Agreement with the EU. <https://agenda.ge/en/news/2014/1551#gsc.tab=0> (last visited 01 April 2024); KMU. Association Agreement between the European Union and Ukraine. www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu (last visited 02 January 2024).

⁹ Liklikadze, K. "Why the Ukrainian organization "Una-Unso" fought for the territorial integrity of Georgia" http://georoyal.ge/?MTID=4&TID=3&id=2437&fb_comment_id=1415953928648171_111566 (last visited April 01 2024)

Escalation of Tensions

In March 2017, Ukraine, then a temporary member of the UN Security Council, adopted a resolution in support of Georgia's territorial integrity. Georgia and Ukraine also maintain military ties. In 2018, Georgia and Ukraine participated in Operation Noble Partner 18, while Georgian soldiers and Ukrainian Marines conducted the exercise together.

Outwardly calm, but still distant relations between the two countries were again strained over the issue of Ukraine's autocephaly. Moreover, Ukraine has questioned Georgia's political support. The case concerns the restraint of the Georgian government and the Georgian Orthodox Church on the newly adopted autocephaly for Ukraine. The Georgian government has even refrained from commenting on the matter. The Georgian Church has always tried to define positions not on the basis of politics, but on the basis of ecclesiastical canons.

The position of the Georgian Patriarchate regarding the Ukrainian Church has been assessed by some as Russian influence. However, there were two opinions: one (constantly aggressive or radical) believed that this was the result of the Russian Church's demand and a manifestation of the Russian orientation of the Georgian Church, and the other saw the recognition of the new Ukrainian Church as a threat to Russia's recognition of the Abkhazian Church.

The Georgian Church has said that it is true that it supports the independence of the Ukrainian Church, but it must be the common will of the people and the result of the agreement of the Churches. The independence of the Church should bring unity and peace to the country and it should not become a cause of controversy both in Ukraine and throughout the Orthodox world.

Ukraine's new president, Volodymyr Zelenskyy, has appointed Georgia's third president and former governor of Odessa as his adviser on reforms. The governments of both countries have concluded that Ukraine and Georgia simply do not have the means not to cooperate. Of course, Georgia and Ukraine have a huge potential for cooperation, primarily because of common problems. Both countries face an existential threat due to the violation of their territorial integrity.

Conclusion

A review of different periods of history between the two countries showed that the crisis was any issue related to a third country – Russia. It is clear that in addition to the pro-Western foreign policy course announced by both countries, Russia's support for the democratization of post-Soviet countries and their possible membership in European and Euro-Atlantic structures is perceived by Russia as a major national threat. Accordingly, in response, Russia has resorted to a foreign policy of self-determination to secure its expansion interests and invaded Georgia in 2008, Ukraine in 2014 and 2022.

We can conclude that Georgia and Ukraine have a huge potential for cooperation, primarily due to common problems, not to mention economic and cultural aspects.

Now that the capitals of both countries need to take advantage of this potential, build on the achievements of the past and take steps to deepen relations. One of the reports of the international organization "Freedom House" states that "Georgia and Ukraine have very important strategic positions on the northern and eastern shores of the Black Sea – on the western and southern flanks of Russia. Their strategic partnership could be the center of alternative political gravity for all forces in the former Soviet Union that oppose Putin's authoritarian, revanchist regime. In fact, their alliance may be the agent of democratic change for the entire former Soviet Union (excluding the Baltic states), where the rule of law is the order of the day."

Bibliography

1. *Act of Independence of Georgia May 26, 1918*, available at http://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/GE-00000002568/type/fa/id/GE_NAG-CHA_Independence/unitid/GE_NAG-CHA_Independence+-+1.
2. *Act of Restoration of State Independence of Georgia*, available at <https://matsne.gov.ge/en/document/view/32362?publication=0>.
3. Dobbs, M. "Soviet Georgian Republic Proclaims Independence". Washington Post, available at <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1991/04/10/soviet-georgian-republic-proclaims-independence/f0c3d67c-e38e-46f7-8a27-0991eab22080/>.
4. *Georgia signs Association Agreement with the EU*, available at <https://agenda.ge/en/news/2014/1551#gsc.tab=0>.
5. Info Center. *Georgia and the European Union*, available at <https://old.infocenter.gov.ge/euinfo-the-association-agreement/>.
6. Kekelidze K., Baramidze A. (1969). *History of Old Georgian Literature (V-XVIII centuries)*. Tbilisi.
7. KМУ. *Association Agreement between the European Union and Ukraine*, available at www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu.
8. Liklikadze, K., "Why the Ukrainian organization "Una-Unso" fought for the territorial integrity of Georgia", available at http://georoyal.ge/?MTID=4&TID=3&id=2437&fb_comment_id=1415953928648171_111566.
9. Ministry of foreign affairs of Georgia. *Information on the signing of the Strategic Partnership Charter between Georgia and the United States*, available at <https://mfa.gov.ge/News/%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A4%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%9B%>.

უკრაინისა და საქართველოს დასავლური ვექტორი

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია 2022 წლის თებერვალში რუსეთის მიერ უკრაინაში შეჭრის შემდეგ საქართველოსა და უკრაინის ურთიერთობებში შექმნილი კრიზისი. ნაშრომში ხაზგასმულია თბილისსა და კიევს შორის ურთიერთობების გაუარესების მიზეზები. მიუხედავად იმისა, რომ ორ ქვეყანას არ აქვს საზღვარი და საბჭოთა კავშირი იყო ერთადერთი ფაქტორი, რომელმაც თავის დროზე ქვეყნები გააერთიანა, საქართველოსა და უკრაინას შორის პოზიტიური ურთიერთობა 1990-იანი წლებიდანვე თვალსაჩინო იყო. პოზიტიური ურთიერთობების განვითარება რუსეთისგან უფრო დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკის გატარების სურვილის შედეგი იყო, ისევე როგორც დასავლურ ინსტიტუტებთან, როგორც არის ევროკავშირი და ნატო, რამაც ქვეყნების მეგობრობა სტრატეგიულ პარტნიორობაში გადაზარდა.

სტატიაში, ასევე, საუბარია საქართველოსა და უკრაინის სამხედრო თანამშრომლობაზე; უკრაინელი მოხალისეების მონაწილეობა აფხაზეთის ომში და პირიქით – ქართველი მოხალისეების სამხედრო ჩართულობა უკრაინულ „ანტიტერორისტულ ოპერაციებში“ ლუჰანსკსა და დონეცკში. გარდა ამისა, კვლევაში ხაზგასმულია, რომ ურთიერთობაში დაძაბულობის მიზეზი რუსეთის ფაქტორი იყო. საქართველოს მთავრობამ არ გაამძაფრა რუსეთთან ისედაც მკაცრი ურთიერთობები და თავისი ზედმეტად დიპლომატიური განცხადებებით განსაკუთრებული კვალი დატოვა უკრაინასთან დღემდე გარძელებულ თანამშრომლობის ხარისხზე.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, უკრაინა, რუსეთი, დასავლეთი, გეოპოლიტიკა

შესავალი

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ორ სუვერენულ სახელმწიფოს შორის ურთიერთობა დინამიურად განვითარდა. 1991 წლიდან საქართველოსა და უკრაინას შორის ურთიერთობა აღმავალი ტენდენციით მიმდინარეობდა და სულ უფრო მყარდებოდა. დიპლომატიური ურთიერთობები დაიწყო 1992 წელს, ხოლო 1993 წელს კიევში ოფიციალური ვიზიტის დროს საქართველოს იმდროინდელმა პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ ხელი მოაწერა უკრაინა-საქართველოს შორის ხელშეკრულებას მეგობრობის, თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების შესახებ.

შემდგომში, ურთიერთობები კიდევ უფრო გაღრმავდება, რაც დასტურდებოდა ორ ქვეყანას შორის მჭიდრო პარტნიორობით. უკრაინასა და საქართველოს შორის მჭიდრო თანამშრომლობა შედგება მრავალი ორმხრივი და მრავალმხრივი შეთანხმებისგან და არეგულირებს ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის პრაქტიკულად ყველა სფეროს. უკრაინა საქართველოს ერთ-ერთი ყველაზე დიდი და მნიშვნელოვანი სავაჭრო პარტნიორია. საქართველოსა და უკრაინას შორის მოქმედებს თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი, რომელიც იურიდიულად რეგულირდება როგორც ორმხრივ, ასევე მრავალმხრივ ფორმატში (მაგალითად, ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმება, სუამი).

ამ სტატიაში ჩვენი მიზანია, ვუპასუხოთ ორ კითხვას: რითი არის განპირობებული საბჭოთა პერიოდის ბოლოდან მოყოლებული ორ ქვეყანას შორის მჭიდრო ურთიერთობა და სტრატეგიული პარტნიორობა და რამ გამოიწვია მათ შორის ურთიერთობების დაძაბვა უკრაინაში ომის დაწყების შემდეგ?

ამ კითხვებზე პასუხის გასაცემად სტატია სამ ეტაპად წარმოვადგინეთ. სტატიის პირველ ნაწილში

¹ რაულ ქირია – ლექტორი ევროპის უნივერსიტეტში, საერთაშორისო ურთიერთობების დოქტორი, ელექტრონული ფოსტა: raulkiria@gmail.com

მოკლედ მიმოვიხილავთ საქართველოსა და უკრაინას შორის ურთიერთობების ისტორიულ კონტურებს. შემდეგ თავებში განვიხილავთ ამ ურთიერთობების სხვადასხვა ეტაპებს. დასკვნით ნაწილში შევაჯამებთ ორი ქვეყნის ევროინტეგრაციის პერსპექტივებსა და აღნიშნულ გზაზე არსებულ პრობლემებს.

საქართველო-უკრაინის ურთიერთობების დასაწყისი და საქართველოს პირველი ელჩი უკრაინაში

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოსა და უკრაინას შორის დიპლომატიური ურთიერთობები 1992 წელს დაიწყო, უნდა აღინიშნოს, რომ უმჯობესი იქნება მას „განახლების“ ახალი ფორმატი ვუწოდოთ, რადგან ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობა საუკუნეების მანძილზე გრძელდებოდა.

ამ ორ ქვეყანას ისტორიულად ბევრი საერთო აქვს. შუა საუკუნეებში უკრაინა აღმოსავლეთ სლავური კულტურის ცენტრი იყო და მას კიევის რუსეთი ეწოდებოდა. თუმცა მე-13 საუკუნიდან, საქართველოს მსგავსად, ხელიდან ხელში გადადიოდა. ქვეყანა ჯერ მონღოლთა ურდოებმა გაანადგურეს, შემდეგ ლიტვამ, პოლონეთმა, ოსმალეთმა, ავსტრია-უნგრეთმა და რუსეთმა გაიყვეს. მე-17 საუკუნეში აქ დაარსდა კაზაკთა სახელმწიფო. უკრაინა კვლავ გააერთიანა რუსეთმა მე-20 საუკუნეში, როგორც უკრაინის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა. ჩვენ არ შევჩერდებით საქართველოს ისტორიის პარალელურ მომენტებზე, მაგრამ ზემოაღნიშნულიდან უკვე ნათელია, რატომ არის ამ ორი ქვეყნის მისწრაფება თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისკენ ასეთი ნათელი და გამაერთიანებელი.

ორი ქვეყნის ურთიერთობის შესახებ პირველი ცნობები მე-18 საუკუნიდან გვაქვს, ქართველი პოეტის დავით გურამიშვილის ცხოვრებიდან, რომელიც 1760 წელს უკრაინაში, კერძოდ, მირგოროდში გადავიდა საცხოვრებლად, სადაც სიცოცხლის ბოლომდე ცხოვრობდა. დავით გურამიშვილის „დავითიანი“ უკრაინაში შეიქმნა. მე-20 საუკუნის დასაწყისში, 1913 წელს, მეუღლესთან ერთად საქართველოში ჩამოვიდა ცნობილი უკრაინელი პოეტი ლესია უკრაინკა, რომელიც ავადმყოფობის გამო აქვე მალევე გარდაიცვალა.

ოფიციალური დიპლომატიური ურთიერთობების დოკუმენტები ორივე ქვეყნის არქივშია შენახული, მათ შორის არის, უკრაინის ცენტრალური რადას 1917 წლის 7 ნოემბერს გამოცხადებული დამოუკიდებლობის ბრძანებულება, ასევე, საქართველოს ეროვნული საბჭოს მიერ 1918 წლის 26 მაისს გამოცხადებული დამოუკიდებლობის აქტი და ა.შ. 1918 წელს, საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, იმავე წლის აგვისტოში, ვიქტორ თევზაია გაგზავნეს უკრაინის რესპუბლიკაში და ერთი თვის შემდეგ დანიშნა პირველ ელჩად კიევში.

თუ ორი ქვეყნის ურთიერთობის დასაწყისს რომანტიკულ პერიოდად დავახასიათებთ, ორ ქვეყანას შორის არსებული ურთიერთობა წითელი არმიის საქართველოში შემოჭრის და შემდეგ საბჭოთა კავშირის დროს არის ბრძოლა საერთო მტრის წინააღმდეგ. 1942 წელს სტეპან ბანდერამ მოუწოდა ქართველ ხალხს გაერთიანებულიყვნენ საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლაში და ეროვნულ-განმათავისუფლებელ საქმეში. 1921 წელს საქართველოში წითელი არმიის შემოჭრის დროს ქვეყნიდან გაქცეული ბევრი ქართველი პოლონეთში დასახლდა. ბევრმა მათგანმა მიიღო სამხედრო განათლება, გადავიდა უკრაინის ტერიტორიაზე და შეუერთდა უკრაინის მეამბოხე ჯარს საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგ.

1989 წელს საბჭოთა კავშირის პირველმა და უკანასკნელმა პრეზიდენტმა მიხეილ გორბაჩოვმა ჩაატარა რეფერენდუმი საბჭოთა კავშირის სხვა ფორმით შენარჩუნების შესახებ, რომელშიც უკრაინა მონაწილეობდა, ხოლო საქართველო არა. საქართველომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა 1991 წლის 9 აპრილს, ხოლო უკრაინამ იმავე წლის 24 აგვისტოს. რამდენიმე თვის შემდეგ, 1991 წლის 25 დეკემბერს, შეერთებულმა შტატებმა აღიარა ორივე ქვეყნის დამოუკიდებლობა. სწორედ, ამის შემდეგ დაიწყო ორ ქვეყანას შორის ახალი დიპლომატიური ურთიერთობა 1992 წელს.

პოსტსაბჭოთა ეპოქა ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობაში

როგორც უკვე აღვნიშნე, საბჭოთა კავშირისგან დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, ორივე ქვეყანა თვლიდა ერთმანეთს სტრატეგიულ პარტნიორებად, რის შემდეგაც დამყარდა მჭიდრო პოლიტიკური და კულტურული ურთიერთობები.

პოსტსაბჭოთა ქვეყნებს შორის ამ ორ ქვეყანას საერთო აქვთ სტრატეგიული განვითარების ევროპული ვექტორი. ეს გზა სიძნელეების მიუხედავად იკრებს ძალას. უკრაინას, ისევე როგორც საქართველოს, ევროკავშირი მიიჩნევს მნიშვნელოვან, მაგრამ რთულ პოლიტიკურ პარტნიორად. პოლიტიკური დიალოგი ევროკავშირს, საქართველოსა და უკრაინას შორის 1994 წელს დაიწყო, როდესაც ხელი მოეწერა პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმებას (PCA). ეს დოკუმენტი ყურადღებას ამახვილებდა ეკონომიკური და სოციალური რეფორმების საჭიროებაზე. პოლიტიკური დისკუსიების ჩარჩო მოკრძალებული იყო. 1994 წლის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმება ძალაში შევიდა 1998 წელს. მოლაპარაკებები თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებაზე ერთი მხრივ უკრაინასა და საქართველოსა, მეორე მხრივ კი ევროკავშირს შორის 2008 წელს დაიწყო.

საქართველოსა და ევროპას შორის ასოცირების ხელშეკრულება რატიფიცირებულია 2014 წელს. შეთანხმების ხელმოწერის მცდელობა უკრაინაში 2014 წელს დაიწყო, მაგრამ იანუკოვიჩმა ბოლო წუთს უარი თქვა შეთანხმების ხელმოწერაზე. 2014 წლის 27 ივნისს, უკრაინის ახალმა პრეზიდენტმა პეტრო პოროშენკომ ხელი მოაწერა ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმების ეკონომიკურ ნაწილს, რომელიც მას უწოდა "უკრაინის პირველი, მაგრამ გადამწყვეტი ნაბიჯი ევროკავშირის წევრობისკენ". ამრიგად, მიუხედავად ყველაფრისა, 2017 წლის 1-ელ სექტემბერს საბოლოოდ დაიდო უკრაინასა და ევროკავშირს შორის ასოცირების ხელშეკრულება. ამ შეთანხმების მიხედვით, საქართველოც და უკრაინაც შედიან ევროკავშირთან თანამშრომლობის და ეკონომიკური პოლიტიკის ინტეგრაციისა და კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის პროცესში.

1990-იან წლებში უკრაინამ მნიშვნელოვანი სამხედრო დახმარება გაუწია საქართველოს და ბევრი ქართველი ოფიცერი (მათ შორის, საქართველოს მომავალი გენერალური შტაბის უფროსი ვახტანგ კაპანაძე) სწავლობდა უკრაინის თავდაცვის სამინისტროსა და სასაზღვრო ჯარების აკადემიაში. 1997 წელს უკრაინამ საქართველოს უსასყიდლოდ გადასცა პირველი სრულად შეიარაღებული ხომალდი „გრიფი“. მხოლოდ ამ ნაბიჯის შემდეგ მიიღო საქართველომ მსგავსი დახმარება სხვა მეგობარი ქვეყნებისგან – გერმანიიდან, თურქეთიდან, აშშ-დან, მაგრამ უკრაინა პირველი იყო. გასაგებია, რომ ეს არ იყო მარტივი ნაბიჯი უკრაინის მხრიდან რუსული ფაქტორის გათვალისწინებით. უკრაინამ 1993 წელს საქართველოს ხორბალი ერთ მილიონ დოლარად შეღავათიანი სესხით გადმოსცა.

მიუხედავად იმისა, რომ უკრაინის კანონმდებლობა კრძალავდა ქვეყნის ფარგლებს გარეთ კონფლიქტებში მონაწილეობას, 1992-93 წლებში აფხაზეთის ტერიტორიული მთლიანობისთვის ბრძოლაში 300-მდე უკრაინელი მოხალისე მონაწილეობდა საქართველოში. მათი ჩამოსვლა უკრაინის ეროვნულმა ასამბლეამ და უკრაინის ეროვნული თავდაცვის ორგანიზაციამ – იგივე ორგანიზაცია „უნა-უნსომ“ უზრუნველყო. „უნა-უნსო“-ს უფროსი მეთაური იური შუხევიჩი წერდა: „ჩვენი მთავარი მიზანი იყო, დაგვემტკიცებინა საქართველოსთვის, ისევე როგორც ჩეჩნეთისთვის, რომ ჩვენ დავიცავთ ყველა იმ ადამიანის თავისუფლებას, ვინც ცდილობს გათავისუფლდეს რუსეთის უღლისაგან. ასევე, გვინდოდა გვეჩვენებინა რუსეთისთვის, რომ თუ იგი უკრაინაში ცხვირის შეყოფას გადაწყვეტდა, მათი აგენტებისა და თანანამშრომლების გარდა, დახვდებოდნენ ძალები, რომლებიც მას სასტიკ წინააღმდეგობას გაუწევდნენ“.

ურთიერთობები კიდევ უფრო გამყარდა საქართველოში ვარდების რევოლუციისა და უკრაინის ნარინჯისფერი რევოლუციის შემდეგ. ორივე ქვეყანას აქვს პროდასავლური პოლიტიკური ორიენტაცია და ნატოსა და ევროკავშირში გაწევრიანების ძლიერი სურვილი. პრეზიდენტების მიხედვით სააკაშვილისა და ვიქტორ იუშჩენკოს მჭიდრო მეგობრობამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ორი ქვეყნის პოლიტიკურ და კულტურულ ერთიანობაში. 2007 წელს ქართველებმა თბილისში ტარას შევჩენკოს ძეგლი გახსნეს, ხოლო უკრაინელებმა კიევში ქართველი პოეტის-შოთა რუსთაველის ძეგლი. მიუხედავად იმისა, რომ 2008 წელს მათი გაწევრიანების წინადადება უარყოფილ იქნა, ნატო ბუქარესტის სამიტის დეკლარაციით დაჰპირდა, რომ ორი პოსტსაბჭოთა განმცხადებელი აუცილებლად გახდებოდა ალიანსის წევრი, თუმცა, არ უთქვამს როდის და როგორ მოხდებოდა ეს.

უკრაინის პრეზიდენტმა ვიქტორ იუშჩენკომ კიდევ ერთხელ დაადასტურა ქართველი ხალხის მხარდაჭერა 2008 წლის აგვისტოს რუსეთ-საქართველოს ომის დროს. აგვისტოს ომის შემდეგ კიევმა და თბილისმა ვაშინგტონთან ხელი მოაწერეს სტრატეგიული პარტნიორობის ქარტიას. 2009 წელს უკრაინა და საქართველო შეუერთდნენ ევროკავშირის აღმოსავლეთის პარტნიორობის პროგრამას აზერბაიჯანთან, სომხეთთან, მოლდოვასთან და ბელორუსთან. 2014 წლის ზაფხულში საქართველომ, უკრაინამ და მოლდოვამ ხელი მოაწერეს ასოცირების ხელშეკრულებას ევროკავშირთან.

2014 წლის გაზაფხულიდან ქართველები უკრაინელებს ყოვლისმომცველ დახმარებას უწევდნენ რუსეთთან დაპირისპირების დაძლევაში. ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ქართველი პოლიტიკოსები უკრაინის სახელმწიფო სამსახურებში მაღალ თანამდებობებზე მუშაობდნენ. 2019 წლის 1-ელი მარტიდან მოყოლებული უკრაინისა და საქართველოს მოქალაქეებს ორივე ქვეყანაში მოგზაურობა მხოლოდ პირადობის მოწმობის საფუძველზე შეუძლიათ. მანამდე, 2015 წელს, უკრაინის პრეზიდენტმა პეტრო პოროშენკომ საქართველოს ყოფილი პრეზიდენტი, მიხეილ სააკაშვილი, უკრაინის უდიდესი რეგიონის, ოდესის ოლქის გუბერნატორად დანიშნა.

ურთიერთობებში დაძაბულობის მატება

2017 წლის მარტში უკრაინამ, რომელიც მაშინ გაეროს უშიშროების საბჭოს დროებითი წევრი იყო, მიიღო რეზოლუცია საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის მხარდასაჭერად. საქართველო და უკრაინა, ასევე, ინარჩუნებენ სამხედრო კავშირებს. 2018 წელს საქართველომ და უკრაინამ მონაწილეობა მიიღეს ოპერაცია „ღირსეული პარტნიორი“-ში, ხოლო ქართველმა ჯარისკაცებმა და უკრაინელმა საზღვაო ქვეითებმა სწავლება ერთად ჩაატარეს.

მშვიდი, მაგრამ მაინც დისტანცირებული ურთიერთობები ორ ქვეყანას შორის კვლავ დაიძაბა უკრაინის ავტოკეფალიის საკითხთან დაკავშირებით. მეტიც, დღეს, უკრაინა კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს საქართველოს პოლიტიკურ მხარდაჭერას. საქმე ეხება საქართველოს დღევანდელი ხელისუფლებისა და საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის თავშეკავებას უკრაინის ახლად გამოცხადებულ ავტოკეფალიაზე. საქართველოს ხელისუფლება ამ საკითხზე კომენტარისგანაც კი იკავებს თავს. ქართული ეკლესია ყოველთვის ცდილობდა პოზიციების განსაზღვრას არა პოლიტიკის, არამედ საეკლესიო კანონების საფუძველზე.

საქართველოს საპატრიარქოს პოზიცია უკრაინის ეკლესიასთან დაკავშირებით ზოგიერთმა შეაფასა, როგორც რუსეთის გავლენა. თუმცა, არსებობდა ორი მოსაზრება: ერთი (მუდმივი აგრესიული, თუ რადიკალური) თვლიდა, რომ ეს იყო რუსეთის ეკლესიის მოთხოვნის შედეგი და ქართული ეკლესიის რუსული ორიენტაციის გამოვლინება, მეორე კი, უკრაინის ეკლესიის ავტოკეფალიის აღიარებას აღიქვამს რუსეთის მიერ ოკუპირებული რეგიონის აფხაზეთის ეკლესიის აღიარების საფრთხედ.

საქართველოს ეკლესიამ განაცხადა, რომ მართალია, უკრაინის ეკლესიის დამოუკიდებლობას უჭერს მხარს, მაგრამ ეს უნდა იყოს ხალხის საერთო ნება და ეკლესიების შეთანხმების შედეგი. ეკლესიის დამოუკიდებლობამ უნდა მოუტანოს ქვეყანას ერთიანობა და მშვიდობა და ის არ უნდა გახდეს კამათის მიზეზი როგორც უკრაინაში, ისე მთელ მართლმადიდებლურ სამყაროში.

უკრაინის ახალმა პრეზიდენტმა ვოლოდიმირ ზელენსკიმ რეფორმების საკითხებში საქართველოს მესამე პრეზიდენტი და ოდესის ყოფილი გუბერნატორი, მიხეილ სააკაშვილი, მრჩევლად დანიშნა. ორივე ქვეყნის მთავრობებმა დაასკვნეს, რომ უკრაინასა და საქართველოს უბრალოდ არ აქვთ საშუალება არ ითანამშრომლონ. რა თქმა უნდა, საქართველოსა და უკრაინას თანამშრომლობის დიდი პოტენციალი აქვთ, პირველ რიგში, საერთო გეოპოლიტიკური პრობლემების გამო. ორივე ქვეყანას ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევის გამო ეგზისტენციალური საფრთხე ემუქრება.

ორ ქვეყანას შორის ისტორიის სხვადასხვა პერიოდის მიმოხილვამ აჩვენა, რომ კრიზისის გამოწვევა დაკავშირებულია მესამე ქვეყანასთან – რუსეთთან. ნათელია, რომ ორივე ქვეყნის მიერ გამოცხადებული პროდასავლური საგარეო პოლიტიკური კურსის გარდა, რუსეთის მიერ პოსტსაბჭოთა ქვეყნების დემოკრატიზაცია და მათი შესაძლო განვითარება ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში მთავარ ეროვნულ საფრთხედ აღიქმება. შესაბამისად, საპასუხოდ, რუსეთმა მიმართა აგრესიულ საგარეო პოლიტიკას, რათა უზრუნველყოთ თავისი ექსპანსიური ინტერესები, და შესაბამისად შეიჭრა საქართველოში 2008 წელს, უკრაინაში 2014 და 2022 წლებში.

შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოსა და უკრაინას თანამშრომლობის უზარმაზარი პოტენციალი აქვთ, პირველ რიგში, საერთო პრობლემების გამო, რომ აღარაფერი ვთქვათ ეკონომიკურ და კულტურულ ასპექტებზე.

ორივე ქვეყნის დედაქალაქებმა უნდა გამოიყენონ ეს პოტენციალი, დაეყრდნონ წარსულის მიღწევებს და გადადგან ნაბიჯები ურთიერთობების გასაღრმავებლად. საერთაშორისო ორგანიზაცია „ფრიდომ ჰაუსი“ ერთ-ერთ მოხსენებაში ნათქვამია, რომ საქართველოს და უკრაინას მნიშვნელოვანი სტრატეგიული პოზიციები უკავიათ შავი ზღვის ჩრდილოეთ და აღმოსავლეთ სანაპიროებზე – დასა-

ვლეთ და სამხრეთ ფლანგებზე. მათი სტრატეგიული პარტნიორობა შეიძლება იყოს ალტერნატიული პოლიტიკური სიმძიმის ცენტრი ყოფილი საბჭოთა კავშირის ყველა ძალისთვის, რომელიც ეწინააღმდეგება პუტინის ავტორიტარულ, რევანშისტურ რეჟიმს. მათი ალიანსი შეიძლება იყოს დემოკრატიული ცვლილებების მიზეზი მთელი ყოფილი საბჭოთა კავშირისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. *Act of Independence of Georgia* May 26, 1918, available at http://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/GE-00000002568/type/fa/id/GE_NAG-CHA_Independence/unitid/GE_NAG-CHA_Independance+-+1.
2. *Act of Restoration of State Independence of Georgia*, available at <https://matsne.gov.ge/en/document/view/32362?publication=0>.
3. Dobbs, M. "Soviet Georgian Republic Proclaims Independence". Washington Post, available at <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1991/04/10/soviet-georgian-republic-proclaims-independence/f0c3d67c-e38e-46f7-8a27-0991eab22080/>.
4. *Georgia signs Association Agreement with the EU*, available at <https://agenda.ge/en/news/2014/1551#gsc.tab=0>.
5. Info Center. *Georgia and the European Union*, available at <https://old.infocenter.gov.ge/euinfo-the-association-agreement/>.
6. Kekelidze K., Baramidze A. (1969). *History of Old Georgian Literature (V-XVIII centuries)*. Tbilisi.
7. KMU. *Association Agreement between the European Union and Ukraine*, available at www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu.
8. Liklikadze, K., "Why the Ukrainian organization "Una-Unso" fought for the territorial integrity of Georgia", available at http://georoyal.ge/?MTID=4&TID=3&id=2437&fb_comment_id=1415953928648171_111566.
9. Ministry of foreign affairs of Georgia. *Information on the signing of the Strategic Partnership Charter between Georgia and the United States*, available at <https://mfa.gov.ge/News/%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A4%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%9B%>.

**THE EFFECTS OF THE ENERGY LIBERALIZATION PROCESS IN THE EUROPEAN
UNION: AN EVALUATION OF THE EU ENERGY POLICY AND LEGISLATION
TOWARDS ENVIRONMENTAL PROTECTION AND CONSUMER WELFARE.
LITERATURE REVIEW**

Abstract

This paper is a literature review, which explores the liberalization of the EU energy market, with a focus on its impact on consumer welfare, environmental protection, and the role of the Court of Justice of the European Union (hereinafter CJEU) in shaping energy policy. The study examines the historical evolution of energy liberalization, including the significant legal frameworks and policies that have shaped the EU's energy sector. The analysis reveals the complex interplay between market liberalization, environmental sustainability, and competition, highlighting the challenges of balancing these competing objectives. The impact of some CJEU rulings, particularly in the context of competition law and state aid, is explored to illustrate how EU institutions have navigated tensions between cost reduction, market efficiency, and environmental protection. Furthermore, the paper discusses enforcement and compliance issues, noting that while EU competition policy has contributed to market development, there remain significant challenges in ensuring consistent application of environmental standards. The conclusion reflects on the ongoing difficulty of achieving an optimal balance between consumer benefits and environmental goals in an increasingly complex geopolitical and regulatory landscape.

Keywords: EU energy market, Liberalization, Consumer welfare, Environmental protection, Competition, CJEU rulings

Introduction

Energy independence has become a critical issue within the European Union, especially in recent years. According to Craig and De Burca (2020, p.377), the legal recognition of energy policy in Article 194 TFEU, under the Lisbon Treaty, underscores the importance of energy autonomy. They argue that while the EU's external competence in energy policy is not explicitly mentioned, it has nonetheless been implied and shared between the EU and Member States. Further they mention that when Single European Act amended EEC Treaty 'by inserting an environmental policy title, there was provision for external competence in what is now Article 194(4) TFEU. Additionally, the Lisbon Treaty added a focus on combating climate change, further integrating energy policy with environmental objectives. The EU's energy and environmental policies, currently intertwined, fall under the shared competence between the Union and its Member States.

In the late 20th century, the EU began a process of liberalizing the energy sector, with the goal of fostering competition and market efficiency (Jones et al., 2019, p.87). However, Gravey et al. (in Cini, 2022, pp.355-356) highlight the EU's unexpected role as a global leader in environmental protection and sustainable development policy, which has led to a tension between economic liberalization and sustainable development. The integration

¹ Nino Lapiashvili is the Director of the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (TSU) and the Jean Monnet Module Holder Academic. She is the founder of the interdisciplinary Doctoral, Double Degree MA and Jean Monnet Undergraduate/Bachelor's programmes in European Studies (TSU). Since 2014 she is the National Programme Director (Georgia/TSU) of the Regional Master's programme in Human Rights and Democratization /GC Caucasus at TSU. She had been the Coordinator and the Team Leader of the following EU-funded projects: ENPI, Tempus INOTLES, Erasmus+ Jean Monnet Project EUSTBA, Erasmus+ Design Measures DEGES, Jean Monnet Module. E-mail: nino.lapiashvili@tsu.ge

of environmental considerations into energy policy was not instantaneous. In the 1980s, West Germany's advocacy for "ecological modernization" laid the groundwork for policies that reconciled environmental protection with economic growth (Gravey et al., 2022). Over time, the EU's policies evolved, especially with the growing challenges of climate change and energy insecurity, though the process was fraught with challenges, such as concerns over policy dilution when the Climate Action and Energy portfolios were merged by Junker's commission.

The legislative framework developed to address these issues is both complex and multifaceted. As Craig and De Burca (2020) note, the EU's mixed economic system involves the balancing of market forces with state intervention. This balance is evident in key legal provisions, such as Article 14 TFEU, Protocol No. 26 on Services of General Interest, and Article 36 of the Charter of Fundamental Rights, which recognize consumer access to "services of general economic interest provided in national laws and practices". Further, they state that the White Paper of Commission of (2004) addressing this issue explains that this approach promotes European model of society, including it makes sure that 'quality of service ...as well as consumer protection' are reflected as core EU values. However, some scholars, like Baquere Crus (in Craig and De Burca, 2020), argue that some of the legislation on utilities makes it obvious that competition still takes precedence over the broader social goals of consumer protection and service provision.

This paper reviews existing scholarship on the liberalization of the EU's energy sector and its intersection with environmental protection and consumer welfare. By examining key legislative and policy shifts, it seeks to evaluate whether a sustainable and equitable balance has been achieved.

Chapter I – Broad Context of Liberalization of the Energy Market in the EU

Since 1996, the European Union has been liberalizing its energy market to improve the security and adequacy of supply, transparency in the roles of regulators and market participants, as well as increased generation capacity and interconnection (including through developing trans-European networks for transporting electricity and gas) (Ciucci, 2023). This process aimed to ensure a more competitive energy market by eliminating monopolistic structures, promoting consumer rights (via expanding their rights including in the related fields such as safety regulations), and improving environmental protection as well as the market access on fair terms and without discrimination. The legal foundation for this development rests in Articles 114 and 194 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).

Ciucci (2023) reviews five major waves of liberalization in the EU's gas and electricity markets. The first, between 1996 and 1998, introduced two key directives to break up monopolistic national energy markets. The second package, adopted in 2003, allowed both industrial and domestic consumers to select their energy suppliers. The third package (2009) introduced further reforms, such as the unbundling of energy generation and supply from transmission networks and enhanced consumer rights in retail markets. The fourth package (2019) emphasized renewable energy, consumer incentives, and subsidies for power plants. The most recent, the fifth package (2021), aligned energy targets with climate goals and introduced urgent measures on energy-saving and diversification to respond to the geopolitical crisis following Russia's invasion of Ukraine.

As Molle (2006, pp. 189-192) points out, economic development is closely tied to energy, yet energy production and consumption often have negative externalities, such as environmental pollution and social inequality. He identifies three key objectives of EU common energy policy:

1. Increasing the competitiveness through liberalization, restructuring and elaboration of the pan-European regulatory framework in order to ensure the low-cost energy for both consumers and producers; the reason behind is that, traditionally the energy field is heavily regulated on national level, the market is segmented, there are monopolies and therefore, consumers are worse-off;

2. Aversion of supply disruptions by minimizing risks (the aim of diversification of the trade in energy prompted EU to sign a European Energy Charter).

3. Environmental protection, which is part of the energy production efficiency as well as the energy consumption in the context of sustainable development. In this context the EU policy had been structured around the objective of the reduction of pollution and limitation of consumption, first and foremost having on mind the 'energy sources with a high carbon content'.

These objectives guided the EU's energy policy, which sought to balance economic growth with environmental sustainability.

Molle's publication was made before the third package had been adopted. His two case studies based on the industry of oil refining and electricity, – revealed that by that particular period of time the European market for oil products had been relatively competitive, including due to the privatization of the national companies in many countries, which enabled them to diversify their markets by expanding operations abroad. In certain cases the European integration affected the company structures so that it resulted in concentration; however, its share was low and the key tendency was the privatization and its beneficial effects. The oil markets had to go through turbulent times, – as author mentioned; however, they took into consideration the tendencies of the integration of the European market, as a result of which some of them, especially the multinational oil companies modernized the production, refining, transportation and distribution systems.

When it comes to liberalization of the electricity market, which by that time was still heavily regulated and fragmented along the national lines, – it had not been an easy task for the EU to accomplish it successfully, as Molle (2006, pp.198-203) summarized it. Apparently, the Commission was forced to change the regulatory framework, because the corporate consumers were unhappy with high monopolistic prices. Irrespective of the fierce opposition from the national governments, the Directive 96/92/EC had been adopted. It liberalized the electricity sector gradually and in the staged phases, by obliging the industry 'to maintain the separation of production, transmission and distribution' as well as enabling the consumers and the production companies to choose partners without restrictions. As a result the companies demolished the vertical integration, which means that the system of transmission lines and the network of distributors to the final consumers had been separated. The author believes that the introduced system of liberalization did not bring a very high immediate impact. This was mostly due to the flaws with the speedy development in the infrastructure, while he also assumed that the tangible results could only be brought with development of the cross-border trading capacity. Still, as he mentioned, the average decrease of prices became noticeable, but its positive effects had been neutralized by the sharply rising prices on the crude oil during 1996-2003.

Overall, Molle's analysis of the oil refining and electricity sectors illustrates the early stages of transformation, showing that while oil markets became more competitive, electricity markets remained fragmented and heavily regulated.

Keukeleire and Delreux (2022, pp. 247-260) emphasize the external dimension of EU energy policy, which has been a contentious issue since the oil crises of the 1970s. They argue that, while the Lisbon Treaty provided the EU with a clearer legal basis for energy policy (Article 194 (1) TFEU), challenges remain, particularly with the transition to a climate-neutral economy. As the EU reduces its reliance on fossil fuels, it faces the risk of increasing dependence on raw materials sourced from countries like China. Therefore, irrespective of the fact that Article 191 of TFEU ² explicitly empowers EU to fight climate change, still its global environmental leadership and all the related efforts are heavily contested. Despite this, the EU continues to pursue ambitious climate goals, such as the European Green Deal, aimed at decarbonizing the economy and reaching net-zero emissions by 2050, as well as aims at elaborating robust environmental legislation internally and the extension of 'Brussels effect' in the field of environment to third countries via Europeanization.

Hancher and Salerno (pp. 267-402) highlight how the addition of Article 194 TFEU allowed for more robust and ambitious energy policies within the EU. The adoption of the third package, which introduced unbundling and reinforced climate change legislation, demonstrates the EU's growing regulatory power over energy markets, reducing member states' authority in favor of a more integrated EU approach.

Hancher and Salerno (pp. 267-402) in their book chapter on the 'Energy Policy after Lisbon', highlight how the addition of Article 194 TFEU – a the new special provision on energy as one of EU's explicit shared competence,

² Keukeleire and Delreux (Ibid. p. 392) outlined that since the entry into force of Lisbon Treaty, instead of the approximation clause of Article 114 TFEU that had been used before, the Commission started to rely heavily on Article 194 TFEU as a legal basis. They say that the legal basis for enacting environmental legislation to achieve the aim of Article 194 (2) defines its goals as: 'promotion of energy efficiency and energy saving and the development of new and renewable forms of energy.' Further, authors note that Article 192(2) will be applicable (needs unanimous decision in the Council) if a measure will be presented in the field of eco-taxation or in the field of environment in general; however, depending on the procedure chosen and if it will be presented as an energy measure, than they can bypass unanimous decision.

– allowed for more ambitious energy policies in the EU. The adoption of the third package measures (such as unbundling regime against vertically integrated companies as well as the far-reaching in scope and ambitious climate change legislation, – that had been adopted before the Lisbon Treaty), – demonstrates the EU Commission's extensive competences and growing regulatory power over energy markets, reducing member states' authority in favor of a more integrated EU approach.

In the second chapter, I shall refer to the Hancher and Salerno's research results on the interrelation of the 'energy and competition policy' as well as of 'energy and environment' in the pre- and the post-Lisbon era.

Chapter II: Impact of the CJEU on Liberalization of the Energy Market and Its Influence on Environmental Protection and Consumer Welfare: Issues of Enforcement and Compliance

Hancher and Salerno (2022) refer to the CECED decision (p.288, OJ 2000 L 187/47) to illustrate how EU energy policy considerations can justify granting exceptions to restrictive agreements, provided they align with efficiency objectives. In this case, the Commission granted an exemption to manufacturers of washing machines that aimed to phase out high electricity-consuming models. While such an agreement would reduce competition and potentially raise prices for consumers, the Commission ruled that the environmental benefits outweighed the potential harm to competition or the 'efficiency considerations' as they claimed it.

This decision reflects the pre-Lisbon approach, as outlined in the Guidelines on the Application of Article 101 TFEU (formerly Article 81 EC), which allowed energy policy considerations to play a significant role in granting exemptions. However, post-Lisbon discussions raised questions about whether this practice would change, particularly as the Commission focused more on balancing energy policy objectives with competition law. As evidenced by the 2011 Guidelines on applicability of Article 101 to horizontal cooperation agreements, no separate chapter on "environmental agreements" was introduced, signaling that the Commission remained committed to the CECED decision, emphasizing the efficiency gains of environmentally friendly products (Ibid).

While the introduction of Article 194 TFEU in the Lisbon Treaty signified a clearer energy policy framework, Hancher and Salerno argue that it did not automatically justify 'public policy justifications' under Article 101(3) TFEU. The complex nature of these cases means that future rulings will depend on the specifics of each case (Ibid).

The interaction between competition law and state aid is also central to the EU's energy policy. State aid regulations shape how member states manage the transition to a liberalized energy market. Hancher and Salerno discuss tensions arising when national governments subsidize domestic energy companies, particularly when they use national fuels and face challenges in meeting the 15 per cent threshold for state aid outlined in Article 15(4) of Directive 2009/72/EC. These subsidies often distort competition, as they favor inefficient, state-supported companies over more competitive market players.

Despite the broad discretion granted to member states under Article 194(2) TFEU, there has been a notable increase in the Commission's scrutiny of state aid practices. Hancher and Salerno highlight two key cases, C7/2005 (pre-Lisbon) and C178/2010 (post-Lisbon), which demonstrate that while national governments often invoke "service of general economic interest", "public service requirement" or "geostrategic considerations" to justify subsidies, these arguments have become less convincing in light of the EU's commitment to a fully integrated energy market. Only after thorough assessment of proportionality of the measure, the available alternative choices as well as other valid evidence, the court might decide whether there was a state aid or not, and whether the current status of liberalizing in the energy sector of Europe is the prevailing interest, which can possibly trump the national considerations.

An illustrative case is *Federutility* (Case C-265/08, 24 April 2010 cited in Biondi et. al, p. 392 and p.400), where the CJEU ruled on the compatibility of public service obligations with EU competition law. The decision reaffirmed that when national regulators impose price controls (e.g., reference prices for gas), these measures must be carefully scrutinized to ensure they do not distort competition. The Court emphasized that Member States can only impose such restrictions if they are proportionate, time-bound and necessary to meet the objective of protecting consumers, without undermining the liberalized market's principles.

Otherwise, the National Regulatory Authorities (in this case Italian NRA) might be considered to distort the effective competition by imposing 'reference prices' for the sale of gas to certain customers, which is against the idea of fully liberalized market of national gas and besides, which determines the prices by market forces irrespective of this approach. In this case the court concluded that Member States are allowed under the 73/2009 Gas Directive to define the national measures so that 'the price of supply of natural gas to final consumers is maintained at reasonable level.' As we can see, here the court limited its ability to review the justification provided by Member States (*ibid*).

A landmark case, *AB Achema* (C-706/17 in *Barauskaitė*, 2019, pp.352-358), further clarified the CJEU's approach to state aid in the context of renewable energy. In this case, the Court differentiated the state aid from the services of general economic interest (SGEI) and ruled that Lithuanian electricity producers receiving support for generating renewable energy were benefiting from illegal state aid, as they had no legal obligation to produce renewables under national law ('clear common interest objective' was not established) and distorted competition considering the existing interconnections with other two Baltic states.

Barauskaitė notes, that with this decision the Court made it clear that there were no SGEI requirements met: in particular, even if the Public interest Service scheme was covering the electricity service, which was generated from the renewable energy sources, the CJEU decided that the generator companies should not have been compensated (*ibid*). This ruling reinforced the need for a "clear common interest objective," as outlined in the *Altmark* judgment (Case C-280/00). The CJEU's decision highlighted the growing distinction between state aid and services of general economic interest (SGEI), pushing the EU closer toward ensuring that state-supported energy initiatives do not distort competition in the single market.

Regarding enforcement and compliance, *Börzel and Buzogány* (pp.324-331, 2019) discuss the challenges the European Commission faces in promoting compliance with environmental regulations across member states, particularly in the wake of the financial crisis. The crisis delayed the introduction of new legislative measures in several environmental policy subfields, but *Börzel and Buzogány* note that compliance is often influenced by both rational choice theory and the administrative capacity of member states. Understanding the root causes of non-compliance remains a complex issue, as little is known "whether there are structural differences in how member states comply with different types of environmental or environment-related legislation – or whether there are differences in how the Commission guards the Treaty."

When it comes to enforcing the liberalized energy market, *Duso et al.* (pp. 97-120, 2019) point to the positive impact of EU competition policy, particularly the merger regulation, on enhancing competition, investment, and productivity in the energy sector. The introduction of robust competition rules has contributed to the development of the gas and electricity markets, although the enforcement of state aid regulations still varies across member states. This variation underscores the need for continued vigilance by the European Commission to ensure that national measures do not distort the competitive dynamics of the EU's energy market.

Conclusion

The liberalization of the EU energy market, as shaped by the jurisprudence of the CJEU and reinforced by the broader legislative framework of the European Union, stands at the crossroads of competition law, environmental protection, and consumer welfare. Chapter I examined the foundational legal principles that govern the liberalization process, highlighting the pivotal role of market competition in fostering energy efficiency and ensuring fair prices for consumers. It also pointed out that while liberalization is necessary for market integration and innovation, its success hinges on the careful balancing of regulatory oversight and market dynamics, with a particular focus on maintaining the integrity of environmental goals.

In Chapter II, it was explored how the CJEU's rulings, particularly in key cases such as *CECED*, *Federutility*, and *AB Achema*, demonstrate the complexity of reconciling energy policy objectives with the fundamental principles of competition law. The CJEU has evolved over time, refining its approach to integrating environmental considerations within competition policy. In cases like *CECED*, the Court has underscored that efficiency gains, such as those resulting from environmentally friendly products, can sometimes outweigh the restrictive effects on competition. However, this approach is not without controversy, as shown in the *AB Achema* ruling, where the Court's strict interpretation of state aid rules placed limits on the extent to which national governments can

support renewable energy projects without distorting the single market. These cases underscore the tension between fostering energy market liberalization, ensuring environmental sustainability, and safeguarding consumer welfare. The Court's evolving interpretation of state aid, coupled with the implementation of energy-specific regulations, has continued to challenge national governments in finding the right balance between energy security, environmental obligations, and market competition.

The analysis also revealed that while EU law offers a robust framework for addressing these challenges, issues of enforcement and compliance remain significant. As Börzel and Buzogány (2019) noted, while the financial crisis delayed the adoption of crucial environmental policies, compliance remains inconsistent across member states, often influenced by national capacities and political priorities. The Commission's role in monitoring and enforcing these regulations is critical, yet enforcement varies depending on how individual states interpret and implement EU directives. This inconsistency can undermine the overall goals of energy market liberalization, environmental protection, and consumer welfare.

Ultimately, the future of the EU energy market will depend on continued judicial and regulatory evolution. The CJEU's decisions will shape the direction of energy market reforms, but member states must remain vigilant in aligning their national policies with the EU's broader energy and environmental objectives. Moreover, ensuring a fair and competitive market will require enhanced cooperation between the Commission, national regulatory authorities, and stakeholders in the energy sector. With environmental sustainability becoming an increasingly urgent priority, future decisions by the CJEU will likely reflect a greater emphasis on integrating green energy initiatives into market liberalization frameworks while safeguarding the principles of competition and consumer protection.

In conclusion, the balance between liberalization, environmental protection, and consumer welfare remains delicate and requires careful attention from both the EU and national policymakers. While progress has been made, ongoing vigilance, coupled with an adaptive regulatory and judicial approach, will be crucial in realizing the EU's vision of a competitive, sustainable, and consumer-friendly energy market.

Bibliography

1. Barauskaitė, L (2019), 'Support for Services in the Lithuanian Electricity Sector – State Aid or Services of General Economic Interest?: Annotation on the preliminary ruling of the Court of Justice (Fourth Chamber) of 15 May 2019 in Case C-706/17 AB Achema, AB Orlen Lietuva and AB Lifosa v Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, UAB Baltpool', *European State Aid Law Quarterly*, Vol. 18, No. 3 pp. 352-358.
2. Bouteligier, S. (2013) *Cities, Networks, and Global Environmental Governance. Spaces of Innovation, Places of Leadership*. New York, NY: Routledge.
3. Börzel, T. A. & Buzogány, A (2019) 'Compliance with EU environmental law. The iceberg is melting', *Environmental Politics*, 28:2, 315-341, DOI: 10.1080/09644016.2019.1549772
4. Craig, P. and Burca, G. D. (2020) *EU Law. Text, Cases and Materials*. 7th edition. Oxford: Oxford University Press.
5. Ciucci, M (2023) Internal Energy Market. Fact Sheets on the European Union. European Parliament. (Online). Available at: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/45/internal-energy-market> Accessed: 10 Aug 2023
6. Duran, G. M. and Morgera, E. (2012) *Environmental Integration in the EU's External Relations. Beyond Multilateral Dimensions*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing.
7. Duso, T., Seldeslachts, J., and Szücs, F. (2019), 'The Impact of Competition Policy Enforcement on the Functioning of EU Energy Markets', *The Energy Journal*, Vol. 40, No. 5, pp. 97-120.
8. Gravey, V., Jordan, A. and Benson, D. (2022) 'Environmental Policy' in Cini, M. and Perez-Solorzano Borragan, N. (eds.). *European Union Politics*, 7th edition. Oxford: Oxford University Press, pp. 355-370.
9. Hancher, L. and Salerno, F. M. (2012) 'Energy Policy after Lisbon' in Biondi, A., Eeckhout, P., Ripley, P. (eds.) *EU Law After Lisbon*. Oxford: Oxford University Press, pp. 365-402.
10. Johnston. A. and Block, G. (2012) *EU Energy Law*. Oxford: Oxford University Press.

11. Jones, A., Sufrin, B., and Dunne, N. (2016) *EU Competition Law*. Text, Cases, and Materials. 7th edition. Oxford: Oxford University Press.
12. Keukeleire, S. and Delreux, T. (2022) *The Foreign Policy of the European Union*. 3rd edition. Bloomsbury Publishing.
13. Kuijper, P. J., Wouters, J., Hoffmeister, F., Baere. G. D., and Ramopoulos, T. (2013) *The Law of EU External Relations. Cases, Materials and Commentary on the EU as an International Legal Actor*. 1st edition. Oxford: Oxford University Press.
14. Leal-Arcas, R. (2020) *EU Energy Law and Policy*, Moldova: Eliva Press.
15. Molle, W. (2006) *The Economics of European Integration*. Theory, Practice, Policy. 5th edition. Ashgate Publishing.
16. Squintani, L., (2022) *Report on the Harmonisation of EU Environmental Law*.
17. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies (Online). Available at: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>. Accessed: 10 August.
18. Tudway, R., et. al (eds.) (2007) *Energy Law & Regulation in the European Union*. Thomson. Sweet & Maxwell.
19. Whish, R. and Bailey, D. (2018) *Competition Law*. 9th edition. Oxford: Oxford University Press.

**ენერგო-ლიბერალიზაციის ეფექტი ევროკავშირში:
ევროკავშირის ენერგეტიკული პოლიტიკისა და საკანონმდებლო
ჩარჩოს შეფასება გარემოს დაცვისა და მომხმარებელთა
კეთილდღეობის საკითხებთან მიმართებით.
ლიტერატურის მიმოხილვა**

აბსტრაქტი

ეს ნაშრომი წარმოადგენს ლიტერატურის მიმოხილვას, რომელიც იკვლევს ევროკავშირის ენერგეტიკული ბაზრის ლიბერალიზაციას, ასევე, მის ზეგავლენას მომხმარებელთა კეთილდღეობაზე, გარემოს დაცვასა და ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს როლზე ენერგეტიკული პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში. კვლევა განიხილავს ენერგეტიკის ლიბერალიზაციის ისტორიული განვითარების პროცესს, მათ შორის, მიმოიხილავს იმ მნიშვნელოვან სამართლებრივ დოკუმენტებსა და პოლიტიკას, რამაც განსაზღვრა ევროკავშირის ენერგეტიკული სექტორის ჩამოყალიბება. ანალიზი ასახავს ბაზრის ლიბერალიზაციის, გარემოსდაცვითი მდგრადობისა და კონკურენციის სფეროებს შორის რთულ ურთიერთდამოკიდებულებას, ყურადღებას ამახვილებს მათი დაბალანსების გამოწვევებზე. ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს ზოგიერთი გადაწყვეტილების გავლენა, განსაკუთრებით, კონკურენციის სამართლისა და სახელმწიფო დახმარების კონტექსტში, შესწავლილია იმის საილუსტრაციოდ, თუ როგორ მოახერხეს ევროკავშირის ინსტიტუტებმა ნავიგაცია, როდესაც დაძაბულობა იზრდებოდა ისეთი საკითხების განხილვისას, როგორებიცაა ხარჯების შემცირება, ბაზრის ეფექტურობა და გარემოს დაცვა. გარდა ამისა, ნაშრომი განიხილავს აღსრულებისა და შესაბამისობის საკითხებს და ამ კონტექსტში ხაზგასმულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის კონკურენციის პოლიტიკამ წვლილი შეიტანა ბაზრის განვითარებაში, არსებობს მნიშვნელოვანი გამოწვევები გარემოსდაცვითი სტანდარტების თანმიმდევრულად გამოყენების მიმართულებით. დასკვნა ასახავს გრძელვადიან პერსპექტივაში მომხმარებელთა ბენეფიტებსა და გარემოს დაცვით მიზნებს შორის ოპტიმალური ბალანსის მიღწევის სირთულეს, კომპლექსური გეოპოლიტიკური და მარეგულირებელი ლანდშაფტის კონტექსტში.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირის ენერგეტიკული ბაზარი, ლიბერალიზაცია, მომხმარებელთა კეთილდღეობა, გარემოს დაცვა, კონკურენცია, ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს გადაწყვეტილებანი

¹ ნინო ლაპიაშვილი არის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის (თსუ) ევროპული კვლევების ინსტიტუტის დირექტორი და ჟან მონეს მოდულის მფლობელი აკადემიური პერსონალი. ის არის ინტერდისციპლინარული ევროპისმცოდნეობის სადოქტორო, ორმაგი ხარისხის სამაგისტრო და ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამების დამფუძნებელი თსუ-ში, ასევე, ადამიანის უფლებებსა და დემოკრატიზაციაში რეგიონული სამაგისტრო პროგრამის ეროვნული კოორდინატორი (GC/Caucasus/საქართველო/თსუ). იგი იყო ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული შემდეგი პროექტების კოორდინატორი: ENPI, Tempus INOTLES, Erasmus+ Jean Monnet Project EUStBA, Erasmus+ Design Measures DEGES, Jean Monnet Module, ელექტრონული ფოსტა: nino.lapiashvili@tsu.ge

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. Barauskaitė, L. (2019), 'Support for Services in the Lithuanian Electricity Sector – State Aid or Services of General Economic Interest?: Annotation on the preliminary ruling of the Court of Justice (Fourth Chamber) of 15 May 2019 in Case C-706/17 AB Achema, AB Orlen Lietuva and AB Lifosa v Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, UAB Baltpool', *European State Aid Law Quarterly*, Vol. 18, No. 3 pp. 352-358.
2. Bouteligier, S. (2013) *Cities, Networks, and Global Environmental Governance. Spaces of Innovation, Places of Leadership*. New York, NY: Routledge.
3. Börzel, T. A. & Buzogány, A. (2019) 'Compliance with EU environmental law. The iceberg is melting', *Environmental Politics*, 28:2, 315-341, DOI: 10.1080/09644016.2019.1549772
4. Craig, P. and Burca, G. D. (2020) *EU Law. Text, Cases and Materials*. 7th edition. Oxford: Oxford University Press.
5. Ciucci, M. (2023) *Internal Energy Market. Fact Sheets on the European Union*. European Parliament. (Online). Available at: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/45/internal-energy-market> Accessed: 10 Aug 2023
6. Duran, G. M. and Morgera, E. (2012) *Environmental Integration in the EU's External Relations. Beyond Multilateral Dimensions*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing.
7. Duso, T., Seldeslachts, J., and Szücs, F. (2019), 'The Impact of Competition Policy Enforcement on the Functioning of EU Energy Markets', *The Energy Journal*, Vol. 40, No. 5, pp. 97-120.
8. Gravey, V., Jordan, A. and Benson, D. (2022) 'Environmental Policy' in Cini, M. and Perez-Solorzano Borragan, N. (eds.). *European Union Politics*, 7th edition. Oxford: Oxford University Press, pp. 355-370.
9. Hancher, L. and Salerno, F. M. (2012) 'Energy Policy after Lisbon' in Biondi, A., Eeckhout, P., Ripley, P. (eds.) *EU Law After Lisbon*. Oxford: Oxford University Press, pp. 365-402.
10. Johnston, A. and Block, G. (2012) *EU Energy Law*. Oxford: Oxford University Press.
11. Jones, A., Sufrin, B., and Dunne, N. (2016) *EU Competition Law. Text, Cases, and Materials*. 7th edition. Oxford: Oxford University Press.
12. Keukeleire, S. and Delreux, T. (2022) *The Foreign Policy of the European Union*. 3rd edition. Bloomsbury Publishing.
13. Kuijper, P. J., Wouters, J., Hoffmeister, F., Baere, G. D., and Ramopoulos, T. (2013) *The Law of EU External Relations. Cases, Materials and Commentary on the EU as an International Legal Actor*. 1st edition. Oxford: Oxford University Press.
14. Leal-Arcas, R. (2020) *EU Energy Law and Policy*, Moldova: Eliva Press.
15. Molle, W. (2006) *The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy*. 5th edition. Ashgate Publishing.
16. Squintani, L. (2022) *Report on the Harmonisation of EU Environmental Law*.
17. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies (Online). Available at: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>. Accessed: 10 August.
18. Tudway, R., et. al (eds.) (2007) *Energy Law & Regulation in the European Union*. Thomson. Sweet & Maxwell.
19. Whish, R. and Bailey, D. (2018) *Competition Law*. 9th edition. Oxford: Oxford University Press.

MAIN CHARACTERS OF THE EU DEFENSE AND SECURITY POLICY WITHIN THE CURRENT REALITIES

Abstract

The main purpose of the research is to analyze the European Defense and Security Policy, decision-making instruments, and processes. In the historical context, there are reviews of how the Europeans shaped their defense and security policies. Furthermore, there are described in detail some important historical events that have made a significant contribution to the development of the EU's total Defense and Security Policy, as well as the history and activities of the European Councils. We consider the history, goals, and objectives of the European defense and security policy, the global security strategy, foreign relations, and a security policy, as well as the essence of the European security and defense policy, threats, and the EU involvement in several spheres of the security sectors.

The scientific novelty of the research lies in Understanding the scientific methodological foundations in a new way, is studied in-depth, and analyzing in detail the history of the development of the EU defense and security policy and the main priorities of the organization in this field in the modern period.

Keywords: EU, Defense, Security, Crisis Management, Foreign Policy

Introduction. The actuality of the topic

After the collapse of the Soviet Union and the world communist system, a period of cardinal changes began in the world. In parallel with the radical geopolitical changes that have taken place on the planet, there have been changes in the structures and functions of various international organizations, as well as political, economic, and regional contradictions that have harmed the international system. In this regard, the role and importance of international organizations in the anarchist international system have increased, and several universal or regional organizations have gradually emerged as important global players actively participating in security reform projects, especially in conflict and post-conflict countries, and playing an important international role. If any organization or association claims to promote peace in different parts of the world, they should mention the European Union (EU), which is a unique economic and political organization in the context of cooperation and interdependence of European states, which contributes to peace and stability. In the 21st century, the defense and security of the EU have become especially important in light of recent events. As a result of Russia's aggressive policy, Europe still faces security and defense issues that should play an important role in strengthening the political and economic stability of its member states. Europe needs to mobilize the appropriate resources to protect its geopolitical and strategic interests and formulate a common security and defense policy. The EU Common Defense and Security Policy is part of the youngest EU policy that was formulated before it officially became part of the EU Common Foreign and Security Policy. The Common Security and Defense Policy (CSDP) allows the EU to play a leading role in peacekeeping (civilian and military) missions both in Europe and around the world, as well as in crisis management and/or reform of the public sector, both civilian and military. It is an integrated approach based on appropriate resources (European Union, 2020).

The EU is one of the most important international regional institutions in the world, both politically and economically, as well as in terms of defense and security. Recently, especially after the referendum on secession from the United Kingdom, despite a certain Euroscepticism, the EU still retains its role as a major player in the

¹ Nika Chitadze – Professor of the International Black Sea University, Tbilisi, Georgia. E-mail: nchitadze@ibsu.edu.ge

world, and interest in it is constantly growing. This institution is involved in all current political, economic and cultural processes in the world and has a serious impact.

The interests of integrating a number of post-Soviet republics, including Georgia, into European structures contradict the strategic interests of Russia, since the Kremlin seeks not only to maintain, but also to strengthen its influence in the post-Soviet space. As a result of Russia's invasion of Ukraine, as well as the occupation and annexation of the territories of Georgia and Ukraine several years ago, EU partner countries were faced with the dilemma of ensuring security in the post-Soviet space and protecting their national interests, thereby providing the stability and peaceful de-occupation of the territories of Georgia, Ukraine and Moldova.

Purpose and objectives of the study: The main purpose of the study is a comprehensive study and analysis of EU policy in the field of defense and security based on the historic, political and legal aspects. The study examines the history of the formation of a common foreign and security policy and the factors that determined and put on the agenda the need for such a policy. Based on existing approaches and to achieve the above goal, the following sub-objectives were set:

- Analysis of the role of the European Union in ensuring world security;
- Study of EU policy in the field of defense and security.
- Analysis of the global and regional aspects of new EU security challenges.

Main research questions of the article

With the help of this study, we will try to answer the following research questions that have been developed to solve these problems:

1. What is the SDP of EU or what are the roles of EU institutions in the field of security and defense?
2. What are the main stages of the EU Defense and Security Policy Development?
3. What are the main priorities of the EU Defense and Security Policy?

European Defense and Security Policy: Goals, Stages of Development, Tools, and Decision-Making Processes

Stages of development of the European defense and security policy

It is noteworthy that work on European defense and security began in the early 50s of the last century, in particular, in 1950, French Prime Minister Plevin presented the so-called "Pleven plan (Kapanadze, 2006), Which, under the leadership of the Joint Command, provided for the creation of a single European army. In 1950-1952, for economic growth, as well as for military security, this plan became the subject of discussion and negotiations in the European Coal and Steel Union. The creation of the European Defense Union, including the creation of a pan-European army, has become practically a reality. In December 1950, the NATO Council simultaneously decided to dissolve the Western Organization (Brussels Pact) after its integration with the NATO military organization. However, in August 30, 1954, by the decision of the French National Assembly, the plan to put into practice the idea of a single European army was rejected. The reason was a possible reduction of the sovereignty of European countries in the field of defense and security in case of the fulfillment of Rene Plevin's plan. France in 1961 once again offered to create a political union. At this stage, it was supposed to be an organization based not on the principles put forward by the superpowers, but on forms of interstate cooperation. Its functioning was to be determined based on the principles of the Diplomatic Conference, the purpose of which was to harmonize the field of foreign policy between the Member States, which, in turn, meant strengthening the overall defense capability of the Member States, protecting the fundamental rights and freedoms of cultural cooperation. However, a specific initiative within the framework of its activities should not violate the national sovereignty of the member states, etc. The idea of a political union, according to which the member states would delegate a significant part of their sovereignty, was actively supported by the small countries of the European Union. They hoped that unions of such associations of a federal type, endowed with appropriate powers, would be able to overcome the selfishness of large countries, which, in turn, were

part of this union and for the most part took their interests into account. France opposed the strengthening of the Commonwealth and the weakening of the powers of member states to maintain control over integrated decision-making. Fouché's first plan of 1961 for a framework agreement establishing a European political union was supported by Charles de Gaulle with the aim of "developing a common foreign policy on matters of common interest to the member states" (Hill, Smith, 2003). In 1983, the Stuttgart Declaration on the European Union was adopted, calling for "the progressive development of common principles and objectives and the establishment of common interests to strengthen the capacity for joint action in the field of foreign policy." At the Luxembourg Summit in 1970, the D'Avignon Report was presented, which formed the basis of European Political Cooperation (EPC), and later, in 1987, was officially incorporated into the Pan-European Act. The D'Avignon Report has been a key document in EU political cooperation for many years. The main feature of European political cooperation was consultations between member states at the level of foreign ministers, during which foreign policy issues were discussed (Kapanadze, 2006).

A report on European political cooperation was presented at the Copenhagen Summit in 1973. Within the framework of the EPC, a group of European experts was created, consisting of junior officials from member states. They were responsible for monitoring the activities and communications of the EPC in the EU countries. Thanks to this format, human rights issues were brought to the fore, which contributed to political changes in the countries of Central and Eastern Europe, but there were also issues on which representatives of different states could not agree, and this was quite adequate since at that time the countries of Europe had different interests. In 1987, a small EPC secretariat was established in Brussels and it was agreed that the secretariat and European representatives (correspondents) would operate under the leadership of the European Council. European political cooperation was a forum where member states could consult on international affairs, but these would only be consultations and recommendations since there were virtually no mechanisms for legitimizing different positions and putting them into practice. The European Union, created as a purely economic union, has become an organization with competencies in such areas as ecology, education, health, international relations and security, law, and migration. For more than half a century, the EU has ensured peace, stability, and prosperity in the world, as well as contributing to a higher standard of living.

After the end of the Cold War, one of the most important areas for the development of the European Union was the policy of the EU in the field of defense and security. The Soviet invasion of Afghanistan and the Islamic Revolution in Iran once again convinced the Europeans of the weakness caused by the lack of a unified position in foreign policy. During the collapse of Yugoslavia, Europe played a less active role in resolving bloody wars and preventing conflicts. As a result, it turned out that Europe is incompetent in military matters and, both during the Cold War and at later stages, was forced to depend on the United States and NATO. After the end of the Cold War, the appropriate conditions were created for the EU to develop a defense and security policy. In 1992, an agreement on the European Union, known as the Maastricht Treaty, was signed in Maastricht. With the signing of this document, the European Economic Union was transformed into the European Union and acquired not only an economic but also a political aspect. The Maastricht Treaty was amended and combined into one document all the previous Paris Treaties, Rome Treaties, and the Single European Act (Chitadze, 2011).

The Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the EU is based on the Maastricht Treaty, Article B which states that the Union seeks to "strengthen its identity on the international stage, in particular through the implementation of a common foreign and security policy." It was further strengthened on 1 November and then by treaties such as the Treaty of Amsterdam (1999), the Treaty of Nice (2003) and the Treaty of Lisbon (2007). Within the framework of these agreements, the EU also acquired the status of an international organization. One of the objectives of the Intergovernmental Conference, which preceded the drafting of the Amsterdam Treaty in 1996, was to strengthen the Common Foreign and Security Policy (CFSP) and increase the role of the Union in international politics. Another step towards the development of the CFSP was the creation of a European security and defense policy, which, following the Lisbon Treaty, was called the Common Security and Defense Policy (NATO, 2006).

This was preceded by the Amsterdam Treaty of 1997, which strengthened the foreign and defense policy of the EU and determined the ways of developing its military potential and forms of participation in peacekeeping operations. Although the Treaty of Amsterdam introduced many significant changes in the overall process of foreign policy development, this process was still not considered complete, largely because these changes

were not backed up by common protection. The following are some of the important events that have played an important role in shaping the EU's common defense policy.

The 1998 Saint-Malo Summit was an informal meeting between President Jacques Chirac and Tony Blair that resulted in the Declaration of Saint-Malo being presented to the public. It says that the time has come for Europe to play an appropriate role in the international arena. It should "work step by step on the provisions of the Amsterdam Treaty in the field of Defense and Security Policy, including the development of a common defense policy framework." The adopted declaration focuses attention on the indispensable role of NATO in the defense of Europe. He also stressed that Europe should contribute to the modernization of NATO. But Europe must also be "capable of acting in situations where the alliance is not involved." In Saint-Malo, France and the UK indicated that they would join forces to enable the EU to achieve these goals. The 1998 meeting in Saint-Malo went down in history as a turning point in the revival of the EU's common defense. The European Union is recognized as the so-called soft power in world politics, and its main goal is to maintain peace, which includes issues such as election observation missions, humanitarian assistance, political dialogue, mediation, and much more. However, the EU needed to create a "hard power" and from there lay the foundation for a common defense or CSDP. The Cologne Declaration of the Council of Europe of June 1999 took into account the content of the Declaration of Saint-Malo and almost completely accepted the agreements reached there. This time, the desire of all EU member states to develop a common defense was formally confirmed (NATO, 2006). The European Council in Helsinki (December 1999) established the Police and Security Committee, and at the Nice Summit in 2000 it was given permanent institutional status, resulting in:

1. Keeps track of international events to which the provisions of the Common Foreign and Security Policy apply;
2. Participates in the process of determining the common foreign and security policy;
3. Monitors the implementation of the decision of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy.

Following all of the above, the Maastricht, Amsterdam, and Lisbon treaties, among other things, establish conditions for conflict prevention. In 1999, the European Council in Helsinki decided to create a Rapid Reaction Force. According to the decision, member states should be able to mobilize up to 60,000 military personnel within 60 days, who will take part in operations based by *Petersberg* tasks for at least one year. In addition, since 2005, a mobile group of 1,500 to 2,000 servicemen has been created, who will be able to mobilize within 10-15 days and take part in operations from 30 to 120 days. Member states of the European Council of Santa Maria de Feira (June 2000) agreed on a major civilian task, the development of the civilian component of ESDP, and that by 2003 the Union had to have up to 5,000 police officers to deal with crises. Accordingly, Saint-Malo and subsequent European Councils laid the foundation for the common defense, i.e. the European Security and Defense Policy (ESDP), formally introduced into European institutions by the Treaty of Nice. The Nice Treaty also created the structure of the OSCE, which consists of three new components: the Political and Security Committee (PSC – COPS – PUK) and the EU Military Committee (PSC), the EU Military Staff (EU). Although the EU is not a military organization, it is more focused on conflict transformation than traditional defense (ESDP) (Chitadze, 2011).

Gradual Developmet of the European Foreign Defense and Security Policy

One of the most pressing issues at the current stage of the work of the EU is the common foreign and security policy of the EU. The signing of the Brussels Agreement by France, Great Britain, the Netherlands, Belgium, and Luxembourg in 1948 was the first institutional attempt at interstate cooperation among Western European countries. The treaty also contained an article on joint defense, which became the main basis for the creation of the Western European Union. The Western European Union operated under the auspices of the Security and Defense Dialogue in Europe with NATO until the 1990s, after which it was fully integrated into the EU legal system. Starting from this period, various options for cooperation were considered, which were supposed to lead to political rapprochement and integration of the member states of the Union (European Council, 2009).

The EU's common foreign and security policy and its common security and defense policy are an integral part of the EU's broader foreign policy, referred to as "the collective set of policies adopted by EU member states to deal with external problems and manage relations" (Webber, 2011). The high level of relations between EU

member states was characterized by such areas as the economy, trade, labor movement, agriculture, and law, although cooperation in foreign policy and defense was relatively less effective. For this reason, in 1991, Belgian Foreign Minister Marc Aikens strongly criticized the effectiveness of the EU outside the trade area, calling the EU an economic giant, a political dwarf, and a military worm (Bossuyt, 2007). It is because of this publicly exposed weakness that Prime Minister Tony Blair of the United Kingdom decided that it was time for Europe to develop its military capabilities to be even more worthy on the international stage. This was a 180-degree reversal of British policy, as in the past the UK had vehemently opposed the creation of autonomous military mechanisms by Europe (Kapanadze, 2006).

Georgian scholar E. Akobia In his article "EU Foreign Policy" analyzes two circumstances of slow integration into EU foreign policy and defense. First, is foreign policy and defense, which traditionally fall under the jurisdiction of the state and are associated with the sovereignty of the country, the degree of independence, and national interests. According to the author, the EU member states have always had a problem in terms of developing a common position in the field of foreign affairs, security, and defense. The second reason is the concern of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) for the security and defense of European countries. According to the author's position, the EU member states considered it inappropriate to create a purely European structure that would compete with NATO and cast doubt on its necessity. However, member states have concluded that EU diplomacy is less effective due to a lack of military power and that the creation of a NATO-independent security and defense policy was based on the desire for a defense mechanism and increased influence (Akobia, 2006). European leaders sought to bolster the EU's defenses and avoid threats in European countries such as a revanchist Russia and increased terrorist attacks. Strengthening the joint actions of the EU will allow European countries to start to understand what they are going to defend against. Because of this, there have been various attempts to implement this idea. The foreign and security policy of the EU is based on the 1993 EU Treaty and aims to:

- Protecting the values, fundamental interests, security, independence, and integrity of the EU;
- Strengthen and uphold the principles of democracy, the rule of law, human rights, and international law;
- Maintaining peace, preventing conflicts, and strengthening international security;
- Assistance to the population, countries, and regions in the fight against natural and man-made disasters (European Union Monitoring Mission in Georgia, 2022).

The EU plays an important role in the Middle East peace process and the organization has troops, police, and judges who help save lives and stabilize conflicts around the world in different countries and regions. The Amsterdam Treaty of 1997 proved to be more effective in terms of decision-making, but the Lisbon Treaty of 2007, which gave the EU legal subjectivity, is of particular importance. The agreement primarily aimed to create a universal system among the EU member states, based on a relatively simple decision-making system (Turunen, 2018). According to the Lisbon agreement (Information Center on NATO and EU), The positions of President of the Council of the European Union and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy have been established. They sought to simplify the decision-making process at the EU level, which became more and more complex over time, given the number of member states. Changes were also made to the voting procedure, the principle of unanimity was replaced by the principle of a qualified majority in more than 45 constituencies.

In 2003, the EU launched the European Security Strategy, which states: "We must increase the benefits of economic and political cooperation with our neighbors in the East, and we must fight the political problems that exist there. "Now we need to show a stronger and more active interest in the problems of the South Caucasus"(Turunen, 2018). According to the strategy, "the essence of foreign and security policy, as well as European security and defense policy, is that we are stronger when we work together..." (Turunen, 2018). In the 2003 Security Strategy, the EU emphasized the need to show a stronger and more active interest in the problems of the South Caucasus, which, of course, includes neighboring regions (Mirianashvili, 2015). In 2008, the European Security Strategy was amended to include the following issues: energy security, cyber security, and climate change. The document outlines the goal of transforming the EU into a more active, efficient, and capable organization both in the international arena and in the neighborhood (Solana, 2009). The Foreign and Security Policy Strategy, presented by EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy Federica Mogherini on 8 January 2016, is the second foreign policy document. "A common vision, joint action, a strong

Europe in which to prevent or neutralize various threats, we need more than all the tools that the EU should have, and differentiate resources and defense policy and strengthen resources and policies (Zurabishvili, 2016). This document was approved by the European Council on June 28, 2016. According to the Global Strategy, the EU has identified five key priorities: Union security, state and social resilience in the south and east of the EU, an integrated approach to conflict, regional cooperation initiatives, and global governance in the 21st century. The European Security Strategy identifies five major threats to EU security: terrorism, proliferation, regional conflicts, failed states (primarily Somalia, Libya, and Taliban-ruled Afghanistan), and organized crime. The European Security Strategy aims to prevent these threats. The document pays special attention to “three groups of strategic goals: the first is to counter threats and neutralize them, the second is to establish a zone of the friendly neighborhood around the EU, as well as cooperation with international organizations and partner countries, including Russia. Third, to strengthen cooperation with the United Nations and the Security Council, given the fact that the latter has a key responsibility for ensuring international peace and security (Butorina, 2011). The security of the European Union is a priority of the global strategy. It provides citizens with the opportunity to enjoy unprecedented security, democracy, and prosperity. Strategic sovereignty emphasizes the EU's ability to act, recognizing that transnational threats can only be addressed within the framework of national sovereignty. The concept focuses on the legitimate ambitions of the Europeans to be sovereign strategic players without a hint of a relationship with the US. Strategic sovereignty emphasizes the EU's ability to act and recognizes that transnational threats cannot be transferred to national security and act in principle. “Together when you can, alone when you need to.” Of course, such a concept could not be supplemented by the lack of strategic priorities, which means that there was a need to address political issues as well (Quencez, 2020).

Accordingly, the main objective of the EU's defense and security policy is to ensure peace and security, democracy, and human rights, not only in its member states and in the immediate neighborhood, but also the hotspots of the world.

EU foreign policy is seen as a child of European integration, and defense and security policy as a grandchild (Techau, 2020). Although this area of cooperation, is seen as a step towards the most dynamic institutional development of EU policy. Keukeleire and Delreux, in his famous book, *The European Union's Foreign Policy*, notes that the EU's foreign policy is multifaceted, multidisciplinary, and multilevel. There are also three main episodes in the development of foreign policy: the first, the post-World War II period – the origin and formation of the European project, and then the following decades; Second, the late 1980s and early 1990s – the end of the Cold War and new opportunities for rapprochement between Western and Eastern Europe; and the third, beginning of the 21st century – the shift in the balance of power (Keukeleire, 2021). On 13 November 2017, the Ministers of Defense and Foreign Affairs of 23 EU countries signed the Permanent Structural Cooperation (Pesco) in the field of defense and security (EU, 2020), Which is the main mechanism in the process of transformation of the EU into hard power. Also in June, the European Commission set up a European Defense Fund (EU Commission, 2020), For which 5.5 billion euros were allocated annually for the modernization of modern armaments technologies in the member states.

The European Union Council has also supported the development of another defense and security instrument, “the Military Planning and Capacity Building (MPCC)” (MPCC) (EU Commission, 2022).

It became focused on training operations and crisis management. The MPCC carries out EU training missions in three African countries, Somalia, Mali, and the Central African Republic. The European Security and Defense Policy (CSDP) has become part of the EU's foreign policy, which aims to use its military and civilian resources. The fundamental principles of the European Union are indeed mentioned in both the 2016 Global Strategy on Foreign and Security Policy and the 2003 European Security Strategy, but in reality, their role in foreign policy decisions is relatively insignificant. The main reason for this is that the EU's foreign policy and security are often considered to be the competence of the member states, not at the supranational level, and in many cases, their national interests do not coincide. It is noteworthy that during the first decade of CSDP operation, a gap between capabilities and expectations was observed. Any EU military or civilian operation depends on the willingness of member states to provide material, financial, military, and civilian assistance to a particular country if necessary. The EU is involved in the security sector, which includes policing and military operations, strengthening the rule of law, and improving judicial and penitentiary systems.

The Role of EU Defense and Security Policy in the current period

At the present stage, the European Union is one of the largest economic and political players in the world. It may be highlighted that its economic achievements are at a supranational level, while its foreign and security policies are still refined. Among the reasons given, it is possible to consider various hindering factors.

- Recognizes that resolving both internal and external conflicts, in turn, requires a different approach. Wrong policies can cause great damage to the state and lead to political regression. Internal political controversy is often the cause of external conflicts.
- The European Union alone can not be a guarantor of international peace and conflict resolution between countries, nor can it be the sole driving force of economic development if, in the first place, domestic political and economic processes are not resolved by specific countries.
- In the global context, of course, we can confidently say that the EU is a successful, progressive organization in the world that is actively involved in ensuring peace, democracy, stability, and conflict resolution in Europe and the world as a whole. Taking into account Russia's aggressive policy, it can not be mentioned the same about the conflicts in the post-soviet space. Military confrontations and tensions in Ukraine, Moldova, and the South Caucasus are far more complex than some other conflicts, for example, conflicts in the Balkan Region, where the mediator and peacekeeping roles are taken by NATO and EU and not by Russia.
- The 2008 Georgian-Russian war brought Georgia and the countries in the European part of the post-Soviet space closer to the EU, as exemplified by the EU's Eastern Partnership program approved in 2009. However, despite the involvement of the EU peacekeeping mission in the conflict resolution process following the end of the Russian-Georgian war, it proved powerless to deal with external threats and conflicts as a third force – the Russian Federation – was involved.
- We think that before the Russia-Ukraine war, the European Union was partly more concerned with its internal problems than with world conflicts, and the position of leader in specific regions (Afghanistan, Iraq) was ceded to the United States. However, following the Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022, the EU, along with the United States and other countries in the world democratic community, is actively seeking to impose sanctions on Russia, even though EU member states are economically and energetically dependent on Russia and before the Russia-Ukraine war. For the sake of interests, they were forced to cooperate with an authoritarian state like Russia.

As for the new initiatives presented directly within the framework of the EU defense and security policy, given the ongoing Russia-Ukraine war since February 24, 2022, calls are increasingly heard in the upper echelons of the EU for the creation of a European army. Europeans believe that a modern and mutually compatible European armed forces should be created to unite security efforts. Such an army must be deprived of the shortcomings that EU troops now have and which became apparent after the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation. As one of the examples of such positions from the European side can be considered the report of the German Council of Foreign Relations with the title: *European Defense in A New Age* (German Council of Foreign Relations, 2023).

At the same time, it should be noted that various studies in the different countries have shown that most of the experts, specialists, and young people surveyed viewed the EU as one of the main forces restraining conflict and international peace.

Conclusion

As mentioned in the research, the idea of forming a European army is not a product of the 21st century. This idea has been actively circulating since the second half of the twentieth century. For a clearer perception of the picture, it will not be out of place to once again review the brief chronology of the main stages in the direction of defense and security of the European Union.

The process started in 1950 with the proposal of the French Prime Minister, René Plevin, which meant the creation of a European defense union. The agreement did not enter into force due to the refusal of the French parliament to ratify it, but the idea did not disappear. The next important historical moment was the Maastricht

Agreement of 1991, based on which the Common Foreign and Security Policy (CFSP) was established and the Common Defense Policy was established. This was followed by the development of the European Security and Defense Policy (ESDP) in 1999 and the signing of the Berlin Plus Treaty in 2002, based on which the EU could use NATO structures and mechanisms in the implementation of ESDP missions (Chitadze, 2011).

The next steps were: the establishment of the European Defense Agency in 2004 and the Treaty of Lisbon in 2007, which made significant changes in the defense policy, in particular, the ESDP was transformed into the Common Security and Defense Policy (CSDP), as well as the formation of PESCO, which will be discussed later. In the same year, the combat units of the European Union were formed, which, unfortunately, have not been used until now (Chitadze, 2011).

Before it is mentioned directly about the significance of the 2022 Russia-Ukraine war, the society should also touch on other events that have prepared the ground for ensuring more openness of the member states to the integration of the European Union in the military sphere.

First of all, it was preceded by Donald Trump's foreign policy, which resulted in the alienation of the US from its traditional allies, accompanied by constant criticism, especially of Germany, for its obligation to spend at least 2% of its gross domestic product (GDP) on security (Keukeleire, Delreux, 2021). Trump's position was extremely hard on those who were "free-riding" at the expense of the US – taking security guarantees as a given, but contributing insufficiently or disproportionately to maintaining this security. This made Europe realize that the US security umbrella is not a given and that Europe needs its autonomous tools to effectively respond to the threat created on the continent.

The second outstanding event was the exit of Great Britain from the European Union. Brexit has eliminated the main opponent of the idea of the EU's defense union, therefore, the camp of the opponents has weakened significantly, and this has naturally created new opportunities.

As the history of European integration shows us, one of the hindering factors of the integration processes was the constant search for consensus. This became more and more difficult as the number of member states grew, and it increased the chances that decisions would come dangerously close to the red lines of at least one state's national interests, and in the search for consensus virtually every state's veto had the power to block the process. After realizing this, the rule of making decisions by a qualified majority was established in several directions, although the rule of consensus was maintained on the most important decisions. For example, this was also one of the reasons behind the EU's ineffective response to the influx of migrants and the Euro crisis.

This helped the society to rethink the integration process. Although the state was a member of the European Union, it was not necessary to be involved in all integration projects. This would prevent process blockages, and deepen integration, which is seen in the example of the Schengen Agreement. It should be noted that the European Commission often refers to the idea of a defense union as a defense Schengen, that is, integration in this direction is voluntary. This is one of the dimensions of the multi-speed Europe idea, which increases the autonomy of the member states to decide where and how much they will be involved. As a result, we are already talking about differentiated integration.

On the other hand, the idea of a multi-speed Europe was followed by the fear that the said policy could lead to the exclusion of the member states left out of the processes and contribute to the formation of more or less integrated groups. The formation of such groups is contrary to the EU's desire to maintain unanimity, which is an integral prerequisite for the EU to act with one voice in the foreign arena.

The events taking place in Ukraine finally woke up Europe, although as mentioned, the preparation of the ground for integration processes started in 2016.

Currently, the traditionally passive member states are actively planning to stimulate their military potential, and the unanimity of the West is unprecedented in recent times. The extent to which these steps will be transformed into collective political will to launch the integration processes in the field of security and defense with renewed energy remains questionable.

Bibliography

1. Bossuyt F., 2007. An economic giant, political dwarf, and military worm? Draft paper prepared for the 4th ECPR General Conference. Panel "EU foreign policy", NPN06, section 42, available at : <https://biblio.ugent.be/publication/691844/file/761630.pdf>.
2. CVCE, 1999. Cologne European Council Declaration on the common policy on security and defense, available at: https://www.cvce.eu/en/obj/cologne_european_council_declaration_on_the_common_policy_on_security_and_defence_4_june_1999-en-ee393bf3-d96f-46b8-8897-15546a0e1c0d.html#:~:text=In%20its%20'Declaration%20on%20strengthening,the%20area%20of%20the%20'Petersberg.
3. CVCE, 2008. Franco-British St. Malo Declaration (4 December 1998), available at: https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf.
4. European Commission, 2017. A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defense capabilities, available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_1508.
5. European Commission, 2022. Paris Agreement, available at: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/international-action-climate-change/climate-negotiations/paris-agreement_en.
6. European Commission, 2020. What does the Commission do?, available at: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/european-commission_en.
7. European Council. 2017. EU defense cooperation: Council establishes a Military Planning and Conduct Capability (MPCC), available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/08/military-mpcc-planning-conduct-capability/>.
8. European Council, 2009. European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World, available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/#:~:text=The%20European%20Council%20adopted%20the,based%20on%20our%20core%20values>.
9. European Council, 2021. Permanent Structured Cooperation (PESCO). EU defense cooperation: Council launches the 4th wave of new PESCO projects, available at :<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/11/16/eu-defence-cooperation-council-launches-the-4th-wave-of-new-pesco-projects/>.
10. European Parliament, 2020. European Union Treaty, available at: <https://www.europarl.europa.eu>.
11. European Parliament, 2022. Single European Act, available at: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>.
12. European Parliament, 2022. Treaty of Rome, available at: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>.
13. European Union, 2020. EU, External Action, available at: <https://eeas.europa.eu>.
14. German Council on Foreign Relations, 2023. European Defense in A New Age (#EDINA), available at: <https://dgap.org/en/research/publications/european-defense-new-age-edina>.
15. Hill C., Smith, K. E. 2003. European Foreign Policy: Key Documents. Routledge.
16. Keukeleire S. Delreux T. 2021. The Foreign Policy of the European Union. New York: Palgrave Macmillan.
17. NATO, 2006. NATO-EU Relations. NATO Department of Public Information.
18. Quencez M.; Besch S. 2020. The Challenges Ahead for EU Defense Cooperation. German Marshall Fund of the United States.
19. Solana J. 2009. EUROPEAN SECURITY STRATEGY EN A SECURE EUROPE IN A BETTER WORLD, available at: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>.
20. Techau J. 2012. Strategic Europe. Washington, Carnegie Europe.
21. Turunen T., & Legrand J. 2018. Foreign policy: aims, instruments, and achievements, available at: https://www.researchgate.net/publication/333532631_European_Border_Conflicts_Failures_and_Inabilities_of_EU_Foreign_and_Security_Policy.
22. Webber M. 2011. The Common Security and Defence Policy in a multilateral world. In: Koutrakos, P. European Foreign Policy – Legal and Political Perspectives. Cheltenham: Edward Elgar.
23. აკობია ე. 2006. ევროპის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა და ინსტრუმენტები, საქართველოს

სტრატეგიისა და საერთაშორისო კვლევის ფონდი. ევროკავშირის პოლიტიკა და ინსტიტუტები.

24. გაბრიჩიძე გ. 2012. ევროპული კავშირის სამართალი. ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი.
25. ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია საქართველოში, 2022. რა არის ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკა. ხელმისაწვდომია: https://www.eumm.eu/ge/eu_in_georgia/what_is_eu_foreign_policy.
26. ზურაბიშვილი თ. 2016. ევროკავშირის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის გლობალური სტრატეგია და საქართველო. საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი.
27. კაპანაძე ს. 2006. ევროკავშირის პოლიტიკა. თბილისი.სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი.
28. მირიანაშვილი გ. 2015. ევროპული კავშირის სამართლებრივი ცნობარი. ხელმისაწვდომია: academia.edu/39084489/ევროპული_კავშირის_წევრი_სახელმწიფოებისა_და_საქართველოს_სამართლოებს_შორის_სისხლის_სამართლის_საკითხებზე_თანამშრომლობის_ფარგლები_ასოციირების_შესახებ_შეთანხმების_მიხედვით.
29. საინფორმაციო ცენტრი ნატო-სა და ევროკავშირის შესახებ, 2022. ლისაბონის ხელშეკრულება. ხელმისაწვდომია: <https://old.infocenter.gov.ge/45-struqtura.html>.
30. საინფორმაციო ცენტრი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ, 2020. საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობები. ხელმისაწვდომია: <http://infocenter.gov.ge/45-struqtura.html>.
31. ჩიტაძე, ნიკა. 2011. გეოპოლიტიკა. გამომცემლობა უნივერსალი.
32. Буторина О. 2011. Европейская интеграция. ИНСТИТУТ ЕВРОПЫ РАН.

ევროკავშირის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის ძირითადი მახასიათებლები დღევანდელი რეალობის გათვალისწინებით

აბსტრაქტი

კვლევის ძირითადი მიზანია ევროკავშირის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის, ასევე, აღნიშნულ სფეროში გადაწყვეტილების მიღების ინსტრუმენტებისა და პროცესების ანალიზი. ისტორიულ კონტექსტშია წარმოდგენილი მოსაზრებები იმის შესახებ, თუ როგორ აყალიბებდნენ ევროპელები თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკას. გარდა ამისა, დეტალურად არის გაანალიზებული რამდენიმე ის ძირითადი ისტორიული მოვლენა, რომლებმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ევროკავშირის საერთო თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის განვითარებაში, ასევე, აღნიშნული ორგანიზაციის ისტორიასა და მის საქმიანობაში. ნაშრომში განხილულია ევროპის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის ისტორია, მიზნები და ამოცანები, გლობალური უსაფრთხოების სტრატეგია, საგარეო ურთიერთობებისა და უსაფრთხოების პოლიტიკა, ასევე, ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის არსი, საფრთხეები და ევროკავშირის ჩართულობა უსაფრთხოების სექტორის რამდენიმე სფეროში.

კვლევის სამეცნიერო სიახლეა სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური საფუძვლების ახლებურად გააზრება და ევროკავშირის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის განვითარების ისტორიის სიღრმისეული შესწავლა, ასევე, მოცემულ სფეროში და თანამედროვე პერიოდში ორგანიზაციის ძირითადი პრიორიტეტების დეტალური ანალიზი.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირი, თავდაცვა, უსაფრთხოება, კრიზისების მართვა, საგარეო პოლიტიკა

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. Bossuyt F., 2007. An economic giant, political dwarf, and military worm? Draft paper prepared for the 4th ECPR General Conference. Panel "EU foreign policy", NPN06, section 42, available at : <https://biblio.ugent.be/publication/691844/file/761630.pdf>.
2. CVCE, 1999. Cologne European Council Declaration on the common policy on security and defense, available at: https://www.cvce.eu/en/obj/cologne_european_council_declaration_on_the_common_policy_on_security_and_defence_4_june_1999-en-ee393bf3-d96f-46b8-8897-15546a0e1c0d.html#:~:text=In%20its%20'Declaration%20on%20strengthening,the%20area%20of%20the%20'Petersberg.
3. CVCE, 2008. Franco-British St. Malo Declaration (4 December 1998), available at: https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf.
4. European Commission, 2017. A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defense capabilities, available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_1508.
5. European Commission, 2022. Paris Agreement, available at: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/international-action-climate-change/climate-negotiations/paris-agreement_en.

¹ ნიკა ჩიტაძე – შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი, თბილისი, საქართველო, ელექტრონული ფოსტა: nchitadze@ibsu.edu.ge

6. European Commission, 2020. What does the Commission do?, available at: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/european-commission_en.
7. European Council. 2017. EU defense cooperation: Council establishes a Military Planning and Conduct Capability (MPCC), available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/08/military-mpcc-planning-conduct-capability/>.
8. European Council, 2009. European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World, available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/#:~:text=The%20European%20Council%20adopted%20the,based%20on%20our%20core%20values>.
9. European Council, 2021. Permanent Structured Cooperation (PESCO). EU defense cooperation: Council launches the 4th wave of new PESCO projects, available at :<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/11/16/eu-defence-cooperation-council-launches-the-4th-wave-of-new-pesco-projects/>.
10. European Parliament, 2020. European Union Treaty, available at: <https://www.europarl.europa.eu>.
11. European Parliament, 2022. Single European Act, available at: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>.
12. European Parliament, 2022. Treaty of Rome, available at: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>.
13. European Union, 2020. EU, External Action, available at: <https://eeas.europa.eu>.
14. German Council on Foreign Relations, 2023. European Defense in A New Age (#EDINA), available at: <https://dgap.org/en/research/publications/european-defense-new-age-edina>.
15. Hill C., Smith, K. E. 2003. European Foreign Policy: Key Documents. Routledge.
16. Keukeleire S. Delreux T. 2021. The Foreign Policy of the European Union. New York: Palgrave Macmillan.
17. NATO, 2006. NATO-EU Relations. NATO Department of Public Information.
18. Quencez M.; Besch S. 2020. The Challenges Ahead for EU Defense Cooperation. German Marshall Fund of the United States.
19. Solana J. 2009. EUROPEAN SECURITY STRATEGY EN A SECURE EUROPE IN A BETTER WORLD, available at: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>.
20. Techau J. 2012. Strategic Europe. Washington, Carnegie Europe.
21. Turunen T., & Legrand J. 2018. Foreign policy: aims, instruments, and achievements, available at: https://www.researchgate.net/publication/333532631_European_Border_Conflicts_Failures_and_Inabilities_of_EU_Foreign_and_Security_Policy.
22. Webber M. 2011. The Common Security and Defence Policy in a multilateral world. In: Koutrakos, P. European Foreign Policy – Legal and Political Perspectives. Cheltenham: Edward Elgar.
23. აკობია ე. 2006. ევროპის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა და ინსტრუმენტები, საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო კვლევის ფონდი. ევროკავშირის პოლიტიკა და ინსტიტუტები.
24. გაბრიჩიძე გ. 2012. ევროპული კავშირის სამართალი. ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი.
25. ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია საქართველოში, 2022. რა არის ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკა. ხელმისაწვდომია: https://www.eumm.eu/ge/eu_in_georgia/what_is_eu_foreign_policy.
26. ზურაბიშვილი თ. 2016. ევროკავშირის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის გლობალური სტრატეგია და საქართველო. საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი.
27. კაპანაძე ს. 2006. ევროკავშირის პოლიტიკა. თბილისი.სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი.
28. მირიანაშვილი გ. 2015. ევროპული კავშირის სამართლებრივი ცნობარი. ხელმისაწვდომია: https://academia.edu/39084489/ევროპული_კავშირის_წევრი_სახელმწიფოებისა_და_საქართველოს_სამართლოებს_შორის_სისხლის_სამართლის_საკითხებზე_თანამშრომლობის_ფარგლები_ასოცირების_შესახებ_შეთანხმების_მიხედვით.
29. საინფორმაციო ცენტრი ნატო-სა და ევროკავშირის შესახებ, 2022. ლისაბონის ხელშეკრულება. ხელმისაწვდომია: <https://old.infocenter.gov.ge/45-struqtura.html>.

30. საინფორმაციო ცენტრი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ, 2020. საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობები. ხელმისაწვდომია:<http://infocenter.gov.ge/45-struqtura.html>.
31. ჩიტაძე, ნიკა. 2011. გეოპოლიტიკა. გამომცემლობა უნივერსალი.
32. Буторина О. 2011. Европейская интеграция. ИНСТИТУТ ЕВРОПЫ РАН.

გამოცემაზე მუშაობდა მარიამ ებრალიძე

Prepared for publication by Mariam Ebralidze

0128 თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზ. 1
1 Ilia Chavchavadze Ave., Tbilisi 0128
Tel: +995 (32) 225 04 84 (6284, 6278)
<https://www.tsu.ge/ka/publishing-house>

ISSN 2346-7827